T.C.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

GELECEK OKURYAZARLIK BECERİSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ

DOKTORA TEZİ

MEHMET UYMAZ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Adnan ALTUN

BOLU, TEMMUZ - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Mehmet UYMAZ tarafından hazırlanan "**Gelecek Okuryazarlık Becerisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile İlişkilendirilmesi**" adlı tez çalışması jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 27/07/2023

Jüri Üyeleri	**İmza**
Danışman Prof. Dr. Adnan ALTUN Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	.....
Üye Prof. Dr. Fatih AYDIN Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	.....
Üye Doç. Dr. Fahri KILIÇ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	.....
Üye Prof. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN Sakarya Üniversitesi	.....
Üye Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI Kastamonu Üniversitesi	.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 15/06/2023 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 14 olarak tespit edilmiştir.

MEHMET UYMAZ

ÖZET

GELECEK OKURYAZARLIK BECERİSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ
DOKTORA TEZİ
MEHMET UYMAZ
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ADNAN ALTUN)

BOLU, TEMMUZ - 2023
(XIV + 220)

Gelecek ile ilgili tahminler yapabilmek, olumlu ya da olumsuz her türlü gelişmelere hazırlıklı olmak ve buna göre planlamalar yapabilmek kişinin gelecek okuryazarlık becerisi ile yakından ilişkilidir. Gelecek okuryazarlığı insanların geleceği anlama, hayal etme ve kullanma niteliklerini geliştirmesini sağlayan özel bir beceri olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin henüz küçük yaşlarda iken gelecek okuryazarlık becerisini kazanabilmeleri için eğitim-öğretim süreçlerinde gelecek düşüncesinin gelişimine yönelik eğitimler almaları gerekmektedir. Eğitim-öğretim süreci öğrencileri yarına hazırlama amacı taşıdığından yalnızca mevcut bilgi ve becerileri değil, aynı zamanda öğrenme, düşünme ve geleceğe uyum sağlama becerilerini geliştirmek için de önemli bir fırsat sunmaktadır. Geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurmak amacı çerçevesinde yürütülen sosyal bilgiler dersinde gelecek okuryazarlık becerisini geliştirecek etkinliklerin kullanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Nitel araştırma olarak tasarlanan bu çalışma gömülü teori deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yurt dışı ve yurt içinde gerçekleştirilmiş gelecek konulu çalışmalardan elde edilen sınıflamalar üzerinden gelecek kavramına akademik çalışmalarda nasıl yer verildiği, geçmişteki gelecek çalışmalarının neler olduğu, geleceği düşünmede ne gibi hataların yapıldığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde gelecek okuryazarlık becerisinin boyutlarının, alt kavramlarının, ilkelerinin ve gelecek düşüncesine yönelik değerlerin belirlenerek Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilişkilendirilebilmesini kolaylaştıracak bir yapı ortaya konmaya çalışılmıştır. Gelecek düşüncesi ile ilgili araştırmalar, gelecek konulu görseller ve bilim kurgu eserleri araştırmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerinin analizinde bibliyometrik analiz, sistematik derleme ve içerik analizi yöntemlerine başvurulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler üzerinden gelecek okuryazarlık becerisi ile ilgili boyutları, alt kavramları ve becerileri içeren bir yapı ortaya konmuş ve gelecek fikirlerini yansıtan araştırmaların, gelecek konulu görsellerin ve bilim kurgu eserlerinin gelecek okuryazarlık becerisinin boyutlarına katkı sağladığı belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Gelecek, Geleceği Düşünme, Gelecek Okuryazarlığı, Gelecek Okuryazarlık Becerisi, Öğretim Programları, Sosyal Bilgiler.

ABSTRACT

FUTURE LITERACY SKILLS AND ITS RELATION WITH SOCIAL STUDIES CURRICULA
PHD THESIS
MEHMET UYMAZ
BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF SOCIAL STUDIES
(SUPERVISOR: PROF. DR. ADNAN ALTUN)

BOLU, JULY 2023
(XIV + 220)

Being able to predict future events, preparing for both positive and negative developments, and planning accordingly are closely intertwined with an individual's futures literacy skills. Futures literacy is defined as a distinct skill that enhances individuals' capacity to comprehend, envision, and apply future scenarios. To ensure that individuals cultivate futures literacy skills from a young age, they must receive education that emphasizes the cultivation of future-oriented thinking within the educational framework. As the educational process aims to equip students for the future, it not only provides a valuable opportunity to augment their existing knowledge and skills, but also to foster learning, critical thinking, and adaptability skills. In this regard, it is of utmost importance to incorporate activities that enhance futures literacy skills into the social studies curriculum, which is designed to establish connections between the past, present, and future. Conducted as a qualitative research endeavor, this study employed a grounded theory design. Within the research scope, the objective was to ascertain how the concept of the future is addressed in academic studies by categorizing findings from both domestic and international future-related research, delineate the nature of prior studies on the future, and identify misconceptions in future-oriented thinking. Aligned with this primary goal, an effort was made to construct a framework that facilitates the identification of dimensions, sub-concepts, principles, and values associated with futures literacy skills, and to correlate this framework with the Social Studies Curriculum. The data sources for this study comprised research on the concept of the future, depictions of the future, and works of science fiction. Bibliometric analysis, systematic review, and content analysis methods were employed in analyzing the research data. Based on the data gleaned from the study, a framework was formulated encompassing dimensions, sub-concepts, and skills pertaining to futures literacy skills. The research also revealed that explorations of future concepts, depictions of the future, and science fiction works contribute to the development of these facets of futures literacy skills.

KEYWORDS: Future, Future Thinking, Future Literacy, Future Literacy Skills, Curriculum, Social Studies.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI ..... **iii**
ETİK BEYAN ..... **iv**
ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
TABLO LİSTESİ ..... **ix**
FOTOĞRAF LİSTESİ ..... **x**
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ ..... **xii**
TEŞEKKÜR ..... **xiii**
1. GİRİŞ **1**
1.2. Araştırmanın Amacı 7
1.3. Problem cümlesi ve alt problemler 8
1.4. Araştırmanın Önemi 9
1.5. Sınırlılıklar 11
1.6. Tanımlar 12
2. KURAMSALLAR TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR **13**
2.1. Geleceğin Tanımı 13
2.2. Gelecek Bilimi 14
2.3. Geleceğin Felsefesi 14
2.4. Geleceğe Yönelik Araştırmaların Gelişimi 15
2.5. Gelecek Biliminin Tarihi 17
2.6. Eski Gelecek (Paleofuture) 22
2.7. Mekanik Yaşamdan Dijital Yaşama Geçişte Gelecek Düşüncesi 23
2.8. Geleceği Okuma Ustaları 25
2.9. Gelecek Okuryazarlığı 48
2.10. UNESCO ve Gelecek Okuryazarlığı 49
2.11. Gelecek Okuryazarlığı ve Eğitim 51
2.12. Gelecek Okuryazarlığı ve Sosyal Bilgiler 53
2.13. İlgili Araştırmalar 57
2.13.1. Yurt İçinde Gerçekleştirilmiş Araştırmalar 57
2.13.2. Yurt Dışında Gerçekleştirilmiş Araştırmalar 64
2.13.3. İlgili Araştırmalar Üzerine Genel Değerlendirme 67
3. YÖNTEM **69**
3.1. Araştırma Deseni 69
3.1.1. Gömülü Teori (Grounded Theory) 70
3.2. Veri Kaynakları ve Verilerin Elde Edilmesi 72
3.2.1. Gelecek Konulu Resimlerden Verilerin Elde Edilmesi 72
3.2.2. Web of Science Veri Tabanından Verilerin Elde Edilmesi 72
3.2.3. YÖK Tez Verilerinin Elde Edilmesi 73
3.2.4. ULAKBİM Verilerinin Elde Edilmesi 73

3.2.5. Bilim Kurgu Eserlerinden Veri Elde Edilmesi 73
3.3. Verilerin Analizi 74
3.3.1. Bibliyometrik Analiz Aşaması 75
3.3.2. Sistematik Derleme Aşaması 76
3.3.3. İçerik Analizi Aşaması 77
3.4. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği 78
4. BULGULAR 80
4.1. Eski gelecek (Paleofuture) Kapsamındaki Çalışmaların Analizine İlişkin Bulgular 80
4.2. Gelecek Çalışmalarının Bibliyometrik Analizine İlişkin Bulgular 83
4.3. Gelecek çalışmalarının sistematik derlemesine ilişkin bulgular 86
4.3.1. Gelecek Konulu Tez Araştırmalarının Amaçları 87
4.3.2. Makale Çalışmalarının Amaçları 89
4.4. Bilim Kurgu Eserlerindeki Gelecek Algısına İlişkin Bulgular 91
4.4.1. "Geleceğin Çehresi" Adlı Kitabın Analizi 91
4.4.2. "Biz" Adlı Kitabın Analizi 97
4.4.3. "Cesur Yeni Dünya" Adlı Kitabın Analizi 104
4.4.4. "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" Adlı Kitabın Analizi 115
4.4.5. "Fahrenheit-451" Adlı Kitabın Analizi 123
4.4.6. "Gelecek Şok" Adlı Kitabın Analizi 127
4.4.7. "Üçüncü Dalga" Adlı Kitabın Analizi 132
4.4.8. "Ütopya" Adlı Kitabın Analizi 137
4.4.9. "Vakıf" Adlı Kitap Serisinin Analizi 141
4.4.10. "Zaman Makinesi" Adlı Kitabın Analizi 147
4.4.11. "Dünyanın Merkezine Yolculuk" Adlı Kitabın Analizi 151
4.4.12. "Mülksüzler" Adlı Kitabın Analizi 156
4.4.13. "Geleceğe Dönüş" Adlı Filmin Analizi 161
4.4.14. "Matrix" Adlı Filmin Analizi 166
4.4.15. "Yıldız Savaşları" Adlı Filmin analizi 169
4.4.16. "Black Mirror" Adlı Dizinin Analizi 174
4.5. Geleceği Düşünmedeki İlkelerin ve Hataların Belirlenmesine İlişkin Bulgular 177
4.6. Gelecek Okuryazarlık Becerisinin Yapısının Belirlenmesine İlişkin Bulgular 179
4.7. Gelecek Okuryazarlık Becerisinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle İlişkilendirilmesine İlişkin Bulgular 181
5. SONUÇ VE TARTIŞMA 183
6. KAYNAKLAR 214

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Araştırma kapsamında analiz edilen bilim kurgu eserleri. 74
Tablo 3.2. Araştırma kapsamında analiz edilen bilim kurgu film ve dizileri ... 74
Tablo 4.1. Gelecek Kavramına İlişkin Gerçekleştirilen Lisansüstü Tez ve Makalelerin Dağılımı 87
Tablo 4.2. Gelecek Konulu Tez Araştırmalarının Anlam-Bağlam Sonuçlarına İlişkin Temaları 88
Tablo 4.3. Gelecek Konulu Makalelerin Önemli Sonuçlarına İlişkin Anlamsal-Bağlamsal Temalar 90
Tablo 4.4. Araştırma kapsamında analiz edilen bilim kurgu eserleri 91
Tablo 4.5. Geleceği Düşünme İlkeleri ve Hataları 178
Tablo 4.6. Gelecek Okuryazarlık Becerisinin Boyutları ve Alt Kavramları .. 179
Tablo 4.7. Gelecek Okuryazarlık Becerisi Boyutlarına İlişkin Alt Beceriler ve Değerler 180
Tablo 4.8. Gelecek Okuryazarlık Becerisi ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İlişkilendirilmesi 181

RESİM LİSTESİ

Sayfa

Resim 2.1. Uçan Gözcü. 20
Resim 2.2. Leonardo Da Vinci'nin Helikopter Çizimi. 21
Resim 4.1. Savaş Uçağı. 81
Resim 4.2. Uçan İtfaiyeci. 81
Resim 4.3. Uçan otobüs. 81
Resim 4.4. Taksi Hava Limanı. 81
Resim 4.5. Gökyüzü Avcısı. 81
Resim 4.6. Uçan Postacı. 81
Resim 4.7. Uçan gözcü. 81
Resim 4.8. Uçan kâşif. 81
Resim 4.10. Elektrik süpürgesi. 82
Resim 4.9. Tek kişilik uçak. 82
Resim 4.12. Çok amaçlı çiftçi. 82
Resim 4.11. Gökyüzü Polisi. 82
Resim 4.14. Son moda terzi. 82
Resim 4.13. Modern berber. 82
Resim 4.15. Kitap Öğütme ve Dinletme Makinesi. 83

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1. 2000 yılı öncesindeki çalışmalarda yer alan anahtar kelimeler. 84
Şekil 4.2. 2000 yılı sonrasındaki çalışmalarda yer alan anahtar kelimeler 85
Şekil 4.3. 1900-2022 yılları arasındaki gelecek çalışmalarında yer verilen genel anahtar kelimeler. 86

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

MEB **:** Milli Eğitim Bakanlığı

SBÖP **:** Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

TDK **:** Türk Dil Kurumu

ULAKBİM **:** Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi

YÖK **:** Yükseköğretim Kurulu

WoS **:** Web of Science

TEŞEKKÜR

Doktora öğrenimim sürecinde tanışma fırsatı bulduğum ufuk açan fikirleri ve nezaketi ile akademik hayatıma rehberlik eden, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, kendisiyle çalışmaktan minnettarlık duyduğum değerli danışmanım Prof. Dr. Adnan ALTUN'a

Lisans ve yüksek lisans öğrenimim sürecinde birlikte çalıştığım ve akademik anlamda her daim desteğini hissettiren, sosyal hayatta bir ağabey gibi yardımıma koşan değerli hocam Prof. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN'a,

Tez izleme komitesinde yer alan ve süreç boyunca bilgi birikimi ve tecrübeleriyle tez çalışmamın şekillenmesinde önemli katkılar sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Fatih AYDIN'a, doktora tez sürecimde sağlamış olduğu destekleri için değerli hocam Doç. Dr. Fahri KILIÇ'a, samimiyeti ve katkıları ile tanımaktan büyük memnuniyet duyduğum ve tez çalışmama önemli katkılar sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI'ya,

Akademik hayatıma değerli katkılar sağlayan öğretmenlerime ve birlikte çalıştığım arkadaşlarıma,

Varlıklarına şükrettiğim, beni değerli hissettiren sevgili yeğenlerim Batuhan, Cemil ve Ceyhun'a, doktora öğrenimim sürecinde tanışma fırsatı bulduğum samimiyeti ve ilgisi ile iyi ki tanımışım dediğim kıymetli arkadaşım Dr. Ebru ESKİCİ'ye, her daim yanımda olan Musa ARIKAN, Dr. Murat TOPAL, Dr. Mehmet Alper CANTİMER, Ömer Yiğit CANTİMER, Rıdvan GENCER ve Aydan ULAY'a,

Birlikte çalışmaktan gurur duyduğum, sevgisi ve saygısı ile kardeşlik bağı kurduğum kıymetli dostum Arş. Gör. Yiğit CEBECİ'ye, anne babası İlhan-Yasemin CEBECİ çiftine ve her daim huzur bulduğum yeşilin mavi ile birleştiği büyülü dünyaya sonsuz teşekkürlerimi sunarım…

Mehmet UYMAZ

Canım Annem'e İthafen,

Doktora tez çalışmamı tamamlarken oğlu olmaktan gurur duyduğum, hayattayken güzel yüzüne bakmaya doyamadığım annem Latife UYMAZ'a bu sayfada özel olarak yer vermek istedim.

12 Ekim 2021 gecesi son kez elimi tutup veda eder gibi gözlerime bakışın aklımdan hiç çıkmıyor. Yokluğuna alışmak çok zor oldu. Bunu yazarken bile yutkunmakta zorlanıyorum. Tez sürecinde hayatta olmanı o kadar çok isterdim ki, başarılı olduktan sonra sana sarılmak ve o güzel sesinle canım oğlum benim demeni kulaklarımda duymak için can atardım. Seni özlemek içimde derin bir boşluk bıraktı. Her anımda ve her başarımın ardında seninle paylaşmak istediğim duygularım vardı. İçim buruk bir şekilde güler yüzünü, sabrını ve sevgini her an özlüyorum. Hayatta olmanı sağlayamadığım her bir adımımı senin mirasını yaşatmaya adayarak attım. Annelik ruhunun inanılmaz bir şekilde yakıştığı yüreğinden, gül yüzünden, merhametinden gururla bahsediyorum. Seni kaybetmek en derin acım olsa da, seni hatırlamak en büyük mutluluk kaynağımdır.

Bu tez çalışmasını annemin anısını yaşatmak, ona olan minnettarlığımı ifade etmek ve onun adına bir armağan sunmak amacıyla tamamlamış bulunmaktayım. Benim için ilham kaynağı olan annemin adını taşıyacak ve hayatımın her aşamasında yanımda olduğunu hissettirecektir.

Ruhumun derinliklerinde sevgi dolu anılarımla her daim yaşayacak olan canım anneme sonsuz özlem ve sevgiyle…

Mehmet UYMAZ

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ait; problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, problem cümlesi, alt problemler, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsan hayatında geçmişe dair bir "keşke" ve geleceğe dair bir "acaba" vardır. Tarih boyunca birçok gelişme ve icat gerçekleşmesine rağmen geçmiş ve gelecek kavramlarını anlamlandırabilecek ya da değiştirebilecek bir icat yapılamamıştır. Her ne kadar geçmişte yaşanılanların değiştirilemeyeceği düşünülse de tarihsel olayların analiz edilmesi ile ortaya çıkan kanıtlardan yola çıkarak geleceğe dair umutla bakılabilmektedir. Geçmişten ders çıkarmak yerine geçmişe saplanıp kalan bireyler ve toplumlar şimdiyi kaçırabilmekte ve geleceğe dair herhangi bir planlama yapamamaktadır. Bu durum geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısının kopuk olmasına neden olmaktadır. Oysaki insanoğlu doğası gereği gelecekle ilgili düşünmeye ve plan yapmaya eğilimlidir. Bu nedenle geleceği anlamak ve gelecekle ilgili tahminlerde bulunmak insanın en temel arayışlarından birisi durumundadır (Aköz, 2019). Bir sonraki adımın merak edilmesi ve gelişmelerin muhtemel sonuçları üzerinden geleceğin tahmin edilmesi noktasında birçok olasılığın olması geleceği tahmin etme ve anlamada kişiyi belirsizliğe sürüklemektedir. Aslında bu durum kişinin tahminler üzerinden gelecek konusunda alternatif planlamalar yapmasını kolaylaştırabilmektedir.

Gelecek ile ilgili tahminde bulunma ve planlama yapma isteği üzerinde insanların yoğun merak duygusuna sahip olmalarının rol aldığı düşünülmektedir. Bu bağlamda geçmişten günümüze kadar gelen süreçte geleceğe yönelik merak insanları farklı tahminlerde bulunmaya yöneltmiştir (Doğan, 2019). Eski çağlardaki tahminler incelendiğinde çoğunlukla insanların ve ülkelerin geleceğine yönelik tahminlere ağırlık verildiği görülmektedir. Günümüzde ise insanların ve ülkelerin geleceğine yönelik tahminlerle birlikte bilim, teknoloji ve mekânlara yönelik tahminler de önem kazanmıştır (Acar, 2019). Özellikle bilgi edinme yollarının ve haberleşmenin hızla yayılması, gelecek olgusu ile ilgili yeni felsefelerin ve kavramların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

İnsanların geleceğe hazırlanma ve geleceği kullanma konusunda önemli bir değişime öncülük yapan UNESCO gelecekle ilgili düşünme becerilerinin gelişimini

vurgulamaktadır. Bilim, teknoloji ve toplumda yaşanan gelişimler üzerinden ortaya konan 21. yüzyıl becerileri arasına "Gelecek Okuryazarlığı" da UNESCO tarafından dâhil edilmiştir. UNESCO'ya (2020) göre gelecek okuryazarlığı kavramı ile özel bir beceri ifade edilmektedir. İnsanların yaşam süreci boyunca geçirdikleri birçok aşamada geleceğin rolünün önemini daha iyi anlamalarını sağlayan özel bir beceri olarak kabul edilmektedir. Öte yandan insanların "gelecekten yararlanma" ve "gelecek okuryazarlığı" konusunda becerilerini geliştirebilecek iki unsur bulunmaktadır. İlk unsuru geleceğin henüz var olmayıp sadece hayal edilebilir olması; ikinci unsuru ise insanların hayal kurma becerisinin varlığı oluşturmaktadır (UNESCO, 2020). Sonuçta, insanlar farklı sebepler ve farklı yöntemlerle gelecek konusunda hayal kurmayı öğrenebilmektedirler. Bu yöntemler sayesinde insanlar gelecek okuryazarlığı konusunda daha donanımlı hâle gelebilmektedirler.

Gelecek okuryazarlık becerisi kapsamında gelecekle ilgili öngörülerde bulunurken ve planlamalar yaparken geçmişte ve şimdi yaşadığımız gelişim ve değişimlerin geleceği şekillendirdiği unutulmamalıdır. Bu bağlamda gelecekle ilgili planlama noktasında geçmiş ve günümüzün çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Nitekim geçmiş, bugün ve geleceği bir bütün halinde düşünerek gelecek okuryazarlığı bilincine sahip toplumların değişim ve gelişime en hızlı şekilde uyum sağlayabilen ve etkenleri kontrol altında tutabilen toplumlar olacağı düşünülmektedir (Acar, 2019).

Eski çağlarda bilim ve teknolojinin çok ilerlememiş olması, iletişim ve haberleşme kaynaklarının kısıtlı olması ve mekân kavramının daha dar olması sebebiyle gelecek konusunda bilimsel tahminlerde bulunmak kısıtlıydı. Günümüzde ise tarih boyunca geleceğin insanlığa ilk defa bu kadar yakın olduğu bir dönem yaşanmaktadır. Çünkü hayat her zamankinden daha hızlı akmaktadır. Eskiden geleceğe hazırlanmak için vakit oldukça fazlaydı, şu anda ise geleceğe hızlı bir şekilde yaklaşıldığından değişimin hızlı olduğu bu döneme ayak uydurma konusunda hazırlıklı olmak gerekmektedir. Geçmiş dönemlerde geleceğin uzakta olduğu düşünülürken günümüzden beş yıl sonrasının bile tahmin edilmesi konusunda zorlanılmaktadır (Godman, 2008).

Gelecek hakkında düşünmek kişinin sahip olabileceği veya olamayacağı deneyimleri, gelişebilecek veya gelişemeyecek bir dünya ve kişinin gerçekleştirebileceği veya gerçekleştiremeyeceği eylemler hakkında düşünmek anlamına gelir. Gelecekteki olaylar ve senaryolar herkes tarafından bilişsel olarak

zihinde deneyimlense de, hayal edilen gelecek, gerçek hayatta olacaklardan çoğu zaman farklı görünür. Gelecek belirsizdir ve gelecek hakkında düşünmek belirsizlik duygularını uyandırır. Buradaki belirsizlik ifadesi her ne kadar olumsuz bir anlam çağrıştırsa da insanı meraka yönlendirmesi açısından önemli bir duygudur. Merak ve belirsizlik duyguları insanı, hayatı boyunca gelecek konusunda hem olumlu hem de olumsuz bakış açıları geliştirmeye yönlendirmektedir. D'Argembeau, Renaud ve van der Linden (2011) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada insanların, bir gün boyunca geleceğe yönelik tüm düşüncelerini kaydetmeleri istendiğinde, katılımcıların ortalama olarak her 15 dakikada bir gelecek hakkında düşündükleri belirlenmiştir. İnsan zihninden gün içerisinde gelecek konusunda olumlu ya da olumsuz düşünceler geçse de geleceği düşünmek, insanların kendilerine yönelik hedefler belirlemelerine, planlar yapmalarına ve gelecekteki potansiyel fırsatların yanı sıra zorlukları da görmelerine yardımcı olur. Bu sayede insanların kendisini geliştirmesini ve geleceğe hazırlıklı hale gelerek bugünden bilinçli kararlar almasını sağlayabilir.

Gelecek geçmiş gibi statik bir olay değildir, ancak her ikisi de şu anda bulunduğumuz yere göre sürekli hareket eden hedeflerdir. Şimdiki zamanın geleceği yakalaması ve sonunda geçmişe dönüşmesi nedeniyle kişinin bakış açısı zamanla değişir. Gelecek kavramına olan bakış açısı da zamanla önemli ölçüde değişmiştir. Aslında, insanlar nispeten yakın zamana kadar en azından uzun vadede, geleceği pek düşünmüyorlardı. Ayrık bir birim ya da zamansal "zaman alanı" olarak geleceğe ilişkin modern anlayışımız Avrupa Aydınlanması etrafında ancak 17. ve 18. yüzyıllarda şekillenmiş ve bu gelişme Batı tarihinde bir "geleceğin keşfi" kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Hölscher, 2016).

Genel olarak Aydınlanma Çağı ve sonrasına etki eden bilim insanı ve düşünürlerin sebep sonuç ilişkisi üzerinden içinde bulunulan dönemi göz önünde bulundurarak geleceğe yönelik tahminlerde bulundukları gözlenmektedir. Bilimsel gelişmeler sayesinde ortaya konan pek çok buluş insan hayatının kolaylaştırılmasına yönelik sistemlerin geliştirilmesine ve yeni buluşlara ilham kaynağı olmaya başlamıştır. Bu durum tahminlerin genellikle iyimser olmasını ve insanların bilim ve teknolojideki gelişmeler sayesinde hem yaşam tarzı olarak hem de fikir olarak ileriye gideceğini düşündürmeye başlamıştır (Karadağ, 2021). Ayrıca makineleşmenin artması, ihtiyaçların farklılaşması ve üretme isteğinin

artması, uzun ve zahmetli çalışma saatleri, hatta çocuk işçilerin çalıştırılması gibi sonuçlar doğurmuştur.

Öncelikleri insan odaklı, insan dostu olarak ortaya konulan teknolojiler bir süre sonra insanı bütün niteliklerinin dışında bir makine gibi kullanan üretim teknolojilerine dönüşmeye başlamıştır. Aynı zamanda endüstrileşmenin getirdiği çevre sorunları, şehirlerin sisli ve karanlık yerler haline dönüşmesine ve gelecek tahminlerinin karamsarlığa doğru yol almasına sebep olmuştur. Çevre sorunları, seri üretim sonucu çıkan ürünlerin aynılığı, insana karşı duyarsızlığı, insanların uzun çalışma saatlerinin sonucu aynılaştığı bir anlamda duygusuzlaştığı, dikey kentleşmenin görüldüğü gelecek temsillerinin de bu dönemden sonra görülmeye başlandığını söylemek mümkündür (Yardım, 2022). Bu bağlamda mevcut şartlar üzerinden insanların gelecek ile ilgili olumlu tahminlerde bulunmalarının yanı sıra olumsuz tahminlerde de bulunabilecekleri düşünülmektedir.

Geleceğe yönelik tahminler yürütme, olumlu ve olumsuz bütün yaşamsal durumlar için bir bakış açısı ve yaklaşımlar geliştirme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan herhangi bir meslek, cinsiyet, toplum, ırk ya da din temsil etmez ve belirli bir kişi, kurum ya da topluluğa ait olamaz. Hem kendisinin hem de toplumun iyiliğini hedefleyen her birey geleceği düşünme becerisi üzerinden hayatın her boyutunu göz önünde bulundurabilir. Özellikle güncel bilgi ve teknolojilerden yararlanılarak her birey, toplum, kurum ve şirket gelecekle ilgili vizyonunu belirleyip geleceğini şekillendirebilir. İster bireysel isterse toplumsal olsun ortaya konan güçlü bir vizyon insanlığı ileriye götürebilir. Gerçek vizyon sahibi bireyler ‘şimdi’ üzerinden geleceğe doğru süreklilik içinde aktif bir rol oynayarak gelecekte olacakları etkileyebilir, hatta değiştirebilirler (Frey, 2014). Buradan hareketle toplumların vizyon sahibi olmaları adına toplumu oluşturan bireylerde gelecek okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Gelecek okuryazarlık becerisine sahip olabilmek ve bu beceriyi geliştirebilmek için geleceği, geçmiş ve bugün ile birlikte düşünmek önemlidir. Çünkü geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek için geçmişte yaşanan olaylardan ders çıkarmak ve günün şartları hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Geçmiş, bugün ve geleceği bir bütün halinde düşünerek değişim ve gelişime en hızlı şekilde uyum sağlayabilen ve etkenleri kontrol altında tutabilen bireyler için gelecek okuryazarlığı bilinci oluşmuştur denilebilir (Acar, 2019). Eğitim-öğretim süreçlerine gelecek okuryazarlık becerilerinin gelişimini dikkate

alan etkinliklerin dâhil edilmesi ile gelecek okuryazarlığı bilincine erken yaşlarda sahip bireylerin yetiştirilebileceği düşünülmektedir.

Gelecek okuryazarlığı, bireylerin gelecekteki değişimleri anlamalarını, tahmin etmelerini, analiz etmelerini ve bu değişimlere uyum sağlamaları açısından önemli bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelecek okuryazarlık becerilerinin eğitim-öğretim süreçlerine dâhil edilmesi ile bireylerin gelecek farkındalığı, kritik düşünme ve karar verme, risk yönetimi ve geleceğe hazırlıklı olma, yaratıcılık ve inovasyon, işbirliği ve iletişim becerilerinin de geliştirilebilmesi mümkün olacaktır. Gelecek okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi bağlamında gelecek odaklı konuların öğrenme ortamlarına dâhil edilmesi ile bireylerin gelecek eğilimlerinin ne olduğunun belirlenmesi, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip etmelerinin sağlanması ve gelecek hakkında araştırma yapmaya teşvik edilmesi mümkün olabilir. Bu yöntemler, öğrencilerin geleceğe hazırlıklı, esnek düşünen ve değişen dünyaya uyum sağlayabilen bireyler olarak yetişmelerini destekleyebilir. Gelecek okuryazarlığının eğitim sistemi içinde yer alması, bireylerin yaşamlarının her alanında başarılı olmalarını ve geleceğe yönelik güvenle ilerlemelerini sağlayabilir (Miller, 2021).

Gelecek okuryazarlığı bilincine sahip bireylerin yetiştirilmesi ile toplumun da zamanla bu beceriye sahip olabileceği göz önünde bulundurulduğunda bireylerin erken yaşlarda bu beceriyi kazanmalarında öğretmenlerin rolü büyüktür. Bu bağlamda öğretmenlerin ve geleceğin öğretmeni olacak olan öğretmen adaylarının da gelecek okuryazarlık becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Öğretim programlarındaki kazanımların gerçekleştirilmesinde "yerellik-güncellik", "disiplinler arasılık", "yansıtıcı sorgulama", "zaman, süreklilik ve değişim" ve "esneklik" gibi ilkelerin dikkate alınması gerektiği öğretim programlarının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar arasında yer almaktadır (MEB, 2018). Eğitim-öğretim süreci gelecek odaklı yeni nesiller yetiştirmede önemli bir role sahiptir. Bireyler, geçmişte yaşanmış olumsuzlukların günümüzde ve gelecekte yaşanmaması veya yaşamın olumlu bir şekilde ilerlemesi yönünde hemen hemen her şeyi öğrenme yetisini zihninde barındırmaktadır. Çünkü herkes için olumlu bir gelecek önemlidir ve buradaki gelecek ifadesinin hayalden çok önsezi olarak değerlendirilmesi önemlidir. İnsanların geleceği bir önsezi olarak görebilmesinin somut yolu da eğitimden geçmektedir (Masini, 2002).

Eğitimin temel amaçlarından bir tanesinin bireyi geleceğe hazırlamak olduğundan, eğitimde gelecek kavramıyla ilişkili unsurlar yer almaktadır. Bu unsurların başında vizyon, misyon, strateji ve aksiyon gelmektedir. Öğrenme-öğretme sürecinde geleceğe yönelik gerçekleştirilebilir hedef ve amaçları ortaya koyabilmek adına bireylere vizyon kazandırmak önemlidir. Misyon da gelecekte ulaşılması istenen hedefe yönelik bireyin görev ve kararlılığını ifade eden bir kavramdır. Vizyon ve misyon kavramları eğitimde geleceğin güncel konu olarak varlığını sürdürmesine katkı sağlamaktadır. Öğrenme-öğretme sürecinde vizyon ve misyon sahibi bireyler yetiştirilirse eğitimin bugünü ve yarını daha değerli hale gelecektir. Bununla birlikte geleceğe hangi yollarla ulaşılabileceği konusunda stratejiler geliştirmek ve bu stratejiler çerçevesinde izlenecek yöntemler de eğitimde gelecek konusuyla yakından ilişkilidir (Aktan, 2003).

Eğitim bireylere vizyon ve misyon kazandırmada, onların gelecek ile ilgili strateji ve yöntemler geliştirmelerinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü eğitimin daha iyi bir gelecek oluşturmada yönlendirici bir görevi vardır. Bu noktada gelecek okuryazarlık becerisi ön plana çıkmaktadır ve bu becerinin geliştirilmesinde görev eğitimcilere ve dolayısıyla öğretmenlere düşmektedir. Eğitim programları aracılığıyla gelecek düşüncesi ile ilgili niteliklerin geliştirilmesi için fırsatlar bulunmaktadır (Eckersley, 1999). Öğretim programlarına bireylerin gelecek okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik içeriklerin eklenmesinin önemli bir fırsat olacağı düşünülmektedir.

MEB (2020) tarafından hazırlanmış olan bir raporda "dünyada ve ülkemizde yaşanan sosyokültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, öğrencilerin gelecekte toplumun üretken üyeleri olarak sahip olmaları gereken vasıf örgüsünü ve nitelik dokusunu değiştirmiştir." ifadesi ile gelecek düşüncesine vurgu yapılmıştır. Özellikle sosyal bilgiler dersinin kazanımlarının gerçekleştirilmesinde dikkate alınması gereken ilkelerden biri olan geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurmak ilkesi, gelecek okuryazarlık becerisi vurgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu ilke öğrencilere tarih, kültür, toplum ve teknoloji gibi alanlarda geçmişten bugüne ve geleceğe uzanan bağlantıları kurma yeteneği kazandırmayı amaçlar. Öğrencilerin geçmişten gelen mirası anlayarak günümüzün koşullarını değerlendirmelerini ve geleceğe yönelik tahminlerde bulunarak daha geniş bir perspektif kazanmalarını sağlar.

Gelecek okuryazarlık becerisi vurgusu öğrencilerin sadece bugünü değil, aynı zamanda geleceği anlayabilecek, yorumlayabilecek ve geleceğe hazırlıklı olabilecek şekilde yetiştirilmesine atıfta bulunmaktadır. Bu bağlamda sadece mevcut bilgilerle değil, gelecekteki değişimleri de içeren bir zihinsel esnekliğin ve geleceği düşünme yetisinin önemine dikkat çekilmektedir. Geleceği düşünme yetisi, öğrencilerin daha etkili ve sürdürülebilir bireyler olarak gelecekteki zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Gelecekteki belirsizliklerle başa çıkma becerisini geliştirmeyi amaçlayan gelecek okuryazarlık becerisi öğrencilere farklı senaryolar düşünme, değişen koşullara uyum sağlama, problem çözme ve eleştirel düşünme gibi becerileri de kazandırmayı hedeflemektedir.

Sosyal bilgiler dersi öğrencilere tarih, coğrafya, kültür, toplumsal yapı ve siyaset başta olmak üzere insanın geçmiş, bugün ve gelecek yaşamına dair birçok konuda bilgi ve anlayış kazandırmayı amaçladığından gelecek okuryazarlık becerisinin sosyal bilgiler dersi ile ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Geçmişteki toplumsal dönüşümler ve olaylar günümüzdeki toplumsal yapının nasıl şekillendiğinin anlaşılmasına ve gelecekteki olası gelişmelerin öngörülmesine yardımcı olabilir. Sosyal bilgiler dersi sayesinde öğrencilere farklı kaynakları çözümleme, güvenilir kaynakları tanıma, verileri yorumlama, değerlendirme ve gelecekteki gelişmeleri daha sağlıklı bir şekilde tahmin etme becerileri kazandırılabilir. Ayrıca öğrencilere dünya genelindeki küresel etkileşimleri ve teknolojik değişimleri anlama, farklı kültürleri tanıma ve teknolojinin gelecekteki etkilerini değerlendirme becerilerini geliştirmelerine de yardımcı olabilir. Eğitim-öğretim süreci öğrencileri yarına hazırlama amacı taşıdığından yalnızca mevcut bilgi ve becerileri değil, aynı zamanda öğrenme, düşünme ve değişime uyum sağlama becerilerini geliştirmek için de önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu araştırmanın çıkış noktası da öncelikle gelecek okuryazarlık becerisinin betimlenmesi, bu beceriyle ilgili boyut, alt kavram, ilke ve değerlerin belirlenmesi ve bu becerinin "Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (SBÖP)" ile ilişkilendirilebilmesini kolaylaştıracak bir yapının ortaya konmasıdır.

1.2. Araştırmanın Amacı

İçerisinde sonsuz olasılık ve belirsizliği barındıran gelecek konusunda tahminlerde bulunmak, geleceğe hazırlanmak ve geleceği planlamak yıllardır süregelen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzdeki teknoloji odaklı

gelişmelerin takip edilebilmesi, deprem, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi katastrofik (yıkıcı) durumlara hazırlıklı olunması ve birçok alanda rekabetçi politikaların planlı hareket etmeyi gerektirmesi gelecek konusunda düşünmenin önemini artırmaktadır. Bu durum gelecek okuryazarlık becerisini ön plana çıkarmış ve özellikle de 21. yüzyılda sahip olunması gereken bir beceri olduğu vurgulanmaya başlanmıştır.

Geleceği okuma ve yorumlama olarak adlandırılan gelecek okuryazarlık becerisi gelişmiş bireylere sahip toplumların diğer toplumlar arasındaki rekabette avantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple gelecek konusunda planlamalar yapmak, insanların temel arayış noktalarından birisi durumundadır. Gelecek okuryazarlığı ile ilgili çalışmalara ağırlıklı olarak edebiyat, sanat, mimari, mühendislik ve teknoloji alanlarında yer verilmiş ancak eğitim ile ilişkisi yeteri kadar ele alınmamıştır. Bu araştırmada, gelecek kavramına akademik çalışmalarda nasıl yer verildiği, geçmişteki gelecek çalışmalarının neler olduğu, gelecek okuryazarlık becerisinin boyutlarının ve ilkelerinin neler olduğu, bu boyutların çerçevelerinin bilim kurgu eserlerinden hareketle nasıl geliştirilebileceği ve gelecek okuryazarlık becerisinin eğitim sürecine dâhil edilmesini kolaylaştıracak bir çerçeve ortaya konması amaçlanmıştır.

1.3. Problem cümlesi ve alt problemler

a. Gelecek okuryazarlığı nasıl bir yapıdan oluşmaktadır?
    1. Eskigelecek (paleofuture) görselleri, gelecek okuryazarlığının çerçevesinin belirlenmesine nasıl katkı sağlayabilir?
    2. Gelecek ile ilgili araştırmaların eğilimi ve dağılımı, gelecek okuryazarlığının çerçevesinin belirlenmesine nasıl katkı sağlayabilir?
    3. Gelecek ile ilgili tezler ve makaleler, gelecek okuryazarlığının çerçevesinin belirlenmesine nasıl katkı sağlayabilir?
    4. Gelecek ile ilgili kurgu eserler (romanlar), gelecek okuryazarlığının çerçevesinin belirlenmesine nasıl katkı sağlayabilir?
    5. Gelecek ile ilgili kurgu yapımlar (filmler, diziler), gelecek okuryazarlığının çerçevesinin belirlenmesine nasıl katkı sağlayabilir?
b. Geleceği düşünmedeki ilkeler ve hatalar nelerdir?

c. Gelecek okuryazarlık becerisi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile nasıl ilişkilendirilebilir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Geleceği düşünme becerisi gelişmiş birçok bilim insanı, ressam, edebiyatçı ve düşünürler sayesinde gelecek fikrini ele alan eserler ve fikirler ortaya çıkmıştır. Bu fikir ve eserler birçok kişiye ilham kaynağı olmuş ve gelecek fikri farklı alanlarda da kendini göstermiştir.

Aydınlanma çağı sürecinde geleceğe yönelik merak ve tahminlere bilim kurgu türündeki romanlarda yer verilmeye başlanmıştır. Her ne kadar eski çağlarda fantastik hikâyelere yer verildiği bilinse de günümüzdeki bilim kurgu eserlerine benzer olan ve konusunu bilimsel gelişmelerden alan bilim kurgu türüne yönelik eser olan Ütopya'da Thomas More (1516), ideal yaşam şartlarını konu almıştır. Bu dönemde yaşanan diğer bir gelişme olan Coğrafi Keşifler sayesinde insanların yeni yerleri keşfetmeleri ve ideal dünyaları hayal etmeleri yolunda önemli adımlar atılmıştır. Genel olarak bu gelişmeler; insan ihtiyacını ön planda tutan, kısa zamanda daha çok iş yapabilmelerine imkân sağlayan teknoloji odaklı gelişmelere ilham kaynağı olmuştur. Avrupa'nın Aydınlanma Çağı döneminde ön plana çıkan bilim insanı ve düşünürlerin geleceğe yönelik tahminler üzerine yaptıkları çalışmalarda sebep sonuç ilişkisinin ön planda olduğu söylenebilir. Bu durum kişilerin kendi gelişimlerinin yanı sıra çağdaşı olan ya da kendisinden sonra gelen bilim insanı ve düşünürlere ilham kaynağı oldukları yapılan çalışmaların benzerliğinden ve birbirinin devamı niteliğinde olmalarından anlaşılabilir.

İlerleyen dönemlerdeki teknolojik ve toplumsal gelişim; matematik, fizik ve astronomi gibi pozitif bilimlerin yanı sıra sosyal bilimlerde ve sanat dallarında da kendini hissettirmiştir. Özellikle felsefe, edebiyat, resim ve mimari alanlarında ortaya konan fikirlerde ve eserlerde yakın ve uzak geleceğe yönelik tahminlere yer verilmiştir. Tabi ki geleceğe yönelik tahminler içeren eserlerde yalnızca Thomas More'un Ütopya eserindeki gibi ideal hayat konusu işlenmemiş, gelecekte yaşanma ihtimali olan olumsuz konular da eserlere yansıtılmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ihtiyaç ve rekabetin artması, uzun saatler boyunca çalışma gereği duyulması, çocuk işçiliğin ortaya çıkmasının yanı sıra endüstrileşmeyle birlikte çevre sorunları da baş göstermeye başlamıştır. Bazı bilim insanları iyimser fikir ve eserleri ele alırken bazıları ise karamsarlık, karanlık ve duygusuzluk üzerine fikir ve eserlere yer vermişlerdir.

Gelecek kavramı geçmişten günümüze kadar birçok alanda önemli olan bir kavramdır. Ancak eski çağlarda bilim, teknoloji, iletişim ve haberleşme kaynaklarının kısıtlı olması sebebiyle gelecek konusunda çok fazla bilimsel araştırmalar yapılamamıştır. Değişim ve gelişimin hızlı olduğu günümüzde ise gelecek her zamankinden daha yakın olduğundan gelecek konusunda hazırlıklı olmak ve planlamalar yapmak gerekmektedir. Gelecek ile ilgili tahminler yapabilmek, olumlu ya da olumsuz her türlü gelişmelere hazırlıklı olmak ve buna göre planlamalar yapabilmek kişinin gelecek okuryazarlık becerisi ile yakından ilişkilidir. Bireylerin henüz küçük yaşlarda iken gelecek okuryazarlık becerisini kazanabilmeleri için eğitim-öğretim süreçlerinde bu becerinin gelişimine yönelik eğitimler almaları gerekmektedir. Bu durum gelecek okuryazarlık becerisinin boyutlarının ortaya konması ve eğitim-öğretim süreçlerine dâhil edilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Bireyin hayatı boyunca sürekli gelecekle ilgili tahminlerde bulunacağı ve beklenti içinde olacağı göz önünde bulundurulduğunda gelecek okuryazarlık becerisinin eğitim-öğretim ile ilişkisinin incelenmesi ihtiyaç durumundadır. Özellikle geçmiş-bugün-gelecek bağlantısının öneminin vurgulandığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na gelecek ile ilgili etkinliklerin dâhil edilmesi ile hem öğrencilerin ilgi ve meraklarının artırılabileceği hem de gelecek okuryazarlık becerisini kazanabilecekleri düşünülmektedir.

Geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı, öğrencilerin tarihle bugün arasındaki ilişkiyi anlamalarını sağlar. Geçmiş olayları, sosyal, politik, ekonomik ve kültürel değişimleri bugünkü durumlarıyla bağlantılandırarak daha iyi anlamalarını ve tarihin anlamını değerlendirmelerini destekler. Öğrenciler, tarih içindeki sebepler ve sonuçlar arasındaki bağlantıları değerlendirerek karmaşık toplumsal ve siyasi süreçleri analiz edebilirler. Geçmişteki olaylardan ders çıkararak, sosyal sorumluluk, insan hakları, adalet, demokrasi ve sürdürülebilirlik gibi değerleri içselleştirebilir ve bu değerler temelinde geleceğe dair olumlu bir etki yapabilirler.

Tarihî verileri inceleyerek, farklı kaynakları değerlendirerek ve geçmişten bugüne uzanan süreçleri analiz ederek bilinçli yargılar oluşturmayı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi sağlar. Sosyal, ekonomik ve politik alanlarda daha etkili kararlar almayı ve gelecekteki değişimlere uyum sağlamayı kolaylaştırır. Buradan hareketle geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı, öğrencilerin tarih bilgisini güçlendirirken, analitik düşünme, tarihsel akıl yürütme, eleştirel değerlendirme ve

geleceğe dair stratejik düşünme becerilerini de geliştirmelerine yardımcı olur. Bu da sosyal bilgiler dersinin ana hedeflerinden biri olan aktif ve bilinçli vatandaşlar yetiştirmeyi destekler. Ayrıca sosyal bilgiler dersi öğretim programında ve ders kitaplarında gelecek okuryazarlık becerisine yeterince yer verilmediğinin ve hangi konulara yoğun bir şekilde yer verildiğinin belirlenmesi açısından sosyal bilgiler eğitimcilerinde önemli bir farkındalık yaratacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle gelecek okuryazarlık becerisinin tüm hatları ile ele alınması, boyutlarının akademik çalışmalar, görseller ve bilim kurgu eserleri üzerinden genişletilmesi ve eğitim ile bağdaştırılması açısından önemlidir.

Gelecek okuryazarlık becerisinin eğitim sistemi içerisine dâhil edilmesi öğrencilerin yalnızca akademik bilgi değil, aynı zamanda geleceğe yönelik hazırlıklı olma yetisi kazandıracağından ülkenin kalkınma hedeflerine, yenilik çalışmalarına ve toplumsal gelişime önemli katkılar sağlayabilir. Eğitim sisteminin en önemli unsurlarından biri olan öğretim programlarına gelecek okuryazarlık becerisi ile ilgili kazanım ve etkinliklerin dâhil edilmesi sayesinde başta sosyal bilgiler olmak üzere birçok dersin daha etkili ve güncel bir yapıya dönüşebileceği düşünülmektedir.

Güncel yapıya dönüşen öğretim programlarının uygulayıcıları olan öğretmenlerin eğitiminde de gelecek okuryazarlık becerisinin ortaya koyulması önemlidir. Öğretmenlerin gelecek farkındalıklarının artırılması, örnek ders planları ve materyallerinin hazırlanması, bilimsel ve sanatsal yaklaşımlar ortaya konması ve gerçek hayat senaryoları hazırlanması noktasında gelecek okuryazarlık becerisinin boyutlarının belirlenmesi ve gelecek konulu görsellerin ve kurgusal eserlerin derslerde ne şekilde kullanılabileceğinin yansıtılması önemli bir adım olabilir.

Gelecek okuryazarlık becerisi üzerine araştırma yapılması ile alan yazına yeni ve dinamik bir araştırma alanı eklenmesi mümkün olabilir. Özellikle eğitimde yeni pedagojik yaklaşımların geliştirilmesi, görsel ve sanatsal ögelerin rolünün anlaşılması, bilim kurgu eserlerinin perspektiflerinin yansıtılması, farklı disiplinlerin bir araya getirilmesi açısından eğitim alanında yeni araştırma ve inceleme fırsatları sunabileceği düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Gelecek okuryazarlık becerisinin kapsamlı bir şekilde ele alınması, eğitim ve sosyal bilgiler öğretim programı ile ilişkisinin kurulmasına yönelik gerçekleştirilen bu araştırmadaki sınırlılıklar şu şekildedir:

- Çalışma Türkiye'de 2004-2022 yılları arasında gerçekleştirilmiş ve YÖK tez veri tabanında yer alan eğitim-öğretim konulu tezler ile sınırlı tutulmuştur.
- Çalışma WoS veri tabanından anahtar kavramlarla gerçekleştirilen aramalarla ulaşılan 1900-2022 yılları arasında yayınlanmış Türkçe ve İngilizce makale çalışmaları ile sınırlı tutulmuştur.
- Çalışma ULAKBİM veri tabanından anahtar kavramlarla yapılan aramalarla ulaşılan 2012-2022 yılları arasında yayınlanmış Türkçe ve İngilizce makale çalışmaları ile sınırlı tutulmuştur.
- Çalışma 1899-1910 yılları arasında çizilmiş ve 2000'li yılları konu alan eski gelecek (paleofuture) resimleri ile sınırlı tutulmuştur.
- Çalışma 2022 yılına kadar yayınlanmış olan bilim kurgu kitaplarından en çok satılan 50 kitap arasından çalışmanın yapısını güçlendireceği düşünülen 12 kitap ile sınırlı tutulmuştur.
- Çalışma 2022 yılına kadar yayınlanmış olan ve çalışmanın yapısını güçlendireceği düşünülen izlenme oranı en yüksek olanlar arasından 3 film ve 1 dizi ile sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Gelecek: Gelecek kavramı isim ve sıfat türleri olarak ayrı ayrı tanımlanmaktadır. İsim türü olarak "daha gelmemiş, yaşanacak zaman, istikbal, ati"; sıfat türü olarak ise "zaman bakımından ileride olması, gerçekleşmesi beklenen, müstakbel" (Türk Dil Kurumu [TDK]) olarak tanımlanmaktadır.

Gelecek okuryazarlık Becerisi: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından yapılan tanıma göre gelecek okuryazarlığı insanların gördükleri ve yaptıklarında geleceğin rolünü daha iyi anlamalarını sağlayan beceridir.

2. KURAMSALLAR TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde gelecek ve gelecek ile ilgili bileşenlerin kavramsal çerçevesi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Gelecek ile ilgili tanımlar, gelecek araştırmalarının tarihçesi, gelecek araştırmaları yapan önemli isimler, gelecek okuryazarlığının içeriği ve boyutları, gelecek okuryazarlık becerisinin kullanıldığı alanlar ve gelecek okuryazarlığı ile eğitim ilişkisi hakkında açıklamalara yer verilecektir.

2.1. Geleceğin Tanımı

Edebiyat, sanat, mimari, teknoloji ve eğitim gibi alanlarda etkisini gösteren gelecek kavramının anlaşılabilmesi adına öncelikle bu bölümde gelecek ile ilgili tanımlara yer verilmesi uygun olacaktır. Gelecek Latince "futurus" köküne dayanır ve gelecekteki olaylara atıfta bulunan bir isim ya da sıfattır. Gelecek sözcüğü İngilizcede de "future" olarak kullanılır ve şimdiki zamandan sonra gelen zaman veya zamanı geldiğinde gerçekleşecek olaylar olarak tanımlanmaktadır (https://www.oxfordlearnersdictionaries.com).

Geleceği tanımlamak için ortaya çıkan dil, sıklıkla uzamsal ilişkilere dayalı metaforik nitelemelerden türetilmiştir. İlerleme kelimesi, örneğin, aslen ayakları adım adım hareket ettirme eylemi ve bir yün yumağının yuvarlanmasından kaynaklanan gelişme anlamına gelen bir kelimeden türemiştir. Gelecek kelimesinin etimolojileri insanın dünyadaki konumunu nasıl gördüğüne ve bu bakış açısının zaman içinde nasıl değiştiğine dair uygun metaforlardır. Örneğin, kelimenin tam anlamıyla "gelme zamanı" anlamına gelen Almanca Zukunft, zukommen'den, "bana gelmek"ten türetilmiştir. Fransızcada da avenir ve advenire sözcüklerinden yola çıkarak gelmek, varmak anlamında kullanılmasıyla Almancadaki karşılığına benzerlik taşımaktadır. Bireyin durağan, tarihin pasif bir gözlemcisinden (olayları gelecekten ortaya çıkan ve geçmişe çekilmeden önce gözlerinin önünden geçen) bir aktif faile dönüşmesi, bizzat zaman içinde hareket eden aktif bir faile dönüşmesi, geçmişten gelen tanımlayıcı değişikliklerden birini temsil eder (Hejazi, 2011). Gelecek kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde isim ve sıfat türleri altında ele alınmış ve isim olarak "daha gelmemiş, yaşanacak zaman, istikbal ve ati" şeklinde, sıfat olarak ise "zaman bakımından ileride olması, gerçekleşmesi beklenen, müstakbel" şeklinde geçmektedir.

Gelecek, zamanın bir bölümünü ifade eden ve şu anki anı takip eden dönemi tanımlayan bir kavram olarak düşünülebilir. Bu dönem henüz gerçekleşmemiş olayları, durumları ve zaman içinde meydana gelecek değişiklikleri içerir. Gelecek, bireylerin ve toplumların merak ettiği, planladığı ve hatta endişelendiği bir zaman dilimidir. Gelecekteki olaylar, eylemler ve gelişmeler, insanların yaşamını şekillendirir ve toplumun ilerlemesini etkiler. Gelecek, belirsizliklerle dolu olabilir ve tahmin edilemez olayları içerebilirken, aynı zamanda insanların hedeflerini belirlediği ve dönüşümü planladığı bir alanı da ifade eder.

2.2. Gelecek Bilimi

Gelecek bilimi; ekonomi, siyaset, teknolojik gelişme ve sosyal değişim gibi insanlığı etkileyen hemen hemen her alanı kapsamaktadır. Gelecek biliminin konusu; geçmişi bilmek, bugünü anlamak ve geleceği planlamak üzerine kurgulanmaktadır. Bununla birlikte geleceğe ilişkin bilgileri değerlendirerek geleceğin anlaşılması ve insanların geleceğe hazırlanması konularını da kapsar. Gelecek biliminin ele aldığı varsayıma göre, gelecek sadece tahminde bulunulduğu için gerçekleşmez. Bu noktada önemli olan kişinin bilgisi, iradesi ve inisiyatifidir. Günümüzde gerçekleşen gelişim ve değişim, yarını şekillendirdiğinden geleceği planlarken, bugün nasıl yaşadığımıza dikkat etmeliyiz. Gelecekteki olayları kesin olarak tahmin edebilmemiz mümkün olsaydı, geleceği değiştirmemizin imkânı olamazdı. Geleceği belirleyen faktörler birden fazla olduğu ve bir faktörde yaşanan değişimlerin geleceği etkileyebileceğini göz önünde bulundurmak önemlidir. Bu nedenle gelecek bilimcilerin misyonu, geçmişte yaşanılan olayları yorumlamak, günümüzdeki olayları anlayarak gelecek ile ilgili öngörülerde bulunmak, geleceği planlayacak kişi ya da kurumları muhtemel olaylar hakkında uyarmak ve dolayısıyla geleceğe hazır hale gelmektir (Akçakaya, 2003).

2.3. Geleceğin Felsefesi

Geleceğin felsefesi, insanların geleceğe ilişkin düşüncelerini ve beklentilerini ele alır. Bu felsefe, geleceğin nasıl olacağına dair tahminlerde bulunmanın yanı sıra, gelecekte nelerin mümkün olabileceğine dair farklı senaryoları tartışır. Geleceğin felsefesi, insanların geleceğe ilişkin kaygılarına, umutlarına ve korkularına odaklanır. Kaygılar genellikle teknolojik ilerleme, ekonomik gelişmeler, çevre sorunları, politik istikrarsızlık ve toplumsal değişimler gibi konularla ilgilidir. Bu felsefe, aynı zamanda insanların geleceğe nasıl hazırlanabileceğine dair stratejileri de ele alır (Çengel, 2021). Gelecekle ilgili

stratejiler arasında teknolojik gelişmelerin kontrol altında tutulması, sürdürülebilir bir gelecek için çevre koruma faaliyetlerinin artırılması ve sosyal eşitliğin sağlanması yer alabilir.

Gelecek felsefesi, değişimin kendini beslediği ve bir değişimin diğer değişimlere yol açtığı fikrini benimser. Günümüzdeki gelişmelerin önceden tahmin edilmesi ve planlanması zor olabilir, ancak zamanında dikkate alınmayan küçük sorunlar ileride bir ülkenin başlıca sorunu haline gelebilir. Bu nedenle, gelecek çalışmaları yürüten gelecek bilimcilerin farklı alanlarda uzmanlaşmış kişilerle işbirliği yapması gerekmektedir. Çünkü bir alanda yaşanan değişim, birçok farklı alanı etkileyebilir ve değişimin ivmesi artabilir. Zeki Yamani'nin 1973 yılında yaptığı açıklamada, "Taş devri taş bittiği için bitmedi. Petrol devri de petrol bittiği için bitmeyecek" ifadesiyle, değişimin kaçınılmaz olduğunu ve geleceğin planlanmasının ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Geleceğin felsefesi aynı zamanda, insanların farklı gelecek senaryolarına nasıl tepki verebileceğini de tartışır. Bu senaryolar arasında olumlu, olumsuz ve belirsiz senaryolar yer alabilir. Olumlu senaryolar genellikle teknolojik ilerlemelerin getirdiği fırsatları, olumsuz senaryolar ise ekonomik krizler veya doğal afetler gibi felaketleri içerir. Belirsiz senaryolar ise henüz net bir şekilde tahmin edilemeyen gelecekteki durumları ifade eder (Saplıoğlu, 2019). Sonuç olarak, gelecek düşüncesinin felsefesi, insanların geleceğe yönelik beklentilerinin analiz edilmesi ve geleceğe hazırlanmak için stratejilerin oluşturulmasıyla ilgilenen bir felsefi disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4. Geleceğe Yönelik Araştırmaların Gelişimi

Türkiye'de genellikle "Gelecek Bilimi" terimiyle ifade edilen ve bir akademik alan olarak kabul edilen bu alan, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bilim insanları fütüroloji, fütürizm ve uygulamalı gelecekçilik gibi konulara odaklanırken, Avrupalı bilim insanları ise gelecek çalışmaları ve beklenti konularına odaklanmaktadır. Gelecek bilimi, insanî ve felsefi temellerini incelemekle birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nde metodoloji ve araçlarını geliştirmeye yönelik çalışmalara da odaklanır. Gelecek bilimi, henüz oldukça yeni bir alan olmasına rağmen birçok üniversitede gelecek ile ilgili bölümler ve lisansüstü eğitim programları bulunmaktadır. Gelecek bilimciler, güncel verileri kabul ederek gelecekle ilgili tahminler ve değerlendirmeler üzerine çalışmalar yürütürler. Bu çalışmaların temel amacı, insan hayatındaki değişimleri anlamak ve

bu değişimlerin etkilerini analiz ederek geleceğe yönelik planlar yapmaktır. Gelecek bilimi, önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmak için kaynakların etkin bir şekilde kullanımını ve bu kaynakların harekete geçirilmesini hedefleyen bilgi temelli bir çalışma olarak değerlendirilir. Ayrıca, gelecekte nereye ulaşılmak istendiğinin ve nasıl bir yol izleneceğinin önceden belirlenmesi de gelecek biliminin araştırdığı konular arasındadır (Mucuk, 1998; akt. Gözlükaya, 2007).

Gelecek bilimi çalışmalarında karşılaşılan önemli bir kısıt, gelişmiş ülkelerin bu çalışmalara öncülük etmesi ve gelecekle ilgili olanakların zengin ülkeler arasında paylaştırılmasının planlanmasıdır. Maddi kaynaklara erişimi olan gelişmiş ülkeler, kendi çıkarları doğrultusunda çalışmaları yönlendirme yeteneğine sahip olduklarından, gelecekle ilgili çalışmalar genellikle gelişmiş ülkelerin vizyonlarına hizmet etmektedir. Bu durum, gelecek bilimi araştırmalarının önünde önemli bir engel olarak görülmektedir. Bu durumu aşmak için, gelecek bilimi çalışmalarının daha geniş bir coğrafi ve kültürel perspektife yayılması ve farklı ülkelerden, özellikle de gelişmekte olan ülkelerden katılımın teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, uluslararası işbirliği ve paylaşımcı bir yaklaşım benimsenerek, gelecekle ilgili çalışmaların sadece birkaç ülkenin çıkarlarına hizmet etmek yerine küresel ölçekte fayda sağlaması amaçlanmalıdır. Gelecekle ilgili verilerin ve kaynakların herkese erişilebilir hale getirilmesi ve geleceğin tüm insanlığı ilgilendiren bir konu olduğu bilinciyle hareket edilmesi, bu kısıtları aşmak için önemli adımlardır. Ayrıca, gelişmiş ülkelerin gelecek bilimi çalışmalarında liderlik rolü üstlenmeleri ve kaynakları doğru ve adil bir şekilde dağıtmaları, daha eşitlikçi bir gelecek bilimi alanının oluşmasına yardımcı olabilir. Bu, farklı ülkelerin perspektiflerini ve ihtiyaçlarını daha iyi yansıtan, çeşitlilik ve kapsayıcılık ilkesine dayanan bir gelecek bilimi anlayışının gelişmesine katkıda bulunabilir.

Dünya hızla değişirken, belirlenen hedeflere ulaşmak için genel stratejiler belirleme, çalışanları koordine etme ve ayrıntılı planlar oluşturma önem kazanmaktadır. Gelecekle ilgili ne zaman, nasıl, neden, hangi araç ve yöntemle, kimler aracılığıyla hedeflere ulaşılacağının belirlenmesi gerekmektedir. Gelecek, birçok insan için belirsiz görünebilir, bu yüzden gelecekle ilgili düşünmek ve doğru kararlar alabilmek için güçlü araştırma merkezlerinin alternatif yöntemler sunması gerekmektedir. Bugünün birçok krizi, gelecek planlarının eksikliği veya plansızlık nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Sorunların başlangıçta tespit edilip çözüm bulunması durumunda, birkaç yıl sonra ülkenin genel güvenliğini tehdit edecek hale gelmeden

sorunların çözülebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, sorunları kriz aşamasına gelmeden tespit ederek fırsata dönüştürmek mümkün olabilir. Gelecek bilimi, gelecekle ilgili belirsizlikleri azaltmayı hedefler ve doğru kararlar almak için planlama ve stratejik düşünme süreçlerine odaklanır. Gelecek bilimi çalışmaları, değişimi öngörmek ve yönlendirmek için veri analizi, senaryo oluşturma, trend analizi ve teknoloji tahmini gibi araçları kullanır (Çiğdem, 2007; Tengilimoğlu vd., 2008).

2.5. Gelecek Biliminin Tarihi

Tanımı gereği insanlığın kayıtlı geçmişinin incelenmesi olarak algılandığından ilk başta geleceğin tarih açısından tartışılması ilginç gelebilir. Ancak geçmişteki çeşitli gözlemcilerin bakış açısından ele alındığında, aynı kişi ve olay, büyük ölçüde hikâyenin anlatıldığı zamana bağlı olarak gelecek için farklı önem taşıyabilir. Reinhart Koselleck (1985), 1960'ların başlarında geçmiş toplumların kendilerinin ötesindeki zaman vizyonlarına atıfta bulunmak için "geçmiş gelecekler" terimini kullanmıştır. Zaman içinde değişen bakış açılarına ek olarak, geçmiş gelecekler, çağdaşların tarihin tek bir noktasında sahip oldukları birçok farklı ve bazen birbiriyle çelişen gelecek vizyonlarını kapsar. Geleceğe dair geçmiş vizyonları içerisinde gerçekleşmeyenler olmasına rağmen insanların eylemleri ve zihniyetleri üzerinde önemli etkileri olduğu açıktır.

Alternatif tarihlerde tasvir edilen geçmiş geleceklere bakmak, yalnızca tarihin olaylarına bakmaktan daha fazlasını ortaya çıkarmaktadır. Alternatif tarihler parçalanmakta ve büyük resme bakarken genellikle kaybolan çeşitli geçmiş aktörlere rehberlik eden geleceğe dair farklı rakip görüşleri gün ışığına çıkarmaktadır. Bu aktörlerin belirlenmesinde herhangi bir andaki motivasyon, geçmişteki olayların ne kadar kararlı olduğunun belirlenmesine yardımcı olur. Son olarak, gerçeğe dönüşmeyi başaramayan gelecek vizyonları bile, geleceğe dair beklentilerimizi ve zaman içinde kendi yerimizi nasıl gördüğümüzü yönlendirerek geleceğe dair fikirleri etkilemeye devam etmektedir.

Modern çağın başlangıcında, insanların zaman hakkındaki düşüncelerinde bir değişiklik meydana gelmiştir. İnsanlar, zaman içinde birbirine yakın meydana gelen ve birbirlerini etkileyen olayları tematik olarak bağlantılı olarak görmeye başlamışlar ve bunları kesintisiz bir çizgide ilerleyen ayrı dönemler halinde gruplandırmışlardır (Hölscher, 2016). Ancak geçmiş bu şekilde, bir zaman çizgisinde ayrı bir yer kaplıyor olarak görülmeye başladığında, gelecek de bu

şekilde, şimdiyi takip edecek ayrı bir dönem olarak görülmeye başlandı. Bununla birlikte, tarihte önemli olaylarla dolu geçmişin aksine, gelecek açık ve büyük ölçüde belirsiz olarak görülüyordu.

17. yüzyıl öncesine ait, dünyanın sonunun geleceğini söylemek dışında, gelecek için uzun vadeli tahminler içeren çok az kaynak bulunmaktadır (Godman, 2008). Orta çağda, insan meselelerinin çoğu sonsuz bir tekrar biçimine sahipti: ekim ve hasat, hastalık ve sağlık, savaş ve barış, krallıkların yükselişi ve düşüşü - insanda uzun vadeli bir değişime, hatta iyileşmeye inanmak için çok az neden vardı. Bu durum döngüsel zaman anlayışını ortaya çıkarmıştır. Döngüsel zaman anlayışında, belirli dönemlere göre hareketlilik gösteren ve tarihte doğada olduğu gibi tekrarların öne çıktığı vurgulanmaktadır (İrğat, 2017). Aslında zamanın yaratıcı yönünün dışında tekrar eden yönüne vurgu vardır. Döngüsel zaman anlayışında olayların birbirini izleyerek tekrarlama ve her nedenin aynı sonuca yol açtığı düşüncesi zihnin sınırsızlığı ile uyuşmamaktadır. Zaman düz bir çizgi olarak düşünüldüğünde ise yol alan, genişleyen ve sınır tanımayan bir dünya akla gelebilmektedir. Deleuze (2007)'nin ifade ettiği gibi "zaman doğru bir çizgi haline geldiğinde artık dünyayı sınırlandırmaz, onu kat eder ve zaman içinde olup biten bir şeye boyun eğmez." Dolayısıyla, gelecek köklü bir değişimin boyutu, geçmişten ve şimdiden farklı bir zaman olarak ele alınırsa, zamanın ilerici bir yürüyüş olarak görüldüğü modern zamanlarda alışık olunduğu gibi, çok uzak bir gelecek anlamlı veya premodern insanlar için geçerli olmaktadır (Acar, 2019).

İnsanoğlu yapısı gereği tarihin çok eski dönemlerinden bu yana geleceğe yönelik tahminlerde bulunup icat, tasarım ve planlamalar yapmıştır. Günümüzde yararlanılan icatların pek çoğunun kökleri aslında oldukça eskiye dayanmaktadır. Ancak bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yanı sıra bireysel ve toplumsal gelişmeler sayesinde insan hayatını kolaylaştıran icatlar evrensel hale gelmiştir. Buradaki bireysel ve toplumsal gelişimden kasıt, özellikle insanların bilişsel olarak gelişime açık hale gelmesi ile geçmiş ve bugünle birlikte geleceği de düşünerek tahmin ve planlamalar yapmaya başlamasıdır. Bu doğrultuda, insanlar yakın ve uzak gelecek üzerine planlamalar yapmayı öğrenmiş ve bir sonraki adımda neler yapması gerektiğini bilir hale gelmiştir ve insanın geleceği düşünme becerisinin gelişimi hususunu ön plana çıkarmıştır.

Süreç içerisinde birçok şekilde ele alınan gelecek kavramının kırılma noktasının Rönesans Dönemi'nde girilen yenilenme hareketlerinin olduğunu

"Geleceğin Tarihi" adlı kitabında ortaya koyan Donna Godman (2008)'a göre; Rönesans Dönemi'nde merak kavramı ön plana çıkmış ve gelişimin sınırlarının keşfedilmesiyle toplumsal, bilimsel ve teknolojik ilerleme üzerine yoğunlaşma sürecine girilmiştir. Bu dönemde Leonardo Da Vinci, Nicolaus Copernicus, William Shakespeare, Michel de Montaigne, Galileo Galilei gibi bilim insanı ve düşünürler önemli çalışmalar yaparak kendisinden sonraki nesle de esin kaynağı olmayı başarmışlardır. Aslına bakılacak olursa dini baskıların o dönemde de etkili olması nedeniyle fikirler özgür bir şekilde açıklanamıyordu. Örneğin; Galileo Galilei'nin astronomi üzerine çalışmaları kilise tarafından eleştirilmiş ve Engizisyon mahkemesinde yargılanarak neredeyse idam edilecek duruma gelmişti. Yine aynı dönemde Nicolaus Copernicus kilise yapılanmasında yer alan bir rahip olması dolayısıyla "Güneş Merkezli Evren Teorisi" tezini yayımlamaktan çekinmiştir. Dünyanın güneş etrafında döndüğünü ortaya koyan bu teorisi ancak O öldükten sonra yayımlanabilmiştir. Sonraki dönemde Johannes Kepler, Galileo Galilei ve Isaac Newton gibi bilim insanları Copernicus'un bu teorisi üzerinden çalışmalar yaparak birçok bilim insanına ilham kaynağı olmayı başarmışlardır. Bu ufuk açıcı çalışmalar sayesinde Avrupa'da skolastik düşünce yıkılmış ve Aydınlanma Çağına geçilmiştir. Aydınlanma Çağı ile birlikte felsefe, matematik, astronomi gibi bilim dallarının yanı sıra mimarlık, ressamlık ve heykeltıraşlık da gelişim göstermeye başlamıştır. Birçok alanda çalışmalar yapan ancak özellikle ressamlığıyla ön plana çıkan Leonardo Da Vinci'nin su altında gidebilen araçlara ve uçma eylemine ilişkin çizdiği resimler o dönemde gerçekleşmesi pek mümkün olmadığından onun hayalleri kendisinden yüzyıllar sonra 18. ve 19. yüzyıllarda mümkün hale gelmiştir. Buradan hareketle Leonardo Da Vinci'nin geleceğe dair öngörülerinin güçlü olduğu söylenebilir. İlerleyen dönemlerdeki teknolojik ve toplumsal gelişim; matematik, fizik ve astronomi gibi pozitif bilimlerin yanı sıra sosyal bilimlerde ve sanat dallarında da kendini hissettirmiştir. Özellikle felsefe, edebiyat, resim ve mimari alanlarında ortaya konan fikirlerde ve eserlerde yakın ve uzak geleceğe yönelik tahminlere yer verilmiştir.

Geçmişte gerçekleştirilen gelecek çalışmaları bu alanda araştırmalar yapan Matt Novak tarafından Paleofuture olarak adlandırılmıştır. Bu ifade Türkçeye eski gelecek ya da geleceğin tarihi olarak çevrilebilmektedir. Eski gelecek; birçok bilim insanından ilham alarak geçmişte geleceğin nasıl olacağına dair fikirler ortaya koyan kişilerin bu öngörülerine dair fikir ve ürünlerini araştıran tarihçilerin

gerçekleştirdikleri çalışmalarla ilgilenen bir konu alanı olarak nitelenebilir (Altun, 2020). Gelecek konusunda öngörülerde bulunan kişiler buna dair fikirlerini çoğunlukla görsellerle ya da kitaplarla ortaya koymaya çalışmışlardır. Jean Marc Cote ve diğer sanatçılar tarafından 1899-1910 yılları arasında Fransa'da basılan geleceğe dair fikirleri içeren resimler eski gelecek çalışmaları kapsamında düşünülebilir. 1899 yılında Paris'teki Dünya Sergisi'nde Jean Marc Cote tarafından 21. yüzyıl dünyasının nasıl olacağı konusunda öngörülerin yer aldığı resimler "En L'an 2000" (2000'li Yıllar) başlığıyla sergilenmiştir. Bu resimlere başlangıçta sigara kutularında yer verilmiş ve sonrasında da kartpostallar üzerine yerleştirilerek piyasaya sürülmüştür. Ancak o dönemdeki maddi sorunlardan dolayı Cote tarafından yapılan bu resimler çok geniş kitlelere ulaştırılamamış ve zamanla unutulmuştur. 1986 yılına gelindiğinde ise Isaac Asimov; bu resimleri keşfetmiş ve bu resimlerle ilgili yorumlarını da içeren "Gelecek Günler" adlı kitabı yayımlamıştır.

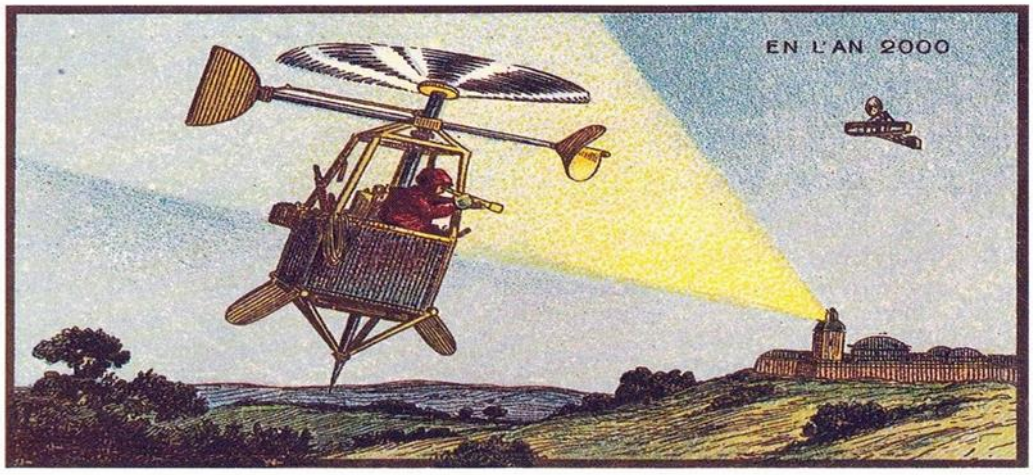

Advance Sentinel in a Helicopter

Resim 2.1. Uçan Gözcü.

Isaac Asimov'un ilgisini çeken bu görsellerin çoğunda mekanik ya da uçan araçlar resmedilmiştir. Bu görsellerde özellikle uçma fikri ön plana çıkarılmıştır.

Uçma fikri üzerinden çizilen Resim 2.1.'de bir sıcak hava balonu sepeti üzerine pervane yerleştirilerek günümüzdeki helikopterin tahmini kısmen doğru yapılmıştır. Her ne kadar bu çizim 19. yüzyılda yapılmış olsa da aslında bu yöndeki tahmini yüzyıllar önce Leonardo Da Vinci yapmıştı. 1493 yılında Leonardo Da Vinci tarafından helikopter benzeri çizim aşağıda verilmiştir.

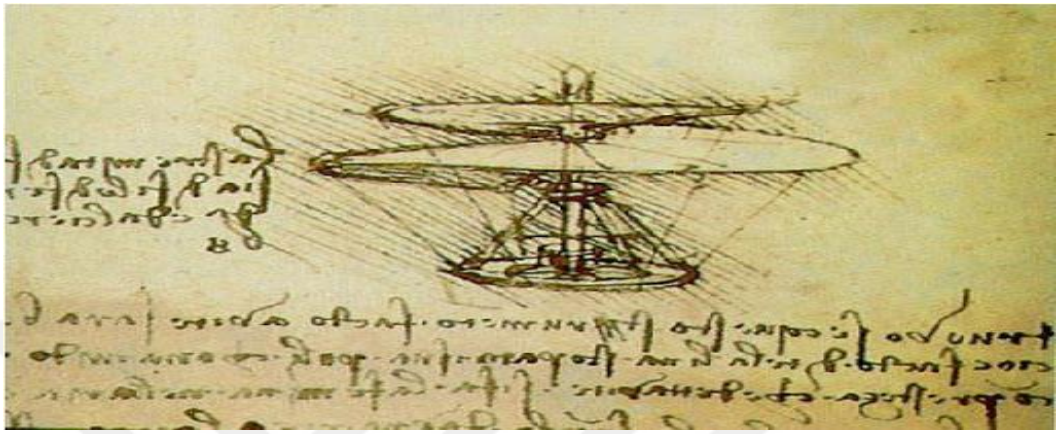

Resim 2.2. Leonardo Da Vinci'nin Helikopter Çizimi.

Leonardo Da Vinci tarafından çizilen bu helikopter Onun yaşadığı dönemden yüzyıllar sonrasını düşünme yeteneğini ortaya koyan dünyaca ünlü bir eserdir. Günümüzde kullanılan helikoptere benzeyen bir makinenin ilk çizimidir. Da Vinci'nin bu eserinin bilimsel temellere dayandığını ortaya koyan bazı veriler mevcuttur. Da Vinci'nin diğer çizimlerinde olduğu gibi bu çiziminde de tasarımını doğada gözlemlediği şeylere dayandırmıştır. Helikopterin planörünü yarasanın kanadına göre, dış yapısını ise kaplumbağanın kabuğuna göre tasarlamıştır. O dönemler henüz motor icat edilmediği için Leonardo Da Vinci, helikopterini insan gücüyle çalışan bir makine olarak tasarlamıştır. Ancak yine de Da Vinci'nin bu çizimi hayal gücü ve öngörü konusunda kendisinden sonraki nesle önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Her ne kadar gerçek anlamda ilk helikopterler 19. ve 20. yüzyıllarda kullanılmış olsa da motor dışındaki kısımları Da Vinci'nin doğa gözlemleri sonucu ortaya koyduğu bilimsel temellere dayanarak hazırlanmıştır. Jean Marc Cote tarafından oluşturulan eserlerin birçoğunda uçma fikrinin yer alması nedeniyle onun Leonardo Da Vinci'den esinlendiği düşünülebilir. Yukarıda verilen Uçan Gözcü çizimi dışındaki çizimlerinde de uçma fikrine yer verdiği çizimler bulunmaktadır.

2.6. Eski Gelecek (Paleofuture)

İnsan doğası gereği hayatı boyunca gelecekle ilgili beklenti ve öngörülerde bulunduğundan geçmişten günümüze gelecek hep bir merak konusu olmuştur. Teknoloji açısından düşünüldüğünde, günümüzde kullanılan birçok teknolojik alet aslında geçmişte kurgulanmış ve bilimsel veriler doğrultusunda geliştirilmiştir. Geçmişte ortaya konan gelecekle ilgili fikirlerden bazıları gerçeğe dönüşürken bazıları ise sadece fikir aşamasında kalmıştır. Ancak gerçeğe dönüşmeyi başaramasa da ileri sürülen gelecek vizyonu geleceğe dair beklentilerimizi ve zaman içinde kendi yerimizi nasıl gördüğümüzü yönlendirmesi açısından da geleceğe dair fikirleri etkilemiştir. Buradan hareketle geçmişteki gelecek çalışmalarının da incelenmesi önem arz etmektedir.

Geçmiş yüzyıllarda insanların geleceğin nasıl olacağını hayal ettiği ve bu hayallerine dair ürünlerin (fikir, görsel, roman, film vb.) araştırıldığı bir konu alanını ifade eden eski gelecek (palaeofuture) araştırmalarının odak noktasında geçmişte yapılan gelecek tahminleri ve bu tahminlerin ürünleri bulunmaktadır. Özellikle Jean Marc Côté gibi sanatçılar tarafından Paris'teki 1900 Dünya Sergisi için hazırlanan “En L'An 2000” (2000'li Yıllar) başlıklı kartpostal seti dikkat çekicidir. Bu set başlangıçta puro paketlerinde kullanılan görsellerden oluşmaktaydı, ancak daha sonra kartpostallara dönüştürülmüş ve zamanla unutulmuştur. Set, hayal edilen geleceği görsel olarak yansıtmakta ve bu yönüyle eskigelecek araştırmaları için önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bu görseller geçmişteki gelecek tahminlerinin ve hayallerinin nasıl şekillendiğini ve toplumun nasıl bir gelecek hayal ettiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır (Altun, 2020).

Eski gelecek kapsamına yalnızca görseller değil, aynı zamanda düşünce ve fikirler de dâhildir. Geleceği şekillendiren girişimcilerin vizyonları, yazarların ve düşünürlerin eserleri, bilim kurgu yazarlarının hayal gücü gibi unsurlar da bu konuya katkıda bulunur. Örneğin, Henry Ford'un ‘İnsanlara ne istediklerini sorsaydım hızlı giden at üretirdim’ sözü, geleceğin mobilite ve taşımacılık alanında nasıl değişeceği konusunda önemli bir düşünceyi ifade etmektedir. Bu tür girişimcilerin vizyonları, zamanla otomobil endüstrisinin gelişimini şekillendirmiştir. Ayrıca, Jules Verne'in “20. Yüzyılda Paris” başlıklı el yazmasında bahsettiği foto-telgraf ve uzaktan iletişim gibi fikirler, teknolojik ilerlemelerin gelecekte nasıl olabileceği konusunda önemli bir öngörüyü yansıtmaktadır (Altun, 2020). Benzer şekilde, Yevgeni Zamyatin, Isaac Asimov, Arthur Charles Clarke,

Aldous Huxley ve George Orwell gibi bilim kurgu yazarlarının eserleri de insan toplumunun gelecekte nasıl olabileceği konusunda önemli düşünceler sunar.

Bu eserler, birçok kez sinema ve televizyona uyarlanmış ve bu şekilde geniş kitlelere ulaşmıştır. Örneğin, George Orwell'ın "1984" adlı romanı ve Aldous Huxley'in "Cesur Yeni Dünya" adlı romanı, popüler kültürde önemli bir yer edinmiş ve bu eserlerden uyarlanan filmler büyük ilgi görmüştür.

Eski gelecek çalışmaları farklı kaynaklardan derlenen ve geleceğin nasıl hayal edildiğinin anlaşılmasına yardımcı olan zengin bir bilgi kaynağıdır. Bu çalışmalar geçmişin gelecek tahminlerini ve toplumun vizyonunun anlaşılmasını sağlarken, aynı zamanda günümüz teknolojileri ve toplumsal gelişmelerle karşılaştırma yapılabilmesine de katkıda bulunur.

Eski gelecek kapsamına görseller dışında geleceği şekillendiren girişimciler, düşünürler ve bilim insanlarının fikirleri de girmektedir. Jules Verne, Yevgeni Zamyatin, Isaac Asimov, Arthur Charles Clarke, Aldous Huxley, George Orwell, Herbert George Wells gibi bilim kurgu yazarlarının eserleri eski gelecek çalışmaları kapsamında değerlendirilebilir (Altun, 2020). Geleceği düşünme üzerine araştırmalar yapan ve fikirler ileri süren bu isimlerin yanı sıra gelecek tahmini konusunda önde gelen birçok isim telaffuz edilebilir.

2.7. Mekanik Yaşamdan Dijital Yaşama Geçişte Gelecek Düşüncesi

İnsanın doğumundan itibaren ihtiyaçları ve olanakları doğrultusunda daha kusursuz bir yaşama sahip olabilmesi yolunda teknolojik imkânların ortaya çıkması uzun yıllar almıştır. Yaklaşık beş bin yıldır insanlığın hizmetinde olan tekerlek, insanın tarihteki en temel teknik başarılarından biri olarak görülmektedir (Basalla, 2013). Tekerlek sayesinde insanlar büyük göçler ve fetihler gerçekleştirerek yeni yerler keşfetmeye başlamıştır. Sonrasında icat edilen birçok mekanik ve teknolojik buluşun öncüsü durumuna gelen tekerlek ile birlikte insanın dünya üzerindeki hâkimiyet alanı genişlemiş ve insan için teknik gelişim artmaya başlamıştır. Teknik gelişimin birikimini ve tecrübesini hayata geçirebilmek ve gelecek nesillere aktarabilmek için de yazı insan yaşamına dâhil olmuştur. Yazı sayesinde insanların düşünme biçimi gelişmiş ve bilme isteğe giderek artmıştır (Ünal, 2019). Bu durum insanın merak duygusunu ortaya çıkarmasını ve gelecek ile ilgili tahminler yapmaya başlamasını sağlamıştır.

Bilme ve keşfetme isteği sürecinde yenilikçi düşünceler önünde engellerle de karşılaşılmıştır. Özellikle Ortaçağ'da dini baskılar nedeniyle yeni fikirlerin

özgürce açıklanamaması bu engellerin en önemlilerinden bir tanesiydi. O dönemde birçok bilim insanı kilise tarafından eleştirileceği düşüncesiyle fikirlerini özgürce ortaya koyamamaktaydı. Skolastik düşüncenin yıkılması, Rönesans, Reform Hareketleri ve Coğrafi Keşifler özgür düşünce için dönüm noktası olmuştur. Özgür düşünce ortamı insanın merkeze alındığı, bireyselliğin ön plana çıktığı hümanizm akımının da etkili hale gelmesini sağlamıştır (Cevizci, 2017). İnsanı ve toplumu önemli derecede etkileyen yeni düşünce ve değerler felsefeden siyasete, siyasetten sanata kadar pek çok alanda kendini göstermiş ve insanların hem sosyal hem de zihinsel gelişimi yolunda önemli bir unsur haline gelmiştir.

Rönesans, Reform ve Coğrafi Keşifler yoluyla insanların entelektüel gelişiminde çığır açan bir döneme adım atılmıştır (Kuhn, 2007). Buhar makinesinin icadı ile de makineleşmiş yeni endüstri ortaya çıkmış ve teknolojik buluşların üretime olan etkisi artmaya başlamıştır. Buharlı gemiler yoluyla okyanus ötesi seferler gerçekleştirilmiş ve insanın hâkimiyet alanı genişlemeye devam etmiştir. Bu süreçte insan, bir taraftan gelişen endüstri ve makineleşme teknolojisi sonucunda elektronikleşmeye doğru yol alırken diğer taraftan hemen her gün yeni dönüşümlerin gerçekleştiği, hiçbir olgunun eskisi gibi olmadığı, önceki çağlardan çok farklı bir döneme 'Bilişim Çağı'na adımını atmıştır (Ünal, 2019). Önceki dönemlerde insan hayatına dâhil olan teknolojiler çoğunlukla mekanik araçlardan oluşurken, bilişim çağına geçilmesiyle birlikte daha dijital teknolojiler kullanılmaya başlamıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde daha hızlı bir ivme kazanan dijitalleşme, bilgisayar ve mikroişlemci teknolojisinin de hızlı bir şekilde yükselmesini sağlamıştır. Bu gelişmeler felsefe, sanat, sağlık ve eğitim başta olmak üzere birçok alanda etkisini göstermiş ve insanların mekanik araçları bir kenara bırakarak dijital teknolojiyle donatılmış araçlara yoğunlaşmaya başlamasında etkili olmuştur.

Dijitalleşme ile birlikte internetin de yaygın bir şekilde kullanılması büyük veri, yapay zekâ, sanal gerçeklik ve otomasyon gibi gelişmeler üzerinden 'Nesnelerin İnterneti' kavramını ortaya çıkarmıştır. Nesnelerin interneti, nesnelerin, cihazların veya eşyaların birbirine gelişmiş iletişim teknolojileri aracılığıyla bağlanması ve birbirleriyle iletişim kurar hale gelmesi olarak ifade edilmektedir (Altınpulluk, 2018). Günümüzün teknolojik cihazları dijitalleşme ile birlikte farklı yapılara dönüşmüştür. Nesnelerin interneti teknolojisi sayesinde akıllı cihazlar hayatımızın önemli bir parçası durumuna gelmiştir.

Dijitalleşme insanı ve yaşadığı çevreyi büyük bir hızla etkilemeye devam etmektedir. Devam eden bu süreçte dijitalleşme, yalnızca nesneleri dönüştürmekle kalmayarak insanı da dönüştürmektedir. Dolayısıyla insan, dijitalleşme sürecinin hem merkezi hem de bir parçası olarak değerlendirilmelidir (Ünal, 2019). İnsan hayatının vazgeçilmez parçası haline gelen dijitalleşme, insanların düşünce yapısında dikkate değer etkiler göstermiştir.

Bilgiye daha kolay erişilmesi ve iletişim olanaklarının artmasıyla insan zihnindeki gelecek algısında değişiklikler ortaya çıkmıştır. Hızlı değişim süreci, yenilikçi düşüncelerin yaygınlaşması, işbirlikli çalışmaların artması, fırsatlar ve zorlukların ortaya çıkması insanların geleceğe bakış açılarının değişmesinde etkili olmuştur. Geçmiş dönemlerde insanlar, var olan teknoloji üzerinden gelecek konusunda daha sınırlı tahminlerde bulunurken bilişim çağı ve dijitalleşme ile birlikte önemli bir değişim yaşanmıştır. Günümüzde birçok alanın dijital platformlar ile insan hayatına dâhil olması geleceğe yönelik tasarım ve tahminlerin de daha çeşitli hale gelmesinde etkili olmuştur.

2.8. Geleceği Okuma Ustaları

Geleceği okuma ustaları geleceği tahmin etmeye ve olası gelecek senaryolarını analiz etmeye odaklanan uzmanlardır. Mevcut eğilimleri, sosyal, teknolojik, ekonomik ve çevresel değişimleri değerlendirerek gelecekteki olası gelişmeleri anlamak için çeşitli yöntemler ve analizler kullanırlar. Geleceği okuma ustası olarak gelecek konusuna ilişkin araştırmaları ile sanat ve bilim dünyasını birbirine bağlayan Arthur Charles Clarke isminden başlamak yerinde olacaktır.

Arthur Charles Clarke (1917-2008)

Clarke, çalışmaları bilimsel keşiften bilim kurguya, teknik uygulamalardan eğlenceye kadar uzandığından sanat ve bilim dünyaları arasında köprü durumuna gelmiştir. Henüz 10 yaşındayken bilim konularına karşı ilgi göstermiş, parlak bir matematik ve fizik öğreniminden sonra bütün hayatını bilimsel araştırmalara adamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'de radar tesislerinin kurulmasında ve geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Telekomünikasyon için "telstar" tipinde uydu ara istasyonları kurulması fikrini ilk defa ortaya atmış, ancak on beş yıl sonra gerçekleşen bu projeyi 1945 yılında bütün ayrıntılarıyla tasvir etmiştir. 2008 yılında vefat eden Clarke, döneminin en ünlü bilim kurgu yazarı ve fizikçilerinden sayılmaktadır. 1962 yılında UNESCO'nun bilimsel yayınlar için koyduğu Kalinga ödülünü kazanmıştır (Clarke, 1970). Bir mühendis, fütürist ve hümanist olarak

Clarke, çalışma alanının genişliği sayesinde sayısız sanatçıyı, bilim insanını ve mühendisi etkilemiştir. Bu bağlamda Clark; mühendis, fütürist ve hümanist olarak ayrı başlıklar halinde incelenebilir.

-Bir Mühendis Olarak Clarke;

Arthur Clarke'ın II. Dünya Savaşı sırasındaki deneyimleri fizik, matematik ve mühendislik alanına önemli katkılar yapmasını sağlamıştır. 1945'te Clarke, "Karasal Olmayan Röleler - Roket İstasyonları Dünya Çapında Radyo Yayını Verebilir mi?" adlı bilimsel makalesini yayınlamıştır. Bu makalede Clarke, yörüngelere yerleştirilen uydular aracılığıyla küresel iletişimin ilk prensiplerini ortaya koymuştur. 1950'lerde Clarke, ABD Hava Bürosu Bilimsel Hizmetler Bölüm başkanı Dr. Harry Wexler ile hava tahmini için uydu uygulamaları hakkında yazışmaya başlamıştır. Bu tartışmalar, Dr. Wexler'in, meteoroloji araştırmaları ve operasyonları için roketlerin ve uyduların kullanıldığı yeni bir meteoroloji dalının arkasındaki lider güç olmasını sağlamıştır. Arthur Clarke'ın mühendislik çalışması ona 1982 Marconi Uluslararası Bursu, Franklin Enstitüsü'nün altın madalyası, Fiziksel Araştırma Laboratuvarı Vikram Sarabhai Profesörü, Ahmedabad, Lindbergh Ödülü ve Londra King's College Bursu gibi sayısız ödül ve onursal ödül getirmiştir. Bugün, Clarke'ın ilk olarak uydu iletişim röleleri için yararlı olarak tanımladığı ekvatorun 36.000 kilometre (22.000 mil) üzerindeki yeryüzü yörüngesine Uluslararası Astronomi Birliği tarafından Clarke Yörüngesi adı verilmiştir (http://clarkeinstitute.org/).

-Bir Hümanist Olarak Clarke;

Arthur Clarke bilim hayatı boyunca insan geleceğini konu edinmiştir. Sadece teknolojik olarak, geleceğin neye benzeyebileceği değil, aynı zamanda gelecek nesillere nasıl bir dünya bırakılacağı ile de ilgilenmiştir. Diğer bir deyişle Clarke, genellikle insanın çevresindeki doğal dünyayla ilişkisi üzerine fikirler ileri sürmüştür. Clarke gelecek neslin mümkün olan en iyi eğitimi almasını sağlamaya kendini adamıştır. Genç zihinleri sadece yazılarıyla etkilemekle kalmamış, aynı zamanda örgün eğitimde de çalışmıştır. 1979-2002'de Sri Lanka'daki Moratuwa Üniversitesi Şansölyesi ve 1989-2004'te Uluslararası Uzay Üniversitesi'nin ilk Şansölyesi olarak görev yapmıştır. Clarke her zaman insanlığın geleceği konusunda iyimser olmuştur; teknolojik başarıların mevcut sorunlarımızı çözeceğine ve tüm insan ırkı için daha iyi ve daha parlak bir geleceğe yol açacağına inanıyordu. Bu yüzden onu bugünün sorunlarını çözmek ve tüm insanlık için daha iyi bir dünya

yaratmak için dünyanın dört bir yanındaki insanların birlikte çalışmasının önemi konusunda ideal bir sözcüsü yapan şey geleceğe yönelik iyimserliğidir (http://clarkeinstitute.org/).

-Bir Fütürist Olarak Clarke;

Arthur Clarke, yarının dünyasının nasıl görüneceğini tahmin etmeye ve bilimi herkes için erişilebilir hale getirmeye çalışan bir fütürist olarak bilinir. 70'den fazla kurgu ve kurgusal olmayan kitap yazmış ve bu kitaplar sayesinde birçok ödül almıştır. Clarke'ın fütürist olarak en ünlü çalışması, 1958'de yazmaya başladığı ve 1962 yılında kitap şeklinde yayınladığı bir dizi makaleye dayanan "Geleceğin Çehresi" kitabıdır. Kitapta, 2000'li yıllardan 2100 yılına kadar olası icatların bir takvimi de dâhil olmak üzere yarının dünyasının olası şekline ait öngörüleri yer almaktadır (http://clarkeinstitute.org/).

Geleceğin çehresi adlı kitabında uzayda yaşam, uzayda madencilik, haberleşme, sanat, ölümsüzlük, şehir planlamacılığı, hava ulaşımı, cep telefonu, hava tahminleri başta olmak üzere günümüzde üzerine çalışmalar yapılmaya devam edilen birçok konuda öngörüleri yer almaktadır. Aşağıda bu kitapta yer alan öngörülerin bazılarına doğrudan yer verilmiştir (Clarke, 1970).

- *Güneşe doğru gidildiği zaman sıcaklık önce çok yavaş artar. İşte, yer yakınlarında gövdesi 15 derecelik rahat bir sıcaklıkta bulunan bir uzay gemisinin başına gelecekleri gösteren birkaç rakam: Gemi güneşe 108 milyon km. mesafede olan Venüsü geçtiği sırada sıcaklık 55 dereceye, Merkür yörüngesi üzerinde ise (güneşten 57.924.000 km.) 190 dereceye çıkacaktır. Sıcaklığın 500 dereceeyi geçmesi için güneşin merkezine 16.000.000 km. kadar yaklaşmak lâzımdır. 8.000.000 km. de 1000 dereceye 1.600.000 km. de 2500 dereceye ulaşılacaktır. Bu sırada gemimiz aşağı yukarı 6000 derecelik bir sıcaklığın hüküm sürdüğü güneşin yüzeyine 804.500 km. mesafede olacaktır. 3000 dereceye kadar katı halde kalabilen maddeler bilinmektedir. Grafit 3500 derecede buhar haline gelmeye başlar; aslında hafniyum 4000 dereceye kadar dayanır. Bildiğime göre rekor budur. Demek ki güneşe doğru bu maddeden yapılmış bir araç gönderebiliriz. Böyle bir araç güneşe 1.500.000 kilometreye (bizi güneşten ayıran mesafenin onda birine) yaklaştırabilecektir. Yavaş yavaş eriyip bitecek olan madde tabakalarıyla korunmuş aletleri taşıyan cihazların yok olmadan önce güneşin yüzene kadar ulaşması dahi mümkün olabilecektir. Fakat insanı taşıyan bir uzay gemisi tam*

bir emniyet içinde güneşe ne kadar yaklaşabilir? Bu sorunun cevabı soğutma tekniğinin gelişme derecesine bağlıdır. Ben 8.000.000 kilometrenin insanların bir gün ulaşabilecekleri bir mesafe olduğuna inanıyorum.

- *Bütün engellerin ortadan kalkması bilim ve kültürün gelişmesini kolaylaştıracak ve yarım yüzyıl önce otomobilin başladığı devrimi tamamlayacaktır. Bu, bölgecilik duygusunun kaybolması sonucunu doğuracaktır. Bütün insanlar, nerede olurlarsa olsunlar, aynı haberleşme şebekesinden aynı şekilde faydalanmak imkânına kavuştukları zaman, kaçınılmaz şekilde dünya vatandaşı haline geleceklerdir. Hatta ilgiye değer bölge karakterlerinin muhafazası, geleceğin büyük problemlerinden biri olacaktır. Şüphesiz, dünyanın aşağı seviyede bir hizaya gelmesi gibi bir tehlike vardır. İnsanların kültür mirasındaki boşluklar tepelerin feda edilmesi pahasına doldurulmamalıdır.*
- *Psikolojik olduğu kadar fizik bakımından da artık yeryüzünde uzak yer kalmamıştır. Bugün bir yakınımız, eskiden çok uzak olan kıtaya doğru yola çıktığı zaman, geri dönmeye niyeti olmadığını bilsek dahi, cetlerimizi kederlere boğan o şifasız ayrılık acısını artık duymaz olduk; onun tepkili uçakla ancak birkaç saatlik bir mesafede olduğunu ve sesini duymak istediğimiz zaman telefonu açmamızın yeteceğini biliyoruz. Birkaç yıl sonra ise, uydular vasıtasıyla haberleşme gerçekleştiği zaman, dünyanın öbür ucunda bulunan dostlarımızı, şimdi aynı şehirde telefonla konuştuğumuz kadar kolaylıkla görebileceğiz. Bundan sonra artık dünya daha fazla küçülemeyecektir, çünkü eni boyu olmayan bir nokta haline gelecektir.*
- *Kısa mesafelerde yürümemek için gösterilecek tek mazeret, kötü hava olabilir. Fakat bu mazeret, daha uzun zaman geçerli kalmayacaktır. Zira önümüzdeki yüz yıl içinde şehirlerde hava durumunu kontrol edebilir hale geleceğiz ve şehirler dışında, kontrol değilse de onu tam bir isabetle önceden kestirmek ve ona göre davranmak mümkün olacaktır.*
- *Geleceğin otomobili, malzemesinin ıslah edilmesi sayesinde çok daha hafif dolayısıyla çok daha iyi iş görür olacaktır. Yaydığı zehirli gazlar yüzünden belki trafik kazaları kadar insan öldürmüş olan benzin motoru, yerini temiz ve sessiz bir elektrik motoruna bırakacaktır. Motor hareket ettireceği tekerleklerin içine yerleştirilebilecek kadar küçültülmüş olacaktır. Şüphesiz*

elektriğin üretimi ve stok edilmesi için basit ve az külfetli bir metodun geliştirilmesini gerektirecek, bu da herhalde bugünkü hantal bataryalarımızdan çok daha kullanışlı bir sistem olacaktır. Esasında böyle bir icadın elli yıl kadar önce yapılmış olması gerekti.

- *Geleceğin otomobili gideceği yeri bir kod yardımıyla, belki de sadece sözlü olarak belirtmek, onun, radyo ile sürekli şekilde yayınlanacak olan yolların durumu hakkındaki bilgileri kendi kendine alıp yine kendisi değerlendirerek en uygun yola koyulmasına ve gerekli bütün manevraları yapmasına yetecektir. Prensip olarak park etme meselesi de çözülmüş olacaktır: arabanız sizi büronuza veya istediğiniz yere bıraktıktan sonra onu şehir dışına gönderebilecek, akşama da radyo ile çağırabileceksiniz. Gerekirse, sanki arabanıza bir parça halinde eklenmiş bir şoförünüz varmış gibi, önceden yine kod ile belirteceğiniz bir saatte kendi kendine istediğiniz yere gelecektir.*
- *Dünyanın herhangi bir yerindeki bir kimseyi, sadece numara çevirerek çağırıp kendisiyle konuşabileceğimiz günler gelecektir. Bu kimse, ister okyanusun ortasında, ister büyük bir şehirde, isterse Büyük Sahranın derinliklerinde olsun, yeri otomatik olarak tespit edilecektir. Tek başına bu cihaz, ticaret ve toplum hayatında büyük babası telefon kadar önemli değişiklikler yapabilecektir. Şüphesiz bunun birtakım mahzurları ve tehlikeleri de olacaktır; çünkü icatlar yalnız faydalar getirmez. Fakat ne olursa olsun, sayısız hayatların kurtulmasına, facialarn önlenmesi hizmet edecektir ki artık kimse kaybolmayacaktır; çünkü alıcı cihaz onun yerini ve yönünü arayıp bulacak, bugünkü seyir radarının prensibine dayanan basit bir alet eklenebilecektir. Tehlike ve kaza halinde sadece bir düğmeye basmak suretiyle yardım istemek mümkün olacaktır.*
- *Bir zaman gelecek üretim ve dağıtım problemleri o kadar tam bir şekilde çözümlenmiş olacaktır ki, her insan hemen hemen canının istediği her şeye sahip olabilecektir.*
- *Geleceğin işleri, şahısların mutlaka bir yerde birleşip görüşmelerine lüzum kalmaksızın yürütülebilecektir. Firmalar artık bir büroya veya idare merkezine muhtaç olmayacak, bunların yerini basit bir telefon numarası alacaktır. Çünkü arşivleri ve dosyaları, yeryüzünün herhangi bir yerine*

yerleştirilebilecek olan bir elektronik beyin elemanlarına geçirilecek ve bu elemanlarda saklanan bilgiler, ihtiyaç duyulduğu zaman bir teleskriptör (açı algılayıcı) vasıtasıyla kolayca ve anında elde edilebilecektir. Belki Arizona Çöllerinde, Moğolistan Steplerinde, Tundrada veya Labradorda yahut başka bir şey için kullanılmayan ucuz herhangi bir arazide toprak altına yerleştirilecek olan bu makinelerle dünya işlerinin yarısının yürütüleceği zamanlar gelecektir. Çünkü yeryüzünde uydu istasyonlarından yayınlanacak dalgaların erişemeyeceği bir yer bulunmayacaktır.

- *Günlük gazetenizi okumak istediğiniz zaman bir düğmeye basarak makinelerden çıkan son baskıyı ekranda görmeniz mümkün olacaktır. Bu, bir tek sayfalık haber kısmı olabileceği gibi makaleler, spor havadisleri, sanat ve edebiyat sayfaları veya ilanlar da olabilecek, hâsılı istediğinizi seçebileceksiniz. Yörünge gazetesinin bugünkü gazetelerle, adından başka müşterek tarafı pek olmayacaktır. Burada da kalınmayacak, aynı devrelerle merkezi kitaplıklardan, enformasyon bürolarından istenilen bütün kopyalar veya belgeler alınabilecektir.*

Yukarıda verilen alıntılar üzerinden değerlendirildiğinde Arthur Charles Clarke'ın ne kadar güçlü öngörülere sahip olduğu açıktır.

Jules Verne (1828-1905)

Jules Verne, eserlerinde gelecek tasvirlerini ele alan başarılı yazarların klasik örneklerinden bir tanesidir. Çünkü O içinde bulunduğu çağın bütün imkânlarından yararlanmaya çalışmıştır. Jules Verne'in ilk romanı "Balonla Beş Hafta" 1863 yılında piyasaya sürülmüştür. Bilim kurgu türünün ilk örneklerinden kabul edilen bu eserde maceraperest bilim insanı Dr. Samuel Fergusson, Afrika kıtasını keşfetme konusunda meraklıdır. Daha önce birçok kişinin keşfetmek için yolculuğa çıktığı, ancak kimsenin tamamlayamadığı ve birçoğunun hayatını kaybettiği bu yolculuk ciddi tehlikelerle doludur. Tehlikelere ve çevresindekilerin uyarılarına rağmen Dr. Fergusson bu geziyi gerçekleştirmek üzere bir balon seyahati gerçekleştirmek ister. Yardımcısı Joe ve arkadaşı Richard Kennedy ile birlikte balonu bir gemiye yüklerler ve yolculuğu başlatmak üzere Tanzanya'nın Zanzibar Adası'na giderler. Böylece Victoria adındaki balonla Afrika Kıtasını keşfedecekleri macera dolu yolculukları başlamıştır. Gündüz yol alıp gece dinlenen üç gezginin karşısına bir gün akbaba sürüsü çıkar ve balon zarar görür. Bu şekilde

birçok zorluk yaşayarak Senegal nehrini geçerler ve Fransızlar tarafından karşılanırlar ve geziyi tamamlamanın keyfi ile evlerine dönerler.

Jules Verne'in "Balonla Beş Hafta" adlı romanındaki balonla uçma fikri aslında 1766 yılında hidrojen gazının havadan hafif olduğunu fark etmesi ve 1767 yılında Joseph Black'in hafif bir aracın hidrojenle doldurulduğunda uçabileceğini ileri sürmesiyle ortaya çıkmıştır. Ancak ilk balonla uçuş hidrojenle değil, balonun sıcak hava ile doldurulmasıyla Montgolfier kardeşler tarafından 1783 yılında gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl içerisinde Jacques Charles, hidrojen ile doldurulmuş balonla 550 metreye kadar yükselmiştir. Jules Verne'in Balonla Beş Hafta adlı eserini oluştururken bilim insanlarının balonla uçma konusundaki çalışmalarından ilham aldığı düşünülebilir. Günümüzde de son derece popüler olan bu çocuk romanı bilim kurgu türünün ilk örneklerinden biri olarak kabul edilir.

Jules Verne'in diğer bir önemli eseri de 1865 yılında yayımlanan "Ay'a Yolculuk"tur. Bu eser uzayın gizemine ilgi duyan bir insanın uzayın sonsuzluğuna yönelişini anlatan ilk roman özelliğini taşımaktadır. İnsanın ay üzerine ayak basmasından neredeyse yüz yıl önce piyasaya sürülen bu romanda, Amerikan İç Savaşı (1861-1865) sonrasında emekli askerlerin toplandığı "Silah Kulübü" üyelerinin, yeniden gündeme gelme çabaları sonucu ortaya atılan ve gerçekleştirilmesi zor olan aya mermi gönderme projesi ile başlayan olaylar anlatılmaktadır. Kulübün başkanlık görevini yürüten Barbicanenin dünya bilim çevrelerince yankı bulan bu projesi, macera sever bilim insanı Michael Ardan'ın sıra dışı önerisiyle aya gerçekleştirilecek bir yolculuğa dönüşür. Bu maceralı yolculuk Başkan Barbicane ve köpeği ile Fransız Ardan'dan sonra aksi Kaptan Nicholl'ün de katılması ile başlar. Günler geçtikçe yolculuklarının amacına ulaşmalarına az kaldığında bir gök taşının içinde bulundukları rokete çarpmasıyla yönleri değişmiş ve denize zorunlu iniş yapmışlar ve bir gemi tarafından bulunup denizden çıkarılmış ve yolculuklarını bu şekilde tamamlamışlardır.

Jules Verne yaşamı boyunca İskoçya, İskandinavya, Amerika, Kuzey Afrika, Akdeniz kıyıları, Almanya, Polonya ve Rusya'ya seyahat etmiştir. Eserlerini oluşturma konusunda bu gezileri Ona ilham kaynağı olmuştur. Amerika kıtası seyahatinde edindiği tecrübeler onun "Denizler Altında Yirmi Bin Fersah" ve "Yüzen Şehir" adlı eserlerini oluşturmasını sağlamıştır. 1870 yılında yayımlanan Denizler Altında Yirmi Bin Fersah adlı eserinde denizaltıyı icat eden Kaptan Nemo ve bilim insanı Pierre Aronnax'ın Kızıldeniz, Akdeniz ve Güney Kutbu'nu içeren

seyahatlerini ve bu seyahat esnasında yaşadıkları maceralar üzerine kurgulanmıştır. Yayım yılı 1871 olan "Yüzen Şehir" eserinde ise Great Eastren adlı dev bir buharlı gemiyle İngiltere'den Amerika'ya olan yolculuk anlatılmaktadır. Romanda en dikkat çekici nokta buharlı geminin ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmesidir. Ayrıca kendi ülkelerinde fakir olan ve zengin olmak isteyen insanların gelişmekte olan Amerika'yı bir kurtuluş olarak görmelerini basit ve anlaşılır bir dille anlatılmaktadır.

Alvin Toffler (1928-2016)

Toffler meslek hayatına Washington'da serbest muhabir olarak başlamış ve Fortune dergisinde editörlük yapmıştır. Daha sonra Cornell Üniversitesi'nde, Russel Sage Vakfı'nda, ve Toplumsal Araştırma isimli okulda öğretim üyeliği yapmış ve dünyanın birçok yerinde çeşitli konferanslar vermiştir. Bilimsel dergilerde yayınlanan birçok araştırma metni ve makalesi vardır (Toffler, 1981) Asıl ününü 1970 yılında yayımlanan 'Gelecek Şok' adlı kitabıyla kazanan Toffler, birçoğunu eşi Heidi ile birlikte olmak üzere birçok kitap kaleme almıştır. İlk kitapları arasında Uyarlanabilir Şirket (The Adaptive Corporation), Öngörünüm ve Önerme (Preview and Premises), Eko-Spazm Raporu (The Eco-Spasm Report), Kültür Tüketicileri (The Culture Consumers) ve Yarını Öğrenmek (Learning of Tomorrow) yer almaktadır. Gelecek Şok (Future Shock), Üçüncü Dalga (The Third Wave) ve Güç Değişimi (Powershift) eserleri ise ünlü üçlemesidir. Son eseri olan Devrimci Servet (Revolutionary Wealth) ile üçüncü dalga toplumu ya da bilgi toplumu diye adlandırılan toplumun doğası hakkında teorik çalışmalar ortaya koymuştur (Zakariya, 2012).

Alvin Toffler yaptığı analizlerin çerçevesini insani gelişme aşamaları üzerine değişiklikleri ve bu değişiklikleri getiren temel güçler ile bunların insan hayatı ve deneyimi üzerindeki etkilerini incelemek üzerine oluşturmuştur. Toffler'ın en çok satan kitaplarından biri olan Üçüncü Dalga'da ifade ettiği değişiklikler aslında devrimci bir sürecin parçalarıdır. Dalga ifadesini tüm eski varsayımları reddeden yeni bir medeniyet yaratmada değişimlerle çarpışma metaforu olarak kullanmıştır (Toffler, 1996). Toplum tarafından deneyimlenen sosyal değişim sürecini tanımlarken her medeniyetin kendine özgü atmosferinin olduğunu savunmaktadır. Atmosfer ifadesini de beş başlık altında ortaya koymuştur. Bunlar 1. Teknosfer – Enerji tabanlı üretim ve dağıtım sistemi, 2. Sosyosfer – Sosyal kurumlar arasındaki karşılıklı ilişki, 3. Infosfer – İletişim

kanalları, 4. Pavırsfer – Dış dünya ile ilişkiler, İstismarcı, birlikte yaşama, saldırgan ya da barışçıl, 5. Süper ideoloji – Gerçeklik görünüşünü yapılandıran ve haklı çıkaran güçlü kültürel varsayımlar (Toffler ve Toffler, 2006).

Gelecekteki toplum teorisinin ana konusu toplumların aniden kendilerini yeni ve beklenmedik bir şeye dönüştürdüğünde bu değişimin insanları nasıl etkileyeceğidir. Toffler, güç üçlüsü olarak adlandırılan- bilgi, şiddet (kuvvet) ve servet (para) arasındaki ilişkiye vurgu yapar. Verimliliği ortaya koyduğu için bilgiyi en yüksek kalitedeki güç olarak görür, çünkü verimliliği ima eder ve bilginin cezalandırma, ödüllendirme, ikna etme ve dönüştürmede kullanılabileceğini ifade eder. En yüksek kalitede gücün kaynağı olan bilgi aynı zamanda güç ve servetin en önemli bileşenidir. Bilgi gücü ile her zaman daha fazla üretim gerçekleştirilebileceğine inanmaktadır. Toffler'a göre herhangi bir şey hakkında kesin bilgiye her zaman ulaşamayabiliriz, ancak herhangi bir kavramın ne anlama geldiğini kapsamlı bir şekilde kavramaya bir adım daha yaklaşabiliriz ve bu anlayışı da sınırsız bir şekilde genişletebiliriz (Toffler, 1996).

Toffler gelecek toplumlarında da bilginin gücünün önemli olacağına değinmektedir. Hızla değişim ve gelişim yaşayan varlıklı ülkelerde, tüm gelir eşitsizliklerine rağmen, gelecek iktidar mücadelesi giderek artan bir şekilde bilginin dağıtımı ve bilgiye erişimine bağlı olacaktır. Bu nedenle bilgi akışı takip edilemezse gücün kötüye kullanımı karşısında kendimizi koruyamayız ve yarının teknolojilerinin vaat ettiği daha iyi ve daha demokratik bir toplum yaratamayız. Bilginin kontrolü toplum için dünya çapında güç mücadelesinin en önemli noktasıdır (Toffler, 1996).

Bilgi gelecek toplumlardaki en güçlü araç haline geldikçe daha fazla değişimler ortaya çıkacaktır. Toffler'ın analizlerine göre süreçteki değişiklikler, modern toplumda en az üç önemli bölümde açıkça görülecektir. Bunlar hızlı kentleşme insanın enerji tüketimi ve büyümenin hızlanmasıdır. Bilgi değişimin yakıtı, teknoloji ise bilginin motorudur. Bu nedenle inandığı bu yeni süper sanayi devriminin doğası geçici, çeşitlilik ve yenilikte yatmaktadır. Hem bireylerin hem de toplumların uyum sağlamanın yollarını öğrenmesi gerektiğini belirtmiş ve teknolojik yeniliği bir araya getirerek aşırı hızlı değişimin kaynaklarını yönetmek bir tür kolektif kontrol olduğunu ileri sürmüştür (Toffler, 1996).

Toffler, teknolojik yenilik üzerinde kolektif kontrolün türünü ve bilimsel ilerlemenin bilinçli düzenlenmesini vurgulamaktadır. Bu yüzden, gerekli olanın,

teknolojilerin seçimi için daha sofistike kriterler olduğuna inanmaktadır. Başka bir deyişle, teknolojiler toplumdaki yeniliklerinin ve uygulamalarının amacını değerlendirmek için katı seçim prosedürlerinden geçmelidir. Teknolojik gelişmelerin sonuçlarını tahmin etmek için de ciddi çabalara ihtiyaç vardır (Toffler, 1971). Toffler'ın geleceğe dair fikirleri, dönüşümsel süreçlerin karmaşıklığı, değişim oranı ve bununla ilgili sonuçları da dâhil olmak üzere geleceklerle ilgili konularda kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Genel olarak, Toffler bilgi ve teknolojinin toplumdaki değişiklikleri kolaylaştırmanın iki güçlü belirleyicisi olduğunu göstermiştir. Bu sayede toplumu yeni bir düzen türüne yönelik benzeri görülmemiş bir dönüşüm süreci "Üçüncü Dalga Toplumu" olarak adlandırmıştır (Zakariya, 2012).

Üçüncü Dalga Uygarlığı kavramındaki gelecekteki şematik toplum bilgi ve bilgiyi belirleyici özellik olarak değerlendirir. Toffler, bilginin güç ilişkisini nasıl dönüştürdüğü sorusuyla ve ayrıca yeni teknolojinin nasıl daha fazla icat edilebileceği ile ilgileniyordu (Toffler ve Toffler, 2006). Toffler'a göre, bilginin gücü ve rolü, pazarlık gücünü de sağlar. Bilgi alanındaki gelişmeler ve iletişim teknolojileri 'bilgi toplumu' için daha özgür bir gelecek sağlayacaktır. Bilginin özü açısından yararlı olduğu hakkındaki bu iyimser görüş, geleceğin tipik evrimci tarihselci görüşüdür. Temel varsayıma göre bilgi ve iletişimin artışı ile bilgi, yaratıcılık ve insanlar arasındaki anlayış da artacaktır. Toffler tarafından çizilen "bilgi toplumu" senaryolarına ilişkin naif yargıya ilişkin şüpheler ve eleştiriler, bilgi ve bilginin önemli yararlı ve ilerici sosyal güç olarak temsil edilmesine dayanılarak gündeme getirildi. Üçüncü Dalga medeniyetini karakterize eden 'bilgi toplumu' kavramına karşı yapılan tartışmalardan biri, bilginin modern ulus devlette ve kapitalist ekonomilerde uzun süredir düzenlemenin önemli bir bileşeni olduğunu göstermektedir. Böylece gelecekteki toplumda bilginin yüce rolü Toffler'ın bilgi toplumu teorisinde büyük oranda tahmin edilmiştir. Nitekim geçmişte ya da günümüzde bilgi birçok topluma damgasını vurmuştur. İbn Haldun bedevi toplumunun hadāra devletine dönüşüm sürecinin analizinde, hadāra devletinin ana özelliği olarak bilginin rolüne vurgu yapmış olması bu duruma önemli bir örnektir. Toffler'ın eserleri geleceği öngörmeye yardımcı olabilecek bir vizyoner olarak görülmüş ve mevcut eğilimlerin yorumlarının geleceği gerçeğe dönüştürmeye yardımcı olabileceği düşünülmüştür. Bunun yanı sıra çok malzeme sunan yüzeysel "pop sosyoloji" gibi eserler ortaya koyduğu da belirtilmiştir. Toffler'in hayal

gücüne göre gelecek toplumları bir cennettir. Toffler, teknolojiyi, çağdaş toplumun kurulumunda muazzam bir dönüşüme neden olan ve nihayetinde mevcut durumu gelecekte tek bir yönde tahmin eden toplumsal değişimin belirleyici faktörlerinden biri olarak görmektedir. Bu duruma da teknoütopik gelecek adını vermiştir. Batı tekno-kültürü, Aydınlanma Döneminden bu yana sanayileşme projesi için esastır. Aynı çizgisel eğilimi takiben, sanayileşme projesinin bu teknoloji kültürü Üçüncü Dalga ve sanayi sonrası toplum şeklinde, teknolojinin ilerlemesi sayesinde sadece daha sofistike çeşitlerde devam edeceği düşünülmektedir. (Zakariya, 2012).

Gelecek Şok adlı eseri yayınlandığında ileri teknoloji elitlerinin stres altındaki kitleleri kontrol altında tutmaya çalışacağı ürpertici, işlevsiz bir distopya toplumu için bir plan gibi görünüyordu. Ancak o zamandan bu yana, Toffler'in tahminlerinin, tek kullanımlık cep telefonlarından sanal şirketlere ve ortak bir amaç için kısa bir süre toplanan ve daha sonra aniden ortadan kaybolan bireylerin 'flaş çetelerine' kadar sayısız şekilde gerçeklik haline geldiği görülmüştür. Toffler, bilgisayarların zihnimizi okuyabileceğini ve bunun bize nesneleri ve makineleri düşünerek hareket ettirme gücü vereceğini öngörmektedir. Ayrıca biyoteknolojideki insanların kendi yaşam sürelerini uzatmasını ve doğada bulunmayan yeni organizmaları şekillendirmesini sağlayacak ilerlemelerin de olacağını tahmin etmektedir (Zakariya, 2012).

Thomas Frey (1944-)

Bir fütürist olarak hedefi insanların gelecekle ilgili anlayışlarını genişletmektir. Frey'e göre her gün ortaya çıkan binlerce teknoloji hayata geçiyor, binlerce araştırmacı yeni keşifler yapıyor ve binlerce yeni trend kendini ortaya koymaya başlıyor. Gelişen teknoloji yolunda ilerlerken, gelecekle ilişkimiz hiç bu kadar net olmamıştı; bunu tüm insanlık tarihlerinde hayatta kalmak için hem en heyecan verici hem de en korkutucu zaman haline getirmek olarak düşünebiliriz. Şimdiki ihtiyaçlara karşı geleceğin ihtiyaçlarına karşı sürekli bir savaş yaşanıyor. Doğal olarak gelecek bizim tek önceliğimiz olamaz; aksi halde, şimdiki işlevde bulunma yeteneğimizi kaybederiz. Yakın vadeli meseleler her zaman uzun vadeli potansiyelden daha önceliklidir; yine de, önemi önceliklendirme kabiliyetimiz, gelecekle ilgili vizyonumuza doğrudan bağlıdır ve bugünkü eylemlerimizi belirleyen gelecekle ilgili vizyonumuzdur. Buradan hareketle "Gelecek, bugünü yaratıyor!" felsefesi üzerinden araştırmalarına devam etmektedir.

Çoğunlukla geleceğin çok ileri tarihlerinden bahseden ve "eğer öyleyse" anahtar ifadesi üzerinden insanların görüşlerini dinleyen Thomas Frey, insanların geniş ufuklara sahip bilgelik sınırlarını zorlamaya katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu senaryoları tartıştıkları esnada Thomas Frey'in düşündürücü diyaloğu ve yoğun sunumu, izleyicilerin sunduğu göze çarpan temas noktalarını kavrarken yeni olasılıkları ve kavramları anlamalarını sağlamaktadır. Tüm görüşmeler, etkinlik düzenleyicilerinin ve aynı zamanda katılanların hedefleriyle örtüşecek şekilde uyarlanmaya çalışılmaktadır. Hayatın yetersiz doğasıyla dolu belada dolaşmak kolay olsa da, Thomas her problemi bir fırsat olarak görmekte ve tüm konuşmalarını olasılıkların havasına dayanarak olumlu ve iyimser tutmaktadır. Thomas, yalnızca doğru miktarda mizah, samimiyet ve motivasyonla dolu olan her konuşmaya gelmekle kalmaz, aynı zamanda insanların kendi alanlarında rekabet edebilmek için derhal kullanabilecekleri yaratıcı bilgi parçalarını, kışkırtıcı bilgileri ve yenilikçi fikirleri ifade eder.

Thomas Frey'in Yaşamı Değiştiren Kitle Deneyimi'nin birçok yönü şunları içermektedir Frey (2014):

- Geleceğe Yolculuk: Gelecek bir yer değil. Oraya vardığımızda bitmiyor. Aksine her konuşma, en iyi yol boyunca dinlenme noktalarından anlatılan bir dizi harika hikâye olarak tanımlanabilecek geleceğe bir yolculuktur.
- Teslim Tarzını Etkilemek: Thomas'ın sahneye getirdiği düşündürücü bir diyalog türü, olanakları yakalarken ve göze çarpan temas noktalarını hissederken, izleyicinin bağlantılara girmesini ve vahiylere dalmasını sağlayan yoğun bir teslim tarzı gerektirir.
- En Üstün Düşünme: Her ne kadar bazı konuşmacılar çevremizdeki dünyaya yaratıcı bakış açıları sunsalar da Thomas, ilgi çekici ancak "eğer" senaryolarını toplumu tartışmak için bir araç olarak ilgi çekici ama aynı zamanda "eğer öyleyse" senaryoları kurarak sıradan konuşarak ve kucaklayarak geleneksel bilgeliğin sınırlarının çok ötesine itiyor.
- Hayal Gücünün Uzatılması: Fiziksel egzersizin vücudu güçlendirme şekli gibi bir "hayal gücü antrenmanı" zihni güçlendirme yoluna sahiptir. Frey'in sunumları sadece hayal gücünü zorlamakla kalmıyor, aynı zamanda beynini de uyanık ve bilinçli bir duruma sokmanın bir yolunu buluyor.

- Olumlu ve Canlandırıcı Mesaj: Yaşamın altını kesmek, yanlış gidebilecek ve gidecek her şeyi bulmak çok kolaydır. Ancak, bu Thomas Frey Deneyiminin bir parçası değil. Her algılanan problem bir fırsat yaratır. Kara bulutlar ile karşı karşıya kaldıklarında, gümüş astarları bizi daha iyi ve daha parlak bir geleceğe iten şeydir.
- Enerji Verici Fikirler: Yeni fikirlerin izleyicileri enerjiyle doldurma yöntemi vardır. Thomas, insanların çiğ sinir uçlarını bulma, onları düşünme ve algılarını güçlendirme ve canlandırma için tasarlanmış zihinsel "havuç" ile alay etme yeteneğine sahip değildir.
- Zorlu Varsayımlar: Çok sık sık bizim düşüncemiz sıkışır, çünkü geçmişin eski eski düşüncesine bağlanır. Daha iyi bir gelecek inşa etme kabiliyetimiz bu engelleri aşma ve ilerideki fırsatlara odaklanma kapasitemizden kaynaklanmaktadır.
- Özel Doğa: Tüm ileri iletişim teknolojilerimize rağmen insanların birbirinden korkunç biçimde kopuk kaldığı bir dünyada yaşıyoruz. Çevresindeki insanları önemseyen ve şirketlerinden hoşlanan bir konuşmacı bulmak nadir görülen bir muameledir.
- Özel Terzilik: Tüm konuşmalar, konferans organizatörlerinin yanı sıra katılımcıların hedefleri ve tutumlarıyla iyi uyum sağlayacak şekilde uyarlanmıştır.

Thomas Frey 'Yaşamı Değiştiren Kitle Deneyimi' kavramı ile bir ürün ya da hizmetin yaygın bir şekilde kabul görebilmesi için önemli sayıda insanın deneyimine dayanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte kitleleri harekete geçirme noktasında; düşünme becerileri, hayal gücü, olumlu ileti, yaratıcı fikirler ve özel güçlerin de etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Uzun zamandır beklenen kitabı "Epiphany Z: 8 Geleceğinizi Dönüştürmek İçin Radikal Vizyonlar" yepyeni bir ileri nesil düşünen işletme liderlerinin dikkatini çekmiştir. Epiphany Z, etrafımızdaki ışık hızında ortaya çıkan radikal olarak farklı geleceklerin tasarlanması, anlaşılması ve nihayetinde gelişmesi için dinamik bir yaklaşımdır. Frey'in ortaya çıkan trendleri en küçük ipuçlarından saptamadaki eşsiz kabiliyeti, ona diğer fütüristlerden ayıran özelliklerinin başında gelmektedir.

Ray Kurzweil (1948-)

Amerikalı bir mucit, yazar ve fütüristtir. Özellikle yapay zekâ, biyoteknoloji ve gelecek teknolojileri konularında önde gelen bir düşünür olarak tanınır. Ray Kurzweil'in gelecek bilimdeki yeri hakkındaki bilgiler şu şekilde sıralanabilir:

- Teknolojik İnovasyonlar: Ray Kurzweil, teknolojik yenilikler ve ilerlemeler konusunda öncü bir isimdir. Optik karakter tanıma (OCR) ve konuşma sentezi gibi çeşitli icatlarıyla tanınır. Ayrıca çoklu enstrümanlı bir klavye olan Kurzweil Müzik Enstrümanları'nın kurucusudur.
- Yapay Zekâ: Kurzweil, yapay zekâ ve makine öğrenmesi gibi konularda büyük bir ilgiye sahiptir. Yapay zekâ teknolojilerinin insan zekâsına benzer hale gelmesi ve bilgisayarların insan düzeyinde zekâ sergilemesi konusunda öngörülerde bulunmuştur.
- İnsan-Bilgisayar Etkileşimi: Kurzweil, insan-bilgisayar etkileşimi alanında da öncü çalışmalara imza atmıştır. Örneğin, konuşma sentezi teknolojisiyle kullanıcıların bilgisayarlarla doğal bir şekilde iletişim kurmasını sağlamıştır.
- Tekillik (singularity) Teorisi: Kurzweil, "singülerite" olarak adlandırdığı bir kavramı geliştirmiştir. Bu kavram, yapay zeka, genetik mühendislik, nanoteknoloji gibi teknolojik alanlardaki hızlı ilerlemelerin insanlık tarihinde bir dönüm noktası yaratacağını ve insanların fiziksel ve bilişsel yeteneklerini önemli ölçüde artıracağını savunur.
- Yazarlık: Kurzweil, gelecek teknolojileri, yapay zeka, yaşlanma karşıtı tedaviler ve insan gelişimi gibi konularda birçok kitap yazmıştır. "The Singularity Is Near: When Humans Transcend Biology" ve "How to Create a Mind: The Secret of Human Thought Revealed" gibi kitapları önemli başarılar elde etmiştir.

Nicholas Negroponte (1943-)

Negroponte, 1 Aralık 1943 tarihinde New York'ta doğdu. Eğitimini Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT)'nde tamamlamış ve burada bilgisayar bilimleri alanında doktora derecesi almıştır. Daha sonra MIT'de öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlayan Negroponte, Amerikalı bir teknolog, yazar ve girişimcidir. Çoğunlukla Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde (MIT) Medya Laboratuvarı'nın kurucusu ve eski başkanı olarak tanınır. Aynı zamanda bilgi teknolojisi ve dijital medya konularında önde gelen bir düşünür ve öncü olarak

kabul edilir. 1985 yılında kurduğu Medya Laboratuvarı; yeni medya teknolojilerinin ve dijital iletişim araçlarının geliştirilmesine odaklanan bir araştırma merkezi olarak önemli bir rol oynamıştır (Hindman, 2012).

Negroponte, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi üzerine birçok öngörüde bulunmuş ve vizyoner fikirleriyle tanınmıştır. 1995 yılında "Dijital Yakınlık (Being Digital)" adlı kitabı yayımlanmıştır. Dijital dönüşümün etkilerini ve bilgisayarların insan hayatında nasıl önemli bir yer edineceğini öngören öncü bir çalışmadır. Bu eser sayesinde Nicholas Negroponte; teknoloji ve medyanın geleceğine dair öngörüleri ve vizyonuyla tanınır. Dijital dönüşüm, bilgi erişimi ve eğitim gibi konularda öncü bir düşünce lideri olarak kabul edilir. Fikirleri ve çalışmaları, teknolojinin toplum ve kültür üzerindeki etkisini anlamak ve şekillendirmek için geniş bir etki yaratmıştır. Özellikle dijitalleşme üzerine yoğunlaşan Negroponte, dijital üretim sayesinde mükemmel kopyaların ortaya çıkması, verilerin dijital ortamda saklanması sayesinde maliyet düşüşü, dijitalleştirilmiş veriler üzerinde arama, analiz, düzeltme ve geliştirme gibi ileri işlemlerin yapılabilmesine vurgu yaparak dijitalleşmenin önemine değinmiştir. Atomların bütün varlığın yapı taşları olması benzetmesi ile bit'lerin dijital dünyanın atomları olduğunu ve her şeyin bitler ile oluştuğunu vurgulamaktadır (Negroponte, 1996, s. 161).

Günümüze bakıldığında tasvir ettiği birçok yapının günlük yaşamın birer parçası haline geldiği görülmektedir. İnsanın bu varlık biçiminde sadece bir istatistiksel sayı olmaktan çıkarak bir bilgi nesnesine dönüşeceği, yediği yemeğin saati, annesinin hangi hava limanına iniş yapacağı gibi basit bilgilerin artık önemli olduğunu savunmaktadır. Dijital toplumu birbirine bağlı vatandaşlar (netizen) olarak görmektedir. Yaşamın kendisi haline gelen dijital olma durumunun en önemli göstergesi olarak ise dijital yaşam, belirli bir zamanda belirli bir yerde bulunmaya daha az bağımlı olmayı içerecek ve yerin kendisinin iletimi mümkün olmaya başlayacaktır (Negroponte, 1996, s. 165).

Dijitalleşme ve Medya Laboratuvarının yanı sıra aşağıda belirtilen teknoloji medya odaklı girişimlerde kurucu olarak yer almış, teknoloji ve medyanın geleceğine dair öngörü ve vizyonlarını ortaya koymaya çalıştığından dijital dönüşüm, bilgi erişimi ve eğitim gibi konularda öncü bir düşünce lideri olarak anılmaktadır. Negroponte'nin kurucu olarak yer aldığı girişimlerden bazıları şunlardır: (Liu,2016)

- Wired Dergisi: Negroponte, 1990'ların başında Wired dergisinin kurucu ortaklarından biriydi. Wired, teknoloji, medya, kültür ve iş dünyası gibi konuları ele alan öncü bir yayındır.
- Media Ventures: Negroponte, Medya Laboratuvarı'ndan ayrıldıktan sonra Media Ventures adlı bir risk sermayesi şirketi kurmuştur. Bu şirket, medya, eğlence ve teknoloji sektörlerine odaklanan yenilikçi girişimlere yatırım yapmaktadır.
- OLPC (One Laptop per Child): Negroponte, 2005 yılında "Her Çocuk İçin Bir Dizüstü Bilgisayar" (OLPC) girişimini başlatmıştır. Bu girişim, düşük gelirli bölgelerdeki çocuklara uygun maliyetli dizüstü bilgisayarlar sağlayarak eğitime erişimi artırmayı amaçlamaktadır. Negroponte, teknolojinin eğitimdeki potansiyelini vurgulayarak birçok ülkede OLPC projelerinin hayata geçirilmesine öncülük etmiştir.
- TED (Technology, Entertainment, Design): Negroponte, TED konferanslarının birkaç yıl süren geçmişinde önemli bir rol oynamıştır. TED, teknoloji, eğlence ve tasarım konularında ilham verici konuşmaların paylaşıldığı bir platformdur. Negroponte, kendi fikirlerini ve projelerini bu konferanslarda sıklıkla paylaşmıştır.

İbn Haldun (1332-1406)

İbn Haldun, 14. yüzyılda modern öncesi bir dönemde yaşamış, ancak insanlığın en önemli sosyal düşünürlerinden birisi olarak kabul edilen bir Müslüman hukukçu bilim insanıdır. Anıtsal eseri Mukaddime'yi inceleyen yorumcuların çoğunluğu İbn Haldun'un yaşadığı dönemin aksine sosyal ve siyasi olguları gözlemleme ve analiz metodunun şaşırtıcı bir modernlik ve özgünlük içerdiğini ve Orta Çağ sonrası Batı düşüncesinden birkaç yüz yıl ileri olduğu konusunda ortak kanıya sahiptir (Ergül, 2021).

Dünya tarihinde ün salmış önemli düşünürler gibi İbn Haldun da, hem kendi döneminin, toplumunun ve kültürünün ürünü hem de kendi çağını aşan bir düşünür olarak kabul edilmektedir. Bazı yorumcuların önerdiğinin aksine, İbn Haldun "bedeviliği" ve "İslam'a has olanı" değil; evrensel bir veri olarak iktidarı, toplum ve medeniyetin vardığı son aşama olan devletin kuruluşunu ve çöküşünü ele almaktadır. İnsan toplum ve medeniyeti alanında umran adlı bir bilim dalı kurucusu olarak, toplumsal ve siyasal alanda gözlemlediği bir dizi evrensel olguyu

kavramsallaştırmış ve bu kavramları eserinde tutarlı bir şekilde kullanmada büyük bir özen ve titizlik göstermiştir (Bozarslan, 2016; Ergül, 2021).

Umran ilminin konusu toplumsal hayattır. İnsan toplulukları her yönüyle umran ilminin inceleme sahası içindedir. Bu ilim insanların yaşadığı en ilkel toplumsal birimlerden en karmaşık birimlere kadar her çeşit toplumsal birimi (aile, kabile, köy, büyük şehirler) inceleme konusu yapmaktadır. Umran ilminin amacı tarihi olayların gerçekliğini tespit etmektir. Umran; tarih ilmine yardımcı, tarihi olaylar arasında sağlıklı sebep-sonuç ilişkisi kurabilen bir ilim olarak tanımlanmaktadır (Ergül, 2021). Bugün yaşanan ve gelecekte yaşanması muhtemel olaylar üzerinden geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurma noktasında İbn Haldun'un umran ilmi gelecek bilim açısından önemli bir bakış açısını ifade etmektedir.

İbn Haldun 1377 yılında kaleme aldığı Kitab'ul-İber adlı eserinin Mukaddime kısmında toplumun anlaşılması ve açıklanması noktasında oldukça çeşitli anlam ve fonksiyonlara sahip olan bir 'Asabiyet' kavramı üzerinde durmuştur. Mukaddime'de geniş yer bulan asabiyet düşüncesinin, bugün net kavramsal bir karşılığını bulmak bir hayli zor olsa da, bir grup insanın bir arada yaşama düşüncesinin gereği, karşılıklı güven ve dayanışma fikri şeklinde ifade etmek mümkündür. İbn-i Haldun'un devletlerin kurulması ve yükselmesi sürecinde olmazsa olmaz bir sosyal değer ve enerji kaynağı olarak tanımladığı asabiyet düşüncesini bugün; grup hissi, grup dayanışması, işbirliği fikri, dayanışma ruhu, sosyal etkileşim, askeri ruh, cemaat ruhu, birlik şuuru ve ülkede fertleri birbirine bağlayan manevi bağ ve kitle psikolojisi kolektif ruh, milliyetçilik gibi daha birçok benzeri kavramla ilişkilendirmek mümkündür (Albayrak, 2000). Ayrıca asabiyet, nihai amacı mülk ve güçlü devlet olan toplumların varlığını sürdürebilmesinin gerek duyduğu en büyük sinerji ve enerji kaynağı olmanın yanı sıra sosyal etkileşim ve birliktelik şuuru olarak da tanımlanmaktadır (Haldun, 2012).

İbn-i Haldun, insanlığın varlığının devamlılığı için devletin en önemli ihtiyaç olduğunu ifade ederken, bunu insanın sosyal bir varlık olması nedeniyle ihtiyaçlarının birçoğunu tek başına, hatta güvenlik sorununu küçük guruplar halinde bile çözemeyeceği düşüncesiyle devletin gereğine vurgu yapmaktadır (Azarkan, 2006). Dolayısıyla İbn-i Haldun'a göre bireyin ve ait olduğu toplumun kendisini güvene alması, mülke sahip olması ve böylelikle refahı yakalaması, ayrıca güçlü bir devlet kurarak varlığını devam ettirebilmesi büyük ölçüde sahip olduğu asabiyet

düşüncesiyle paralellik arz etmektedir. Kısacası asabiyet o derece önemli bir sosyal değerdir ki toplumlar için kendi kimlikleri ile yüksek refah içinde ve güçlü bir şekilde var olabilmeleri ancak onun varlığı ile mümkündür (Karagül, 2016).

Yüz yıllar, hatta bin yıllar geçse de olumlu ve olumsuz yönleriyle, iradesi ve zaaflarıyla insan, her yerde ve her vakit yine aynı insan olma özelliğini korumaktadır. Yaklaşık yedi yüz yıl önce İbn Haldun tarafından kaleme alınan Mukaddime adlı eser, içerisindeki analizleri, tespitleri ve önerileriyle bugün hâlâ yaşanan birçok soruna çözüm olma kimliğini korumaktadır. İbn Haldun, tarih ve toplum bilimlerine getirdiği yaklaşımlarla gelecek bilim açısından da önemli bir figürdür. Mukaddime'de toplumların yükseliş ve çöküş süreçlerini analiz ederken gelecekteki olası senaryoları da değerlendirmiştir. Toplumların belirli dönemlerdeki evrimini ve döngüsel yapısını ortaya koymuş ve bu şekilde gelecekteki toplumsal değişimler hakkında fikir vermiştir. Onun geleceğe yönelik analizleri ve tahminleri, dönemindeki ve sonraki dönemlerdeki düşünce dünyasına önemli katkılarda bulunmuştur. Bu katkılarından dolayı İbn Haldun'un eserleri, hem gelecek bilim hem de siyaset okuryazarlığı açısından önemli bir kaynaktır ve günümüzde de ilgi görmeye devam etmektedir.

Evliya Çelebi (1611-1682)

En önemli eseri Seyahatname'de geçen bilgilere göre Evliya Çelebi, 25 Mart 1611 tarihinde İstanbul, Unkapanı'nda doğmuştur. Çelebi, eserinde kendisinin de bir kahramanı olduğu olaylardan anlaşıldığı kadarıyla uysal yaradılışı, zekâsı, gelişmiş mizah gücü ve kültürü sayesinde girdiği ortamların neşesi olan ve aranan sevimli bir kişidir. Ancak bütün bu özellikleri onu gördüğü olumsuzlukları eleştirel bir dille aktarmasından geri koymamıştır. Zengin bir hayal gücüne sahip olduğu Seyahatnamenin üslubundan anlaşılan Evliya Çelebi, serüvenci ruhunu da seyahatlerle beslemiştir. Seyahatname eserinde özellikle önem verdiği ve geleceğe kayıt düştüğü bölümleri nesnel bir anlatımla yazmış, sıkıcı olabileceği veya daha çok ilgi çekmek istediği bölümlerde öznel ifadelerden kaçınmamıştır. Güçlü bir gözlemci kimliğine sahiptir, ancak çoğu kez gözlemlerini kendi fikirlerini katarak vermiştir (Çelik Şavk, 2011).

Evliya Çelebi, Seyahatname'de zaman zaman fantastik masallara yer verdiğinden 17. yüzyılın Dede Korkut'u olarak da adlandırılır (Atsız, 1971). Osmanlı Devleti topraklarının 17. yüzyıldaki resmini çekip günümüze ulaştırsa da Seyahatname'de zaman çok boyutlu olarak yer almaktadır. An'ın içinde geçmiş,

geçmişin içinde gelecek eşzamanlı olarak kullanılabilmektedir (Çelik Şavk, 2011; Buldur, 2015).

Osmanlı Devleti'nde o dönemler uçma arzusu önemli bir ideal halini almıştır. Bu dönemde gerçekleştirilen uçma denemelerinin en ilginç olanları Sultan IV. Murad zamanında İstanbul'da Hezarfen Ahmet Çelebi ve Lagarî Hasan Çelebi'nin uçma denemeleridir. Evliya Çelebi bununla ilgili olarak Seyahatname'de Hazerfen Ahmet Çelebi'nin Okmeydanı'ndan kartal kanadına benzeyen kanatlarla ve rüzgârın da şiddetiyle havalanarak Üsküdar'a indiğini yazmıştır (Koçin, 1989).

Türk havacılık tarihinin en önemli isimlerinden biri olarak anılan Hezarfen Ahmet Çelebi ile ilgili bilgilere yalnızca Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nden ulaşılabilmektedir (Çelik Şavk, 2011). Döneminin en ünlü bilim insanlarından biri olması ve uçma tasarısını ilk kez gerçekleştirmiş olmasından dolayı bin fenli (bilimli) anlamına gelen Hezarfen olarak anılmaktadır. İlk uçuşunu gerçekleştirdikten sonra Sultan IV. Murad tarafından ziyaret edilerek takdir edildiği ve bir kese altın ile ödüllendirildiği belirtilmektedir. Bu durum Onun bilgisini teoride bırakmayıp aynı zamanda uygulamaya koymuş olması bilimsel bilgiye dayanan güvenini de ortaya koyduğunu göstermektedir (Koçin, 1989). Hezarfen Ahmet Çelebi'nin uçma çalışmaları 1996 yılında gösterime giren 'İstanbul Kanatlarımın Altında' filminde 17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde dünya tarihine uçmaya teşebbüs eden ilk kişi olarak giren Hezarfen Ahmet Çelebi'nin Galata Kulesi'nden uçması konu edinilmiştir.

Seyahatname'de ilk uçma denemelerinin 10. yüzyılda bir Türk bilgini olan İsmail Cevheri tarafından gerçekleştirildiği ve Leonardo Da Vinci'nin de uçma konusundaki çalışmalarını Cevheri'den aldığı ilhamla yaptığı tahmin edilse de uçma fikrini gerçekleştiren isim olarak Hezarfen Ahmet Çelebi geçmektedir Uçma konusunda çalışmalar yapan bir diğer isim olarak Lâgarî Hasan Çelebi ismi de Seyahatname'de geçmektedir. Lâgarî, barut macunundan hazırlamış olduğu fişekler yardımıyla uçtuğu kaydedilen Osmanlı sanatkârı ve mühendisi olarak anılmaktadır. Seyahatname'de Lâgarî Hasan Çelebi'nin 1632 yılında IV. Murad'ın kızı Kaya Sultan'ın doğumu nedeniyle yapılan şenlikler sırasında 50 okka barut macunundan yedi kollu bir fişek icat ettiği ve Sarayburnu'nda padişahın huzurunda fişeğe binerek yardımcılarının fişeği ateşlemesiyle havaya yükseldiği anlatılmaktadır (Çelik Şavk, 2011).

Evliya Çelebi'nin Seyahatname adlı eserinde geçen Osmanlı Devleti Dönemi'ndeki uçma denemeleri ve bilim insanlarının geleceğe yönelik çalışmaları üzerinden şu temalar ortaya konabilir:

- Geleceği Okumak ve Tahmin Etmek: Osmanlı Devleti Dönemi bilim insanlarının gelecekteki potansiyelleri görmeye çalıştığı, uçma konusunda deneyler yaparak gelecekteki insanların sınırlarını zorlamaya çalıştığı ortaya konarak geleceği okumanın ve tahmin etmenin önemi vurgulanmaktadır.
- Geçmiş-Bugün-Gelecek Bağlantısı: Bilim insanlarının, geçmişten aldıkları ilhamla bugünkü bilgi birikimini kullanarak geleceği şekillendirmeye çalıştıklarının tasvir edilmesi geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki ilişkinin önemini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.
- Bilimsel İlerleme ve İlham: Bilim insanlarının birbirlerinden ilham alarak çalışmalarını geliştirdiklerine ve yeni fikirler ürettiklerine yer verilmektedir. Bilimsel ilerlemenin ve keşiflerin, geçmişteki çalışmalardan öğrenerek geleceğe doğru yol almakla mümkün olduğunu göstermesi bakımından Seyahatname eseri değerlidir.
- Seyahatname ve Geleceğe Kayıt Düşme: Seyahatname'de, o dönemde yapılan uçma denemelerinin kayıt altına alındığı ve gelecek nesillere aktarıldığı belirtilmektedir. Geçmiş dönemlerde tutulan kayıtlar, gelecekteki insanlar için geçmişteki deneyimlerden öğrenme imkânı sunması bakımından önemlidir.
- Geleceği Şekillendirmedeki Öncüler: Bilim insanları, geleceği şekillendirmede öncü ve ilham verici karakterler olarak görülmektedir. Vizyoner düşünceye sahip bilim insanları ve onların çabaları, geleceğin gelişimine ve ilerlemesine katkı sağlar.

Sonuç olarak Seyahatname'de anlatılan uçma denemeleri ve bilim insanlarının çabaları, gelecek bilim açısından önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Geçmişten aldığı ilhamla geleceğe yönelik çalışmalar yapan bu bilim insanları, gelecek bilimin önemli bir bileşeni olan geleceği şekillendirme ve tahmin etme konusunda dikkate değer örnekler sunmaktadır. Gelecek bilimciler, geçmişin ve bugünün deneyimlerini kullanarak gelecekteki potansiyelleri anlamak ve geleceğe yön vermek için bu tür öncü karakterleri dikkate alabilir ve ilham alabilirler. Bilim insanlarının birbirlerinden ilham alarak kendisinden önce gelenlerin fikirlerini

kullanmaya, geliştirmeye ve uygulamaya koymaya çalışmaları ve ismi geçenlerin hem birer tarihçi hem de bilim insanı olarak anılmaları, onların geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurma noktasında ilham verici karakterler olmalarını ve geleceği okuma ustaları arasında yer almalarını sağlamıştır.

Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958)

12 Aralık 1884'te Üsküp'te dünyaya gelen Yahya Kemal Beyatlı, Cumhuriyet döneminin en önemli şairlerinden ve Türk şiirinin en önemli temsilcilerindendir. Kaleme almış olduğu şiirlerinin yankıları çok etkili olmuş ve kendisinden sonra gelen şairler üzerinde iz bırakmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren Türk şiirinin en önemli şahsiyetlerden biri olmuş; düşünceleriyle tarih-coğrafya ve millet arasında kurduğu ilişkiyle de kendisinden sonrakilere kılavuzluk etmiştir. Yahya Kemal, şiirin günün heyecan ve düşüncelerini daha kolay anlatma vasıtası sayıldığı bir dönemde, şiir üzerine sadece sanat olarak, ölümsüzlüğün ifadesi olarak durmuş ender şairlerdendir (Enginün, 2012).

Şiirlerinin yanı sıra özellikle Birinci Dünya Savaşı Dönemi'nin Osmanlı Devleti'nde önemli bir yayın organı olan Peyam gazetesinde yazdığı yazılarıyla da ün kazanmıştır. "Çamlar Altında Musâhabe" adlı yazı dizisinde geleceğe yönelik yazılarına yer vermiştir. İngiliz bilim kurgu yazarı Herbert George Wells'in "Zaman Makinesi" adlı eserini okurken uykuya daldığını ve rüyasında 2179 yılındaki Türkiye'yi gördüğünü yazmıştır. Her ne kadar bu yazısında İttihat ve Terakki yönetiminin eğitim reformlarına eleştiriler yapsa da gelecekte ülkenin kalkınmasına yönelik ifadeleri önemlidir. Örneğin Sait Başer Çamlar Altında Musâhabe adlı eser için "Yahya Kemal'in İslam medeniyetinin geleceğini gördüğü bu yazısında Galata Köprüsü ve Sarayburnu Sahil Yolu gibi öngörülerinin zaman içinde gerçeğe dönüşmesi Onun ileri görüşlülüğünün bir ifadesi olduğu şeklinde yorumlamıştır (Ata, 2012). Yahya Kemal Beyatlı'nın ütopyası olarak adlandırılan Çamlar Altında Musâhabe adlı yazı dizisinde İstanbul'un imarında alınacak kararları etkileyen görüşlerinde klasik muhafazakarlığın geleceğine miras kalacak olan mekânlarını da kurgulamıştır. Bu ilk kurgular, teknoloji ve ilerleme ülküsüyle yıkım ve yeniden inşaya dayanarak seçilmiş bir geçmiş ile geleceği temsil ettiğidüşünülen simge ve sembollerle donatılan gelecek tahayyülleridir (Akbulut ve Gurallar, 2021).

Yahya Kemal Beyatlı'nın 1969 yılında kaleme aldığı "Türk İstanbul II" adlı eserinde İstanbul'un deniz kıyısı etrafında büyümesi görüşüne karşın kentin kıyıdan

uzak iç kesimlere doğru büyümesinden yana olduğunu belirtmiştir. İç kesimlere geniş yollarla ulaşılarak yeni bir Boğaziçi yaratılabileceğini savunmaktadır. Gelecekte İstanbul içi ulaşımın uçaklarla sağlanacağını düşünmekte ve yeryüzünde artık New York şehrine ve onun birkaç yüz katlı binalarına lüzum kalmadığına değinmektedir. "Uçak ile Taksim Meydanı'ndan Yakacık'a beş dakikada uçmak mümkün olunca artık Ayaspaşa'daki apartmanda kim oturur?" sözü ile hem şehir içi ulaşımda uçakların kullanılacağına dair öngörülerde bulunmuş ve yüksek yapılarla özdeşleştirilen metropol imgesinden de uzaklaşılması gerektiğine vurgu yapmıştır (Beyatlı, 1969).

Yahya Kemal Beyatlı'nın eserleri geleceğe yönelik düşüncelerini ve tahayyüllerini içerdiğinden gelecek bilim açısından önemli kaynaklardır. Beyatlı'nın şiirlerinden ve yazılarından geleceğe dair vizyonuna dair şu temalar çıkarılabilir:

- Geleceğin Ulaşım ve Şehir Planlamasına Yansımaları: Şair, gelecekte uçakların daha yaygın ve hızlı bir ulaşım aracı olacağını öngörmüş ve şehir içi ulaşımda uçakların kullanımına vurgu yapmıştır. Aynı zamanda İstanbul'un deniz kıyısı etrafında büyümesi yerine iç kesimlere doğru büyümesini savunmuş ve yeni bir Boğaziçi yaratma fikrini ortaya atmıştır.
- Teknoloji ve İlerleme Ütopyası: Yahya Kemal, gelecek tahayyüllerinde teknoloji ve ilerlemenin önemli bir rol oynayacağını düşünmüştür. Özellikle uçakların kullanımı ve şehir planlamasında teknolojiye dayalı yaklaşımların geleceğe yön vereceği görülmektedir.
- Klasik Muhafazakârlık ve Geleceğe Miras: Beyatlı, klasik muhafazakârlık düşüncesini geleceğe miras olarak görmüş ve İstanbul'un imarında geçmişten gelen mekânların korunmasına vurgu yapmıştır. Ancak bu geçmişten gelen mirasın da gelecekteki yeniden yapılanmada farklı bir şekilde kullanılacağı öngörülmüştür.

Sonuç olarak Yahya Kemal Beyatlı'nın geleceğe dair düşünceleri ve tahayyülleri, gelecek bilim açısından önemli bir perspektif sunmaktadır. Şairin öngörüleri, ulaşım, şehir planlaması ve teknoloji gibi önemli konuları kapsamaktadır ve gelecekteki gelişmelere yönelik ilgi çekici ve ilham verici düşünceler içermektedir. Bu tür edebi eserler, geleceğe yönelik düşünme becerilerini geliştirmek ve geleceğe dair farklı perspektifler sunmak için değerli bir kaynaktır.

Ufuk Tarhan (1959-)

11 Haziran 1959 tarihinde Antalya'da doğan Ufuk Tarhan özellikle T-İnsan kitabı ile ün kazanmıştır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Ekonomi Bölümünden mezun olduktan sonra bilişim, telekomünikasyon, tarım-hayvancılık ve sağlık sektörlerinde üst düzey yönetici olarak görev yapmıştır. 2006 yılında M-Gen Gelecek Planlama Merkezini, 2011 yılında ise M-Gen Dijital Ajansı'nı kurmuştur. Gelecek üzerine yaptığı araştırmalar üzerine 2009 yılında Türkiye'nin Fütüristler Derneği Başkanı olarak seçilmiştir (Tarhan, 2017).

Tarhan, Bahçeşehir Üniversitesi CO-OP eğitim modelini tasarlayıp uygulamıştır. 1967'den bu yana yayınlanan *The FUTURIST* dergisinin Türkçe hazırlanmasını sağlayarak, 2010 yılında Türkiye'ye ilk kez fütürist bir yayın getirmiştir. Aynı yıl, Türkiye'de ilk defa "Tablet Seminer" adı verilen yeni bir seminer modeli uygulamaya başlamıştır. Ufuk Tarhan, bu çalışmaları sayesinde dünyanın en etkili 100 kadın gelecek bilimcileri arasında yer almaktadır (Sağlam, 2018).

2017 yılında piyasaya sürülen "T-İnsan' kitabında "Yeni dünyaya göre donanmış yetenekli insan, en kıt ve maliyeti en yüksek kaynak olacak." ifadesi ile yeni dünyaya uygun insan yeteneklerini T Modeli ile özetlemiştir. Aslında T Modeli ile Teknolojik, Tasarımcı, Tedarikçi İnsan özelliklerine vurgu yapmaktadır. Tanım olarak ise T-İnsan; gelecekçi bakış açısına ve gelecek zekâsına sahip, kendi kendine öğrenebilen, tasarımcı düşünebilen, sorumluluk üstlenebilen, disiplinler arası düşünebilen, meraklı, yenilikçi, algoritmik düşünebilen, alçakgönüllü, başarısızlık üzerinden öğrenme becerisi geliştirmiş, güçlü ve vizyoner birey olarak belirtilmektedir. Ufuk Tarhan'ın geleceğe dair içerik üretmek amacıyla kullandığı önemli deyişler aşağıda sıralanmıştır (Tarhan, 2017):

- *Gelecek tahmin edilemez, tasarlanır ve yaşanır.*
- *Yaşasın otodidaktik öğrenme, sürekli yeni beceri ve yetkinlik kazanma çağı.*
- *Gelecek peşimizde.*
- *Gelecek güzel gelecek.*
- *Kendinize özgeçmiş değil, özgelecek hazırlayın.*
- *Gelecek kaygısına takılıp kalmayın; kendi geleceğinizi kendiniz tasarlayın!*

- *Geleceğin başarılı insani, T- İnsan.*
- *Sen de T-İnsan olabilirsin.*

T-İnsan kitabında yazar Ufuk Tarhan bu dikkat çekici ifadeleri ile geleceği tasarlamaya odaklanan bireylerin birbirlerinin bilincini nasıl ortaklaşa örgütlediğini, anlamı nasıl yarattığını ve yaratmayı sürdüreceğini hermeneutik (yorumlama teorisi) bir okuma ile irdelerken okuruyla birlikte olumlu bir gelecek felsefesine vurgu yapmaktadır. Yazarın asıl niyeti, insan ve teknoloji arasındaki karşılıklı ilişkileri gelecek temalı ortak noktada bir araya getirmek ve bir metin olarak geleceği yorumlamaktır. Yorumlama yaparken de, insanı ve onun gelecekteki yaşam alanı ile bu alanın alt yapılarını da (kurumlar, ekonomi, sosyal yapılar, kültür vb) birer metin şeklinde ele almaktadır (Tarhan, 2017).

Ufuk Tarhan'ın geleceğe dair fikirleri gelecek bilim açısından oldukça önemli ve değerlidir. Özellikle T-İnsan kitabı geleceğe yönelik bir bakış açısı ve yetkinliklerin kazandırılması noktasında önemli fikirler sunmaktadır. Kitapta; geleceği tasarlamak ve yaşamak, öğrenme ve yetkinlikler, insan-teknoloji ilişkisi, hermeneutik yaklaşım ve gelecekçi düşünmeye dair birçok tema yer aldığından kitabın gelecek bilim bağlamında değerlendirilebilmesi mümkündür.

2.9. Gelecek Okuryazarlığı

Gelecek okuryazarlığı, kuruluşların ve toplumların öngörücü kapasitelerini geliştirmeyi amaçlayan normatif bir kavramdır. Gelecek okuryazarlığı "olası, muhtemel ve arzu edilen gelecekler hakkında hikâyeler geliştirip yorumlayarak günümüzün geleceğe yol açma potansiyelini düşünme kapasitesi" olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte farkındalık, keşif ve seçim olarak üç seviyeden oluşan toplam kapasite olarak da adlandırılmaktadır. Gelecek araştırmaları ve örgütsel öngörü gibi öngörücü faaliyetlerde analitik titizliği desteklemeye yardımcı olan öğrenilmiş bir beceri olarak karşımıza çıkan gelecek okuryazarlığının nihai amacı daha iyi öngörülü sistemleri şekillendirmektir. Gelecek okuryazarlığı, gelecek araştırmaları ve örgütsel öngörü süreçleriyle ilgilidir ve katılımcıların geleceğin bilişsel kategorilerini ölçmek için bir senaryo sonrası anket çalışması geliştirilmesine rağmen bireysel düzeyde kapsamlı bir şekilde operasyonel hale getirilip getirilmeyeceği belirsizliğini korumaktadır. Gelecek şuuru ile ilgili olarak gelecek okuryazarlığı, gelecek düşüncesinin bilişsel ve analitik gelişimine daha fazla odaklanırken, gelecekteki bilinç de bilişten başka psikolojik süreçleri de kapsar (Miller, 2007). Gelecek, psikolojik olarak her ne kadar belirsizlikler ve

kaygılar uyandırsa da gelecek okuryazarlığı bu belirsizlikler ve kaygılar içerisinden nasıl başarılı bir şekilde çıkılabileceğine yönelik bir beceri olduğundan derin bilinmezlik içerisinde rahatlama anlamı da taşımaktadır (Maier vd., 2016).

Gelecek okuryazarlığı bir araştırma ve uygulama alanı olarak insanların gelecekle ilgili eylemde bulunma konusundaki yetersizliklerinin gözlemlenmesine dayanmaktadır (Emirbayer ve Mische, 1998). Ayrıca antropoloji alanında çalışmalar yapan Arjun Appadurai (2004) gelecek okuryazarlığını ' hayal etme kapasitesi' olarak adlandırmış ve bu okuryazarlığı kişinin mevcut durumundan farklı bir yaşam veya toplumu hayal etme ile ona doğru çaba gösterme yeteneğine dayandırarak insanların 'hayallerin aktif tasarımcıları' oldukları bir süreç olarak değerlendirmektedir. Bunun yanı sıra gelecek okuryazarlığı gelecekle olan farklı etkileşimlerimiz hakkında iç gözlem yapmamıza bağlıdır ve bu farklı etkileşimlerin gelecek odaklı eylemlere neler sunabileceğine bağlı olduğuna da vurgu yapılmaktadır (Mangnus vd., 2021).

2.10. UNESCO ve Gelecek Okuryazarlığı

UNESCO'ya (2020) göre gelecek okuryazarlığı, insanların geleceği anlama, hayal etme ve kullanma niteliklerini geliştirmesini sağlayan özel bir beceridir. Bu beceri, insanların geleceğin rolünü daha iyi kavramalarına yardımcı olur ve onları gelecekle ilgili konularda daha yetkin hale getirir. Geleceğin henüz gerçekleşmemiş ve sadece hayal edilebilir olması, gelecek okuryazarlığının geliştirilmesinde önemli bir faktördür. İnsanların hayal etme yetenekleri sayesinde, farklı nedenlerle ve farklı yollarla geleceği hayal etmeyi öğrenmeleri mümkündür. Geleceği hayal etme ve geleceği kullanma becerilerini geliştiren bireyler, gelecek okuryazarlığı konusunda daha donanımlı hale gelirler.

Gelecek okuryazarlığı umut etme, korkma ve anlam oluşturma gibi nitelikleri içerdiği için büyük bir öneme sahiptir. İnsanın hayal ettiği gelecek, beklentilerini, hayal kırıklıklarını ve değişim isteğini yönlendirme gücüne sahiptir. Bu durum, gelecek düşüncesinin bireyin zihninde her an mevcut olmasına olanak sağlar. Geleceğin nasıl kullanıldığı ve neden önemli olduğu konusu genellikle göz ardı edilse de tahmin etmenin güçlü bir etkisi olduğu kabul edilir. Gelecek okuryazarlığı, insanların tahmin süreçlerinde kullandıkları yöntemler ve nedenler hakkında fikir sahibi olmalarını sağlar. Gelecek okuryazarı olmak, dünyanın değerini anlamayı ve geleceği, bugünü şekillendirmek için kullanmayı mümkün kılar (Miller, 2015).

Geleceğin geçmişle de güçlü bir bağı vardır. Geçmiş sadece geleceği anlamak için kullanıldığında veya sadece bugünün fikirlerini geleceğe aktarmak için bir yer ve zaman unsuru olarak görüldüğünde, şimdiki zamanın anlamı karmaşıklaşabilir. Geleceğin kullanım amaçları ve yöntemleri konusundaki anlayışı genişletmek, daha fazla seçenek sunarak yaşamın karmaşıklığında insan olma anlayışını tamamlamayı hedefler (UNESCO, 2020). Bu şekilde gelecek okuryazarlığı, insanların hayatın karmaşıklığında daha iyi anlam oluşturabilmesi için atılan bir adım olarak görülür.

UNESCO 2012 yılından bu yana "Gelecek Okuryazarlığı ve Öngörü Disiplini" üzerine odaklanmakta ve gelecek çalışmalarını teşvik etme amacıyla çeşitli faaliyetler yürütmektedir. UNESCO, dünya çapında bir zihin laboratuvarı olarak hizmet veren bir platform oluşturmuş ve geleceği kullanma teorisi ve uygulamalarının en son gelişmelerinin tartışıldığı ve modellendiği bir ortam sağlamıştır. UNESCO, yerel uzmanlarla işbirliği yaparak birçok ülkede yerel bağlamda köklü öngörüleri keşfetmektedir. Gelecek Okuryazarlığı Laboratuvarları adı verilen özel olarak hazırlanan ve ortaklıkla oluşturulan platformlar, "geleceği kullanma" becerisini geliştirmek ve farklı yöntemler kullanmak konusunda kanıtlanmış bir geçmişe sahiptir. Ayrıca, UNESCO son zamanlarda Routledge ile "Geçmişi Dönüştürmek: 21. Yüzyılda Öngörü (2018)" adlı önemli bir akademik eser yayınlamıştır. Bu kitap, insanların yaparak-yaşayarak öğrenme süreçlerine dâhil edildiklerinde gelecek okuryazarlığı konusunda donanımlı hale geldiklerini, yeni sorular ürettiklerini ve yenilikçi eylemler için yeni ufuklar açtıklarını kanıtlamaktadır. Bu çalışmalarla UNESCO, gelecek okuryazarlığının önemini vurgulamakta ve insanların gelecekle ilgili bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yönelik çalışmalara öncülük etmektedir.

Son yıllarda, birçok ülkede UNESCO tarafından Gelecek Okuryazarlığı Merkezleri için kürsüler kurulmuştur. Finlandiya, Yunanistan, İtalya, Malezya, Hollanda, Tunus, Birleşik Krallık ve Uruguay gibi ülkelerde 8 kürsü faaliyete geçmiştir. Bu kürsüler, Gelecek Okuryazarlığı Merkezlerinin gelişimini hızlandırmakta ve Küresel Gelecek Okuryazarlığı Ağı için önemli birer kilit nokta oluşturmaktadır. Kürsüler, hükümetler, sivil toplum ve özel sektördeki ortaklarla yakın iş birliği içinde çalışarak, geleceği kullanma için yenilikçi gelişmeleri ve yöntemleri savunmaktadır. Bu sayede gelecek okuryazarlığının yaygınlaşması ve desteklenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca Belçika, Brezilya, Kanada, Şili, Fildişi

Sahili, Fransa, Fas, Namibya, Nijerya, Norveç, Polonya, Rusya, Sırbistan, Güney Afrika, Güney Kore, İsveç, İsviçre ve Tayland gibi ülkelerde de kürsü sayılarının artırılması yönünde planlar devam etmektedir. Bu, daha fazla ülkede gelecek okuryazarlığının teşvik edilmesine ve geliştirilmesine yönelik çalışmalara ivme kazandırmayı hedeflemektedir.

Fas tarafından finanse edilen "Afrika'nın Geleceğini Hayal Etmek Projesi", UNESCO'nun Gelecek Okuryazarlığı Laboratuvarları ön modelini test etmek için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu proje, UNESCO'nun son yedi yıl içinde tasarladığı ve uyguladığı 60'tan fazla laboratuvarı temel almaktadır. Bu laboratuvarlar, birçok insanın geleceklerini anlamalarına olanak sağlama amacıyla çeşitli konularda farklı yerel şampiyonlarla dünya çapında çalışmıştır. Bu tür 'eylem-öğrenme-araştırma' girişimleri, yerel şampiyonlarla birlikte laboratuvarları tasarlamak ve uygulamak suretiyle kolektif zekâyı harekete geçirerek Küresel Gelecek Okuryazarlığı ağına hayat verme amacıyla önemli bir rol oynamaktadır. Bu yaklaşım, farklı yerlerdeki insanların yeteneklerini geliştirme ve Küresel Gelecek Okuryazarlığı ağını güçlendirme konusunda etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir (UNESCO, 2020).

2.11. Gelecek Okuryazarlığı ve Eğitim

Eğitim, insanların hayatta daha iyi bir konuma gelmelerini sağlayan önemli bir araçtır. Eğitim, gelecekteki kariyerleri ve hayatları üzerinde doğrudan etkiye sahip olabilir. Bu nedenle, eğitim ve gelecek düşüncesi birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Gelecekte eğitim, dijital teknolojilerin giderek daha yaygın hale gelmesiyle birlikte önemli bir değişim geçirecek. Yapay zekâ, makine öğrenimi ve diğer teknolojiler, öğrenme deneyimlerinin daha kişiselleştirilmiş hale gelmesine yardımcı olabilir. Bu, öğrencilerin kendi hızlarında ve öğrenme stillerine uygun olarak öğrenmelerine olanak tanıyabilir. Ayrıca, gelecekteki iş dünyası da eğitim alanındaki değişimleri etkileyecektir. Gelecekteki işler, teknolojik gelişmelere daha fazla odaklanacak ve bu nedenle STEM alanlarında (bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik) eğitim alan öğrenciler daha büyük bir avantaj elde edebilirler. Bununla birlikte, sadece teknoloji odaklı bir eğitim modelinin yeterli olmadığına dikkat edilmelidir. İletişim becerileri, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve işbirliği gibi becerilerin de önemli olduğu ve gelecekteki işlerde de önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir (Frey, 2014).

Bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme-öğretme teorilerindeki yenilik ve gelişmeler, bireylerin beklenen rollerini doğrudan etkilemektedir. Bu değişim, bireylerde aranan niteliklerin bilgiyi üretebilen, işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerde olmasını gerektirmektedir. Bu niteliklerin bireylerde oluşması için hazırlanan öğretim programları, sade ve anlaşılır bir yapıya sahip olup, bireysel farklılıkları dikkate alarak değer ve beceri kazandırmayı hedeflemektedir. Öğretim programları tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara sarmal bir yaklaşımla yer verirken, aynı zamanda bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına odaklanmaktadır. Her iki yaklaşım da ilgili disiplinlerin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim-öğretim sürecinde hayatla ilişkilendirilebilecek nitelikte olmasını sağlamaktadır.

Programlarda yer alan kazanımlar ve açıklamalar, değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde sınıflar ve eğitim kademeleri düzeyinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriği ifade etmektedir. Üst bilişsel becerilerin kullanımını yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler etrafında bütünleşmiş bir öğretim programı oluşturulmuştur. Bu şekilde tasarlanan öğretim programları, bireylere üst bilişsel becerilerin kullanımını yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, farklı disiplinler ve günlük hayatla ilişkilendirilebilen bir eğitim deneyimi sunar. Değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla, bireyleri gelecekteki yaşam becerileriyle donatır ve gelecekteki rollerini başarıyla yerine getirebilmelerini sağlar. Bu bağlamda öğretim programları, gelecek okuryazarlığına katkıda bulunarak bireylerin geleceğe yönelik hazırlıklarını güçlendirebilir ve toplumun gelecekteki ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verme kapasitesinin artamasını sağlayabilir.

Geleceği düşünme becerisi, bireylerin gelecekte karşılaşabilecekleri olası senaryoları tahmin etme, planlama yapma ve karar verme süreçlerinde önemli bir rol oynar. Bu becerinin gelişimi için ise eğitim çok önemlidir. Eğitim, bireylerin geleceğe yönelik hedeflerini belirleme ve bu hedeflere ulaşmak için gerekli olan becerileri öğrenme sürecidir. Geleceği düşünme becerisi de, bireylerin bu hedeflere ulaşmak için planlama yapmaları ve karar vermeleri için gerekli olan beceriler

arasındadır. Eğitim sürecinde, bireylere geleceği düşünme becerisi kazandırmak için çeşitli yöntemler kullanılabilir. Örneğin, gelecekteki olası senaryoları tahmin etme ve planlama yapma becerilerini geliştirmek için senaryo analizi gibi yöntemler kullanılabilir. Ayrıca, bireylerin karar verme becerilerini geliştirmek için de simülasyonlar ve oyunlar gibi yöntemler kullanılabilir (Negroponte, 1996).

Gelecek okuryazarlığı ve eğitim arasında yakın bir ilişki vardır. Gelecek okuryazarlığı, bireylerin değişen dünya koşullarına uyum sağlamak için gereken becerileri ve bilgiyi edinme yeteneği olarak tanımlanır. Bu beceriler arasında eleştirel düşünme, problem çözme, dijital teknolojileri kullanma, işbirliği yapma, kültürlerarası iletişim ve yenilikçilik yer almaktadır. Eğitim, bireylerin bu becerileri öğrenmeleri için gerekli bir ortamdır. Okullar, üniversiteler ve diğer eğitim kurumları, öğrencilerin gelecekteki işgücüne hazırlanmalarına yardımcı olmak için bu becerileri öğretirler. Eğitim, bireylerin gelecekteki fırsatları yakalamalarına yardımcı olabilecek temel bilgi ve becerileri edinmelerine yardımcı olur (Kurtdede-Fidan, 1998; Kurtuluş, 2021).

Gelecek okuryazarlığı, eğitim sisteminin hedefleri arasında yer alabilir. Eğitim kurumları, öğrencilerin gelecekteki değişen dünya koşullarına uyum sağlamalarına yardımcı olmak için gelecek okuryazarlık becerilerinin öğretilmesine öncelik vererek öğrencilerin gelecekteki başarılarına katkıda bulunabilirler. Bu nedenle gelecek okuryazarlığı ve eğitim arasındaki ilişki oldukça önemli olduğu ve birbirlerini tamamladıkları düşünülmektedir (Miller, 2022).

2.12. Gelecek Okuryazarlığı ve Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler dersinde; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Bu disiplinler arası yaklaşım, konuların ayrı ayrı değil, birbirleriyle ilişkili bir şekilde işlenmesini sağlamaktadır (Yalçın ve Akhan, 2018; Keysan, 2021). Öğrenme alanlarının gerçekleştirilmesinde bazı temel ilkeler dikkate alınmaktadır. Bunlar arasında yerellik (öğrenme içeriğinin öğrencilerin yaşadığı yer ve çevreye uygun olması), "güncellik" (güncel olaylar ve gelişmelerin ders içeriğine dâhil edilmesi), "disiplinler arası yaklaşım" (farklı sosyal bilim disiplinlerinin bir araya getirilerek öğrenme sürecinin zenginleştirilmesi), "yansıtıcı sorgulama", (öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini kullanarak sorular sorma ve sorgulama yeteneklerini geliştirme), "geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı" (konuların zaman içindeki

süreklilik ve değişim bağlantısının kurulması), ve "esneklik" (işleniş sürelerinde gerektiğinde değişiklik yapılabilmesi) gibi ilkeler bulunmaktadır. Bu temel ilkeler doğrultusunda sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin yerel, güncel, disiplinler arası ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirerek geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağlantıları anlamalarını sağlayan bir öğretim programı olarak tasarlanmıştır (Yalçın ve Akhan, 2018).

Sosyal bilgiler dersinde geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurmak önemlidir çünkü bu bağlantı, öğrencilerin tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset gibi konuları daha iyi anlamalarını sağlar ve gelecekteki değişimleri tahmin edebilme becerilerini geliştirir. Geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağlantılar, öğrencilere tarihsel olayların ve süreçlerin günümüzdeki etkilerini anlamalarına yardımcı olur. Örneğin, tarihsel olayların bugünkü siyasi, ekonomik ve sosyal yapı üzerindeki etkileri hakkında bilgi sahibi olmak, öğrencilerin günümüzdeki sorunları daha iyi anlamalarını sağlar. Ayrıca, gelecekteki değişimleri tahmin etmek için geçmiş ve bugünkü eğilimleri anlamak önemlidir. Öğrenciler, tarihsel verileri kullanarak gelecekteki eğilimleri ve olayları tahmin etme becerilerini geliştirirler. Geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurmak, öğrencilerin aynı zamanda kendi kültürleri ve toplumları hakkında da derinlemesine bir anlayışa sahip olmalarına yardımcı olur. Bu durum öğrencilerin kültürler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları anlamalarına ve kültürlerarası iletişimde daha başarılı olmalarına yardımcı olur (Kafadar, 2019). Sonuç olarak, sosyal bilgiler dersinde geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurmak, öğrencilerin tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset ve kültürlerarası ilişkiler hakkında derinlemesine bir anlayış kazanmalarına katkıda bulunur. Böylelikle öğrencilerin gelecekteki değişimleri tahmin etme becerilerini geliştirir ve kültürlerarası iletişimde daha başarılı olmalarını sağlar.

Sosyal bilgiler öğretimi bağlamında geçmiş ve bugünle beraber geleceği düşünmek; bireyin gelecekle ilgili tahminlerde bulunarak kendi geleceğini tasarlaması noktasında önem arz etmektedir. Günümüzde geliştirilen teknolojik araç gereçlerin geçmişte tasarlandığı göz önünde bulundurulduğunda gelecek düşüncesinin tamamen bir kurgu olmadığı ve gerçeklik payının bulunduğu açıktır. Geleceği düşünmeyi kaygı gibi basit bir düzeye indirgemek ya da boş hayalcilik olarak küçümsemek bireylerin geleceği tasarlaması bağlamında gerçekçi bir düşünme olarak algılamak gerekmektedir. Enformasyon ve teknoloji çağının yaşandığı günümüzde öğrencilerin artan enformasyon kümesine ve sürekli gelişim

gösteren teknolojiye ayak uydurabilmeleri için gelecek tasarımları da yapabilmeleri adına onların gelecekçi düşünme becerilerinin geliştirilmesi önemlidir. Buradan hareketle sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin gelecekçi düşünme becerilerini geliştirecek konu ve etkinliklere yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının altıncı sınıf "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında yer alan "Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer." kazanımı üzerinden öğrencilerin gelecekçi düşünme becerilerini geliştirebilecek etkinliklerin öğrenme ortamlarına aktarılmasıyla öğrencilerin gelecekle ilgili öngörülerde bulunmaları sağlanabilir (Erden Kurtoğlu ve Pehlivan, 2020).

Gelecek okuryazarlığı ile sosyal bilgiler dersi arasında güçlü bir ilişki kurulabilir. Gelecek okuryazarlığı, bireylerin gelecekteki değişimleri anlamalarını ve bu değişimlere hazırlanmalarını sağlamak için gerekli olan beceri ve bilgilere sahip olmalarını gerektirir. Sosyal bilgiler dersi ise tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset gibi farklı disiplinlerden gelen bilgi ve becerileri birleştirerek, öğrencilere toplumlar ve kültürler arasındaki ilişkileri anlamalarına yardımcı olur.

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere sunulan konular, örneğin küresel ekonomi, kültürlerarası iletişim, uluslararası ilişkiler gibi konular, gelecek okuryazarlığı için önemli bir temel oluşturabilir. Bu konuların öğretilmesi, öğrencilerin gelecekteki iş fırsatları ve ekonomik trendler hakkında bilgi sahibi olmalarını ve diğer kültürlerle olan etkileşimlerini yönetebilmelerini sağlayabilir. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde, öğrenciler gelecekteki sorunlara karşı nasıl çözüm üretebileceklerini ve toplumsal değişimleri yönetebileceklerini öğrenebilirler (Altun, 2020). Sonuç olarak, gelecek okuryazarlığı ve sosyal bilgiler dersi arasında güçlü bir ilişki vardır. Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin gelecekteki değişimlere hazırlanmalarına yardımcı olacak beceri ve bilgileri kazanmalarına yardımcı olabilir.

Gelecek okuryazarlığı, eğitim ve sosyal bilgiler arasındaki ilişki oldukça önemlidir. Bu üç konuyu bir arada ele alarak gelecekteki değişimlerin daha iyi anlaşılmasına ve buna hazırlıklı olunmasını sağlayabilir. Eğitim, sosyal bilgiler ve gelecek okuryazarlık becerisi arasındaki ilişkiyi yansıtabilecek araştırmalar üzerinden ortaya konan temalar şu şekildedir:

- Gelecek Çalışmaları: Gelecek çalışmaları, öğrencilerin gelecekteki değişimleri ve eğilimleri anlamalarına yardımcı olan kaynaklardır. Bu

çalışmalar, fütüristlerin, bilim insanlarının ve diğer uzmanların görüşlerini içerir. Bu kaynaklar, öğrencilere gelecekteki iş eğilimleri, teknolojik gelişmeler, toplumsal değişimler ve iklim değişikliği gibi konularda genel bir bakış açısı kazandırır (Acar, 2019).

- Küresel Konular ve İktisat: Küresel konular ve iktisat konusunda öğrencilere sunulacak kaynaklar, öğrencilere küresel ekonomik ve siyasi gelişmeler hakkında bilgi verir. Bu kaynaklar öğrencilerin dünya çapındaki iş eğilimleri, ticaret ve ekonomik politikalar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar (Balay, 2004).
- Coğrafya: Coğrafya konusunda öğrencilere sunulacak kaynaklar, öğrencilerin dünya haritasını anlamalarına yardımcı olur ve dünya üzerindeki coğrafi bölgeler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar. Bu kaynaklar, öğrencilerin dünya üzerindeki kültürel, sosyal ve ekonomik farklılıklar hakkında da bilgi edinmelerine yardımcı olur. Aynı zamanda içinde yaşanılan bölgenin geleceği hakkında çıkarımda bulunmalarını da sağlar (Kızılçaoğlu ve Taş, 2007).
- Tarih: Tarih konusunda öğrencilere sunulacak kaynaklar, öğrencilere tarihsel olaylar hakkında bilgi verir ve bugünkü dünya üzerindeki sosyal, kültürel ve siyasi yapıların nasıl oluştuğunu anlamalarına yardımcı olur. Bu durum onların geçmiş-bugün- gelecek bağlantısı kurabilmelerine katkı sağlar (Önal, 2021).
- Medya ve Teknoloji: Medya ve teknoloji konusunda öğrencilere sunulacak kaynaklar, öğrencilere medyanın ve teknolojinin toplumdaki rolünü ve etkisini anlatır. Bu kaynaklar, öğrencilerin dijital okuryazarlık becerileri geliştirmelerine yardımcı olur ve gelecekteki teknolojik gelişmeler hakkında farkındalıklarını artırır (Çelik, 2019).
- İnovasyon ve Girişimcilik: İnovasyon ve girişimcilik konusunda öğrencilere sunulacak kaynaklar, öğrencilerin yenilikçi fikirler üretmelerine ve iş kurmalarına yardımcı olur (Işık vd., 2015). Öğrencilerin inovasyon ve girişimcilik konusunda nitelik kazanmaları; problem çözme, yenilikçi düşünme ve eleştirel düşünme gibi becerilerine dolayısıyla gelecek okuryazarlık becerisine katkı sağlayacaktır.

2.13. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde gelecek konusuna ilişkin yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilmiş araştırmalara yer verilmiştir.

2.13.1. Yurt İçinde Gerçekleştirilmiş Araştırmalar

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen alan yazın taraması neticesinde yurt içinde gerçekleştirilmiş gelecek konulu 18 araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmalara ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Dascan (2003) tarafından gerçekleştirilen "Bilim, bilim-kurgu, ütopya ve eğitim" adlı çalışmada, bilim, bilim kurgu ve ütopya arasındaki ilişki tartışılmış ve bu terimlerin birbirleriyle örtüşmediği sonucuna varılmıştır. Bu çalışma, bilimsel araştırmaların eğitimsel nitelikte olması amacıyla yapılmıştır.

Çemrek vd. (2005) tarafından gerçekleştirilen "Bilim kurgu filmlerinin öğretmen adaylarının fen derslerindeki başarılarına yansıması" adlı araştırmada, öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine olan ilgileri ile fen derslerindeki başarıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada, gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmen adaylarının bilimsel düşünme becerilerini geliştirmek için bilim kurgu filmlerine ilgi duymalarının önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine yönelik görüşleri ile fizik, kimya ve biyoloji derslerindeki başarı düzeyleri arasında olumlu bir ilişki tespit edilmiştir. Bu çalışma, bilim kurgu filmlerinin fen derslerindeki başarıyı artırma potansiyeline dikkat çekmektedir ve öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine ilgi göstermelerinin, bilimsel düşünme becerilerini güçlendirebileceğini vurgulamaktadır.

Gültekin (2006) tarafından hazırlanan "Eğitimde Güncel Kavram: Gelecek" adlı araştırma makalesinde gelecekle ilgili konuların temel özelliklerine ve günümüzdeki gelecek çalışmalarının durumuna değinilmiştir. Aynı zamanda, insanların çevrelerindeki değişimlere uyum sağlayabilen bireylerin yetiştirilmesinin önemi vurgulanarak, eğitimin bu amaç doğrultusunda geleceğe yönelik olması gerektiği belirtilmiştir. Türkiye'de gelecekle ilgili çalışmaların öneminin farkında olunması, araştırmalar yapılması ve kurumların oluşturulması gerektiği üzerinde durulmuştur. Öğretim programlarında da gelecekle ilgili konulara yer verilmesi önerilmiş ve bu şekilde öğrencilerin geleceği anlamaları ve geleceğe yönelik tasarımlar geliştirmeyi öğrenmelerinin, hem kendi geleceklerine

hazırlanmalarına yardımcı olacağı hem de eğitimin kalitesini artıracağı düşünülmüştür.

Avcı (2008), tarafından gerçekleştirilen "Öğretmen adaylarının, gelecek zaman algıları, akademik alandaki arzularını erteleme konusundaki isteklilikleri, algılanan araçsallıkları, sosyoekonomik düzeyleri ve akademik başarıları arasındaki ilişkiler" adlı doktora tez çalışmasında, öğretmen adaylarının geleceğe yönelik zaman algıları, akademik alandaki arzularını ertelemeye olan isteklilikleri, algıladıkları araçsallık, sosyo-ekonomik düzeyleri ve akademik başarıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmanın amacı, bu faktörler arasındaki ilişkilerin açıklayıcı ve yordayıcı örüntülerini belirlemektir. Araştırma sonuçlarına göre, meslek derslerindeki akademik başarı, değer alt boyutu tarafından doğrudan etkilenmektedir. Bağlılık alt boyutu ise akademik alandaki arzuların ertelenmesi yoluyla akademik başarıyı yordamaktadır. Değer ve genişlik alt boyutları ise anlamlı yordayıcılar değildir. Meslek ve alan derslerindeki akademik başarı, algılanan araçsallık tarafından hem doğrudan etkilenmekte hem de akademik alandaki arzuların ertelenmesi yoluyla yordamaktadır. Ayrıca, sosyo-ekonomik statü meslek ve alan derslerindeki akademik başarıyı doğrudan etkileyen bir yordayıcı olarak açıklamaktadır. Bu bulgulara dayanarak, oluşturulan modelin akademik başarıyı açıklamada geçerli olduğu ve alan dersleri ile meslek dersleri arasında ayrı ayrı doğrulandığı sonucuna varılmıştır.

İnneci Bozkaplan (2010) tarafından hazırlanan "1990-2008 arası çocuk edebiyatımızda fantastik ve bilim-kurgu romanlar üzerinde bir inceleme" adlı doktora tezinde bilim kurgu eserlerinin geleceğe yönelik düşsel bir dünya temeline dayanması ve bilimsellik taşıması açısından çocukların bilimle daha yakından ve daha eğlenceli bir yolla tanışmasını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocuğun bilim kurgu türünde yazılmış bilinçli ve yaşına uygun iletilerle işlenmiş bir çocuk edebiyatı eserini okuması, hem kitap okuma alışkanlığı edinmesi, hem de medyanın olumsuz yanlarından kurtulması açısından yararlı olduğu da vurgulanmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen bilim kurgu eserlerinde yer alan ifadelerin çocukların iyi ile kötüyü ayırabilen, yüreğinde insan ve hayvan sevgisi taşıyan, kardeşliği ön planda tutan, arkadaşlık ve dostluğun önemini kavrayan edebi ve estetik değerleri olan, geleceğe güvenle bakan ve bütün erdemlerin eğitim-öğretim aracılığıyla kazanılacağını fark eden ahlaklı ve erdemli

bir birey olarak yetişmelerine yardımcı olacak nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aydemir (2011)'in "Gülten Dayıoğlu'nun çocuk ve gençlik edebiyatı ile fantastik bilim kurgu türünde yazdığı romanların incelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde, Gülten Dayıoğlu'nun eserleri tema, yapı, tür ve eğitici-öğretici unsurlar açısından değerlendirilmektedir. Dayıoğlu'nun ütopya hayaline sahip olduğu "iyiliğin hâkim olduğu bir dünya" teması, fantastik bilim kurgu romanlarında çocuk kahramanlar aracılığıyla idealize edilmiştir. Bu çocuk kahramanlar bilimsel açıklamalarla desteklenen gizli güçlere sahiptir ve bu güçlerini fantastik yaratıklar aracılığıyla keşfederler. Kötülere karşı mücadele ederken, kendileri gibi çocuk olan okurlara örnek birer model olurlar. Dayıoğlu'nun öğretmenlik geçmişinin etkisiyle anlatıcı karakterin çocuklara daha yakın bir şekilde anlatıldığı ve üçüncü şahıs anlatıcının yerini 'masal anası'nın aldığı görülmektedir. Romanlarda, insanlığın yüce değerlerden uzaklaşmasının sert bir eleştirisi yapılmaktadır. Ayrıca, Dayıoğlu'nun kullanmış olduğu dilin sade ve etkileyici olduğu ve okurlarda Türkçeyi güzel kullanma isteği uyandırabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Balbağ, Yenilmez ve Turğut (2012) tarafından gerçekleştirilen "Matematik ve fen bilgisi öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine yönelik görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi" adlı çalışmada, fen bilgisi ve ilköğretim matematik öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine yönelik görüşleri farklı değişkenler üzerinden karşılaştırılmıştır. Bu değişkenler cinsiyet, mezun olunan lise türü, okul öncesi eğitim, akademik başarı ve öğrenim gördükleri bölüm şeklindedir. Çalışmanın amacı, fen bilgisi ve ilköğretim matematik öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine yönelik görüşlerini değerlendirmektir. Araştırmanın sonuçlarına göre, fen bilgisi ve ilköğretim matematik öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine yönelik görüşleri olumlu bulunmuştur. Ancak fen bilgisi öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine yönelik görüşleri, ilköğretim matematik öğretmen adaylarına göre anlamlı bir şekilde daha olumlu çıkmıştır. Cinsiyet, mezun olunan lise türü, okul öncesi eğitim, akademik başarı ve öğrenim gördükleri bölüm gibi değişkenlerin bilim kurgu filmlerine yönelik görüşler üzerindeki etkisi de incelenmiştir. Sonuç olarak, fen bilgisi ve ilköğretim matematik öğretmen adaylarının genel olarak bilim kurgu filmlerine yönelik görüşlerinin olumlu olduğu ve fen bilgisi öğretmen adaylarının bu konuda daha olumlu sonuçlar elde ettiği belirtilmektedir.

Coşkun, Akarsu ve Kariper (2012) tarafından yürütülen "Bilim öyküleri içeren eğitsel oyunların fen ve teknoloji dersindeki öğrencilerin akademik başarısına etkisi" adlı çalışmada, ilköğretim 7. sınıf fen ve teknoloji dersinde işlenen "yaşamımız elektrik" ünitesinin öğretiminde bilim öyküleri içeren eğitsel oyunların öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın amacı, bu eğitsel oyunların öğrencilerin akademik başarılarına olan etkisini belirlemektir. Araştırma sonuçlarına göre, bilim öyküleri içeren eğitsel oyunlar, öğrencilerin akademik başarılarında anlamlı bir farklılık yaratmıştır. Deney grubu, kontrol grubuna göre daha yüksek akademik başarı göstermiştir, bu da bilim öyküleri içeren eğitsel oyunların öğrencilerin öğrenme sürecine olumlu katkı sağladığını göstermektedir.

Orçan (2013) tarafından gerçekleştirilen "Çizgi-roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikayelerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin ve fiziğe ilişkin tutumlarının gelişimine etkisi" adlı yüksek lisans tezi, 11. sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine ve fiziğe ilişkin tutumlarının gelişimine etkisini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, çizgi-roman tekniği kullanılarak geliştirilen bilim-kurgu hikâyelerinin öğrenciler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, uygulamaya katılan öğrencilerin Fizik Tutum Ölçeği son test puanları ile ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ayrıca Farklı Düşünme Testi son test ve ön test puanları arasında da yaratıcı düşünme becerileri alt boyutları olan esneklik ve orijinallik boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Uygulama öncesi ve uygulama sonrası öğrencilere yöneltilen açık uçlu sorulara verilen yanıtlar karşılaştırıldığında, öğrencilerin kavramları uygulama sonrasında daha iyi açıklayabildikleri görülmüştür. Çalışma sonuçları, çizgi-roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikayelerinin modern fizik konularının aktarılmasında, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde ve fizik tutumlarının arttırılmasında etkili bir materyal olabileceğini ortaya koymuştur.

Bilgin (2016) tarafından gerçekleştirilen "Bilim kurgunun fen bilimleri dersinin öğrenme hedeflerine yönelik fen bilimleri öğretmenlerinin görüşleri" adlı yüksek lisans tezinde, fen bilimleri öğretmenlerinin bilim kurgunun fen bilimleri dersinin öğrenme hedeflerine yönelik görüşleri incelenmiştir. Çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin cinsiyetleri, mesleki deneyim süreleri, branşları, görev yaptıkları okulun yerleşim birimi ve bilim kurguyla ilgili bilgi düzeyleri gibi

değişkenlere göre görüşlerinin nasıl değiştiği araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, fen bilimleri öğretmenlerinin bilim kurguya yönelik bilgi düzeyleri ile anket maddeleri arasında genel olarak orta düzeyde anlamlı ilişkiler ve bazı maddeler arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ancak katılımcıların bilim kurguya yönelik bilgi düzeyleri ile anket maddeleri arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Madde analizleri sonucunda, katılımcıların genel olarak bilim kurgunun fen bilimleri dersinin öğrenme hedeflerine yönelik olumlu düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Karadeniz (2017) tarafından gerçekleştirilen "Bilim kurgu kitaplarının ortaokul öğrencilerinde fen merakı uyandırmaya etkisi" adlı yüksek lisans tezinde, bilim kurgu kitaplarının ortaokul öğrencilerinde fen merakını uyandırmadaki etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, deney grubundaki öğrencilerin fen merakı puanları ile bu kitapları okumayan kontrol grubundaki öğrencilerin fen merakı puanları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ve deney grubu lehine bir sonuç elde edilmiştir. Bu bulgular, bilim kurgu kitaplarının ortaokul öğrencilerinde fen merakını artırdığını göstermektedir. Ayrıca, öğrencilerin günlüklerinde yapılan içerik analizleri, bilim kurgu kitaplarının fen merakını artırdığına yönelik görüşleri desteklemiştir. Günlüklerde yer alan içeriklerin gök cisimleri, uzay araçları, canlı çeşitliliği, çevre sorunları, basit makineler, buluş yapma gibi temaların fen bilimleri kazanımlarıyla uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Bu temaların aynı zamanda 2017 Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında yer alan inovatif düşünceye katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Akça, Korkmaz ve Alkal (2018) de yaptıkları çalışmalarında Ginevra ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen Gelecek Vizyonları Ölçeği'ni Türkçe'ye uyarlamışlardır. Araştırma 586 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleşmiş ve gelecek vizyonu kavramı kariyer uyumu ve yaşam doyumu kavramlarıyla birlikte incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında ise gelecek yöneliminin yaşam doyumu ile pozitif ve orta düzeyde ilişkiye sahip olduğu bulunurken kariyer uyumu ile gelecek yönelimi arasındaki ilişkinin pozitif yönde yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Ege (2018) tarafından gerçekleştirilen "Ergenlerin Sorunları ve Algıladıkları Sosyal Destek Açısından Okul Sosyal Hizmetinin Önemi" adlı araştırmada, ergenlerin sorunları ve algıladıkları sosyal desteğin gelecek beklentilerine etkisi incelenmiştir. Araştırmada Ankara Altındağ'da bulunan 397

lise öğrencisiyle çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, gençlerin gelecek beklentilerinin en çok meslek edinme ve eğitimle ilgili olduğu görülmüştür. Ayrıca, aile ve okula yönelik sorunları olan ergenlerin, sorun yaşamayan ergenlere göre gelecek beklentilerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Sosyal destek ile gelecek beklentisi arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Umutlu gelecek beklentisine sahip gençlerin gelecek beklentilerinin yüksek olduğu, umutsuz gelecek beklentisine sahip olanların ise gelecek beklentilerinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Bölükbaşı ve Kırdök (2019) tarafından yürütülen "Lise Öğrencilerinin Kariyer Uyumu ve Yaşam Doyumu İlişkisinde Gelecek Yöneliminin Aracı Rolü" adlı araştırma, 617 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Lisede öğrenim gören bu öğrencilerin kariyer uyumları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkide gelecek yöneliminin aracı rolünü incelemeyi hedefledikleri araştırmalarından elde ettikleri sonuçlara göre yaşam doyumu ve gelecek yönelimi, gelecek yönelimi ve kariyer uyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca gelecek yöneliminin kariyer uyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide tam aracı rolü üstlendiği gözlemlenmiştir.

Aypay ve Özdemir (2021), eğitim politikalarındaki güncel eğilimi ortaya koymak ve eğitimle ilgili olası gelecek senaryolarını araştırmak amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışma, eğitim politikalarındaki güncel eğilimi ve eğitimle ilgili gelecekte olası senaryoları araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Kuzey Amerika ve Avrupa'da yapılan kapsamlı araştırmalar ve güncel raporlar üzerine bir doküman incelemesi içermektedir. Yapılan inceleme, günümüzde öğrenmenin somut, bireysel, bağlamsal ve yaşam boyu süren bir niteliğe sahip olması gerektiği sonucuna varmıştır. Bu bulgular, eğitim politikalarının temel ilkeleri açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada, öğrenmeye yönelik bu tür bir paradigmada gerçekleşecek değişikliğin, yenilikçi eğitim süreçleri, öğrenenlerin özellikleri, eğitimcilerin nitelikleri, teknolojinin eğitimsel kullanım alanları ve yöntemleri ile ölçme ve değerlendirme üzerinde önemli etkileri olabileceği öngörülmektedir. Çalışma ayrıca, eğitim sistemlerinin dönüşümleriyle ilgili potansiyel senaryolar ve çıkarımlar üzerine değerlendirmeler sunmaktadır.

Yücedağlar (2021) tarafından gerçekleştirilen "Farklı Lise Türlerinde Öğrenim Gören Lise Öğrencilerinin Eğitim ve Gelecek Algılarının İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında farklı lise türlerinde öğrenim gören lise

öğrencilerin eğitim ve geleceğe dair algılarını sosyal, demografik ve ekonomik aile özellikleriyle ilişkilendirerek belirlemeye çalışmaktır. Araştırmacının oluşturduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile farklı lise türlerine devam eden 33 öğrenciyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde farklı lise türlerindeki öğrencilerin geçmiş, şimdiki, genel ve geleceğe yönelik eğitim algıları ele alınmıştır. Toplanan verilerin analizinde NVİVO 12 paket analizinden yararlanılmış ve içerik analizi yapılmıştır. Araştırmada farklı lise türlerindeki öğrencilerin farklı aile yapılarına sahip oldukları, sahip oldukları aile özelliklerinin eğitim hayatları üzerinde farklı etkiler oluşturduğu ve eğitim algılarının lise türlerine göre değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Farklı sosyal, kültürel ve ekonomik çevrelerden gelen öğrencilerin farklı öğrenci profillerine ve farklı eğitim yaşantılarına sahip oldukları, sahip oldukları aile sermayeleri doğrultusunda eğitime dair tutum ve algılar geliştirdikleri belirlenmiştir.

Doğanülkü ve Şeker (2022) tarafından gerçekleştirilen "Kariyer Karar Pişmanlığı ve Akademik Erteleme Arasındaki İlişkide Kariyer Uyumunun Aracı Rolü" adlı araştırma üniversite öğrenimi görmekte olan 519 öğrenci ile gerçekleştirilmiş ve üniversite öğrencilerinin yaşam hedefleri ile proaktif kariyer davranışları arasındaki ilişkide gelecek yöneliminin aracı rolünü ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün düzenleyici rolü araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre proaktif kariyer davranışları, yaşam hedefleri ve gelecek yönelimi arasında pozitif ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bunun yanı sıra yaşam hedefleri ve proaktif kariyer davranışları arasındaki ilişkide gelecek yöneliminin aracı rolde olduğunu bulunmuştur.

Kılıçman vd. (2022), Karaman ili Ermenek ilçesinde 172 kız ve 148 erkek toplam 320 lise öğrencisiyle "Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gelecek Beklentilerinin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkileri" üzerine araştırma yürütmüşlerdir. Çalışmada, "Ergen Gelecek Beklentisi Ölçeği" ve "Yaşam Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmaya göre gelir düzeyi düşük olan ailelerin yaşam doyumu ve ergen gelecek beklentisi gelir düzeyi yüksek olan ailelere göre daha düşüktür. Kendilerine vakit ayıran öğrencilerin vakit ayırmayanlara göre ergen gelecek beklentisi ve yaşam doyum puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ergen gelecek beklentisi ile yaşam doyumu arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü doğrusal bir ilişkinin varlığı görülmüştür.

2.13.2. Yurt Dışında Gerçekleştirilmiş Araştırmalar

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen alan yazın taraması neticesinde yurt dışında gerçekleştirilmiş gelecek konulu 7 araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmalara ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Miller (2006)'ın gelecek okuryazarlığı üzerine eğilimler konulu araştırmasında gelecek okuryazarlığının önemine değinilmiş ve trend analizinin sınırlamalarını ele alarak, geleceği anlamlandırmak için daha kapsamlı ve katılımcı bir yaklaşım savunulmuştur. Gelecek okuryazarlığının, bireylerin ve toplumların geleceği anlamalarını, alternatif senaryolar keşfetmelerini ve etkili eylemler almak için gerekli bilgi, beceri ve anlayışa sahip olmalarını içerdiğine ve geleceği ele almanın ve şekillendirmenin önemine vurgu yapılarak, gelecek okuryazarlığının bireyler ve toplumlar için nasıl bir güç ve potansiyel olduğuna değinilmiştir. Ayrıca bu araştırmada gelecek okuryazarlığının; değişime uyum sağlamak, inovasyon yapmak ve sürdürülebilir bir gelecek yaratmak için önemli bir yetenek olduğu belirtilmiştir.

Miller (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada gelecekle ilgili anlatıları ve hikâye anlatma yöntemlerinin keşfedilmesi ve 'gelecek okuryazarlığını' anlamlandırabilmek için bir çerçeve geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada hızla değişen dünyada, karmaşıklık, belirsizlik ve risklerle dolu bir geleceği anlamak ve şekillendirmek için yeteneklere sahip olmanın önemi vurgulanmaktadır. Bu noktada, stratejik senaryo yönteminin gelecek okuryazarlığını geliştirmede nasıl bir rol oynayabileceği araştırılmıştır. Geleceğe dair eleştirel düşünmenin; hayal gücü ve analitik becerileri güçlendirebileceği ve bireylerin farklı gelecek senaryolarını keşfetmelerine, olası riskleri ve fırsatları belirlemelerine ve uyumlu stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabileceği belirlenmiştir. Ayrıca stratejik senaryo yöntemi ile bireylerin karar verme süreçlerinde daha iyi bilgi sağlayabileceği, stratejik düşünme becerilerini geliştirebileceği ve karmaşık gelecek senaryolarının anlaşılmasını kolaylaştırabileceği de ortaya konmuştur.

Miller (2018)'ın gelecek okuryazarlığı laboratuvarları üzerine gerçekleştirdiği araştırmasında "Gelecek Okuryazarlığı Laboratuvarları" insanların ileriye yönelik varsayımlarını açık hale getirmeleri ve böylece yalnızca hayal ettikleri geleceklerin belirleyicilerini değil, aynı zamanda öngörü sistemlerinin ve bilgi yaratma süreçlerinin niteliklerini de ortaya çıkarmaları için

tasarlanmıştır. Dewey öğrenme döngüsüne vurgu yapan Miller, gelecek okuryazarlığının gelişimini beslemek için sorgulayıcı ve derinlemesine düşünen insan sürecini ateşlemenin bir yolunu bulmanın önemine değinmiştir. Bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'nün gelecek okuryazarlığı üzerine yürüttüğü projesinin hedefleri ve bu okuryazarlık türünün tasarım kriterleri göz önüne alındığında, merak kıvılcımının ve geleceği düşünme ve geleceği kontrol etme arzusunun ortaya çıkması için 21. yüzyıl için önemli bir yetkinlik olduğunu vurgulamıştır.

Karlsen (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada gelecek okuryazarlığı kavramının içerisindeki gömülü temel fikirlerin ve bu kavramın altında yatan mantığın açıklanması amaçlanmıştır. Araştırmada gelecek okuryazarlığının; geçmişi yansıtma, şimdiyi algılama ve anlamlandırma ve geleceği tahmin ederken bu yansıtıcı bilgi bütününü kullanma kapasitesini yansıttığı belirlenmiştir. Ayrıca bu araştırma gelecek okuryazarlığı ile ilgili üç temel fikir ortaya koymaktadır. İlk olarak gelecek okuryazarlığının belirli bir laboratuvarda üretilen geleceklerle sınırlı olmayan, tüm geleceğe dair okuryazarlık biçimlerini kapsayan geniş bir kavram olduğu, ikinci olarak, Gelecek okuryazarlığının bir yetkinlik olarak kabul edilebilmesi için diğer okuryazarlık biçimlerinde olduğu gibi ölçülebilir olması gerektiği ve içerisine yerleştirilen temel fikirlerin, özelliklerinin ve bilimsel geçerliliğinin kriterlere dayalı olarak değerlendirilmesinin gerektiği belirtilmektedir. Araştırmanın üçüncü fikri ise, gelecek okuryazarlığının temel bir mantığı takip ettiği ve mevcut durumlara göre benzer döngüler yansıtsa da içeriğinin zaman zaman değişebileceğidir. Son olarak araştırmada gelecek okuryazarı olabilmenin büyük bir hedef olduğu ortaya konmuştur. Çünkü gelecek okuryazarı olabilmek için öngörü faaliyetlerine aşina olmanın yanı sıra bu faaliyetleri uygulayabilmenin gerekli olduğu ve yaratıcılık, kanıt gösterme, etkileşim gibi yaklaşımlarla ilişkili çok yönlü bir sürecin olması gerektiği vurgulanmıştır.

Mangnus vd. (2021) tarafından gelecek okuryazarlığı ve geleceğin çeşitliliği üzerine gerçekleştirilen araştırmada gelecek ile ilgili farklı tutumları ortaya koyarak gelecek okuryazarlığının ana bileşeninin düşünme süreci olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca gelecek okuryazarlığının; geleceği analiz etme, anlama ve etkileme konusundaki farklı bakış açılarıyla, bu çeşitli yaklaşımlar, gelecekle anlamlı bir şekilde etkileşimde bulunmanın ne anlama geldiği konusunda temel

olarak farklı tutumları temsil ettiği ortaya konmuştur. Araştırma sonucunda sosyal ve teknolojik gelişmelerin yanı sıra çevresel problemler ve salgın hastalıklar gibi nedenlerle geleceğin şimdiki zamandaki ve şimdiki zamanın da gelecek düşüncesindeki etkisinin artmasıyla gelecek okuryazarlığı kavramının daha önemli hale geldiği belirlenmiştir. Bununla birlikte geleceğe dair anlayışların bireylerin, toplumların ve kurumların gelecek öngörülerini geliştirme uygulamalarının sosyal ve hayal gücü üzerindeki etkilerinin farkında olma ve hangi tür gelecek çalışmalarının hangi amaç için uygun olduğunu düşünebilme yeteneklerini geliştirebileceğine dair ipuçları verilmiştir.

Miller (2022) gelecek okuryazarlığı, gelecek çalışmaları ve öngörü kavramları üzerine gerçekleştirdiği araştırmasında gelecek okuryazarlığını; bireylerin ve toplumların geleceği anlamak, öngörmek ve etkileşimde bulunmak için gerekli bilgi, beceri ve anlayışa sahip olması olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu kavramın; geleceği okumak, farklı senaryoları değerlendirmek ve gelecekteki olasılıkları keşfetmek için önemli bir yetenek olduğunu belirtmektedir. İkinci olarak gelecek çalışmalarının; geleceğe dair farklı senaryoları analiz etme, gelecek eğilimlerini inceleme ve geleceğe dair teorik bilgi ve yaklaşımlar geliştirme süreçlerini içerdiği ortaya konulmuştur. Miller son olarak gelecek okuryazarlığı içerisinde öngörü kavramının önemine vurgu yaparak öngörünün; veri analizi, trendlerin değerlendirilmesi, olası senaryoların oluşturulması ve stratejik kararların alınması gibi yöntemleri kullanarak geleceği anlamlandırmayı ve şekillendirmeyi hedeflediğini ileri sürerek gelecek okuryazarlığı, gelecek çalışmaları ve öngörü kavramlarının birbirini tamamladığına vurgu yapmaya çalışmıştır.

Bol ve Wolf (2023) tarafından sınıflarda gelecek okuryazarlığının geliştirilmesi üzerine gerçekleştirilen araştırmada geleceği düşünme üzerine yürütülen derslerin gelecek okuryazarlık becerisi üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda pedagojik yöntemlere bağlı kalarak öğrencilerin gelecek okuryazarlığını geliştirebileceği düşünülen etkinlikler düzenlenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler geleceği düşünme konulu derslerin öğrencilerin gelecek okuryazarlığı seviyelerinde önemli artışlar ortaya koyduğunu göstermiştir. Bu veriler üzerinden gerekli yorumlamalar yapıldıktan sonra geleceği düşünme üzerine etkinliklerin öğrenme ortamlarına entegrasyonunun nasıl sağlanabileceğine yönelik öneriler sunulmuştur.

2.13.3. İlgili Araştırmalar Üzerine Genel Değerlendirme

Yurt içinde gerçekleştirilen araştırmalar genellikle eğitim, bilim kurgu, gelecek beklentileri ve öğrencilerin algıları üzerine odaklanmaktadır. İşlenen konular arasında bilim kurgu eserlerinin öğrencilerin fen derslerindeki başarılarına etkisi, öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine yönelik görüşleri, gelecekle ilgili konuların eğitimde önemi, bilim kurgu kitaplarının fen merakını artırması, çizgi roman teknikleri ve bilim kurgu hikâyelerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine etkisi, eğitim politikalarındaki eğilimler ve gelecekteki eğitim senaryoları gibi konular yer almaktadır. Araştırmalarda öğretmen adaylarının bilim kurgu filmlerine olan ilgilerinin bilimsel düşünme becerilerini artırabileceği, bilim kurgu eserlerinin çocukların bilimle tanışmasını ve kitap okuma alışkanlığını geliştirmesini sağlayabileceği, bilim kurgu hikâyelerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebileceği gibi bulgulara ulaşılmıştır. Bu araştırmalar, eğitimde gelecek odaklı düşünme, bilim kurgu eserlerinin eğitim aracı olarak kullanılması, öğrencilerin geleceğe yönelik beklentileri ve algıları gibi konuların önemini vurgulamaktadır. Özellikle bilim kurgu eserlerinin, öğrencilerin bilimsel düşünme becerilerini geliştirmesi, fen derslerindeki başarıyı artırması ve geleceğe yönelik tasarımlar yapmalarına katkı sağlaması gibi potansiyellere sahip olduğu belirtilmektedir.

Genel olarak, bu araştırmalar eğitimde geleceğe yönelik düşünme, bilim kurgu eserlerinin eğitimde kullanımı ve öğrencilerin gelecek beklentileri gibi konuları ele almaktadır. Araştırmaların bulguları, eğitimcilerin ve politika yapıcıların geleceğe dönük eğitim stratejileri oluştururken göz önünde bulundurmaları gereken bilgiler sunmaktadır.

Yurt dışında gerçekleştirilen araştırmalarda ise gelecek okuryazarlığı üzerine yapılan araştırmalara ve uygulamalara genel bir bakış sunulmaktadır. Kavramsal çalışmalarda ilk olarak, gelecek okuryazarlığının önemi vurgulanmakta ve geleceği anlama ve şekillendirme yeteneğinin bireyler ve toplumlar için ne kadar önemli olduğu belirtilmektedir. Araştırmalar, gelecek okuryazarlığının bireylerin alternatif senaryoları keşfetme, bilgi ve becerilere sahip olma, etkili eylemler alma yeteneği olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmalar ayrıca, gelecek okuryazarlığını geliştirmek için kullanılan yöntemleri ve yaklaşımları ele almaktadır. Stratejik senaryo yönteminin, geleceği anlama ve şekillendirme konusunda önemli bir rol oynayabileceği belirtilmektedir.

Gelecek okuryazarlığının gelişimi için sorgulayıcı düşünme, derinlemesine düşünme ve analitik becerilerin güçlendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca yurt dışı araştırmalarında gelecek okuryazarlığının tanımı üzerinde de durulmaktadır. Gelecek okuryazarlığının; geçmişin yansıtılması, şimdinin algılanması ve geleceği tahmin etme becerilerini içerdiği ve gelecekle etkileşime geçme yeteneğini yansıttığı belirtilmektedir. Bununla birlikte gelecek okuryazarlığının ölçülebilir olması, temel fikirlerinin ve özelliklerinin değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Gelecek okuryazarlığı konusunda yapılan araştırmaların, geleceğin çeşitliliği, öngörü faaliyetleri ve gelecek çalışmaları gibi farklı perspektifleri ele aldığı ve geleceği düşünme becerisinin geliştirilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Geleceği düşünme konulu derslerin de öğrencilerin gelecek okuryazarlık becerilerini geliştirmede etkili olduğu birçok araştırmada vurgulanmaktadır. Gelecek okuryazarlık becerisinin sosyal bilgiler dersi açısından önemi ve bu ders ile ilgili bağlantısını ortaya koyan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurmak ve bireyleri yarına hazırlamak amacı taşıyan sosyal bilgiler dersinde de gelecek okuryazarlık becerisini geliştirecek etkinliklerin kullanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreçleri ve veri analizi aşamaları hakkında bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yaklaşımı ile tasarlanmıştır. Nitel araştırma, insanların belirli bir zamanda ve belirli bir bağlamda dünyalarını nasıl anladıklarını ve deneyimlediklerini bilmekle ilgilenir (Merriam, 2009). Nitel araştırma, gerçek dünyadaki bir ortamda, insanların davranışlarını, nasıl ilişki kurdukları, deneyimlerini nasıl yorumladıkları, dünyalarını nasıl kurdukları veya deneyimlerine ne anlam yüklediklerini vb. anlamaya çalışır (Patton, 2014; Merriam, 2009; Cresswell, 2007; Yin, 2015; Guba, 2000; Denzin ve Lincoln, 2005). Nitel araştırma, gerçekliğin sosyal olarak inşa edildiğini ve tek bir gözlemlenebilir gerçekliğin olmadığını varsayar. Aksine, tek bir olayın birden çok gerçekliği veya yorumu vardır.

Nitel yaklaşım, natüralist bakış açısına ve insan deneyiminin yorumlayıcı anlayışına bağlıdır (Denzin ve Lincoln, 2006). Araştırmacıların nitel araştırmayı belirli bir duruşu ortaya koymak veya yansıtmak için seçtikleri ifade edilebilir. Araştırmacılar bu seçimi yaptıktan sonra, araştırma paradigmalarını veya bakış açılarını uygulayarak araştırmalarını şekillendirirler (Guba, 1990, s.17). Nitel araştırmacılar tarafından kullanılan paradigmalar, araştırmaya getirdikleri bakış açısına göre zaman içinde değişir, gelişir (Denzin ve Lincoln, 2005).

Nitel araştırmanın önemli özelliği sürecin tümevarımsal olmasıdır. Araştırmacılar, pozitivist araştırmada olduğu gibi hipotezleri tümdengelim yoluyla test etmek yerine kavramlar, hipotezler veya teoriler oluşturmak için veri toplar. Araştırmacı özelden genele doğru çalışırken, görüşmelerden, gözlemlerden veya belgelerden elde ettiği enformasyon parçalarını birleştirir ve daha büyük temalar halinde sıralar (Merriam, 2009).

Nitel araştırma kişiseldir. Araştırmacı, sorgulama aracıdır. Araştırmacıyı araştırmaya yönlendiren şey önemlidir. Geçmişi, deneyimleri, eğitimi, becerileri, kişilerarası yetkinliği, empati kapasitesi, kültürlere duyarlılığı ve bir kişi olarak saha çalışmasına ve analize nasıl katıldığı bulguların güvenilirliğini destekler. Araştırmacının yansıması olan nasıl veri toplayıp yorumladığı, araştırmacının kim

olduğu, hayatında nelerin olup bittiği, neye önem verdiği, dünyayı nasıl gördüğü ve hangi konuları çalıştığı nitel metodolojinin bir parçasıdır (Patton, 2014).

Gelecek üzerine nitel bir araştırma yapılması ile insanların gelecekle ilgili beklenti ve endişelerinin belirlenmesi ve gelecek öngörülerinin oluşturulması yönünde katkı sağlanabilir. Ayrıca bireylerin, toplumların ve kuruluşların stratejik planlamalar yapabilmeleri, gelecekteki ihtiyaçların ve taleplerin belirlenebilmesi, riskler ve tehditler karşısında risk yönetimi politikalarının oluşturulabilmesi, eğitim ve kariyer planlamalarının yapılabilmesi, toplumsal eğilimlere ve sosyal sorunlara duyarlı bir şekilde sürdürülebilir bir yol haritası çizebilmesi açısından gelecek okuryazarlığı üzerine nitel bir araştırmanın gerçekleştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

3.1.1. Gömülü Teori (Grounded Theory)

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden gömülü teori (grounded teori) deseni kullanılmıştır. Gömülü teori, 1967 yılında Glaser ve Strauss tarafından geliştirilen bir nitel araştırma yöntemidir. Bu yöntem, Glaser ve Strauss (2006) tarafından tanımlanan bir metodoloji kullanılarak sistematik olarak toplanan verilerden teori oluşturma çabalarına dayanır. Gömülü teori, olaylar ve olgularla ilişkili gizli veya temel bilgileri açığa çıkarmak için kullanılan bir nitel yöntemdir. Bu yöntem, kuramın verilere gömülü olduğunu ve verilerin analizi sürecinde teorik çerçevelerin ortaya çıkabileceğini vurgular. Bu araştırmada sistematik olarak gelecek konusu üzerine gerçekleştirilen araştırmalardan ve bilim kurgu eserlerinden toplanan veriler üzerinden teoriye ulaşmak, araştırmalardaki ve eserlerdeki olay ve olguların içerisinde yer alan bilgileri açığa çıkarmak amaçlanmıştır.

Gömülü teori yaklaşımında, verilerin toplanması ve analiz edilmesi süreci eşzamanlı ve sistematik bir şekilde gerçekleştirilir. Bu yaklaşım, belirli bir alanda tümevarımsal bir yol izleyerek teori üretmeyi hedefler. Araştırmada verilerin toplanması ve analiz edilmesi süreci birlikte yürütülmüş ve elde edilen veriler, tümevarımsal bir yöntem kullanılarak gömülü teorinin ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Gömülü teori araştırmalarında, belirli bir konuda mevcut bir teoriyi test etmek yerine yeni bir teori üretmeyi amaçladığından, verilerin soyutlanması süreci oldukça sistemli ve ayrıntılı bir şekilde ilerler. Aynı zamanda araştırmacıya esnek bir araştırma tasarımı olanağı sunar (Gençoğlu, 2014, s. 686).

Gömülü teori sürecinde araştırmacı var olan bir kuramsal çerçeveden ziyade yapılan görüşmeler ve analizlerden yola çıkarak kuram oluşturma sürecine

odaklanır. Araştırmacı, araştırma problemiyle ilgili kuramsal yaklaşımın uygunluğunu değerlendirdikten sonra kuram oluşturma sürecine başlar. Araştırılan konuyla ilgili mevcut bir kuram veya açıklamanın yetersiz olduğu durumlarda araştırmacının tercih ettiği yöntem gömülü teori olur. Araştırmacıya konuya ilişkin derinlemesine anlayış sağlama ve yeni bir kuramsal çerçeve oluşturma imkânı sunar. (Creswell, 2015). Bu araştırma kapsamında gelecek araştırmaları ve bilim kurgu eserleri üzerine analizler gerçekleştirilmiş ve kuram oluşturma sürecine odaklanılmıştır.

Gömülü teori anlamlara ulaşma, sürekli analiz, kodlama ve kavramsallaştırmalar gibi adımlar aracılığıyla teoriye erişmeyi hedefleyen tümevarımsal bir yöntemdir. Bu yöntemde araştırmacı, sürekli olarak yeni bulgular, yeni yorumlamalar ve yeni sonuçlar elde etmek amacıyla ilerleyen bir süreç izler. Verilerin analizi ve yorumlanması sürekli bir şekilde gerçekleştirilir ve bu süreçte yeni anlam ve kavramlar ortaya çıkar. Araştırmanın ilerlemesiyle birlikte teori de şekillenir ve gelişir. Gömülü teori, araştırmacıya esneklik ve süreklilik sağlayan bir yaklaşım sunar ve teori oluşturma sürecinde sürekli bir döngü şeklinde ilerler. Bu araştırma sürecinde de teoriye erişmek amacıyla analiz, kodlama ve kavramsallaştırmalar yoluyla yeni bulgular ve yeni sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Gömülü teori stratejisiyle üretilmiş bir teorinin iki temel ögesi bulunmaktadır: İlk öge, kavramsal kategoriler ve özellikleridir. Araştırmada kullanılan kavramları ve bu kavramların hangi özelliklere sahip olduğunu içerir. İkinci öge ise kategoriler ve bu kategoriler arasındaki ilişkilerdir. Bu öge, kategorilerin birbirleriyle nasıl ilişkilendirildiğini ve bu ilişkilerin nasıl bir yapı oluşturduğunu içerir. Gömülü teori stratejisi kullanılırken, araştırmacı sürekli olarak daha üst seviyede soyutlamalara ulaşmak için tekrarlayan analizler yapar. Temel analiz birimi olarak anlamlar kullanılır. Araştırmacı, ham verilerle değil, verilerin işaret ettiği anlamların kavramsallaştırılması üzerine odaklanır. Aynı olguyla ilişkili olan anlamlar grubu ise kategorilerin oluşumunu şekillendirir. Araştırmacılara bir veri setindeki temaları ve anlamları belirlemelerine ve bu temalar arasındaki ilişkileri anlamalarına yardımcı olur. Böylece, gömülü teori stratejisi, derinlemesine bir anlayış geliştirmek ve yeni teorik yaklaşımlar oluşturmak için kullanılan bir araştırma yöntemidir (Charmaz, 2006).

Araştırma kapsamında toplanan veriler kavramsal olarak kategorilendirilmiş ve bu kategoriler arasında ilişkiler kurulmaya çalışılarak daha üst seviyedeki

anlamlara erişilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin işaret ettiği anlamlar üzerinden kavramsallaştırılmış temaların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu yolla veri setindeki temaların ve anlamlarının belirlenmesi ve bu temalar arasındaki ilişki kurulmaya çalışılmış, gelecek okuryazarlığı ile ilgili derinlemesine bir anlayış geliştirilmesi ve yeni bir teorik çerçeve ortaya konulması planlanmıştır.

3.2. Veri Kaynakları ve Verilerin Elde Edilmesi

Bu araştırmanın veri kaynaklarını, geçmişte gelecek ile ilgili yapılmış resimler, gelecek konulu akademik çalışmalar, bilim kurgu türündeki roman, film ve diziler oluşturmaktadır. Gelecek ile ilgili resimler kapsamında 1900'lü yıllarda yapılan ve 2000'li yılların tahminlerini içeren resimler, akademik çalışmalar kapsamında Web of Science veri tabanı ve bilim kurgu türündeki romanlardan en çok satılanlar, film ve dizilerden de en çok izlenenler veri kaynağı olarak ele alınmıştır. Verilerin elde edilme süreçleri aşağıda açıklanmıştır:

3.2.1. Gelecek Konulu Resimlerden Verilerin Elde Edilmesi

Eski gelecek (paleofuture) kapsamında 1900'lü yıllarda yapılan ve 2000'li yılların tahminlerini içeren resimler üzerinden veriler elde edilmiştir. Bu resimlerden güçlü öngörüler içeren 15 tanesi analiz edilmiş ve resimlerde işlenen figürler araştırma kapsamındaki kategoriler ve anlamlar açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin araştırmanın çerçevesine ne kadar katkıda bulunacağı belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2.2. Web of Science Veri Tabanından Verilerin Elde Edilmesi

Bilimsel çalışmalara ilişkin meta verilerin depolandığı birçok çevrim içi veri tabanı (Clarivate Analytics Web of Science, Scopus, Google Scholar, Science Direct vd.) bulunmaktadır. Veri tabanları yapılan araştırmanın doğasına göre tercih edilmektedir. Bu araştırmada Clarivate Analytics Web of Science (WoS) veri tabanı kullanılmıştır. Web of Science, alanda öncü kabul edilen çok sayıda bilimsel makaleyi bünyesinde barındırması sebebi ile bibliyometrik araştırmalar için oldukça kullanışlı bir veri tabanıdır (Li ve Hale, 2016).

Araştırmada veri tabanı taranırken aşağıdaki anahtar sözcükler ve sözcük grupları kullanılarak 1900-2022 yılları arasında gerçekleştirilen araştırmalara Web of Science veri tabanından erişilmiş, 1900-1999 ve 2000-2022 yılları olarak iki ayrı grup halinde analiz edilmiştir.

- "dystopia" (gelecek kaygısı),

- “utopia” (gelecek umudu),
- “future orientation” (gelecek uyumu),
- “futures literacy” (gelecek okuryazarlığı)
- “futures thinking” (gelecek düşüncesi),
- “transhumanism” (insanın bilişsel ve fiziksel yeteneklerinin artırılması çalışmaları)

Tarama sonrasında 1900-2000 yılları arasındaki ve 2000-2022 yılları arasında gerçekleştirilmiş olan çalışmaların anahtar kelimeleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

3.2.3. YÖK Tez Verilerinin Elde Edilmesi

Araştırma kapsamında sistematik derleme yöntemi ile analiz edilecek olan Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi’nin web sayfasından erişilebilen yıllar (2004-2022) arasında gerçekleştirilmiş araştırmalar incelenmiştir. Tezler ile ilgili tarama yapılırken Türkçe aramada “gelecek” ve İngilizce taramada ise “future” anahtar kelimeleri tercih edilmiştir. Bu şekilde arama yapıldığında toplam 500 adet tezin olduğu belirlenmiş, bu tezler içerisinden konu olarak “Eğitim ve Öğretim” başlığı altındaki tezler incelemeye tabi tutulmuştur.

3.2.4. ULAKBİM Verilerinin Elde Edilmesi

ULAKBİM veri tabanından tarama yapılırken yayınların eğitim-öğretim konulu ve hakemli dergilerde yayınlanmış olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Tarama yapılırken Türkçe aramada “gelecek” ve İngilizce aramada ise “future anahtar kelimeleri tercih edilmiştir.

3.2.5. Bilim Kurgu Eserlerinden Veri Elde Edilmesi

Araştırma kapsamına dâhil edilecek bilim kurgu eserleri romanlar, filmler ve diziler şeklinde ayrı ayrı ele alınmıştır. İlk olarak en çok okunan bilim kurgu romanlarının neler olduğu belirlenmiş ve bu romanlar detaylı bir şekilde okunarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Kitapların analizi sürecinde Tez İzleme Komitesi’nin değerlendirmeleri üzerinden araştırmanın yapısına katkı sağlayabileceği düşünülen 12 kitabın araştırmaya dâhil edilmesi kararlaştırılmıştır. Romanların genel çerçeveleri ve öngörü ifadeleri veri kaynağı olarak belirlenmiştir. Analiz esnasında romanlar hem yazarı hem de içeriği açısından incelenmiş ve eserdeki gelecek ile ilgili öngörüler gelecek okuryazarlığının boyutları dikkate alınarak ele alınmıştır. Araştırma kapsamında analiz edilen bilim kurgu eserlerine ilişkin bilgiler Tablo 3.1.’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırma kapsamında analiz edilen bilim kurgu eserleri.

Eser Adı	**Yazarı**	**İlk Yayın Yılı**	**İçeriği**
Ütopya	Thomas More	1516	Ütopik
Dünyanın Merkezine Yolculuk	Jules Verne	1864	Ütopik
Zaman Makinesi	H. George Wells	1895	Distopik
Biz	Yevgeni Zamyatin	1924	Ütopik
Cesur Yeni Dünya	Aldous Huxley	1932	Distopik ve Ütopik
1984	George Orwell	1949	Distopik
Vakıf	Isaac Asimov	1951	Distopik ve Ütopik
Fahrenheit 451	Ray Bradbury	1953	Distopik
Geleceğin Çehresi	A.Charles Clarke	1962	Distopik ve Ütopik
Şok-Gelecek Korkusu	Alvin Toffler	1970	Distopik ve Ütopik
Mülksüzler	Ursula K. Le Guin	1974	Ütopik
Üçüncü Dalga	Alvin Toffler	1980	Distopik ve Ütopik

Araştırmada bilim kurgu dizi ve filmleri içerik ve görseller açısından incelenmiş, gelecek okuryazarlığının boyutları üzerinden analiz edilmiştir. Dizi ve filmlerin analizi sürecinde Tez İzleme Komitesi'nin değerlendirmeleri üzerinden araştırmanın yapısına katkı sağlayabileceği düşünülen ve izlenme oranları en yüksek olanlardan 3 film ve 1 dizinin araştırmaya dâhil edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu dizi ve filmlere ilişkin bilgiler Tablo 3.2.'de verilmiştir.

Tablo 3.2. Araştırma kapsamında analiz edilen bilim kurgu film ve dizileri

Film/Dizi Adı	**İlk Yayın Yılı**	**Ortalama İzlenme Puanı**	**İçeriği**
Yıldız Savaşları	1977	8,8	Distopik
Geleceğe Dönüş	1985	8,5	Ütopik
Matrix	1999	8,7	Distopik
Black Mirror	2011	8,7	Distopik

3.3. Verilerin Analizi

Gelecek kavramına akademik çalışmalarda nasıl yer verildiği, geçmişteki gelecek çalışmalarının neler olduğu, gelecek okuryazarlık becerisinin boyutlarının ve ilkelerinin neler olduğu, bu boyutların çerçevelerinin bilim kurgu eserlerinden hareketle nasıl geliştirilebileceği ve gelecek okuryazarlık becerisinin eğitim sürecine dâhil edilmesini kolaylaştıracak bir çerçeve ortaya konmasının

amaçlandığı bu araştırmada akademik yayınların analizinde bibliyometrik analiz ve sistematik derleme, bilim kurgu eserlerinin analizinde ise içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Bu analizler neticesinde ortaya çıkan gelecek okuryazarlık becerisinin yapısı bilim kurgu eserleri ile geliştirilmeye çalışılmıştır.

3.3.1. Bibliyometrik Analiz Aşaması

Alan yazın incelemesi bir alan ile ilgili bilgi birikimini ile araştırma dizinindeki önemli anahtar kelimeleri ortaya çıkarma ve bu alandaki sürdürülebilirliği sağlamada önemli bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle hızlı bir veri akışı olması sebebiyle akademik çalışmaların hızına yetişmekte zorlanılmaktadır. Bu zorluğu avantaja çevirebilmek ve alan yazına hâkim olabilmek adına en yoğun kullanılan analiz yöntemlerinden bir tanesi bibliyotmetrik analizdir. Bu analiz türü; yeni veri, bilgi ve kavramsal gelişmeleri, yapılandırılmış bir bilgi çerçevesinde sunarak akademik süreçteki eğilimleri, araştırılan problemleri, araştırma alanının eksenini ve alan yazına katkı sağlayan bilim insanları ve kurumları yansıtarak mevcut araştırmaların "genel çerçevesini" ortaya koymaktadır (Crane, 1972; akt. Aria ve Cuccurullo, 2017). Bu yöntem sayesinde bilim insanları, araştırma konusunun veri dağılımını ve düşünce yapısını belirleme, bir araştırma kuramsal yapısını inceleme ve araştırılan konu ile ilgili en yoğun kullanılan kavramların ortaya konulması sağlanabilir (Aria ve Cuccurullo, 2017). Bibliyometrik analiz sayesinde bilimsel yayınların etkisi ve kalitesi araştırılabilir ve böylece araştırmacıların bilim dünyasındaki mevcut durumu görmelerine yardımcı olur (Karasözen vd., 2009). Buradan hareketle bibliyometrik analiz, birçok veri tabanı ve kaynaktan edinilen verilerin istatistiksel olarak analiz edilmesini ve araştırmacı için bir zihin haritası oluşturmasını sağlayan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bibliyometrik analiz ile araştırmanın konusunun, uluslararası literatürdeki yapısının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde Web of Science veri tabanındaki akademik yayınlarda kullanılan anahtar kelimelerin analizi gerçekleştirilmiştir. Web of Science veri tabanı üzerinden tarama yapılacağı için İngilizce kavramlar tercih edilmiştir. Tarama yapılırken "dystopia", "utopia", "future orientation", "futures literacy", "futures thinking", "transhumanism" kavramları tercih edilmiş ve 1900-1999 yılları ile 2000-2022 yılları arasında bu kavramlara akademik çalışmalarda ne kadar yerildiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

3.3.2. Sistematik Derleme Aşaması

Sistematik derlemeler, belirli bir araştırma sorusuna cevap verebilmek için ilgili yayınların önceden belirlenmiş ölçütler çerçevesinde bir araya getirilerek sentezlenmesini amaçlayan bir yöntemdir. Bu tür derlemelerde bazı genel özellikler bulunmaktadır. Öncelikle araştırma sorusu önceden tanımlanır ve derlemenin kapsamı ile hangi çalışmaların dâhil edileceği açık bir şekilde belirlenir. Ardından, tüm ilgili çalışmaları bulmak için çeşitli kaynaklar taranır ve dâhil edilecek çalışmalarda önyargı konularının dikkate alınması için gerekli önlemler alınır. Derleme sürecinde, dâhil edilen çalışmalar analiz edilir ve tarafsız ve objektif bir şekilde sonuçlara varılır. Bu süreçte, derlemeye dâhil edilen çalışmaların metodolojik kalitesi, sonuçları ve bulguları dikkate alınır. Sistematik derlemeler, güvenilir ve bilimsel temellere dayanan bir araştırma yöntemi olarak değerlendirilir ve sistematik bir yaklaşım gerektirir (Lasserson, Thomas ve Higgins, 2019). Sistematik derlemeler, uzmanlar tarafından benzer yöntemlerle yapılan bir dizi araştırmanın yapılandırılmış ve kapsamlı bir sentezini oluşturarak elde edilebilecek en iyi araştırma kanıtını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmalardır. Bu tür derlemeler, incelenen bir soruya cevap oluşturmak için ilgili alanda daha önce yapılan çalışmaların kapsamlı bir şekilde taranmasını içerir. Araştırmaların belirlenmesinde belirli ölçütler kullanılır ve seçilen çalışmalar sentezlenir (Karaçam, 2013, s. 27). Sistematik olarak gerçekleştirilen derleme çalışmaları, belirli bir konuyla ilgili bilgi birikiminin seviyesini ve zaman içindeki değişimini anlamak açısından oldukça değerlidir. Ayrıca mevcut literatürdeki bilgilerin derlenmesi ve analizi yoluyla bir konu hakkında kapsamlı bir bakış sunar. Bu sayede, o alandaki bilgi birikiminin ne durumda olduğu, hangi noktalarda eksiklikler olduğu ve hangi alanlarda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu gibi konuları belirlemek mümkün olur. Sistematik derlemeler, bilimsel ilerlemenin sağlanması ve gelecekteki araştırmaların yönlendirilmesi açısından büyük önem taşır (Gough, Oliver ve Thomas, 2012, s. 13). Sistematik derlemelerin temel nitelikleri; belirli bir kriter çerçevesinde seçilen çalışmaların tamamının incelenmesi, net ve tekrarlanabilir bir yöntemin benimsenmesi, açık ve net amaçlara sahip olunması ve bununla birlikte dahil etme ve hariç tutma ölçütlerinin belirlenmesi, bulguların sistemli bir şekilde birleştirilerek sunulması olarak sıralanabilir (Bellibaş ve Gümüş, 2018, s. 507).

Bu araştırmada Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nin web sayfasından erişilebilen yıllar (2004-2022) arasında eğitim ve öğretim alanında gerçekleştirilmiş lisansüstü tezler sistematik derleme yöntemi ile analiz edilmiştir. Lisansüstü tezler dışında ULAKBİM veri tabanında yer alan akademik yayınlar da sistematik derleme yöntemi ile analiz edilmiştir. 2012-2022 yılları arasında gerçekleştirilmiş araştırma makaleleri incelenmeye alınmıştır. Bu tarihler arasında, ULAKBIM veri tabanından tarama yapılırken yayınların eğitim-öğretim konulu ve hakemli dergilerde yayınlanmış olması ölçüt olarak belirlenmiştir.

3.3.3. İçerik Analizi Aşaması

İçerik analizi, nitel veriler arasındaki tutarlılıkları ve anlamı belirlemek için kullanılan bir süreçtir. Araştırmacı, belirli süzgeçlerden geçirerek ve kavramsallaştırarak verileri anlamlandırmaya çalışır. İçerik analizi aşağıdaki basamaklardan oluşur:

- Verileri İnceleme: Araştırmacı, toplanan verileri dikkatlice gözden geçirir ve anlamak için detaylı bir inceleme yapar.
- Verilerden Kod Üretme: Araştırmacı, verilerdeki önemli kavramları ve örüntüleri tanımlamak için kodlama işlemi uygular. Bu, verileri daha küçük parçalara ayırarak anlamlandırmayı kolaylaştırır.
- Temaları Belirleme: Kodlama sürecinden elde edilen kodlar analiz edilerek ortak temalar ve desenler belirlenir. Benzer kodlar bir araya getirilerek ortak temalar tanımlanır.
- Tematik Ağlar Oluşturma: Belirlenen temalar arasındaki ilişkileri anlamak için tematik ağlar oluşturulur. Bu ağlar, temalar arasındaki bağlantıları ve etkileşimleri görselleştirmeye yardımcı olur.
- Temaların Bütünlüğünü Sağlama: Araştırmacı, belirlenen temaların verilerin tamamını kapsadığından ve bütünlüğü sağladığından emin olmak için temaları gözden geçirir ve gerektiğinde düzenlemeler yapar.
- Yorumlama: Son adımda, araştırmacı belirlenen temalar ve tematik ağlar üzerinde yorum yapar. Bu yorumlar, verilerin anlamını derinleştirmeye ve araştırma sorularını yanıtlamaya yardımcı olur.

Yukarıda ifade edilen süreç, nitel verilerin analiz edilmesinde yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir ve araştırmacıya veriler arasındaki anlamlı ilişkileri ve tutarlılıkları anlamada rehberlik eder (Patton, 2014; Miles ve Huberman, 2016; Robson, 2017).

İçerik analizindeki amacın, toplanan verileri açıklayıcı kavramlar ve ilişkiler bulmaya yardımcı olmak olduğunu belirtmek önemlidir. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle daha ayrıntılı bir şekilde incelenir ve yeni kavramlar keşfedilebilir. İçerik analizinde esas olarak gerçekleştirilen işlem, benzer verileri belirli kavramlar ve temalar altında bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenleyerek yorumlamaktır. Bu şekilde, içeriğin derinlemesine analizi ve anlamlandırılması sağlanır. (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Gelecek okuryazarlığının çerçevesinin geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla gelecek temalı yazınsal ve görsel eserler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Geçmişte gerçekleştirilen gelecek çalışmaları kapsamındaki görseller, dünya genelinde en çok okunan bilim kurgu kitapları ve en çok izlenen bilim kurgu film ve dizilerinde yer alan gelecek unsurları içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen analiz sürecinde elde edilen veriler üzerinden yapı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamına dâhil edilen bilim kurgu eserlerinin içerikleri detaylı bir şekilde incelenmiş görsel ve yazınsal ifadeler üzerinden elde edilen veriler ile araştırmanın yapısı geliştirilmeye çalışılmıştır. Bilim kurgu eserleri incelendikçe elde edilen kavramlara göre yapının geliştirilmesi işlemi gerçekleştirilmiştir. Verilerin içerik düzenlemesinden sonra anlaşılabilirlik adına bulguların yorumlanması sağlanmıştır.

3.4. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmaların geçerliliğini sağlamak için derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzun süreli etkileşim ve uzman görüşü gibi yöntemlere başvurulabilir. Bu çalışmada, geçerliliği sağlamak için araştırma süresi uzun tutulmaya özen gösterilmiş ve araştırmacı çeşitlemesi yapılarak verilerin analizinde tez izleme komitesinde yer alan uzmanların görüşleri alınmıştır. Çalışma sonuçlarının dış geçerliliğini artırmak için ayrıntılı betimleme yapılması ve amaçlı örnekleme kullanılması önerilmektedir. Bu şekilde araştırmanın geçerliliği ve sonuçların genelleştirilebilirliği üzerinde daha sağlam bir temel oluşturulmuş olur (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda çalışmanın veri toplama sürecinde dokümanlar üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan analiz edilmiş ve araştırma konusu ile ilgili alan yazın detaylı bir şekilde incelenmiştir. Dokümanlar, orijinal halleriyle korunmuş ve içerik analizi için kullanılmıştır.

Araştırma konusuyla ilgili alandaki literatür derinlemesine taranarak mevcut bilgilerin kapsamlı bir şekilde incelenmesi sağlanmıştır. Bu yöntem, veri

toplama sürecinde objektiflik ve doğruluk prensiplerine uygunluk sağlamayı hedeflemektedir. Araştırmanın verilerini oluşturan akademik yayınlar uluslararası veri tabanlarında yer aldığından ve bilim kurgu eserleri özgün yapıtlar olduğundan bilimsel açıdan uygun olarak kabul edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde farklı analiz yöntemleri kullanılarak veri kaynağı çeşitlendirilmiş ve analiz sonuçları tez izleme komitesinin değerlendirilmesine sunularak geçerlik ve güvenirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Verilerin incelenmesi, kodlanması ve kodlardan temalara ulaşılması, temalar arası bağ kurulması, bütünleştirilmesi ve yorumlanması aşamaları titizlikle, bilimsel ve sistematik bir biçimde yürütülmüştür. Ham veriler yeniden analiz edilebilecek şekilde korunmuş ve veriler bilimsel etik kurallara uygun bir biçimde raporlaştırılmıştır.

Güvenirlik hususuna gelindiğinde ise, bir araştırmanın sonuçlarının başka araştırmaların sonuçlarıyla yakın ya da birbiriyle tutarlı olması o araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir (Balcı, 2001). Bu araştırmanın güvenirliğini sağlamak adına yurt içi ve yurt dışı alan yazın ayrıntılı bir şekilde taranmış ve bu araştırmanın sonuçları ile diğer araştırmaların sonuçları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma, araştırmanın sonuçlarının tutarlılığını doğrulamak ve geçerliliğini desteklemek amacıyla yapılmıştır. Böylelikle, araştırmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmış ve elde edilen sonuçların diğer çalışmalarla uyumlu olduğu gösterilmiştir. Geçerlik aşamasında olduğu gibi güvenirlik aşamasında da tez izleme komitesinden gelen öneriler doğrultusunda veri analizleri gözden geçirilerek güvenirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri üzerinden elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1. Eski gelecek (Paleofuture) Kapsamındaki Çalışmaların Analizine İlişkin Bulgular

Eski gelecek, geçmişteki insanların geleceği nasıl düşündüklerini ve tahmin etmeye çalıştıklarını, bu fikir ve tahminlerin gerçekte olanlarla nasıl karşılaştırıldığını inceleyen bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski gelecek; bilim kurgu literatürü, gelecekçi tahminler, planlar, reklamlar ve filmler gibi popüler kültür eserleri dâhil olmak üzere çeşitli kaynaklar aracılığıyla incelenebilir. Bu kaynakları incelemek, geçmişteki insanların geleceği nasıl düşündükleri ve öngördükleri hakkında fikir verebilir ve ayrıca geleceğe dair kendi tahmin ve beklentilerimizin içinde yaşadığımız kültürel ve tarihsel bağlam tarafından nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olabilir.

Gelecek çalışmaları kapsamında görsel içerik olarak ele alınan ”En L’an 2000 (2000’li Yıllar)” başlığıyla sergilenen ve çoğunlukla uçma fikri üzerinden gelecek tahminlerinin yer aldığı resimler ve bu resimlere ilişkin analizler şu şekildedir:

Resimlerde de görüldüğü üzere “En L’an 2000 (2000’li Yıllar)” başlığıyla Fransa’da sergilenen bu eserlerde ilgi çekici ilk vurgu uçma temasıdır. Görsellerde uçma fikrinin birçok alanı etkileyeceği belirtilmeye çalışılmıştır. Uçan taksilerin günlük hayatta kullanılabileceği düşünülüp taksi havalimanı, uçan postacı, uçan otobüs, uçan itfaiyeci, savaş uçağı, uçan avcılar, uçan kâşif, uçan gözcü, tek kişilik uçak ve bu uçan taşıtları ve hava trafiğini yönetebilmek adına gökyüzü polisi eski gelecek kapsamında incelenen görsellerdeki başlıca uçma temalarıdır. Sergide, 2000’li yıllara gelindiğinde sivil, askeri ve keşif alanları başta olmak üzere uçma temasının ne denli çeşitli alanlara etki edebileceğine dikkat çekilmektedir.

Eski gelecek kapsamında değerlendirilen bu resimlerde uçmak dışında bazı fikirlerin yansıtıldığı çizimler aşağıda verilmiştir:

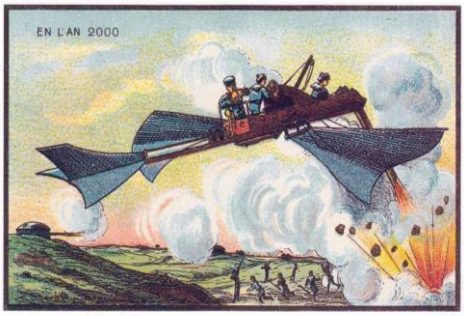

A Torpedo Plane

Resim 4.3. Savaş Uçağı.

Aerial Firemen

Resim 4.4. Uçan İtfaiyeci.

Un Aérobus.

Resim 4.5. Uçan otobüs.

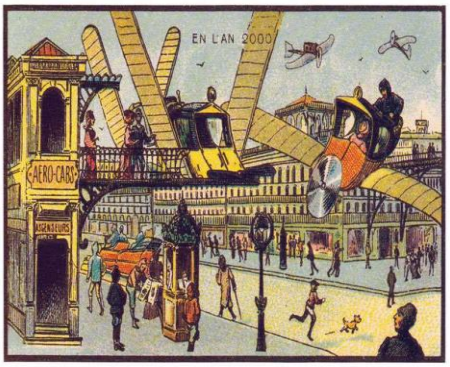

Aero-Cab Station

Resim 4.6. Taksi Hava Limanı.

Hunting by Air

Resim 4.7. Gökyüzü Avcısı.

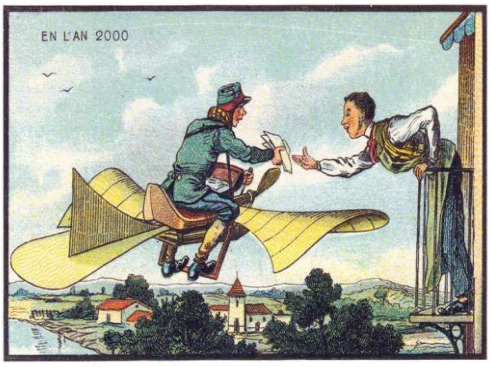

The Rural Postman

Resim 4.8. Uçan Postacı.

Advance Sentinel in a Helicopter

Resim 4.9. Uçan gözcü.

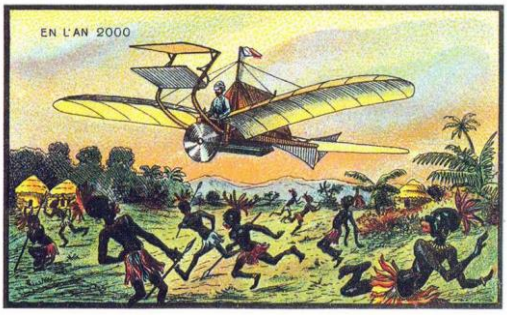

An Explorer

Resim 4.10. Uçan kâşif.

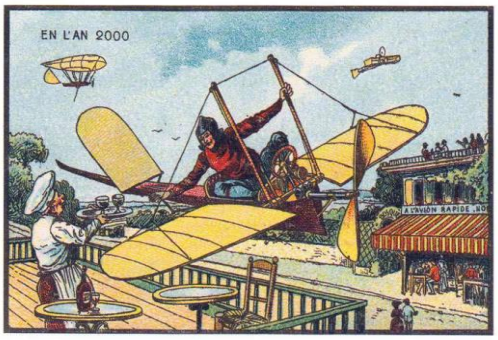

The Stirrup-Cup

Resim 4.12. Tek kişilik uçak.

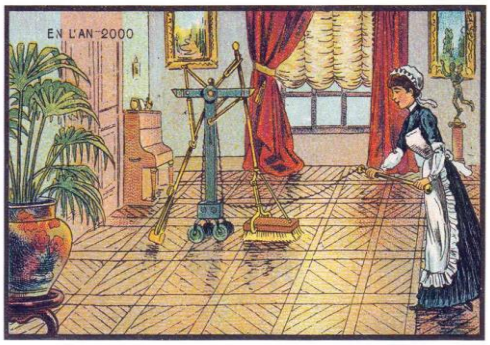

Electric Scrubbing

Resim 4.11. Elektrik süpürgesi.

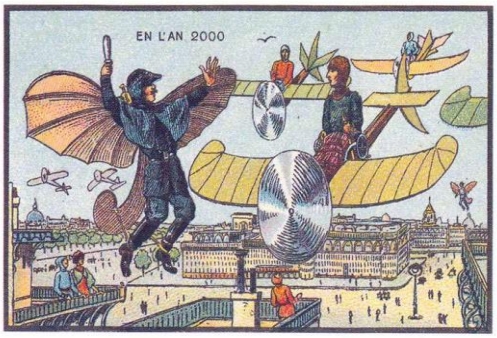

Aviation Police

Resim 4.14. Gökyüzü Polisi.

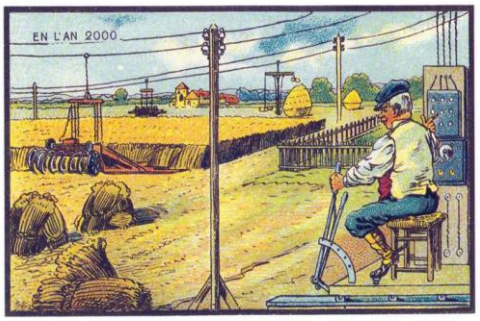

A Very Busy Farmer

Resim 4.13. Çok amaçlı çiftçi.

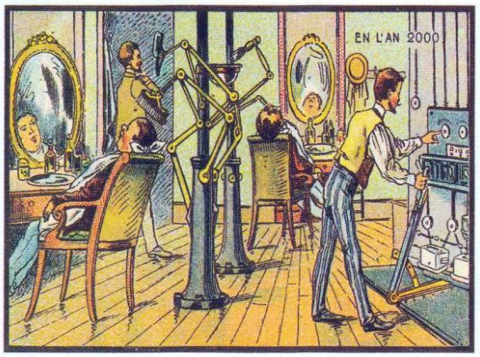

The New-Fangled Barber

Resim 4.16. Modern berber.

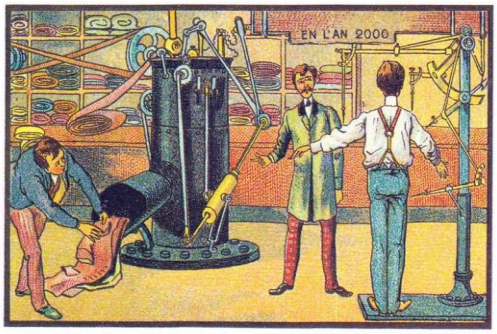

A Tailor of the Latest Fashion

Resim 4.15. Son moda terzi.

Yukarıda verilen resimlerde 21. yüzyılda kullanılacağı tahmin edilen teknolojik aletlere ilişkin çizimler yer almaktadır. Berberde robotların insanları tıraş edeceği, elektrik süpürgelerinin kendi kendine temizlik yapacağı, terzilerin robotlar aracılığı ile kıyafet üreteceği ve çiftçilikte kullanılan araçların uzaktan yönetileceği ile ilgili çizimler dikkati çekmektedir. Bu resimlerdeki gibi olmasa da işlev olarak günümüzde kullanılan araçlara benzer durumların yansıtılması tahminlerinde tutarlılık olduğunu göstermektedir. Günümüzde "modern berber" düşüncesindeki büyük kollar ve geleneksel araçlar kullanılmasa da tıraş makineleri ile birçok işlem gerçekleştirilebilmektedir. Otomatik elektrik süpürgesinin -her ne kadar çok büyük

olsa da- fikir olarak günümüzdeki robot süpürgeleri andırması bu konuda tahminlerinde yanılmadıklarına işarettir. Büyük kollara sahip olan terzi araçlarının olması günümüzdeki tekstil fabrikalarındaki seri üretim endüstrisini yansıtması bakımından düşünce anlamında isabetli bir çizim olduğu görülecektir. Bir kişinin elektrik panosu ve mekanik kollar ile tarım makinelerini yönlendirdiği resimdeki gibi makinist fikri gerçekleşmese de traktör ve diğer tarım makineleri günümüzde benzer işlevleri görmektedir.

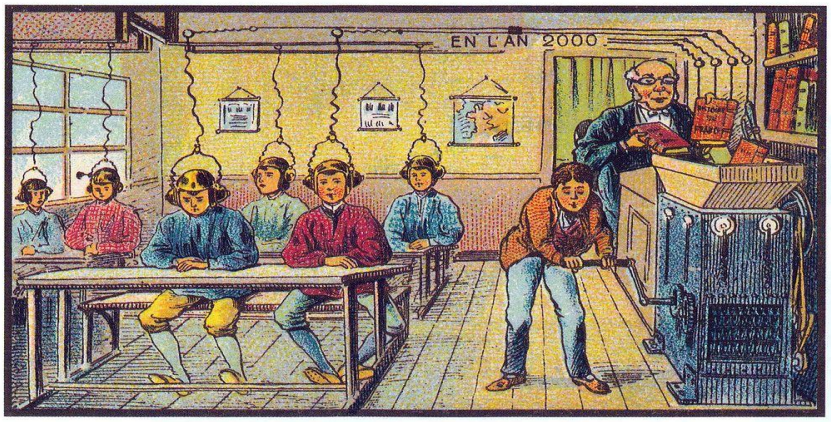

Resim 4.17. Kitap Öğütme ve Dinletme Makinesi.

Günümüzdeki eğitim sistemine dair tahminleri içeren bu resimde ise kitap öğütücü bir makine üzerinden öğrencilere kulaklık aracılığı ile bilgi aktarıldığı resmedilmiştir. Her ne kadar kablolu kulaklık ve mekanik kol gibi dijital olmayan ayrıntılar resmedilmiş olsa da günümüzde birçok uygulama ile kitap dinlemenin mümkün olduğu düşünülürse resmin eğitim açısından geleceği düşünmeye dair sonuçlar ortaya koyması bakımından önemlidir.

4.2. Gelecek Çalışmalarının Bibliyometrik Analizine İlişkin Bulgular

Gelecek çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen bibliyometrik analiz sonucunda ulaşılan bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Gelecek çalışmalarının bibliyometrik analizinin gerçekleştirilebilmesi için Web of Science veri tabanı üzerinden tarama yapılırken “dystopia”, “utopia”, “future orientation”, “futures literacy”, “futures thinking”, “transhumanism” kavramları tercih edilmiş ve 1900-1999 yılları ile 2000-2022 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmalar araştırmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaların analizinde anahtar kelime, atıf ve ülke ile ilgili veriler dikkate alınmıştır. Ancak atıf ve ülke ile ilgili veriler araştırma kapsamında olmadığı için dâhil edilmemiş ve anahtar

kelimeler araştırma kapsamına alınmıştır. Veriler "2000 yılı öncesi anahtar kelimeler", "2000 sonrası anahtar kelimeler" olmak üzere iki ayrı başlık altında verilmiştir. 1900-1999 yılları arasında gerçekleştirilen gelecek çalışmalarının anahtar kelimelerine Şekil 4.1.'de, 2000-2022 yılları arasında gerçekleştirilen gelecek çalışmalarının anahtar kelimelerine ise Şekil 4.2.'de yer verilmiştir. 1900-2022 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmalarda yer verilen genel anahtar kelimelere ilişkin analiz sonuçlarına da Şekil 4.3.'te yer verilmiştir.

Şekil 4.1. 2000 yılı öncesindeki çalışmalarda yer alan anahtar kelimeler.

Şekil 4.1.'e göre 2000 yılından önce gerçekleştirilen çalışmalarda; research (araştırma), stress (stres), development (gelişim), gender (cinsiyet), sustainable development (sürdürülebilir gelişim), adolescents (yetişkinler), experts system (uzman sistemi), history (tarih), cytokines (stokinler), evaluation (değerlendirme), waardenburg syndrome (waardenburg sendromu-işitme kaybı), deafness (sağırlık) anahtar kelimelerine yer verildiği görülmektedir.

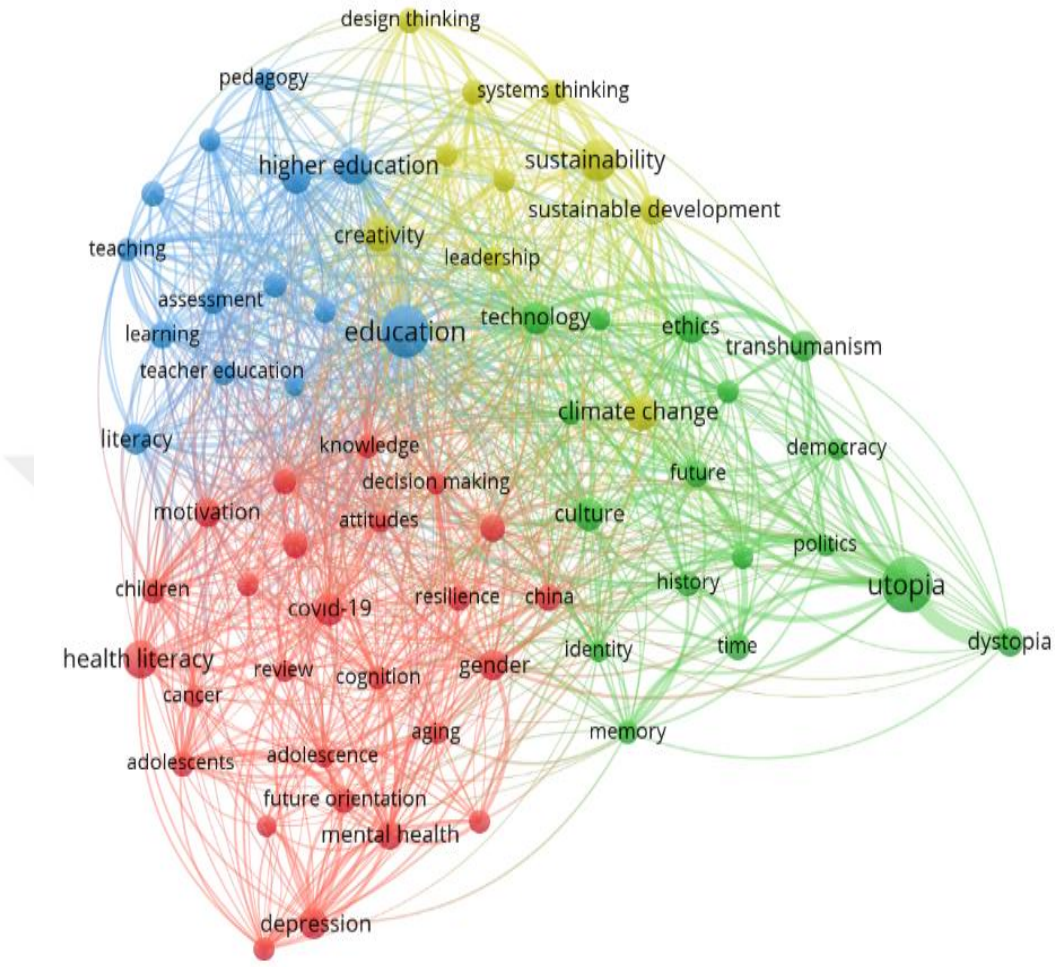

Şekil 4.2. 2000 yılı sonrasındaki çalışmalarda yer alan anahtar kelimeler

Şekil 4.2.'ye göre 2000 yılından 2022 yılına kadar gerçekleştirilen gelecek çalışmalarında; education (eğitim), utopia (ütopya), health literacy (sağlık okuryazarlığı), higher education (yükseköğretim), sustainability (sürdürülebilirlik), technology (teknoloji) en yoğun yer verilen anahtar kelimelerdir.

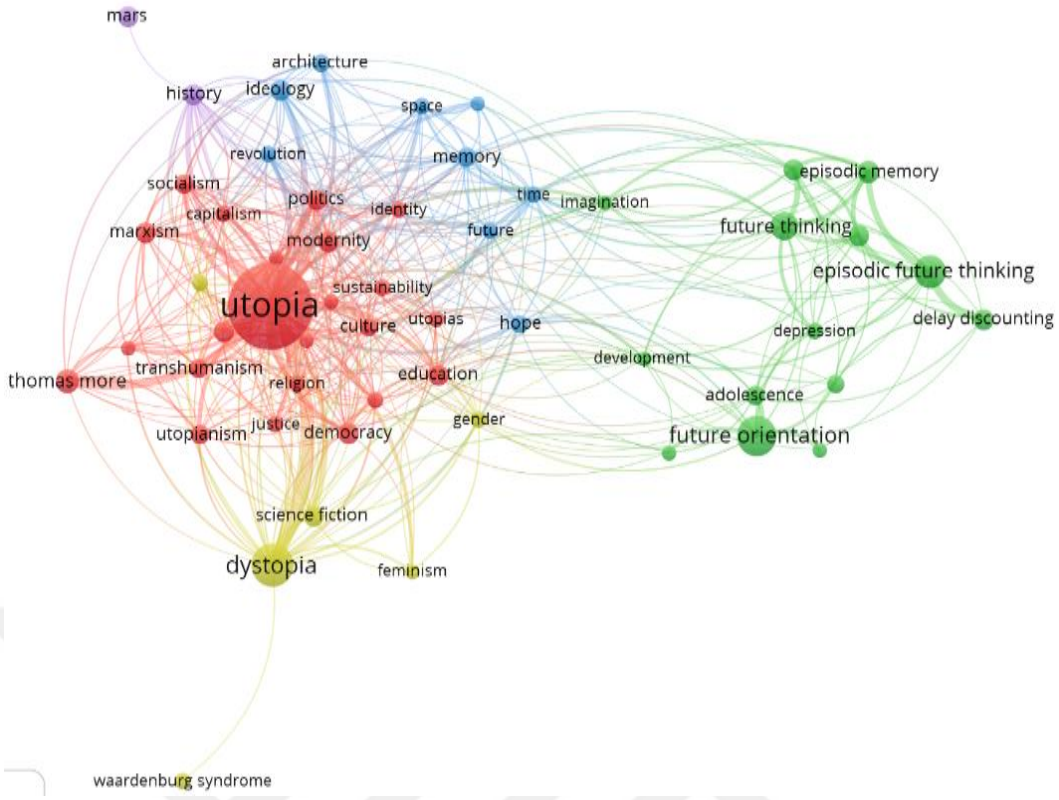

Şekil 4.3. 1900-2022 yılları arasındaki gelecek çalışmalarında yer verilen genel anahtar kelimeler.

Şekil 4. 3.'e göre 1900-2022 yılları arasındaki gelecek çalışmalarında; utopia (ütopya), dystopia (distopya), future thinking (geleceği düşünme), future orientation (geleceğe uyum sağlama) en çok kullanılan anahtar kelimelerdir.

4.3. Gelecek çalışmalarının sistematik derlemesine ilişkin bulgular

Gelecek çalışmalarının sistematik analizine ilişkin veriler araştırmaların türü, amaçları ve araştırmalardan elde edilen önemli sonuçlar üzerinden analiz edilmiştir. Derleme kapsamına alınan gelecek konusunu içeren tez ve makaleler, araştırmada aranan cevaplar doğrultusunda analiz edilip sunulmuştur. Öncelikle tez ve makaleler, türlerine göre dağılımları, araştırmaların amaçları ve araştırmalardan elde edilen sonuçları bakımından analiz edilmiş ve bulguları Tablo 4.1.'de sunulmuştur.

Tablo 4.3. Gelecek Kavramına İlişkin Gerçekleştirilen Lisansüstü Tez ve Makalelerin Dağılımı

Yayın Türü		**f**
Tez	Yüksek Lisans	50
	Doktora	8
Makale	ULAKBİM	26
Toplam		**84**

Belirlenen araştırma soruları çerçevesinde Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nin web sayfasından erişilebilen yıllar (2004-2022) arasında yapılmış tezler incelenmiştir. Tezler ile ilgili tarama yapılırken Türkçe aramada "gelecek" ve İngilizce taramada ise "future" anahtar kelimeleri tercih edilmiştir. Bu şekilde arama yapıldığında toplam 500 adet tezin olduğu belirlenmiş, bu tezler içerisinden konu olarak "Eğitim ve Öğretim" başlıklı olan 58 tez incelemeye tabi tutulmuştur. 58 adet tezin 50'sinin yüksek lisans, 8'inin ise doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte araştırma kapsamında 2012-2022 yılları arasında gerçekleştirilmiş araştırma makaleleri incelenmeye alınmıştır. Bu tarihler arasında, ULAKBIM veri tabanından tarama yapılırken yayınların eğitim-öğretim konulu ve hakemli dergilerde yayınlanmış olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Tarama yapılırken Türkçe aramada "gelecek" ve İngilizce aramada ise "future" anahtar kelimeleri tercih edilmiştir. Bu doğrultuda 26 adet makale, araştırmada incelemeye tabi tutulmuştur. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen bu analizler çerçevesinde toplam 84 adet araştırma ayrıntılı olarak incelenmiştir.

4.3.1. Gelecek Konulu Tez Araştırmalarının Amaçları

Gelecek okuryazarlık becerisi üzerine kurgulanan bu araştırma kapsamında 'gelecek' ve 'future' kavramları anahtar kelime olarak belirlenmiş ve dâhil etme ve hariç tutma kriterleri belirlendikten sonra incelenen tezlerin öğretmenler, öğretmen adayları, lise öğrencileri, ortaokul öğrencileri, ilkokul öğrencileri, kurum yöneticileri ve ebeveynler olmak üzere çeşitli konulara odaklandığı tespit edilmiştir. Bu tez çalışmalarının öğretmen adaylarının gelecekteki uygulamalara ilişkin görüşleri (Anapa, 2019; Çağatay, 2018;), ortaokul öğrencilerinin gelecek benlikleri, algıları ve beklentileri (Akpolat, 2021; Ateş, 2021; Baş, 2019; Elmacı, 2007; Gürdal, 2021; Savcı, 2016; Şen, 2015), üniversite öğrencilerinin gelecek zaman perspektifleri ve gelecek beklentileri (Ateş, 2015; Çaylar, 2010; Çimen; 2020; İleri, 2019), mülteci ailelerin gelecek beklentileri (Aksoy, 2021; Yılmaz,

2021), üniversite öğrencilerinin meslekî gelecekleri (Özsarı, 2008), öğrencilerin gelecekte karşılaşacakları muhtemel toplumsal sorunlar (Aydemir, 2020), ortaokul öğrencilerinin gelecek yönelimleri (Altınay, 2018), ortaokul öğrencilerinin gelecekte meslek seçiminde rol oynayan faktörler (Karaca, 2018) üzerine gerçekleştirildiği belirlenmiştir.

Ayrıca araştırma kapsamında analiz edilen tez çalışmalarının öğretmen adaylarının gelecekte bilişim teknolojilerini kullanma niyetlerinin belirlenmesi (Baydaş, 2015), risk altındaki kız çocukların gelecek algısı (Tekin-Karagöz, 2014), gelecek vaat eden öğrencilerin bilişsel yeteneklerinin incelenmesi (Kaygın, 2012), bilişim teknolojileri öğretmenlerinin gelecekteki konumuna ilişkin öğretmen görüşleri (Duman, 2012), öğretmen adaylarının gelecek kaygıları (Özsarı, 2008; Sürücü, 2012), eğitim-öğretim sisteminin geliştirilmesi için gelecek senaryoları (Coşar, 2012), gelecekçi sanat eğitimi (Aslan, 2012), dershane kurucusu ve yöneticilerinin gelecek beklentileri (Erdem, 2011), mesleki eğitimin geleceği (Kocabaş, 2008), gelecekteki okul yöneticilerinin özellikleri (Küçük, 2008), gelecek için eğitim projesi (Tunç Er, 2007), zihinsel engelli çocukların annelerinin gelecek planlarının incelenmesi (Gölalmış-Erhan, 2005) gibi konuları kapsadığı görülmektedir. Gelecek olgusu üzerine gerçekleştirilen tez araştırmalarında elde edilen önemli sonuçlar anlamsal ve bağlamsal olmak üzere iki ayrı tema altında incelenmiştir. Herhangi bir yapı oluşturmayan, var olan yapıyı anlamsal özellikleriyle geliştiren araştırma konuları anlamsal tema; kullanıldığı yere ve zamana göre farklı anlam ve değerler ortaya koyabilen araştırma konuları ise bğalamsal tema olarak ele alınmıştır. Araştırma bulgularına ve temalara ilişkin veriler Tablo 4.2.'de yer almaktadır.

Tablo 4.4. Gelecek Konulu Tez Araştırmalarının Anlamsal-Bağlamsal Sonuçlarına İlişkin Temaları

Anlamsal Temalar	**Bağlamsal Temalar**
Gelecek beklentisi	Dil benliği
Gelecekteki meslek yaşantıları	Değerlendirme süreci
Yükseköğretimin geleceği	Öğretmen yetiştirme programı
Gelecek zaman algısı	Küresel iklim değişikliği
Gelecekteki toplumsal sorunlar	Öğrenci becerilerinin gelişimi
Gelecek kaygısı	Teknoloji kullanım yeterliliği
Gelecek yönelimlerinin yordanması	Akademik başarı
Öğretmenlik mesleğinin geleceği	Aile özellikleri

Eğitimin geleceği	Kariyer kararı verme
Gelecekçi sanat eğitimi	Meslek seçimi
Dershanelerin geleceği	Mesleki eğitim
Gelecekteki okul yöneticileri	
Gelecek planları	

Gelecek olgusu ile ilgili tez araştırmalarının önemli sonuçlarına ilişkin temaların yer aldığı Tablo 4.2. incelendiğinde sonuçların anlamsal olarak gelecek beklentisi, gelecekteki meslek yaşantıları, yükseköğretimin geleceği, gelecek zaman algısı, gelecekteki toplumsal sorunlar, gelecek kaygısı, gelecek yönelimlerinin yordanması, öğretmenlik mesleğinin geleceği, eğitimin geleceği, gelecekçi sanat eğitimi, dershanelerin geleceği, gelecekteki okul yöneticileri ve gelecek planları üzerine olduğu belirlenmiştir. Bağlamsal olarak ise; dil benliği, değerlendirme süreci, öğretmen yetiştirme programı, küresel iklim değişikliği, öğrenci becerilerinin gelişimi, teknoloji kullanım yeterliği, akademik başarı, aile özellikleri, kariyer kararı verme, meslek seçimi ve mesleki eğitim temaları üzerine olduğu tespit edilmiştir.

4.3.2. Makale Çalışmalarının Amaçları

Araştırma kapsamında 2012-2022 yılları arasında gerçekleştirilmiş araştırma makaleleri sistematik analiz yöntemi kapsamında incelenmeye alınmıştır. Bu tarihler arasında ULAKBİM veri tabanından tarama yapılırken yayınların eğitim-öğretim konulu ve hakemli dergilerde yayınlanmış olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Tarama yapılırken Türkçe aramada "gelecek" ve İngilizce aramada ise "future" anahtar kelimeleri tercih edilmiştir. Araştırma kapsamındaki dâhil etme ve hariç tutma kriterlerine göre incelenen araştırma makalelerinin; lise öğrencilerinin gelecek beklentileri ile özgüvenleri arasındaki ilişkinin (Şimşek vd., 2022) ergenlerin gelecek beklentilerinin (Ege ve Erbay, 2022), meslek yüksekokulu öğrencilerinin geleceğe yönelik tutumlarının mutlulukları üzerindeki etkilerinin (Toker ve Kalıpçı, 2021), öğretmenlerin gelecek kaygılarının (Çimen ve Karadağ, 2020) belirlenmesi konuları üzerine gerçekleştirildiği belirlenmiştir.

Ayrıca araştırma kapsamında analiz edilen makalelerde Y kuşağının gelecek beklentilerinin (Mert ve Neslihanoglu, 2020), üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarının, üniversite öğrencilerinin gelecek planlarının (Dinç ve Erden-Çınar, 2019), yükseköğretimde gelecek senaryolarına ilişkin eğitim fakültesi öğrencilerinin görüşlerinin (Levent vd., 2017), öğretmen adaylarının memnuniyet

düzeyleri ve gelecek beklentisi düzeylerinin (Uygur ve Yanpar-Yelken, 2017), öğretmen adaylarının gelecek zaman algılarının (Avcı ve Erden, 2013), özel yetenekli öğrencilerin gelecek algılarının (Yam, Çetinkaya ve Kurnaz, 2018), gelecekte din eğitiminde öne çıkması muhtemel olan konuların (Acar, 2021), Türkiye için ideal üniversite kütüphanesi modelinin (Bezirci, 2018), sokakta çalışan çocukların ve farklı ekonomik düzeye sahip çocukların geleceğe dair bakış açılarının (Ocak-Karabay ve Güzeldere-Aydın, 2017), üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarının (Geylani ve Çiriş-Yıldız, 2022), devlet ve özel okul müdürlerinin elektronik iletişimin geleceğini nasıl algıladıklarının (Sabancı, Çimili-Gök ve Özyıldırım, 2016), üniversite öğrencilerinin mesleki geleceklerine yönelik beklenti düzeylerinin belirlenmesi (Buldur ve Bursal, 2015) amaçları çerçevesinde hazırlandığı belirlenmiştir.

Tablo 4.5. Gelecek Konulu Makalelerin Önemli Sonuçlarına İlişkin Anlamsal-Bağlamsal Temalar

Anlamsal Temalar	**Bağlamsal Temalar**
Gelecek beklentisi	İdeal üniversite modeli
Gelecek kaygısı	Özgüven
Gelecek zaman algısı	Mesleki gelecek beklentisi
Geleceği planlama	Mutluluk
Gelecek senaryoları	
Gelecek yönelimi	
Gelecekte din eğitimi	
Gelecekte iş bulma	
Epistemolojinin geleceği	
İletişimin geleceği	
Sağlık alanındaki mesleklerin geleceği	

Gelecek olgusu ile ilgili makalelerin önemli sonuçlarına ilişkin temaların yer aldığı Tablo 4.3. incelendiğinde sonuçların anlamsal olarak gelecek beklentisi, gelecek kaygısı, gelecek zaman algısı, geleceği planlama, gelecek senaryoları, gelecek yönelimi, gelecekte din eğitimi, gelecekte iş bulma, epistemolojinin geleceği, ideal üniversite modeli, iletişimin geleceği ve sağlık alanındaki mesleklerin geleceği temaları, bağlamsal olarak ise ideal üniversite modeli, özgüven, mesleki gelecek beklentisi ve mutluluk temaları üzerine olduğu belirlenmiştir.

4.4. Bilim Kurgu Eserlerindeki Gelecek Algısına İlişkin Bulgular

Bu bölümde bilim-kurgu eserleri içerisinde en çok okunan kitaplardan, izlenen film ve dizilerden bazılarına ilişkin içerik analizlerine yer verilmiştir. İçerik analizi ile analiz edilen bilim kurgu eserleri Tablo 4.4.'te sunulmuştur.

Tablo 4.6. Araştırma kapsamında analiz edilen bilim kurgu eserleri

Kitap	**Film**	**Dizi**
Geleceğin Çehresi	Geleceğe Dönüş	Black Mirror
Cesur Yeni Dünya	Matrix	
Biz	Yıldız Savaşları	
Bin Dokuz Yüz Seksen Dört		
Fahrenheit 451		
Şok-Gelecek Korkusu		
Üçüncü Dalga		
Ütopya		
Vakıf		
Zaman Makinesi		
Dünyanın Merkezine Yolculuk		
Mülksüzler		

Tablo 4.4.'te belirtildiği üzere bu araştırmada bilim kurgu eserlerinden en çok okunanlar arasında yer alan 12 kitap, yine en çok izlenenler arasında yer alan 3 film ve 1 dizinin künyesi verildikten sonra gelecek temaları açısından içerik analizleri gerçekleştirilmiş ve bu analizlere ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

4.4.1. "Geleceğin Çehresi" Adlı Kitabın Analizi

Arthur Charles Clarke tarafından kaleme alınan Geleceğin Çehresi adlı kitabın orijinali 1962 yılında İngilizce olarak basılmış, 1970 yılında ise çevirisi yapıldıktan sonra Türkiye'de piyasaya sürülmüştür. Geleceğin Çehresi Clarke'ın 1959-1961 yılları arasında yazdığı makalelerden oluşmakta ve yakın geleceğin teknik imkânları hakkında çeşitli araştırmalar ve tahminler sunmaktadır.

Geleceğin Çehresi, gelecek vizyonunu ve insanlığın önümüzdeki yüzyıllarda nasıl gelişip geleceğe uyum sağlayacağının ortaya konulmaya çalışıldığı bir eserdir. Kitapta Clarke, uzay yolculuğu, yapay zekâ ve gelişen teknolojilerin toplum üzerindeki potansiyel etkisi gibi çok çeşitli konuları ele almıştır. Ayrıca, mümkün olanın sınırlarını zorlamaya devam ettikçe ortaya çıkan durumlara insanların nasıl adapte olabileceğinin ve gelişebileceğinin yollarını tartışmış ve insanlığın bir gün gerçekten uzay yolculuğu yapan bir medeniyet olma potansiyeli hakkındaki öngörülere yer vermiştir. Genel olarak, "Geleceğin Çehresi" geleceğe ve insanlığın

önünde uzanan birçok olasılığa düşündürücü ve ilham verici bir bakış kazandırmaya çalışan bir eser durumundadır. Clarke'ın kitapta ortaya koymaya çalıştığı konular ve içeriklerden bazıları şu şekildedir:

Uzay yolculuğunun geleceği ile ilgili Clarke, insanların diğer gezegenlerde ve güneş sistemimizin uydularında koloniler kurma potansiyelini araştırmış ve bir gün dünya dışındaki gezegenlerin insan yaşamı için daha uygun hale getirilmeye çalışılacağı konusunda öngörülerde bulunmuştur. Yapay zekâ ile ilgili ise iş, boş zaman ve hatta birbirimizle olan ilişkilerimiz dâhil olmak üzere hayatımızın birçok yönünü dönüştürme potansiyelini ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca yapay zekânın potansiyel tehlikeleri ve bu tehlikelerin gerçekleşmemesi için alınması gereken önlemlerle ilgili de öngörülerde bulunmuştur. Bunların dışında gelişmiş iletişim sistemleri ve gelişmiş ulaşım sistemleri gibi yeni teknolojilerin gelecekte yaşamımızı ve çalışma şeklimizi nasıl değiştirebileceği, insanlığın gelecekte değişen enerji ve kaynak varlığına uyum sağlaması gerekebilecek yolları ve bu zorlukların üstesinden gelmemize yardımcı olacak yeni teknolojilerin potansiyelinin neler olabileceği konusunda tahminlere yer vermiştir.

Arthur C. Clarke'ın 'Geleceğin Çehresi'nde yaptığı belirli tahminlerin hangilerinin tam olarak gerçekleştiğini ya da gerçekleşeceğini belirtmek zordur, ancak Clarke'ın kitapta ele aldığı birçok teknoloji ve fikrin, bugün içinde yaşadığımız dünya üzerinde önemli bir etkisi olduğu açıktır. Fikirleri ve eserleri göz önünde bulundurulduğunda mühendis, hümanist ve fütürist olarak anılan Clarke; Geleceğin Çehresi adlı kitabında yazıldığı dönemden 2100 yılına kadar olası gelişmelerin bir takvimi de dahil olmak üzere yarının dünyasına ait öngörülerine yer vermiştir. Ayrıca kitapta uzayda yaşam, uzayda madencilik, haberleşme, sanat, ölümsüzlük, şehir planlamacılığı, hava ulaşımı, cep telefonu, hava tahminleri başta olmak üzere günümüzde üzerine çalışmalar yapılmaya devam edilen birçok konuda öngörüleri yer almaktadır. Kitapta geçen öngörülerden bazıları gelecek okuryazarlığının boyutları kapsamında içerik olarak analiz edilmiş ve kitaptan alıntılar verilerek bu analizler aşağıda belirtilmiştir.

> *Geleceğin gerçekleri, geçmişin fantastik hayallerine alışıklık kazanmamış olanlarca tasavvur edilemez (Clarke, 1970, s.9).*
>
> *Bilim, geleceğe bugünden daha çok hâkim olacaktır (Clarke, 1970, s.10).*
>
> *Sönmüş bir medeniyetin etkisi dahi altüst edici olabilir. Avrupa'nın rönesansı, bilindiği gibi bin yıl önce sönmüş olan bir kültürün*

keşfedilip yeniden canlandırılması ile hareket geçmiştir. Arkeologlar Merihe vardıkları zaman belki orada eski Yunan ve Romanınkinden daha önemli bir miras bulacaklardır. Çinli düşünür Hu Şih 1915'te Çin rönesansından bahsederken şöyle diyor: "Meçhul medeniyetlerle temas yeni kriterler getirir. Bunların ışığında eski kültür yeniden değerlendirilir; bu da şuurlu ve canlandırıcı bir reform iradesi yaratır." Bu sözler, belki yüz yıl sonra dünya rönesansı için de söylenebilecektir (Clarke, 1970, s. 76).

Geçmişi tekrar canlandırmak, onu gözlemekten daha fantastik bir şeydir. Farz edelim ki, gelecekte insanlar geçmişi en ince ayrıntılarına kadar gözlemek ve oradaki her atomun durum ve davranışlarını ayrı ayrı tespit ve kaydetme kudretini kazanıyorlar; yine farz edelim ki, bu kayıtlara dayanarak geçmişteki insanları, hayvanları ve bunların çevrelerini yeniden teşkil edebiliyorlar. O zaman, mesela yirminci yüzyılda ölmüş bir insan, bütün hatıralarıyla birlikte kendini birdenbire canlanmış bulabilecek ve yeni bir hayatı yaşamaya başlayacaktı (Clarke, 1970, s.103).

Eğer geriye doğru gidip geçmişteki bazı önemli olayları değiştirebilseydik, bu anda yapmakta olduğumuz her şey belki hareket noktasına dönecek ve zamanın başka bir rayı üzerinde tekrar yola çıkacaktı (Clarke, 1970, s. 104).

Ham madde ve enerji kaynakları bakımından şimdiye kadar hep sermayeden yedik. Bir milyar yılı aşan bir zamandan beri, kolaylıkla elde edilen kaynakları, yüksek tenörlü maden cevherlerini, tabiatın bizim için hazırladığı muazzam madde yığınlarını, yarını düşünmeden, sömürdük durduk; ezelden beri birikmiş hazineleri birkaç yüzyıl içinde yağma ettik. Bunlar tükendiği zaman; medeniyetimiz, tekrar meydana gelmelerini beklerim diyemeyecektir (Clarke, 1970, s. 116-117).

Geçmişte bir ihtiyaç ne zaman kendini şiddetle hissettirmişse, yeter bir çabuklukla onun bir çaresi bulunmuştur. Buna bakarak ben, mekanik eğitmenin nasıl işleyeceği hakkında en küçük bir fikrim olmamakla beraber, onun mutlaka icat edileceğine inanıyorum; yalnız çözümün bir mekanik hırdavattan değil, bir teknik bütünden geleceği düşüncesindeyim (Clarke, 1970, s.158).

Geleceğin Çehresi adlı kitapta geçen bu alıntılar gelecek okuryazarlığının boyutlarına göre analiz edilmiş ve ifadelerin gelecek zaman algısı boyutuna karşılık geldiği belirlenmiştir. Bu alıntılarda geçmişteki kurgulara, Rönesans'ın Avrupa'ya

olan etkisine, geçmişteki ihtiyaçların günümüze gelirken ne şekilde karşılandığı ve bunların gelecekle olan bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır.

> *Günün birinde yer çekiminin kontrolünü sağlayacak bir metot bulabilirsek, bu bize yer çekimini tamamen bertaraf etmekten çok daha geniş imkânlar verecektir. O zaman yalnız yerden yükselmek değil, hareketlerimizi yukarı, aşağı, yanlara, istediğimiz istikamete yöneltmek imkânına sahip olacağız (Clarke, 1970, s.35).*
>
> *Garip bir paradoks olarak demiryollarının kahramanlık çağı pekâlâ devam edebilir. Ay, Merkür ve dev gezegenlerin uyduları gibi atmosfersiz yerlerde, büyük bir ihtimalle başka ulaştırma şekilleri uygulanamayacaktır. Öte yandan atmosfer bulunmaması, buralarda toprak seviyesinde dahi çok yüksek süratleri mümkün kılacaktır. Böyle bir durum, aşağı yukarı, demiryolunu, yani sabit tesislere bağlı olarak hareket eden bir sistemi gerektirir. Alçak çekimli arızalı yerlerde monoraylar veya havai kablolara asılı araçlar kullanılması yerinde olacaktır. Yüz yıl içinde Ay'ın yüzü belki dünya dışı ilk göçmenlerin suni basınçlı kapalı kasabalarını birbirine bağlayan böyle bir şebeke ile kaplanmış olacaktır (Clarke, 1970, s.38).*
>
> *Bizim dünya dışı zekâ ile ilk temasımızın aracı füze değil, radyo-teleskop olacaktır. Sadece on yıl önce bu fikir abes sayılacaktı. Fakat bugün o kadar hassas alıcılarımız ve öyle güçlü antenlerimiz var ki, yakın yıldızlardan gelecek radyo sinyallerini (oralarda bunları gönderecek birisi varsa tabiî) yakalamayı ümit edebiliriz. Dünyanın çeşitli yerlerindeki rasathanelerde 1960'dan beri bu sinyallerin araştırılmasına başlanmıştır. Bu belki de insanların şimdiye kadar giriştikleri en muazzam araştırma olacak ve er geç başarı ile taçlanacaktır (Clarke, 1970, s. 77).*
>
> *Güneşe doğru gidildiği zaman sıcaklık önce çok yavaş artar. İşte, yer yakınlarında gövdesi 15 derecelik rahat bir sıcaklıkta bulunan bir uzay gemisinin başına gelecekleri gösteren birkaç rakam: Gemi güneşe 108 milyon km. mesafede olan Venüsü geçtiği sırada sıcaklık 55 dereceye, Merkür yörüngesi üzerinde ise (güneşten 57.924.000 km.) 190 dereceye çıkacaktır. Sıcaklığın 500 dereceyi geçmesi için güneşin merkezine 16.000.000 km. kadar yaklaşmak lâzımdır. 8.000.000 km. de 1000 dereceye 1.600.000 km. de 2500 dereceye ulaşılacaktır. Bu sırada gemimiz aşağı yukarı 6000 derecelik bir sıcaklığın hüküm sürdüğü güneşin yüzeyine 804.500 km. mesafede olacaktır. 3000 dereceye kadar katı halde kalabilen maddeler bilinmektedir. Grafit 3500 derecede buhar haline gelmeye başlar; aslında hafniyum 4000 dereceye kadar dayanır. Bildiğime göre rekor*

budur. Demek ki güneşe doğru bu maddeden yapılmış bir araç gönderebiliriz. Böyle bir araç güneşe 1.500.000 km. ye yani bizi güneşten ayıran mesafenin onda birine yaklaştırabilecektir. Yavaş yavaş eriyip bitecek olan madde tabakalarıyla korunmuş aletleri taşıyan cihazların yok olmadan önce güneşin yüzene kadar ulaşması dahi mümkün olabilecektir. Fakat insanı taşıyan bir uzay gemisi tam bir emniyet içinde güneşe ne kadar yaklaşabilir? Bu sorunun cevabı soğutma tekniğinin gelişme derecesine bağlıdır. Ben 8.000.000 kilometrenin insanların bir gün ulaşabilecekleri bir mesafe olduğuna inanıyorum (Clarke, 1970, s.87).

Evrende duyularımızın farkına varamadığı birçok şeylerin var olduğu ve bugün kullandığımız enerji kaynaklarından çoğunun tarihi çağın son zamanlarında keşfedildiği göz önünde bulundurulursa, henüz bilinmeyen kozmik kuvvetlerin bulunabileceği fikrini reddetmek cüretkârlık olur. Daha bir kuşak önce nükleer enerji kavramı manasızlık sayılıyordu (Clarke, 1970, s. 116).

Güneş sisteminde meteorit ve asteroit şeklinde dönüp duran muazzam maden, özellikle demir-nikel kütleleri vardır. En büyük asteroit Seres'in çapı 725 km'dir. Kenarları bir km'den fazla belki binlerce asteroit vardır. Dikkate değerdir ki, dünyanın bugünkü bir yıllık demir ihtiyacını karşılamak için sadece 275 metre çapında bir tek asteroit yeter. Asteroitler konusunda ilgi çeken başka bir nokta, bunların yok denecek kadar zayıf çekim güçleridir. Herhangi bir yükü onlardan kaldırmak için pratik olarak hemen hiç enerjiye ihtiyaç olmayacaktır. Bir insan sadece sıçrayarak kaçış hızına erişebilecektir (Clarke, 1970, s. 120).

Devrimizin gürüldeyen fabrikaları ve karınca yuvası kaynayan mağazaları, tıpkı kendilerinden önceki çıkrıklar ve yayıklar gibi, geçmişe karışacaktır. O zaman torunlarımız, nihayet maddî ihtiyaçların köleliğinden kurtulmuş olarak, çoğumuzun unuttuğu şeyi hatırlayacaklardır (Clarke, 1970, s. 128).

Geleceğin Çehresi adlı kitapta geçen bu ifadeler analiz edildiğinde, geleceği kurgulamak ve geleceği tahmin ile ilgili birçok öngörü yer aldığı görülmektedir.

Edison'un gençliğinden beri pek az ıslah edilmiş olan bugünkü karmaşık ve hantal elektrik bataryalarından on defa, daha iyisi yüz defa daha sağlam ve daha derli toplu bir sistemle elektrik biriktirmek çaresini bulmamız olacaktır (Clarke, 1970, s. 112).

Ne olursa olsun, bazı büyük adamlar, mesela Edison, günde ancak bir veya iki saat uyuyarak çok faal bir ömür sürebilmişlerdir. Hekimlik kitapları, yıllarca hiç uyumamış ve bu yüzden hiçbir rahatsızlığa da

uğramamış insanlardan bahsetmektedir. Uykuyu büsbütün ortadan kaldırmaya kadar gitmeksizin onu birkaç saatlik tam bir şuursuzluk haline indirebilmemiz ve bunun zamanını da işimize geldiği gibi seçebilmemiz çok faydalı olurdu (Clarke, 1970, s.163).

Bu metinler analiz edildiğinde Clarke, geleceğe dair bakış açısı oluşturarak geleceğe yönelik planlar yapma yani geleceği planlama boyutuna karşılık gelen tahminlerde bulunmuştur.

Bir şey nazari olarak mümkün ise ve bilimin temel kanunlarından hiçbiri onun gerçekleşmesine engel değilse, o şey er geç gerçekleşecektir (Clarke, 1970, s.94).

Bu metinde ise Clarke Geleceğin Çehresi adlı kitabında, geleceği tahmin ile ilgili bir örüntü ortaya koymaya çalışmıştır.

Geleceğin Çehresi, bilim kurgu edebiyatının en önemli örneklerinden biri durumundadır ve birçok ilginç öngörü içermektedir. Ancak, bu esere farklı kurguların eklenmesi mümkün olabilir. Kitapta yer almayan ve eklenebileceği düşünülen kurgular şu şekildedir:

- Kitapta, insanlığın Mars'a seyahat etme süreci ele alınmaktadır. Ancak, başka bir kurguda, insanların daha da uzaklara seyahat etmesi konu alınabilir. Örneğin, bir uzay gemisi ekibi, yıldız sistemlerinin ötesine seyahat ederek, bilinmeyen dünyalarda keşif yapabilir.
- Kitapta, Mars'ta yaşamın keşfi konusu işlenmektedir. Ancak, bir alternatif kurguda, başka bir gezegende yaşamın keşfi konu alınabilir. Örneğin, bir gezegenin atmosferinde yaşam belirtileri keşfedildiğinde, bir uzay misyonu ekibi, bu gezegeni daha ayrıntılı incelemek üzere görevlendirilebilir.
- Kitapta, insanların Mars'ta yaşaması için gereken teknolojik gelişmeler ele alınmaktadır. Ancak, farklı bir kurguda, insanların Mars'ta değil, dünya dışında yaşamaları ele alınabilir. Örneğin, bir uzay kolonisi oluşturma konusu işlenebilir ve insanlar, birkaç nesil boyunca uzayda yaşayarak, farklı bir yaşam tarzı geliştirebilirler.
- Kitapta, insanların Marsa gitmesiyle ilgili ahlaki ve sosyal konular ele alınmaktadır. Ancak, başka bir kurguda, insanların dünya dışındaki varlıklarla karşılaşması konusu işlenebilir. Örneğin, bir uzay aracı, başka bir gezegendeki varlıklarla temas kurduğunda, insanlarla bu varlıklar arasındaki etkileşim ve iletişim konusu işlenebilir.

- Kitapta, insanların Mars'ta yaşamaya başlaması, dünya üzerindeki sosyal ve politik dinamikleri değiştirmektedir. Ancak, farklı bir kurguda, insanların dünya üzerindeki problemleri çözmek için Mars'taki kaynakları kullanması ele alınabilir. Örneğin, dünya üzerindeki doğal kaynakların tükenmesi nedeniyle, insanlar Mars'tan kaynak sağlamaya başlayabilirler ve bu durum dünya ekonomisi ve politikasını kökten değiştirebilir.

Geleceğin Çehresi gibi kitapları okumak kişinin düşüncesini genişletmesine ve gelecek için farklı olasılıkları değerlendirmesine yardımcı olabilir. Bu da kişinin daha açık fikirli olmasına ve geleceğin öngörülemeyen doğasına daha iyi hazırlanmasına yardımcı olabilir. Bununla birlikte, geleceğin her zaman belirsiz olduğunu ve bir dizi olası sonuca hazırlıklı olmanın önemli olduğunu hatırlatması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca teknoloji, toplum veya kültürdeki potansiyel ilerlemeler veya değişiklikler hakkında öngörüler ve benzersiz bakış açıları sunabilir veya mevcut veya gelecekteki zorlukları ele almak için yeni fikirler önerebilir. Bununla birlikte kitabı okuyan kişiyi kitapta ele alınan konular hakkında daha fazla araştırmaya veya düşünmeye sevk etmesi açısından da önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir.

4.4.2. "Biz" Adlı Kitabın Analizi

Yevgeniy Zamyatin, bir göçmen Rus yazarı olarak bilinir ve 1920 yılında yazdığı "Biz" adlı romanıyla tüm dünyada tanınmıştır. Bu eser, distopya türünün ilk örneklerinden biri olarak kabul edilir ve yazar, Rus devrimi sonrasında ortaya çıkan yeni devlet yapısı ve yönetim biçiminin olumsuz sonuçlarını öngörerek uyarıcı bir hiciv yazmıştır. Romanında, totaliter rejim ve bunun sonucunda temel hak ve özgürlüklerin kaybolmasını, insanların mekanikleşerek bireyselliklerini yitirmesini, tek bir devletin ve tek bir düşüncenin baskıcı yönlerini açıkça ele almaktadır. Zamyatin'in bu eseri, distopya türünde eser veren birçok yazar için ilham kaynağı olmuştur.

Yevgeniy Zamyatin'in "Biz" adlı eseri, kurgusal olarak incelendiğinde üç temel konuyu ele almaktadır. İlk olarak, eserin sosyal zeminini oluşturan birlik ve tek devlet, birey ve topluluk konusu işlenir. İkinci olarak, eser figürleri arasında yer alan aşk üçgeni çerçevesinde aşk teması ele alınır. Üçüncü olarak ise anlatıcının kişisel bilinç uyanışı vurgulanır. Eserde, kırk alt başlık altında yer alan kayıtlar şeklinde sunulan bir günlük görünümü vardır. Anlatıcı olarak, Tek Devletin matematikçilerinden biri olan D-503 görev yapmaktadır. Tek Devlet içinde

bireylerin adı olmadığı, herkesin kendilerine verilen sayılar ve harflerden oluşan kodlarla temsil edildiği bir sistem bulunmaktadır. Bireysel özellikler tamamen ortadan kaldırılmıştır ve herkes sadece bir kod ve yakalarında taşıdıkları plakalarla varlıklarını sürdürür. Devletin sınırları şeffaf bir cam fanus olan Yeşil Duvar ile belirlenmiş ve fanus içinde her şey yasalarla düzenlenmiştir. Herkesin yaşamı gözetim altındadır ve şeffaf odalarda yaşarlar. Saatler, uyku saatleri, kişisel saatler gibi her şey belirli bir düzene göre işler. Şehir planlaması, cadde ve sokaklar, yaşam alanları tamamen düz ve geometrik bir düzende planlanmıştır. Bu düzen ve sistematiği vurgulamak için her şey düz çizgiler ve keskin hatlarla belirlenmiştir. Anlatıcı D-503'ün kayıtlarında, eserin odak figürü olarak, bu bilgiler aktarılmaktadır. Yeni devletin ana çizgisi düz çizgi olarak temsil edilir ve sapmalara, hatalara, bireysel düşüncelere izin vermez. Sistemin bekası bu ana çizgiyle sembolize edilir ve ayrıcalığı vurgulanır: Çünkü Tek Devlet'in çizgisi düz çizgidir. Büyük, ilahi, mutlak, bilge düz çizgi çizgilerin en bilgesidir (Zamyatin, 1994: 12).

Eserin genelinde ele alınan her konu, özgürlük ve bireysellik karşıtı bir perspektiften işlenmektedir. Kitap, düş gücünün ve özgürlüğün ortadan kaldırılmasıyla tüm kötülüklerin de sona ereceği düşüncesini savunmaktadır. Özgürlük, tüm kötülüklerin anası olarak sunulmaktadır. Yedinci bölümde, özgürlük konusuyla ilgili olarak net görüşler sunulmaktadır. Özgürlük kavramıyla suç kavramı arasında ayrılmaz bir bağ olduğu ifade edilir. İnsanın doğasında suç işleme içgüdüsünün bulunduğu belirtilir ve insanı suçtan kurtarmanın tek yolunun özgürlüğünün kısıtlanması olduğu vurgulanır. Eserde özgürlüğün kısıtlanmasıyla ilgili çarpıcı örneklerden biri de Tek Devlet'te yaşayan insanların cinsel özgürlüklerinin ellerinden alınmasıdır. Sistem içinde yaşayan insanlar istedikleri zaman istedikleri şekilde cinsellik yaşayamazlar. Cinsellik, planlanmış belirli gün ve saatlere, kayıt sistemine bağlıdır. Cinsellik kişisellikten uzaklaştırılarak sıradan bir meta haline getirilmiştir. Özgürlükle ilgili çarpıcı bölümlerden biri de özgürlük-mutluluk ilişkisi ve kıyaslamasının yapıldığı bölümdür. Bu bölümde, bir cennet efsanesinden bahsedilir. İnsanların özgürlüksüz mutluluk veya mutsuz bir özgürlük seçeneğiyle karşı karşıya kaldığı ifade edilir. Ancak bu ikili arasında seçim yapma şansı olduğunda insanların özgürlüğü tercih ettiği ve sonunda zincirlere mahkûm olduğu anlatılır. Bu bölümde, mutluluğun nasıl döneceği konusunda bir keşif yapıldığı belirtilir. Yevgeniy Zamyatin'in "Biz" adlı eseri, özgürlük ve bireysellik

konularını ele alarak totaliter bir toplumun insan üzerindeki etkilerini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmektedir (Zamyatin, 1994, s. 50).

Metinde özgürlük konusuyla ilgili alıntılanan bölüm, özgürlüğün yanı sıra dinsel konulara da değinildiğini göstermektedir. Ancak, bu konuları ayrı bir başlık altında ele almak daha uygun olabilir. Örnekte sadece özgürlük teması vurgulanmış olsa da sonraki bölümlerde özgürlüğün yanı sıra dini inanç sistemine de atıfta bulunulmakta ve insanların inanç dünyası ele alınmaktadır. Kurulan sistem, maddi ve şekli olan her şeyi karşıtlık içinde değerlendirirken aynı zamanda insanların manevi dünyalarına da müdahale etmiş ve dini inanç sistemini başka bir inanç sistemiyle değiştirmiştir. Bu, yasakçı bir zihniyetin belirgin bir özelliğini yansıtmaktadır. Manevi dünyanın zayıflatılması ve insanların inanabilecekleri başka şeylerin yerine konulması, sistemin güçlenmesi için gereken bir adım olarak görülmektedir.Zamyatin eserinde devrim sonrası gelişmeleri veya olabilecekleri kıyasıya eleştirirken bu konuyu da eserinde işlemiştir: Örneğin özgürlük ve mutluluk kavramlarının ilişkilendirilerek kıyaslandığı bölümün devamında;

> *"Antik Tanrıyla biz aynı masada yan yana birlikte oturuyoruz. Evet! Biz Tanrıya şeytanı kesin olarak alt etmesi konusunda yardım ettik. O şeytan ki insanları yasaklan çiğnemeye ve zararlı özgürlükte bir parça tatmaya itmişti. Biz o yılanın başını çizmelerimizle ezdik. (...) bizler aynı Âdem ve Havva gibi temiz kalpli ve masumuz. (...) Velinimet, Makine, Küp, Gaz Odası;· Koruyucular bunların hepsi güzel, yüce, semavi, kristal saflığında temizliğinde... Çünkü bunlar bizlerin özgürsüzlüğünü koruyor, yani bizim mutluluğumuzu koruyorlar." (Zamyatin, 1994, s. 50).*

ifadesi ile yeni sistemin önemli öğeleri olan bazı kavramlar tanrısallaştırılmaktadır. Tek Devletin yöneticisi olan Velinimet, metinde Tanrı benzetmesiyle anlatılmaktadır. Velinimet ve Onun matematiksel mutlak değerleri, her şeyin üzerinde konumlandırılmaktadır. Metinde şöyle ifade edilmektedir: "Tanrı hata yapabilecek antik insanı yaratarak kendisi hata yaptı. Çarpım tablosu antik Tanrı'dan çok daha akıllı ve mutlaktır: O hiçbir zaman, anlıyor musun, hiçbir zaman hata yapmaz. Çarpım tablosunun düz ve sonsuz sistemi içinde yaşayan numaradan daha mutlu bir şey yoktur. Ne sarsıntı, ne yanlışlık… Tek bir gerçek, tek bir yol, tek gerçek vardır ve de o iki kere ikinin dört etmesi gibi mutlaktır" (Zamyatin, 1994, s. 53). Bu düşünce sistemi, bilimsel ve mutlak değerler temelinde oluşturulan bir dünyanın inanç değerlerinin aynı olması gerektiği anlayışını yansıtmaktadır. Tek

Devlet anlayışına göre, insanın inanç dünyasının merkezindeki yaradanın da somut bir gerçekliği olmalıdır. Bu yeni sistem içinde, dünyevi bir velinimet, sema yaratandan daha kabul edilebilir bir inanç değeri olarak görülmektedir.

Bu konuda da anlatıcı konumunda olan D-503 şu ifadeleri ortaya koymaktadır:

> *"Bizim Tanrılarımız burada, aşağıda bizlerle beraberler: Büroda, mutfakta, atölyede, tuvalette. Tanrılar bizim gibi oldular, biz tanrı olduk" (Zamyatin, 1994, s. 55).*
>
> *"Günümüze değin ulaşan yazılara baktığımızda eskilerin ibadetleri bizimkilere benzermiş. Ama onlar kendi saçma ve meçhul tanrılarına ibadet etmişler, biz ise kesin bir Tanrıya hizmet ediyoruz. Onların tanrısı onlara sonsuz ve acı veren bir arayıştan başka bir şey vermedi; onların tanrısı nedeni belli olmayan bir şekilde kendilerini kurban etmelerinden başka daha akıllı bir şey bulamadı, ama biz de kendi tanrımıza, Tek Devlet'e mantıklı, iyi düşüni.i/müş kurbanlar sunuyoruz" (Zamyatin, 1994: 39). Tek Deu/et'te tanrı rolünde Velinimet varsa, ilahi sorgulamaların ve cezaların yapıldığı mahşer yerine geçen Makine de vardır. Suç işleyenler kesin bir biçimde burada cezalandırılırlar.*

Zamyatin'in eserinde, mutlaklıkla donatılmış sistemin tek bir eksikliği bulunmaktadır. Bu eksiklik, düşünce özgürlüğüne olanak sağlayan düş gücü ve insan ruhudur. Düş gücü devam ettiği sürece, böyle bir sistemin ayakta kalma şansı yoktur. Esere göre, devrimlerin ve değişimin kaynağı insanların düş gücü ve yeniliklere olan istekleridir. Tek Devlet'in güvenlik sistemi etkili olamadığı nadir alanlardan biridir düş gücü. Yönetim, insanların düşünce şeklini değiştirmek için belirli merkezler kurmuş olsa da bu her zaman başarılı olmamaktadır. Sistemin birer dişlisi olarak adlandırılan ve hatta mekanik olarak plaklarla numaralandırılan vatandaşlar arasında, düş güçlerini kaybetmeyen, özgürlük arayan bireyler bulunmaktadır. Eserde düş gücü şöyle tanımlanır: "Bu sizin suçunuz değil, çünkü siz hastasınız. Bu hastalığın adı düş gücüdür. İnsanın alnında siyah çizgiler oluşturan bir solucan gibidir... Bu mutluluğa giden yoldaki son engeldir" (Zamyatin, 1994, s. 125). Düş gücü olmayan insanın başka şeyler hayal etmeye veya arzulamaya ihtiyacı olmadığı ve kendisine sunulanla mutlu olduğu için mutluluğun engeli olarak gösterilir. Düş gücünü ve kişiliklerini kaybetmeyen insanlar, gizli çalışmalar ve telkinler sonucunda eserin odak figürü D-503 gibi kendilerini özgürlük mücadelesinin içinde bulurlar. Eserde özgürlük, Tek Devlet'in

sınırlarını belirleyen cam fanusun dışında kalan bölgeyle sembolize edilir. Cam fanus, sistem ve özgürlük arasındaki tek sınırdır. Fanusun dışındaki dünya yeşil ve vahşi bir orman olarak tasvir edilir. Devlet sınırları içinde özgürlük ve buna bağlı olarak seçim, mantık sınırlarını zorlayan olgular olarak algılanır ve doğal olarak belirli bir sistematiğe ve mantık ölçüsüne bağlanması gerektiği düşünülür. Seçim ve demokrasi için kendi seçim sistemleri ile kıyaslama yapılmaktadır:

> *"Bu doğal olarak eskilerin düzensiz ve organize edilmemiş hatta söylemesi komik de olsa önceden seçimlerin tahmin edilemediği seçimlerine benzememektedir. Devleti önceden tahmin edilemeyen tesadüfler üzerine kurmak körü körüne kurmak akılsızlıktan başka nedir? (...) Aramızda, burada her şeyde olduğu gibi herhangi bir tesadüfe veya beklenmeyen şeylere yer olmadığını söylemeye gerek var mı? (...) Eskilerin seçimleri aynı bir hırsız gibi gizli saklı yaptıkları söylenir. (...) Bizim saklayacak veya utanılacak bir şeyimiz yok " (Zamyatin, 1994, s. 98).*

Zamyatin'in 'Biz' adlı eseri, XX. yüzyıl Rus ve dünya edebiyatında büyük yankılar uyandıran bir eser olarak görülmektedir. Bu eser, baştan sona devrimle ortaya çıkan yeni devleti ve yönetim sistemini eleştirmektedir. İnsanın insana, modern toplumların da modern kılan özelliklerin tamamen yok sayıldığı bir düzende, bireyselliğin ve kişiliğin tamamen ortadan kaldırıldığı, komünal bir yaşam ve yönetim anlayışının benimsendiği bir düzenin şiddetle hicvedildiği bir eserdir. Bu eser, kendisinden sonra gelen anti-ütopyalara da ilham kaynağı olmuş ve kült bir eser olarak kabul edilmiştir. "Biz" eserinin en tanınmış mirasçısı ise George Orwell'in "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" adlı romanıdır. Bu eser, hem Rus edebiyatı hem de Batı edebiyatı için bir örnek teşkil etmektedir (Krılova1 2005; Golubkov, 2002). G.Orwell ve başka yazarların öncüsü ve esin kaynağı olan Zamyatin, Biz ile totalitarizm yönetiminin getireceği tehlikelere dikkat çekerek, anti-ütopyayı bir hicve dönüştürmüştür. Bu eserde, totaliter yapı ve buna bağlı olarak ortaya çıkabilecek sosyolojik-psikolojik olumsuzluklar tüm çıplaklığıyla resmedilir. İnsan ve birey, "ben" olma haklan ellerinden alınarak tek tipe dönüştürülen, eserin adında da görüldüğü gibi "biz"leştiren, sistemin çarkları arasında sıkışarak doğadan ve doğallıktan koparılan insanların kaderiyle şekillenen bir trajedidir. Tarih, Zamyatin'in bilim kurgu olarak tasarladığı bu eserinde dile getirdiği endişelerinde ne kadar haklı olduğunu göstermiştir. " 'Biz' Tanrıdan, 'ben' ise şeytandan doğdu" (Zamyatin, 1994) prensibinin temel düstur edinildiği Tek Devlet'in ele alındığı Biz

eserinde, Sovyet düzeninin oluşturulma aşamasında özellikle de Stalin döneminde yaşanan baskılar, sürgünler, ölümler, bizleştirme adına ortaya çıkarılan Sovyet modeli insan yaratma çalışmaları yazarın haklılığını ve öngörülüğünü ispat etmiştir. Yevgeni Zamyatin'in bu distopik eserine göre bireylerin özgürlüğü ve benlikleri ortadan kaldırılmıştır. Eserde buna benzer birçok distopik ifadeler yer almaktadır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen içerik analizine göre ortaya çıkan distopik temalar aşağıda verilmiştir:

- Toplumların Kontrolü: Roman, bir distopyada geçtiği için toplumların kontrolü üzerine önemli tespitler içermektedir. Kitapta, toplumun tüm yönleri, bir lider tarafından yönetilmekte ve herkesin düşünceleri kontrol altına alınmaktadır. Bu, modern toplumlarda da hükümetlerin veya büyük şirketlerin insanların davranışlarını kontrol etmek için kullandığı taktikler arasında yer almaktadır.
- Bireyselliğin Yok Edilmesi: Roman, toplumda bireyselliğin tamamen yok edilmiş olduğunu gösterir. Bireylerin adları dahi yoktur, sadece numaraları vardır. İnsanların duyguları ve istekleri bastırılmıştır ve hepsi aynı şekilde yaşamaktadır. Bu, toplumların homojenleşmesi ve bireysel farklılıkların ortadan kalkması gibi modern toplumlar için de bir tehlike oluşturmaktadır.
- Bilgi ve Gerçeklik: Roman, toplumun gerçekleri ve bilgiyi nasıl algıladığını da ele almaktadır. Toplum, gerçekleri görmezden gelmek ve yalanlar söylemek için çaba sarf etmektedir. Bu, modern toplumlarda da bazı kesimler tarafından kullanılan bir taktik olmaktadır.
- Teknolojinin Yıkıcı Etkisi: Roman, teknolojinin toplumsal değişime yol açabileceği gibi, aynı zamanda yıkıcı etkileri de olabileceğini göstermektedir. Kitapta, teknolojinin insanların yaşamını daha da zorlaştırdığı görülmektedir. Bu, modern toplumlarda da teknolojinin bireysel özgürlüğü kısıtlayabileceği, kişisel gizliliği tehdit edebileceği ve sosyal ilişkileri zayıflatabileceği gibi konuları gündeme getirmektedir.

Yevgeni Zamyatin'in "Biz" romanı, distopya türündeki önemli eserlerden biridir ve buraya kadar eserde geçen kurgusal ifadeler üzerinden gerçekleştirilen analizlere yer verilmiştir. Eserde yer almayan ancak eklenebileceği düşünülen kurgular şu şekildedir:

- Roma Dönemi’nde Biz: Bu kurguda, Biz toplumunun Roma dönemi versiyonunu oluşturulabilir. Roma İmparatorluğu'nun toplumsal yapıları, Biz romanının toplumsal yapısıyla birleşir. Bu kurgu, Biz romanındaki toplumsal yapıyı ve Roma İmparatorluğu'nun toplumsal yapısını bir araya getirerek, eserin orijinal temasını başka bir tarihi döneme taşıyabilir.
- Teknolojik Biz: Bu kurguda, Biz toplumunun teknolojik bir versiyonu ortaya konabilir. Örneğin, insanlar artık teknolojinin bir parçası haline gelmiştir ve toplumun her yönü yapay zekâ tarafından yönetilmektedir. Böylece, romanın teknoloji ile ilgili temaları derinleştirilebilir.
- Fütüristik Biz: Bu kurguda, Biz romanının gelecekteki bir versiyonu ortaya konulabilir. Yeni teknolojilerin ve bilim kurgunun bir araya geldiği bir dünya yaratılabilir. Bu kurguda, romandaki toplumsal yapı ve özgürlük kavramları da geleceğin perspektifiyle ele alınabilir.
- Doğa Odaklı Biz: Bu kurguda, Biz toplumunun doğa odaklı bir versiyonu ortaya konabilir. İnsanlar doğa ile iç içe yaşarlar ve çevreyi koruma konusunda önemli bir felsefe benimserler. Bu kurguda ise romandaki toplumsal yapı ve özgürlük kavramları doğa perspektifiyle ele alınabilir.

Yevgeni Zamyatin'in “Biz” adlı eserinin bilim kurgu alanında önemli bir yapıt olduğu düşünülmektedir. Özellikle George Orwell'ın “Bin Dokuz Yüz Seksen Dört” ve Aldous Huxley'in “Cesur Yeni Dünya” gibi distopik eserlere ilham kaynağı olması ne kadar önemli bir yapıt olduğunu ortaya koymaktadır. Bu açıdan Yevgeni Zamyatin'in “Biz” kitabını okumak, bireylere aşağıda belirtildiği üzere birçok açıdan yarar sağlayabilir.

- Farklı Bir Düşünce Yapısı Geliştirme: Kitap, totaliter bir toplumda yaşayan bir adamın hikâyesini anlatır ve okuyuculara, bireyselliğin baskılandığı, sansürün uygulandığı, duyguların yasaklandığı bir dünyada yaşama fikrini gösterir. Bu, okuyucuların daha geniş bir perspektif kazanmasına ve farklı bir düşünce yapısı geliştirmesine yardımcı olabilir.
- Düşünme Becerilerini Geliştirme: “Biz” kitabı, toplumsal ve politik meseleleri ele alan bir eserdir ve okuyucuların bu konularda düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.
- Yaratıcılığı Artırma: Distopik bir roman olan “Biz”, okuyuculara yaratıcı düşünme becerileri kazandırabilir ve hayal güçlerini artırabilir.

- Edebiyat Tarihine İlgi Duyma: "Biz", edebiyat tarihi için önemli bir eserdir ve okuyuculara bu alana ilgi duyma fırsatı verir.
- Kendini Keşfetme: Kitapta ele alınan toplumsal ve politik meseleler, okuyucuların kendileri hakkında düşünmelerine ve kendi düşüncelerini keşfetmelerine yardımcı olabilir.

İçerik analizi ile elde edilen bu veriler ışığında "Biz" eserinin kişinin gelecekle ilgili düşüncelerini şekillendirebileceği belirlenmiştir. Bununla birlikte gelecek okuryazarlığının boyutları bağlamında gerçekleştirilen analizler neticesinde; gelecek kurgusu, geleceği tahmin, geleceği planlama ve geleceğe hazırlık boyutlarına katkı sağlayacağı belirlenmiştir.

4.4.3. "Cesur Yeni Dünya" Adlı Kitabın Analizi

Cesur Yeni Dünya, Aldous Huxley tarafından genel hatlarıyla distopik tarzda yazılmış bir romandır. Kitap, gelecekteki bir dünyada insanların genetik olarak manipüle edildiği ve sınıflar arası ayrımın olduğu bir toplumu anlatır. Bu toplumda insanların duygusal bağları ve doğal davranışları yok edilmiştir ve mutlu olmak için uyuşturucu ve eğlence aracı olarak kullanılan Soma adlı bir ilaç bulunur. Kitap, insanların doğal hayatta kalmasının önemi ve teknolojinin insan hayatını nasıl kontrol edebileceği konularını ele alır.

1932 yılında yayımlanan Cesur Yeni Dünya, Avrupa'nın içten içe kaynadığı, bununla beraber Birinci Dünya Savaşı sonrası, İkinci Dünya Savaşı öncesi yazılan bir kitap olması nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü bu dönemde dünyadaki yeni şekillenmelere alt yapı oluşturacak değişimlerin sancıları kendisini göstermeye başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası üç büyük imparatorluğun (Osmanlı, Çarlık Rusya ve Avusturya-Macaristan) çöküşü ve güç dengesinin "İngiltere-ABD" eksenine kayması, özellikle İngiltere'nin dünya hâkimiyetinin zirvesinde olduğu bir dönemde, yazar tepkisini böyle bir romanla ortaya koymaya çalışmıştır. Eserin piyasaya sürüldüğü dönemde 1929'da yaşanan küresel ekonomik krizin izleri devam etmektedir. Tüm dünyada kriz etkisini devam ettirirken, buhrandan çıkış yolu olarak dünya entelektüelleri çözüm önerileri üretmeye başlamışlardır. Bazıları ise yeteri kadar tüketim olmadığı için kapitalizmin sağlıklı bir şekilde gelişemediğini iddia etmişlerdir. İşte bu dehşetin kendini savaş, umutsuzluk ve belirsizlik olarak gösterdiği bir dönemde yazılmış olan Cesur Yeni Dünya, bir bilim kurgu klasiği olarak önemini göstermektedir. Huxley bu kitapta milat olarak Henry Ford'un T-modeli otomobilini ürettiği yılı seçmiştir. Yazar

kitabı, Amerika'da yaşadığı yıllarda yazmıştır. Dikkatli bir gözlem yapıldığında, kitabın bütününden çıkan fotoğraf göstermektedir ki; sentetik ütopya olan Amerika ile o toprakların gerçek ve ilk sahibi olan Kızılderililerin oluşturduğu çelişki resmedilmektedir. Yazıldığı dönemin şartları itibariyle, Huxley'in diğer romanları yanında ayrı bir öneme sahiptir. İşte bu süreçte yazılan Cesur Yeni Dünya, aynı zamanda yazarın içinden taşan çığlığın sesini günümüz insanına kadar duyurmayı başarabilmiştir. Öte yandan Avrupa, Sovyetler Birliği'nin tedirginliği içinde, her yönüyle gelişmekte olan Amerika'ya güvenmekle birlikte gitgide bütün dünyayı hâkimiyet altına alma potansiyeli taşıyan aynı Amerika'ya karşı da içten içe bir kuşku beslemektedir. Günümüzde yaşanan gelişmeler düşünüldüğünde bu kuşkunun haksız bir kuşku olmadığı daha net olarak görülmektedir.

Cesur Yeni Dünya'da Huxley, her ne kadar yüzlerce yıl sonrasının dünyasını tasvir ediyor gibi görünse de, aslında bugünün de dünyasını çok çarpıcı bir "dünya modeli" ile gözler önüne sermektedir. Yazar insanlığın dikkatini çekerek uyarmaya çalışmıştır. Genellikle Huxley'nin dikkat çektiği "Dünya Devleti" olarak Amerika'yı işaret ederken, insanoğlunun içinde taşıdığı bencillik ve özgürlüğe karşı denetim tutkusu potansiyeli itibariyle –küresel ısınmanın eşiğindeki dünyada, insanoğlunu nasıl bir kader beklediği belirsizliğine rağmen– gelecek yüzyıllarda başka Amerikaların da boy vermesi elbette kaçınılmazdır. Amerika, günümüz dünyası için sadece bir rol modeldir ve bahsedilen potansiyelin önderliğini yürütmektedir.

Aldous Huxley'nin bu çok tartışılan kitabına distopya yani kara ütopya da denmektedir. İnsanı sorulara boğan bir gelecek kurgusu gibidir. Huxley 1932 yılından bakarak öyle bir dünya yaratmıştır ki okuyucu, yazarın bahsettiği bu dünyanın olması mümkün mü, iyi mi kötü mü bir türlü karar verememektedir. Fakat kitabın ilerleyen bölümlerinde, bugünün insanının maruz kaldığı şartlandırılmalarla Cesur Yeni Dünya insanının şartlandırmaları arasında çok ciddi benzerlikler görülmekte ve başlangıçta ütopik, sıra dışı gelen konular daha sonraki bölümlerde günlük hayat ile özdeşleştirilir.

Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya adlı eseri, "F.S. 632" olarak bilinen bir gelecekte, "eski kıta" olarak adlandırılan Londra'da geçmektedir. Kitabın yazıldığı tarihten altı yüzyıl sonrasında gerçekleşen bir dünya modelini tasvir etmektedir. Kitapta Ford, bu Yeni Dünya'nın neredeyse bir tanrısı gibi görülmektedir. Yazar, yaratılan bu dünyayı diğer karakterlerle ilişkilendirerek anlatmaya çalışmaktadır.

Bu yeni dünya ciddi bir evrim geçirmiş ve insan üremesi ve eğitimi "kuluçka ve şartlandırma" merkezlerindeki şişelerde gerçekleştirilmektedir. Büyük Ekonomik Sıkıntı adı verilen dönemden sonra kurulan Cesur Yeni Dünya'nın temel sloganı "Cemaat, Özdeşlik, İstikrar"dır. Bu üç prensibin sürekli olması için bilimsel yöntemlerle yeni bir düzen oluşturulmuştur. Bu düzenin en önemli projelerinden biri ise "mutluluk sorunu" olarak adlandırılan, aslında insanlara "köleliklerini sevdirmek" sorunudur.

Kitapta, Kuluçkalama ve Şartlandırma Merkezinin çocuklara eğitim verme süreci detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu eğitim sürecinin amacı, toplumsal istikrarı sağlamak ve bireylerin amaca hizmet etmekten zevk almalarını sağlamaktır. Şartlandırma merkezlerinde, insan robotlara benzeyen bireyler yetiştirilmektedir. Toplumsal mutluluğu ise "soma" adı verilen zararı en aza indirilmiş bir uyuşturucu ile elde etmektedirler. Kitapta, bireylerin nesneleştirildiği bir düzen ve bu düzende üretilen nesneler konu edilmektedir. Üretim bandında bir bireyin üretilmesi için uzun bir süre gerekmektedir ve her seferinde benzer özelliklere sahip birçok birey üretilmektedir. Bu bireylerin istenilen şekilde oluşturulması için çeşitli etkilere maruz bırakılırlar, örneğin ilaçlar, ısı ve basınca maruz kalmaktadırlar. Kişilerin psikolojik şartlandırması ise uyku sırasında gerçekleşen Hipnopedya ile sağlanır. Bu sistemde nesneleştirilen insanlar, beş ana sınıfta (alfa, beta, delta, gama, epsilon) belirlenmiş karakteristik özelliklere ve kaderlere sahiptir. Her yönleriyle birbirlerine benzerler ve yaşamları boyunca belirlenen rolleri oynarlar. Örneğin, her gece yüz elli kez kulaklarına "Artık herkes mutlu" gibi mesajlar verilir ya da tüketimi sürekli kılmak için "Atıp kurtulmak, onarmaktan iyidir. Yama artarsa refah düşer" gibi şartlandırmalar yapılır.

Cesur Yeni Dünya'da, bireylerin yerine toplumun ön plana çıktığı bir düzen bulunmaktadır. Bu nedenle, bireylerin yalnız kalmaması için çeşitli önlemler alınmaktadır. Çünkü yalnız kalan ve boş zamanı olan bireyler düşünmeye başlayabilir. Düşünme eylemi, sorgulamayı beraberinde getirir ve bu da tehlikeli kabul edilir. Ayrıca, insanlar arasındaki güçlü duygusal bağlantılar, veba hastalığına benzetilir. Bu tür bağlantılar istenmeyen bir durumdur. Bireylerin yalnız kalmamalarını sağlamak için duygusal film izletme veya engelli golf gibi aktivitelere yönlendirilirler. Yalnız kaldıklarında ise sıkıntı yaşamamaları için "soma" adı verilen zararsızlaştırılmış uyuşturucular kullanılır. Bu uyuşturucular, zihinsel bir rahatlama sağlayarak bireylerin düşünme eğilimlerini azaltır. Ayrıca,

anne, baba, aile gibi kavramlar müstehcen kabul edilirken, "herkes, herkese aittir" anlayışı normal olarak kabul edilir. Bu şekilde, bireyler arasındaki isteklerin hızla karşılanması ve bastırılması, yoğun duyguların ve hislerin ortaya çıkmasının önüne geçilir.

Eserde genç kalarak bir ömür sürdürmek de önemli bir unsurdur. Modern insanların yaşlanması gibi bir durum söz konusu değildir. Bu, yapay salgılar ve ihtiyaç duyulduğunda oldukları aşılar ile sağlanmakta ve bu sayede yaşlanmayı geciktirmektedirler. Ancak 60'larına kadar çok zinde yaşayan bireyler birden ölmektedir. Bunun sebebi, yaşlanıp fiziksel güçten düşen bireyin toplumdaki üretim ve tüketim için bir faydası olmaması olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer sebebini ise, denetçinin "Kendimize ait olduğumuzu düşünmek mutluluk sebebi olabilir mi? Genç insanlar bunu düşünür çünkü kimseye bağımlı olmamayı, dua etmekten muaf olmayı kendi tarzları olduğunu kabul ederler. Oysa yaşlanan insan, içinde o zayıflığı hisseder ve kişilerde korku baş gösterir. Yaşları ilerledikçe insanların dine yönelmesinin bir nedeni de ölüm ve ölümden sonraki şeylerin korkusudur," ifadesine vurgu yapması ile anlaşılmaktadır. Bu yüzden kişiler çocukluklarından itibaren haftada üç gün "ölecek hastalar hastanesine götürülmekte ve bireylerin gözünde ölümün sıradan bir süreç olarak görmeleri sağlanmaktadır.

Eserde Yeni Dünya'daki sistemin yanında bir de karşı sistem mevcuttur. Bu "vahşi ayrı bölgesi" diye adlandırılan coğrafyadaki insanlar ıslah edilmeye layık bile görülmeyen insanlardan oluşmaktadır. Hatta bu bölge elektrikli tellerle çevrilidir ve New Orleans'tadır. Sistemi sürekli sorgulaması ile meşhur Bernard, kız arkadaşı Lenina ile tatil yeri olarak bu vahşi bölgeyi seçmiştir. Bernard, Shakespeare okuyarak büyüyen "Vahşi" ile tanışır. Daha sonra Vahşi ve bir gezide kazara unutulmuş ve yine kazara hamile kalıp, eski dünyada yaşamak zorunda kalan Vahşi'nin annesi olan Linda ile beraber Yeni Dünya'ya gelirler. İşte bundan sonra iki dünya arasında sürekli bir kıyaslama ve sorgulama başlar. Ayrıca eski dünyadan getirilen Vahşi, Yeni Dünya ile eski dünyanın kıyas yapılabilmesinde en önemli rolü oynar. Yeni dünyanın sistemini sorgulayan Bernard Marx ve Helmholtz Watson ile Vahşi arasında gelişen ilişki yumağında dikkat çeken odur ki; Vahşi onlara aradıkları gerçeği kısmen de olsa yansıtıyor ama şartlandırılmış olmanın tesiri ile birbirlerini anlamakta zorluk çekerler. Bu arada eski dünyada "yabancı" olduğu için dışlanan, Yeni Dünya'da ise yaşam alanı bulamayan Vahşi'nin dünyası

bu ağırlığı daha fazla taşıyamaz. Önce bir adaya gidip inzivaya çekilir. Sonra intihar eder.

Kitapta geçen distopik ifadelerden bazıları aşağıda verilmiştir.

"Her erkek, kadın ve çocuk, bir yıl içinde belli bir miktarda tüketime zorlanacaktı. Sanayinin çıkarları adına" (Huxley, 2020, s.71).

"Bunların yanında, bir de Geçmişe karşı bir kampanya başlatıldı; müzeler kapatıldı, tarihi anıtlar havaya uçuruldu ve F.S. 150 yılından önce yayınlanmış tüm kitaplar yasaklandı" (Huxley, 2020, s.72).

"Bernard baktı, sonra da hafif bir ürpermeyle, hızla bakışlarını kaçırdı. Merhametli olmaktan çok, son derece yufka yürekli olacak şekilde şartlandırılmıştı. Hastalık veya yara düşüncesi bile sadece dehşete düşürmekle kalmıyor, itici ve hatta iğrenç geliyordu. Kir gibi, sakatlık ya da ihtiyarlık gibiydi" (Huxley, 2020, s.147).

"Hayır, asıl sorun şu: Nasıl olur da yapamam, ya da daha doğrusu - çünkü sonuçta, niye yapamayacağımı biliyorum yapabilseydim ne olurdu, özgür olsaydım - şartlandırılmam beni köleleştirmeseydi."

"Fakat Bernard, sen korkunç şeyler söylüyorsun."

"Özgür olmak istemez miydin, Lenina?"

"Ne demek istediğini anlamıyorum. Ben özgürüm. Zamanımı keyifli geçirmek konusunda özgürüm. Şimdilerde herkes mutlu."

Bernard güldü, "Evet, 'Şimdilerde herkes mutlu'. Çocuklara beş yaşında öğretiyoruz bunu. Ama başka bir şekilde mutlu olmak istemez miydin, Lenina? Başkaları gibi değil, kendi istediğin gibi." (Huxley, 1932, s. 106-107).

Kitapta geçen ütopik ifadelerden bazıları ise şu şekildedir:

"Çünkü bu hale gelmelerine izin vermiyoruz. Onları hastalıklardan koruyoruz. İç salgılarını yapay olarak dengeleyip gençlik seviyesinde tutuyoruz. Magnezyum- kalsiyum oranlarının, otuz yaşlarındaki seviyenin altına düşmesini engelliyoruz. Genç kan nakli yapıyoruz. Metabolizmalarını sürekli canlı tutuyoruz" (Huxley, 2020, s.123).

"10. rafta gelecek neslin kimya işçileri; kurşun, yanmış kireç, katran ve klora dayanıklık konusunda eğitiliyordu" (Huxley, 2020, s.43).

"Bana en az bir hafta önceden haber verirsin, değil mi?" diye başka bir tonda devam etti. "Sanırım Mavi Pasifik Roketiyle gideriz? Charing-T Kulesi'nden mi kalkıyordu? Yoksa Hampstead'den mi?" (Huxley, 1932, s. 78).

"Henry Foster helikopterini kilitli tutulduğu yerden çıkarttırmıştı ve Lenina geldiğinde pilot kabinine oturmuş, bekliyordu." (Huxley, 1932, s. 80).

"Bulutların birinden aniden, kızıl renkli bir böcek vızıldayarak düştü."

"Kırmızı Roket bu," dedi Henry, "New York'tan şimdi geliyor." Saatine baktı. "Yedi dakika rötarlı," diye ekledi ve kafasını salladı. "Bu Atlantik uçuşlarının rötarları skandal boyutlarına ulaşmış." (Huxley, 1932, s. 81).

"En mutlu zamanları annesinin kendisine Diğer Tarafı anlattığı zamanlardı. Gerçekten ne zaman canın isterse uçabiliyor musun?"

"Ne zaman canın isterse." Ona, bir kutudan çıkan harika müziği anlatırdı ve oynayabileceğin bütün o güzel oyunları, lezzetli yiyecek ve içecekleri, duvardaki küçük bir şeye basınca çıkan ışığı, görebildiğin ve aynı zamanda işitip hissedebildiğin ve koklayabildiğin resimleri, güzel kokular yaratabildiğin başka bir kutuyu, dağlar kadar yüksek pembe, yeşil, mavi, gümüş rengi evleri, herkesin nasıl hep mutlu olduğunu ve kimsenin dert ve öfke nedir bilmediğini, herkesin herkese ait olduğunu, dünyanın diğer tarafında olanları görüp duyabildiğin kutuları, tertemiz, harika şişelerdeki bebekleri -her şeyin pırıl pırıl ve mis gibi koktuğunu- insanların hiç yalnız kalmayıp birlikte mutlu, neşe içinde, burada, Malpais'deki yaz bayramlarında olduğu gibi yaşadıklarını, ama çok daha mutlu ve her gün, her gün böyle yaşadıklarını anlatırdı... (Huxley, 1932, s. 138).

Hastaneye girdiklerinde Vahşi, "Fakat köle olmak hoşunuza gidiyor mu?" diyordu. Yüzü kızarmış, gözleri haklı bir öfke ve heyecanla parlıyordu. "Bebekler gibi yaşamaktan hoşlanıyor musunuz? Evet, bebekler gibi zırlayıp kusuyorsunuz," diye ekledi. Hayvanlara özgü salaklıklarından sabrı tükenen Vahşi, şimdi de kurtarmaya geldiği insanlara hakaretler yağdırıyordu. Hakaretler, kalın salaklık zırhlarına çarpıp dağılıyordu, gözlerinde donuk ve somurtkan bir kinle, boş bir ifadeyle Vahşi'ye bakıyorlardı. "Evet, kusuyorsunuz," diye haykırdı. Üzüntü ve vicdan azabı, merhamet ve görev - bunların tümü şimdi unutulmuştu ve bekleneceği üzere, bu insan müsveddesi canavarlara duyulan şiddetli bir nefrete yenik düşmüştü. "Özgür ve insan olmak istemiyor musunuz? İnsanlık ve özgürlüğün ne olduğunu anlamıyor musunuz?" Hiddetten akıcı konuşuyor, sözcükler kolayca ve hızla geliyordu. "Anlamıyor musunuz?" diye tekrarladı, ama sorusuna yanıt alamadı. "Peki öyleyse," diyerek sert bir tonla devam etti. "Size öğreteyim; isteseniz de istemeseniz de sizi özgür kılacağım." Ve Hastane'nin iç avlusuna bakan

bir pencereyi açarak soma haplarıyla dolu küçük kutuları avuç avuç alıp avluya fırlatmaya başladı. (Huxley, 1932, s. 212-213).

"Mustafa Mond gülümsedi. "Buna yeniden şişeleme deneyi de denebilir. F.S.473 yılında başladı. Yöneticiler, Kıbrıs adasının tüm sakinlerini boşaltıp özel olarak hazırlanmış, yirmiikibin Alfadan oluşan bir grup yerleştirdiler. Tüm kültürel ve endüstriyel donanım kendilerine devredildi ve kendi işlerini kendileri idare etmek üzere bırakıldılar. Sonuç, tüm teorik öngörüleri tam olarak doğallar nitelikteydi. Toprak uygun şekilde işlenmemişti; bütün fabrikalarda grevler çıkmış, yasalar hiçe sayılmış, emirlere karşı konulmuştu. Düşük seviyeli işlerde görev verilen bütün insanlar, yüksek seviyeli işler için sürekli entrikalar çeviriyor, buna karşılık olarak da yüksek seviyede çalışan insanlar, ne pahasına olursa olsun konumlarını korumak için entrikalar çeviriyorlardı. Altı yıl geçtiğinde birinci sınıf bir iç savaşa girdiler. Yirmiikibin insandan ondokuzbini öldüğünde, kurtulanlar hep birlikte dilekçe yazıp, Dünya Denetçileri'nden adanın yönetimini tekrar üstlenmelerini istediler. Denetçiler isteneni yaptılar. İşte bu da dünyanın görüp göreceği tek Alfa toplumunun sonu oldu." (Huxley, 1932, s. 222-223).

"Biz sevmeyiz," dedi Denetçi. "Biz her şeyi keyifli yapmayı yeğleriz."

"Ben keyif aramıyorum. Tanrı'yı istiyorum, şiir istiyorum, gerçek tehlike istiyorum, özgürlük istiyorum, iyilik istiyorum. Günah istiyorum."

"Aslında," dedi Mustafa Mond, "siz mutsuz olma hakkını istiyorsunuz."

"Öyle olsun," dedi Vahşi meydan okurcasına, "mutsuz olma hakkını istiyorum."

"Eklemek gerekirse, ihtiyarlama, çirkinleşme ve iktidarsız kalma hakkını da istiyorsunuz; frengi ve kansere yakalanma haklarını, açlıktan nefesi kokma hakkını, sefil olma hakkını, sürekli yarın ne olacak korkusu içinde yaşama hakkını, tifoya yakalanma hakkını ve her türden ağza alınmaz acıyla işkence çekerek yaşama hakkını da istiyorsunuz."

"Uzun bir sessizlik oldu.

Sonunda Vahşi, "Hepsini istiyorum," dedi.

Mustafa Mond omuzlarını silkti. "Hepsi sizin olsun", dedi. (Huxley, 1932, s. 238).

Buraya kadar Cesur Yeni Dünya eserinde geçen distopik ve ütopik ifadelere yer verilmiştir. Eserde gelecekle ilgili bazı ifadeler genel başlıklar haline getirilmiş

ve aşağıda bu başlıklar ve içerikleri ile ilgili analizler neticesinde şu bulgular elde edilmiştir:

"Huzur ve Güvenliği Seçmek" "Herkesin kendine ait bir mutluluğu var ve bu mutluluğun temelinde her zaman istikrar, barış, düzen ve mutluluk yatar." (Huxley, 1932, s. 245).

Bu alıntı, Cesur Yeni Dünya'da kurulan toplumun ana amacını açıklar: istikrar ve mutluluk. Ancak, bu istikrar ve mutluluk sadece toplumun üyelerinin mutluluğunu garanti etmek için değil, aynı zamanda toplumun kendisini sürdürmesi için de gereklidir. Bu alıntı, modern toplumların da, bireylerin mutluluğunu sağlamak için sistematik olarak istikrar ve güvenlik arayışında olduğunu gösterir.

"Cinsellik, iyice yüksek ve tamamen ayrılmış bir evrimleşme türü olmalıdır." "Cinsellik, doyumunun sırrını çözmüş, bireyin isteklerinin hepsini kontrol edebilecek kadar bilgi ve teknolojiyle donatılmış kişilerin ellerine bırakılmıştır."

Bu alıntı, kitabın ana karakterlerinin "cinsellik" hakkındaki düşüncelerini yansıtır. Cesur Yeni Dünya'da, cinsellik tamamen kontrollü bir şekilde uygulanmaktadır ve insanlar, üremek dışında cinsel doyum için bir araya gelmemektedir. Bu, modern toplumlarda da bazı ülkelerde cinselliğin sınırlandırılması ve kontrol altına alınması gerektiği görüşlerinin olduğunu gösterir.

"Tüm dünya bir laboratuvar ve bizler de deney fareleri gibiyiz."

Bu alıntı, Cesur Yeni Dünya'da insanların toplumda birer araç olarak kullanıldığını gösterir. İnsanlar, doğal seçilimin yerine, bilimsel seçilimle seçilirler ve amaca uygun şekilde tasarlanırlar. Bu alıntı, modern toplumların da insanların hayatını kolaylaştırmak ve üretkenliği artırmak için teknolojik gelişmeleri kullanma eğiliminde olduğunu gösterir.

Bu konular dışında "Cesur Yeni Dünya" adlı romanda, insan doğasının teknoloji ve bilimle kontrol edilmesi, duygu ve düşüncelerin yok sayılması gibi konular da ele alınmıştır. Kitaptan alıntılar üzerinden gerçekleştirilen analizlere ilişkin bulgulara aşağıda verilmiştir.

- "Sonsuz Mutluluk, Sonsuz Cehennem Kadar Tehlikelidir."; Kitapta, mutluluğun dahi kontrol altında tutulduğu bir toplum tasviri yapılmaktadır. Bu toplumda insanlar, tüketim kültürü, cinsellik ve ilaçlar gibi araçlarla sürekli bir mutluluk peşindedirler. Ancak, bu mutluluğun kontrol edilmesi ve yaşamın gerçeklerinden kaçmaya çalışmak, insanlar üzerinde son derece zararlı etkiler yaratır. Bu alıntı, "mutluluk zorunluluğu" düşüncesinin

tehlikelerine dikkat çeker ve mutluluğun kontrolsüz bir arayışının insanlara ne kadar zarar verebileceğini gösterir.

- "Aklı Kullanma Yeteneği, Önemli Değildir. Sadece Mutlu Olması Gerekiyor.": Kitapta, toplumda akıl ve düşünme yeteneği yok edilmiştir. Bireyler, mutlu olmak için zorunlu olan her şeyi yaparlar ve herhangi bir düşünceden arındırılmış bir yaşam sürerler. Bu alıntı, insanların düşünme ve sorgulama yeteneklerinin kaybının ne kadar tehlikeli olabileceğine işaret eder.
- "Aşkı, Kıskançlığı Ve Nefreti Biliyorsunuz. Ama Gerçek Aşkı Bilmiyorsunuz. Aşkın Acısını, Yıkıcılığını, Cehennemini Bilmiyorsunuz.": Kitapta, insanlar bireysel duyguları yaşayamazlar, zira bu duygular bireyselliği ve toplum düzenini tehdit eder. Bu alıntı, insanların gerçek aşkı yaşama özgürlüğünü yitirdiklerinde, mutsuzluk ve yalnızlık gibi duyguların onları bekleyebileceğine işaret eder.
- "Gerçeği Kabullenmek, Mutluluğu Kaybetmek Demektir.": Kitapta, toplumda gerçeği gizleyen bir yalan kültürü bulunmaktadır. Bu alıntı, gerçekleri kabul etmenin, mutluluğu kaybetmek anlamına gelebileceğini gösterir. Bu, insanların doğal olarak gerçekleri görmekten kaçınma eğilimlerine sahip olduğu için mutluluğu kaybetmeye eğilimli olduklarını açıkça ortaya koyar.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen içerik analizi üzerinden "Cesur Yeni Dünya" adlı eserde yer alan bilim kurgu unsurları arasında; dünya ülkelerinin birleşmesi ile oluşan küresel devlet, İnsanların genetik mühendisliği ile üretilmesi ve sosyal sınıflar halinde eğitilmesi, hapşırma ve uyuşturucu madde olarak kullanılan "soma" adlı yapay bir madde, nesli tükenen doğal doğum yerine üretim tesislerinde üretilen insanlar, ütopik bir dünyada yaşamın içinde duygusal ilişkilerin ve aşkın yasak olduğu bir toplum yer almaktadır. Bu kurgular üzerinden Cesur Yeni Dünya eserinde yer alan gelecek konuları ve içerikleri şu şekildedir:

- Uyarlanmış Genetik: İnsanlar tasarımı yapılmış ve sosyal sınıflara göre üretilmiştir.
- Biyoteknoloji: İnsanlar test tüpünde üretilmiş ve büyütülmüştür.
- Sanal Gerçeklik: İnsanlar sanal dünyalarda eğlenir ve kaçar.
- Nörotamir: İnsanların düşünceleri ve davranışları kontrol edilir.

- Kültürel Standardizasyon: İnsanlar genetik olarak ve kültürel olarak standartlaştırılmıştır.
- Ütopik/Distopik Karışımı: Kitap, insanların gelecekteki iyi bir hayat vaad eden bir dünya hayalini anlatır, ancak aynı zamanda bu dünyanın insanlar için gerçekten mutlu olma potansiyelinin olmamasını vurgular.
- Sosyal Kritik: Kitap, insanların düzenli olarak kontrol edilmelerini, kültür ve davranışlarının standardize edilmesini, insanların kişisel tercihlerinin yok olmasını ve insanlar arasındaki eşitsizliğin artmasını eleştirir.
- Teknolojik İlerlemenin Sonuçları: Kitap, insanların teknolojik ilerlemenin insanlar üzerindeki etkilerini ve olumsuz sonuçlarını vurgular, insanların hayatının artık kontrol edilebilir ve manipüle edilebilir hale gelmiş olmasını gösterir.
- İnsan Doğası: Kitap, insanların doğal duygusal ve kişisel isteklerinin önemini vurgular ve insanların bu isteklerinin yok edilmesinin insanların hayatının boş ve anlamsız hale gelmesine neden olduğunu gösterir.

"Cesur Yeni Dünya" eseri ile ilgili gerçekleştirilen içerik analizi çerçevesinde bu romanı okuyanlara felsefi açısından katkıları şu şekilde sıralanabilir:

- Dünya görüşünün ve yaşam tarzının eleştirisinin yapılması
- Gelecekteki teknolojik ve toplumsal gelişmelerin tartışması
- Kişilik ve insan doğası hakkındaki fikirlerin sorgulanması
- Kendine ve topluma karşı sorgulamaya teşvik edilmesi.

Bunlar dışında Cesur Yeni Dünya eserini okuyucularına; zamanına göre çok ileri bir dünya görüşü sunmakta, gelecekteki teknolojik ve toplumsal gelişmelerin potansiyel sonuçlarını ortaya koymakta, kişilik, insan doğası, mutluluk ve kimlik konularını ele almakta ve dolayısıyla da okuru düşüncelerine ve kabul ettiği değerlere karşı sorgulamaya teşvik etmektedir.

Cesur Yeni Dünya gibi ünlü bir romana farklı kurgular eklemek oldukça zor olabilir, ancak birkaç örnek verilebilir:

- Kitapta, özellikle kadın karakterlerin rolü oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, bir alternatif kurgu, "Cesur Yeni Dünya" evreninde kadınların daha etkin bir rol almasını konu alabilir. Bu yeni kurguda, kadınlar daha özgür, kendilerine özgürlüklerini keşfetmek için çaba gösteren karakterler olabilirler.

- Kitapta, toplumda yer alan farklı kastlar arasında ayrım yapılır. Bununla birlikte, farklı kastlar arasındaki dinamikleri daha da detaylandıran bir kurgu yazılabilir. Bu kurguda, farklı kastlar arasındaki mücadeleler, ittifaklar ve rekabetler daha ayrıntılı olarak ele alınabilir.
- Kitapta, çoğu insanın mutlu olmak için tüketim kültürüne bağımlı olduğu bir toplum tasviri yapılmaktadır. Ancak, insanlar için başka bir mutluluk kaynağı düşünülebilir. Bu nedenle, "Cesur Yeni Dünya" evrenindeki insanların, mutluluğunun sadece tüketim kültürü ile sınırlı olmadığını keşfetmelerini konu alan bir kurgu yazılabilir.
- Kitapta, bireysel özgürlüklerin yokluğu ele alınmaktadır. Ancak, bu temayı daha da geliştiren bir kurgu yazılabilir. Örneğin, insanların özgürlüğüne kavuşmak için mücadele eden bir karakterin hikâyesi anlatılabilir.
- Kitapta, teknolojinin insanları kontrol etme gücü ele alınmaktadır. Ancak, teknolojinin insan hayatını daha da etkilediği bir alternatif kurgu da yazılabilir. Bu kurguda, insanların hayatlarını teknolojiden kurtarmak için çaba gösteren karakterler konu alınabilir.

Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya romanı ile ilgili gerçekleştirilen analizler neticesinde gelecek okuryazarlığı kapsamında okuyuculara birçok fayda sağlayabileceği belirlenmiştir. Bu birçok fayda aşağıda belirli başlıklar halinde verilmiştir.

- Felsefi ve Etik Düşünceler: Roman, felsefi ve etik düşüncelerle doludur. Roman; insan doğasını, özgürlüğü, ahlakı, teknolojinin etkilerini, gerçekliği ve mutluluğu sorgular tarzda kurgulanmıştır. Okuyucular, bu konularda felsefi ve etik düşünce becerilerini geliştirerek, kendi düşüncelerini analiz etme ve sorgulama yeteneklerini artırabilirler.
- Toplumsal Eleştiri: Roman, distopik bir toplumda geçmektedir. Bu toplumda insanlar, mutluluk hormonları ve kontrol edici teknolojiler kullanılarak manipüle edilmektedir. Roman, modern toplumlarda var olan benzeri sorunları ve tehlikeleri eleştirmektedir. İnsanlar, toplumsal

eleştirme becerilerini geliştirmek ve sosyal sorunları fark etmek için Cesur Yeni Dünya'yı okuyabilirler.

- Yaratıcı Dünya ve Hayal Gücü: Cesur Yeni Dünya, yaratıcı ve etkileyici bir dünya ortaya koymaktadır. Roman, teknolojik gelişmelerin ilerlemiş bir dünyada neler olabileceğinin hayal edilmesini sağlamaktadır. Okuyucular, farklı bir dünyayı deneyimlemek ve hayal güçlerini genişletmek için romanı okuyabilirler.
- Karakter Gelişimi: Romanın karakterleri, okuyuculara farklı karakter geliştirme örnekleri sunmaktadır. Okuyucular, karakterlerin kendi yaşamlarında karşılaşabilecekleri zorlukları aşmalarına yardımcı olabilecek beceriler ve yetenekler hakkında öğrenebilirler.
- Dil ve Sözcük Dağarcığı: Romanda, zengin bir dil kullanılmaktadır. Okuyucular, yazarın kelime seçimleri ve dilbilgisi kullanımı sayesinde kelime dağarcıklarını geliştirebilirler.

4.4.4. "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" Adlı Kitabın Analizi

Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, George Orwell tarafından yazılmış distopik bir romandır. Kitabın konusu gelecekteki totaliter bir dünyayı kapsamaktadır. Ana karakter olan Winston Smith, Okyanusya ülkesinin lideri olan Büyük Birader'in rejiminde yaşayan bir birey olmasına rağmen, rejimi sorgulamaya ve ona karşı isyan etmeye başlar. Kitap, insanların güvenliği ve özgürlüğünün kaybedildiği, sürekli izlenen ve kontrol edilen bir toplumun acımasızlığını ve insanlar arasındaki ilişkilerin bozulmasını araştırmaktadır.

Bu eserde dünyada üç büyük devletin olduğu var sayılmıştır. Bunlar; Okyanusya, Doğu Asya ve Avrasya'dır. Olayların geçtiği ülke ise Okyanusya'dır. İktidarı oluşturan tek bir parti vardır ve onun dışında başka bir siyasi yapılanma söz konusu değildir. Hükümeti oluşturan dört bakanlık vardır. Bunlar; haber, eğlence, eğitim ve güzel sanatlarla ilgilenen Doğruluk Bakanlığı, savaşlarla uğraşan Barış Bakanlığı, yasaları ve düzeni koruyan Sevgi Bakanlığı ve ekonomiden sorumlu Bolluk Bakanlığı'dır. Ülkedeki bütün işler bu dört bakanlığın denetimi altında yapılmaktadır. Üst düzey parti yöneticileri, parti üyeleri ve proletaryadan oluşan ülke, her an denetim altında tutulmaktadır. Parti üyeleri resmi işlerde görevli memurlardır, proletarya ise hem denetimden hem de destekten uzak sınıfı oluşturmaktadır. Aşağıda bu kitapta geçen bazı ifadelere yer verilmiştir.

"…Winston, merdivenleri ikide bir durup dinlenerek ağır ağır çıkıyordu Her katta, asansörün tam karşısında asılmış olan posterdeki kocaman yüz duvardan ona bakıyordu. Resim öylesine yapılmıştı ki, gözler her davranışınızı izliyordu sanki. Posterin altında, "Büyük Birader'in Gözü Üstünde", yazıyordu (Orwell, 2009, s.25, 26)."

"…Tele-ekrandaki kadın, 'Smith!' diye bağırdı şirret bir sesle. 6079 Smith W! Evet, sen! Biraz daha eğilir misin, lütfen! Bence daha iyisini yapabilirsin. Kendini vermiyorsun ki. Az daha eğil, lütfen! Tamam, böyle daha iyi, yoldaş... Şimdi rahatla! Herkes beni izlesin (Orwell, 2009, s. 61)."

Bu metinler içerik olarak analiz edildiğinde, ifadelerin gelecek okuryazarlığının geleceği kurgulamak boyutunun alt boyutu olan distopyaya karşılık geldiği görülmektedir.

Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'te bireyselliğin, özgürlüğün ve yaratıcı düşüncenin ortadan kaldırılışı, geçmişin yok edilişi, dil ve düşünce üzerindeki yozlaşma, bilimsel etkinlikler, toplumsal sınıflara yönelik algılar, siyasi yapıların çelişkileri, insan psikolojisinin yapısı ve bunun siyaset, eğitim, ekonomi ve aile gibi kurumlarla ilişkisi ele alınmıştır. İktidarın, güç kazanma ve bunu devam ettirme adına topluma ve insanlara ne tür dayatmalarda bulunabileceğinin çarpıcı örnekleri sunulmaktadır. İnsanın tek başına bir varlık oluşunu yadsıyan, onu yalnızca kolektif bir bilinç çerçevesinde ele alan ve onun bağımsız herhangi bir eylemde bulunmasını tamamen imkânsız kılan bir iktidar anlayışı söz konusudur.

Hemen her yazar ve fikir insanı gibi George Orwell'ın yaşamı boyunca gözlemlediği olayların fikir ve edebiyat hayatına yön verdiği söylenebilir. Gerek Burma'da memur olarak çalıştığı yıllarda şahit olduğu kötü uygulamalar, gerekse İspanya'ya ikinci gidişinde gördüğü sosyalist temellere dayalı sistemin yozlaşmış olması, gerekse de II. Dünya Savaşı yılları ve sonrasında yaşadığı Londra'nın Onun fikir hayatına yön verdiği söylenebilir. Tüm bu tecrübelerinin neticesinde de bu distopyayı yazdığı söylenebilir. Bu distopik roman için aslında geleceğe yazılmış bir "uyarı mektubu" değerlendirmesi de yapılabilir.

İçerisinde yaşadığı toplumun ve hayatın hakkında hiçbir fikri olmayan insanların oluşturduğu toplumsal yapı, o toplumun üzerinde hâkimiyet kurmayı da kolaylaştırmaktır. Romanda tasvir edilen iktidar, pasifleştirdiği parti üyelerini dil ve tarih bilincinden yoksun kılmaktadır. Bu durum üyelerin geçmişi unutmasına ve

yozlaşan dil karşısında düzene ayak uydurmasına yol açmıştır. İktidarın kendi çıkarları doğrultusunda geçmişi değiştirmesi ve üyelerin de "çiftdüşün" denilen yöntemle buna ayak uydurmasının sağlanması, totaliter bir yönetimin insan üzerindeki denetiminin hangi boyutlara ulaşabileceğine bir örnek teşkil etmektedir. Roman birçok noktada kabul edilebilir görünmeyen politikaların ve gerçek dışı uygulamaların dünyası olarak algılansa da Orwell'ın sunduğu toplum yapısı distopya olmanın ötesinde ciddi bir etkiye sahip olmuştur. "Büyük Birader" adı altında devletin ya da bir başka yapının insan üzerindeki hâkimiyeti noktasına yaptığı vurgu günümüzde bile üzerinde tartışılabilir bir konudur.

Birey-devlet ilişkisinin yanı sıra birey-kurum ilişkisine de vurgu yapan Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, birçok kurumun en başta da ahlaki yapının yozlaşmasına bir başkaldırı olarak algılanabilir. Toplumların devamlılığını sağlayan temel yapı olarak kültürün uğramış olduğu yozlaşma, Okyanusya'da açık bir şekilde görülmektedir. Kültürü ve onu besleyen damarları yok eden iktidar, ideolojisindeki insan tipini elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda politikalar üretmekte ve uygulamalarının sonuçlarını bu amaca odaklamaktadır. Bağımsız düşünme ve ürün ortaya koyma etkinliğini ortadan kaldırıp, geçmişi analiz etmeyen ve kendisine sunulanı sorgulamadan kabul eden bir insan profilini elde etmeyi amaçlayan iktidar, bu sebeple "çiftdüşün", "yenisöylem", "düşünce polisi", "buharlaştırma" gibi yöntemlere başvurmuştur. Okyanusya'da tüm parti üyelerinin maruz kaldığı söz konusu uygulamalar nihayetinde pasifize edilmiş bir toplum oluşturulmuştur.

Orwell, diktatör liderlerin toplumundaki her bireyin hareketlerini, duygularını ve hatta düşüncelerini kontrol etme eğilimlerini irdelemektedir. Bir ülkenin hem siyasi hem de askeri gücünü tekelinde bulunduranların, bu rejimi sürdürmek ve korumak adına, kaçınılmaz olarak tek tip bir yaşam düzeni kurma arzusunun romanın ana temasıdır. Bu "düzeni" kurmak adına meşru kılınan cinayetler, sürekli bir tutuklanma korkusuyla vatandaşların baskı ve denetim altında tutulması, BM'nin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ilan edilen ve pek çok ülke tarafından kabul edilen bir hak olan ifade özgürlüğünü ve düşünce özgürlüğünün yanı sıra basın özgürlüğü gibi demokratik devletlerin olmazsa olmazı olan anayasal hakların olmamasını totaliter Okyanusya devleti üzerinden eleştirilerinin merkezine koyduğu söylenebilir.

Orwell'ın, Winston Smith karakteri ile bir mesaj vermek istediği söylenebilir. Söz konusu bu mesaj adeta insanların boş bir anında totalitarizm gerçekleşeceği düşüncesidir. Bunun sebebi de yönetenlerin giderek gücü ellerinde toplamaları, yozlaşmaları ve kendi oligarşilerini oluşturmalarıdır. Orwell bu noktada mevcut durum ne kadar umutsuz olursa olsun totaliter yönetimlere isyan edilmesi gerektiği yine Winston Smith karakteri üzerinden söylemektedir. Neticede Orwell, totalitarizmin gerçekleşmesi insanların bilincine göre gerçekleşecektir veya gerçekleşmeyecektir, demektedir. Bu durum akla "Kaynayan Kurbağa" hikâyesini getirmektedir. Hikâye şöyledir: kurbağa önce kaynayan bir suya atılır ve refleks olarak hemen sıçrayarak sudan çıkar ve hayatta kalır. Aynı kurbağa bu kez soğuk suya atılır ve su yavaş yavaş ısıtılmaya başlanır. Tüm bunlar olurken kurbağa hala suyun içindedir ve en sonunda kurbağa kaynayan suda haşlanarak ölür.

Orwell'ın anlatmak istediğinin özünde bu hikâye olduğu söylenebilir. Bu hikâyede suyu kaynatan iktidarı, kaynayan su iktidarın dayattıklarını, kurbağa ise halkı temsil etmektedir. Orwell, "Eğer bir umut varsa, proleterlerdeydi" sözüyle halka olan inancını belirtmektedir. Kurbağa suyun ısındığını fark ettiği anda kendisini o sudan dışarı atmayı başardığı zaman yozlaşmış yöneticiler, totaliter kurumlar ve totalitarizmin vuku bulması korkuları yok olacaktır.

Bütün insanların doğasında adapte olabilme yetisi mevcuttur. Bu özellik zor şartlarda hayatta kalabilmemizi, belki de akıl sağlığımızı koruyabilmemizi sağlıyor. Ne kadar kötü bir vaziyetin içerisinde kalırsak kalalım, bir müddet sonra artık bunu kanıksamaya başlıyoruz, alışıyoruz. Belki biz bunun farkında değiliz ama tarih boyunca bunun farkında olan kişiler toplumların yöneticisiydiler. Bizlere, kendi çıkarlarına göre düzenledikleri sistemin içinde olmayı dayattılar. Yapmak istediklerimizi değil, yapmamızı istediklerini bizlere yaptırdılar. Sistemin dışına çıkmaya yeltenenleri ise dışladılar. Sonra zaman geçti, adapte olduk. Üstelik bize bu düzeni öyle bir ustalıkla aşıladılar ki, bir müddet sonra sevmeye dahi başladık. Açlıktan ölsek de, günde yirmi saat çalışsak da, her gün aynı gömleği giymek zorunda kalsak, bebeklerimize süt alacak paramız kalmasa da bizi çok iyi durumda olduğumuza inandırdılar. Çünkü kitlelerin ancak bu şekilde kontrol altında tutulabileceği düşünülmektedir.

Roman; insanların düşünemediği, konuşamadığı, bir gün habersizce buharlaştırılıp yok edildiği, silindiği bir ülke olan Avrasya'da geçmektedir. Buna rağmen insanlar bu sisteme, daha doğrusu bu sistemin önderi Büyük Birader'e

resmen tapıyorlar. Yapıya sadece adapte olmakla kalmamış, adeta bağımlı olmuşlar. Bu uğurda çocuklar babalarını, babalar çocuklarını tanımıyor. Aile kavramı, arkadaşlık kavramı, tamamıyla yok edilmiş. Aşk ve sevgi gibi duygular yasaklanmış. İnsanlar, insanlıktan soyutlanmış, Büyük Birader için, dolayısıyla iktidar için çalışan makinelere dönüştürülmüşler. Üstelik aile yapısının bu kadar silikleştiği bir dönemde "Büyük Birader" isminin aile kavramını çağrıştırması oldukça ironiktir.

İnsanların yapmış olduğu her hareket, konuştuğu her sözcük tele-ekran adı verilen bir cihazla denetlenmektedir. İnsanlar her dakika birileri tarafından gözetlendiğini düşünerek yaşamak zorundaydı. Düşünce polisi her yerdeydi. Bir gün ansızın gece yarısı ortaya çıkabilirler, sizi tutuklayabilirlerdi. İnsanlar birdenbire ortadan kayboluverir, isimleri silinir, tamamıyla yok olur, hatta daha önce hiç var olmamış hale getirilirdi. Bu işleme buharlaştırma diyorlardı.

Romanda Dünya; Okyanusya, Avrasya ve Doğu Asya olmak üzere üç süper devletin kontrolü altına girmiş durumdadır. Üç süper güç son yirmi beş yıldır sürekli birbirleriyle savaş halindedir ve bu sebeple tüm dünya da bir çeşit kaos hakimdir. Müttefikler sürekli değişse de Okyanusya yönetimi yaptığı manipülasyonlar ile sanki baştan beri aynı devletler ile ittifak halindeymiş gibi davranılmaktadır. Bir hafta halk Avrasya'yı düşman görerek küfürler savururken, sonraki hafta ezelden beri Avrasya ile dost olduklarına inanabilmektedirler. Zihinler tamamıyla kontrol altındadır. Uzaktan baktığımız zaman, aralarında hiçbir ideolojik ayrılık bulunmayan bu üç devletin arasında savaşmak için somut bir sebep bulunmuyormuş gibi gözükebilir. Fakat aslında savaş bir çeşit nitelik değiştirmiştir. Bu üç süper devlet aralarında öyle bir denge kurmuştur ki hiçbirinin birbirini yenilgiye uğratması mümkün değildir. Dolayısıyla, savaşın amacı eskiden olduğu gibi ne yeni topraklar ele geçirmek, ne bağımsızlık kazanmak ne de galibiyettir. Savaşın temel amacı, genel yaşam düzeyini yükseltmeksizin makinelerin ürettiklerini tüketmektir.

Sanayi Devrimi'nin getirmiş olduğu makineleşme süreci üretimi oldukça hızlandırmış, ağır çalışma koşullarını ortadan kaldırmıştı. Böylece makinelerin doğru kullanımı refah düzeyini arttıracak, toplumsal eşitsizlik son bulacak, bunun sonucu olarak da insanlar bilinçlenecek ve cahillik ortadan kalkacaktı. Herkesin zenginleştiği ve bilinçlendiği bu toplum düzeninde; hiyerarşik düzen yok olacak, zenginliğin getirmiş olduğu rahatlıkla okuyup düşünmeye fırsat bulan bireyler

iktidarın oluşturduğu ayrıcalıklı düzeni ortadan kaldıracaktı. Yani hem üretimin devam etmesi, hem de halkın bu ürünleri kullanmasını engelleyerek yoksulluğun devamının sağlanması şarttı. Bunun sağlanmasının tek yolu ise sonsuz bir savaş haliydi. Romanda bu durum şu sözlerle aktarılmıştır:

> *Savaşın asıl yaptığı, yok etmektir; ama insanları yok etmesi gerekmez, insan emeğinin ürünlerini de yok eder. Savaş, kitlelerini fazlasıyla rahata erdirecek, dolayısıyla uzun sürede kafalarının fazlasıyla çalışmasını sağlayacak araç gereç ve donatımı paramparça etmenin, stratosfere yollamanın ya da denizin dibine göndermenin bir yoludur. Savaşta kullanılan silahlar yok edilmese bile, silah yapımı, tüketilebilecek herhangi bir şey üretmeksizin iş gücünü kullanmanın uygun bir yoludur. Söz gelimi, bir Yüzen Kale'de, birkaç yüz şilebin yapımında kullanılabilecek emek yatar. Sonunda, kimseye somut bir yarar sağlamadan sökülüp hurdaya çıkarılır ve yeniden büyük emekler harcanarak yeni bir Yüzen Kale yapılır. Savaş uğraşı, ilke olarak, her zaman halkın basit gereksinimleri karşılandıktan sonra geriye kalabilecek üretim fazlasını tüketecek biçimde tasarlanır. Uygulamada, halkın gereksinimleri hiçbir zaman yeterince değerlendirilmediği için, sonunda zorunlu gereksinimlerin yarısı hep eksik kalır; ama bu bir avantaj olarak görülür.*

Savaşın bir diğer önemli amacı da sağlanmak istenen bu rahatsız ve totaliter ortamı halka psikolojik açıdan kabul ettirerek muhalefetin önlenmesini sağlamaktır. Ayrıca savaşın vermiş olduğu coşku ve provokasyonla bireyler daha bağnaz ve düşünmekten yoksun, kolayca manipüle edilebilecek kitleler haline getiriliyorlardı.

Kitap, Winston Smith isminde bir dış parti üyesinin bu totaliter rejimden bezmesi ve içten içe isyan etmesiyle başlıyor. Sadece zihninin içerisinde de olsa Winston en büyük suçu işlemişti. Düşünce suçu hiçbir zaman cezasız kalmazdı. Artık kendini ölü bir adam olarak görüyordu Winston. Eline aldığı kalem ile sisteme karşı bütün kinini güncesinin satırlarına şu şekilde yansıttaktadır:

> *"Kahrolsun büyük birader! Kahrolsun Büyük birader! Kahrolsun büyük birader! Kahrolsun büyük birader!"*
>
> *"Günce tutmak yasa dışı değildi (aslında hiçbir şey yasa dışı değildi, çünkü artık yasa diye bir şey yoktu.)"*

Burada karakterin ruhsal olarak ne kadar çökmüş olduğu vurgulanmaktadır. Çaresizliğin vermiş olduğu öfke resmen iliklerine işlemiş. Gerçi bu sözcükler belki isyanın son çığlıkları olacaklardı. Zira kelimeler her geçen gün birer birer siliniyor, yok ediliyordu. Yakın zamanda isyan edilebilecek bir kelime dahi olmayacaktı. Dili

olabildiğince basite indirgeyip kelimeleri yok ederek oluşturulan yeni dile "Yenisöylem" adını veriyorlardı. Yenisöylem Okyanusya'nın resmi dili kabul ediliyordu. Daha henüz tamamlanmadığı için hala eskisöylem de konuşanlar olsa bile, yakın gelecekte konuşulan tek dil yenisöylem olacaktı. Dil resmen partinin çıkarlarına göre yontulup düzenleniyordu. İnsanlar kelimeler ile düşünürler. Bu böyle devam ederse, insanlar gelecekte partinin istemediği tek bir şey düşünemeyeceklerdi çünkü geriye o düşünceyi yansıtabilecek tek bir sözcük kalmayacaktı. Bu durumu yansıtan alıntı şu şekildedir:

> *"Yenisöylem'in tüm amacının, düşüncenin ufkunu daraltmak olduğunu anlamıyor musun? Sonunda düşünce suçunu tam anlamıyla olanaksız kılacağız, çünkü onu dile getirecek tek bir sözcük bile kalmayacak."*

Bin Dokuz Yüz Seksen Dört eserine göre; siyasetçiler her zaman duymak istediklerimizi söylerler. Kafamızı kaldırıp etrafımıza şöyle bir baksak aslında tüm o yalanları kolaylıkla fark edebiliriz. Fakat insanlar bunu yapmak yerine, kendilerine bir nevi "çiftdüşün" tekniği uygulayarak gözlerinin gördüklerini bertaraf ediyorlar. Karşılarındaki kişiyi zihinlerinde haklı çıkarabilmek için her türlü uğraşı veriyorlar. Hatta bir müddet sonra kendi yalanlarına inanacak bir hale geliyorlar. Bu durumun en büyük sebebinin ezbercilik olduğu düşünülmektedir. İnsanların birçoğu olayları yorumlama becerisinden yoksunlar. Belirli bir düşüncenin taraftarları kendilerini savunurken hep birbirine benzer cümleler kurarlar. İnsanlar, birbirlerinden duydukları kalıp cümleleri direkt olarak ezberleyip karşıya sunuyorlar. Herhangi bir yargıyı eğip bükmek, analiz etmek yorumlamak, hata süzgecinden geçirmek gibi işlemleri uygulamak yerine öylece ezberleyiveriyorlar. Bu durumu özetleyen ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

> *Biz düşmanlarımızı yok etmek için uğraşmayız, onları değiştiririz.*

Bin Dokuz Yüz Seksen Dört romanında geçen gelecekle ilgili tahminlere yönelik gerçekleştirilen içerik analizi neticesinde şu bulgular elde edilmiştir:

- "Gerçek güç, sahip olduğunuz bilgiye dayanır. Bilgi güçtür." - Bu alıntı, kitapta yer alan "Bilgi İşlem Bakanlığı" gibi devasa bir propaganda makinesinin varlığına ve hükümetin insanların bilgiye erişimini kısıtlamasına karşı bir eleştiri olarak okunabilir. Ayrıca, bu alıntı gelecekteki toplumlarda bilginin kontrolünün ve sansürünün ne kadar önemli olabileceği hakkında da bir ipucu verir.

- “İki artı iki dört eder. Eğer hükümet başka bir şey söylerse, artı iki dört etmez.” - Bu alıntı, kitapta yer alan “Çift Düşünce” fikrinin özeti niteliğindedir. Bu fikir, hükümetin insanların düşüncelerini kontrol altında tutmak için kullandığı bir propaganda aracıdır. Bu alıntı, gelecekteki toplumlarda hükümetlerin insanların düşüncelerini nasıl kontrol altında tutabileceği ve manipüle edebileceği hakkında bir ipucu verir.
- “Bir kere yenildiğinizde, her şeyi kaybedersiniz. Yenilgiye uğrayana kadar mücadele etmek zorundasınız.” - Bu alıntı, kitapta yer alan “Büyük Birader” karakterinin insanların korkularını kullanarak nasıl güç kazandığına ve insanların sürekli bir mücadele içinde olması gerektiğine dair bir mesaj içerir. Bu alıntı, gelecekteki toplumlarda insanların özgürlüklerini korumak ve hükümetlerin baskısına karşı mücadele etmek için ne kadar kararlı olmaları gerektiği hakkında bir fikir verir.
- “İki ayaklı insanlarla, üç ayaklı masalları olan devlerle ve dört ayaklı mitolojik yaratıklarla yaşadığımız günler geçti. İki ayaklı insanlar, üç ayaklı masallar ve dört ayaklı mitolojik yaratıklarla yaşamalıyız.” - Bu alıntı, kitapta yer alan “Yeni Dil” fikrine işaret eder. Bu fikir, hükümetin insanların düşüncelerini kontrol etmek için dilin kullanımını nasıl manipüle ettiğini gösterir. Bu alıntı, gelecekteki toplumlarda dilin nasıl manipüle edilebileceği ve insanların düşüncelerini nasıl kontrol edebileceği hakkında bir fikir verir.

Buraya kadar “Bin Dokuz Yüz Seksen Dört” romanında yer alan gelecek tahminlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Her ne kadar farklı kurgular ekleyebilmek zor olsa da eserde yer almayan ancak eklenebileceği düşünülen kurgulara aşağıda yer verilmiştir.

- Farklı bir son: Roman, Winston ve Julia'nın hayatta kalmayı başardıkları bir son ile bitirilebilirdi. Bu son, gelecekteki toplumların insanların özgürlüklerini koruma mücadelesinde ne kadar kararlı olmaları gerektiği hakkında bir mesaj verebilirdi.
- Başka bir devlet yapısı: Romandaki mevcut devlet yapısını değiştirerek farklı bir devlet yapısı oluşturulabilirdi. Örneğin, gelecekteki bir toplumda, demokratik bir hükümetin insanların özgürlüklerini koruma mücadelesinde nasıl bir rol oynayabileceği hakkında bir kurgu yazılabilirdi.

- Farklı bir ana karakter: Romanın ana karakterini değiştirerek farklı bir hikâye tasvir edilebilirdi. Örneğin, bir kadın karakterin hikâyesi üzerine yoğunlaşarak, kadınların erkeklerin baskısına karşı mücadele ettiği bir gelecek toplumu hikâyesi yazılması muhtemel olabilirdi.
- Farklı bir dünya: Romanın geçtiği dünyanın dışında, farklı bir dünyada geçen bir hikâye yazılabilirdi. Örneğin, uzayda geçen bir hikâye yazarak, insanların gelecekte nasıl bir dünyada yaşayabileceği hakkında tahminler içeren fikirler verilebilirdi.
- Farklı bir kahramanlık hikâyesi: Romanın kahramanı Winston'un özgürlük mücadelesi, farklı bir kahramanlık hikâyesiyle değiştirilebilirdi. Örneğin, insanların bir doğal afet ya da salgın hastalık gibi zorlu bir durumla nasıl mücadele ettiğini anlatan bir hikâye ortaya konabilirdi. Bu hikâye, insanların dayanıklılığı ve bir araya gelerek zorlukların nasıl üstesinden gelebileceği hakkında fikirler verebilirdi.

Genel olarak, "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" siyasetin, gücün ve insan doğasının karmaşıklığını anlamada önemli bir adımdır ve bugün geçerliliğini koruyan zamansız bir klasiktir. Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'ü okumak, okuyucuların totaliterliğin tehlikelerini ve özgürlüğün ve bireysel hakların önemini daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir. Aynı zamanda bir lideri veya ideolojiyi körü körüne takip etmenin tehlikeleri ve eleştirel düşünme ile bağımsız düşüncenin önemi hakkında uyarıcı bir hikâyedir. Ek olarak, yazıldığı dönemin tarihsel bağlamına ve dönemin siyasi iklimine bir pencere sağlayarak bireyin siyaset okuryazarlığı ve gelecek okuryazarlık becerilerinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.4.5. "Fahrenheit-451" Adlı Kitabın Analizi

Fahrenheit 451 Ray Bradbury tarafından yazılmış ünlü bir distopya romanıdır. Kitap ilk olarak 1953 yılında yayınlanmıştır. Kitap, fikir özgürlüğü, sansür, bireysellik ve teknolojinin rolü gibi temaları ele almaktadır. Fahrenheit 451, Bradbury'nin birçok eleştirmen tarafından en iyi eseri olarak kabul edilir ve modern distopya edebiyatının önde gelen eserlerinden biri olarak kabul edilir. Kitap ayrıca 1966 yılında François Truffaut tarafından beyaz perdeye uyarlanmıştır.

Fahrenheit 451, Amerika Birleşik Devletleri'nde bir gelecekte geçmektedir. Bu gelecekte, kitaplar yasaklanmıştır ve insanlar tarafından yakılmaktadır. Kitaplar yerine, insanlar devamlı olarak televizyon seyrederler ve duvar ekranlarından sanal

gerçeklik programları izlerler. Romanın ana karakteri, ateşçi Guy Montag'dır. Montag, mesleğinin bir parçası olarak kitapları yakarken, kitaplarla ilgili bir dizi olay onu kitaplara karşı bir tutum almaya zorlar. Başkahraman Montag bir itfaiye personelidir. İtfaiye birimine gelen alarmla beraber evlere ya da kitap olan neresi varsa oraya gitmektedirler. *Yakmak bir zevkti!* ifadesi ile yakma eyleminin bir süre sonra görevden daha çok keyif alınan bir iş haline döndüğü anlaşılmaktadır.

Fahrenheit 451 adlı distopik eserde geçen gelecekle ifadeler ile ilgili gerçekleştirilen içerik analizi neticesinde elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

"Birisi kendisine bir soru sorsa ve o soruya yanıtı olduğunu düşünüyorsa, soruya cevap vermek yerine yanıtı kitapta arıyor."

Bu alıntı, kitapta yer alan insanların sürekli olarak duvar ekranlarından sanal gerçeklik programlarını izlemeleri ve kitapların yasaklanması nedeniyle insanların düşünme ve sorgulama yeteneklerinin azalmasını anlatır. Kitap, teknolojinin aşırı kullanımının insanların düşünce ve sorgulama yeteneklerini engelleyebileceği fikrini işler.

"Herkes mutlu olduğu sürece neden kitap okuyacaklarını anlamıyorlar."

Bu alıntı, kitapta yer alan insanların yüzeysel bir mutluluk peşinde koşarken, gerçek mutluluğu ve tatmini sağlayacak şeylerin arayışından uzak kalmalarını anlatır. Kitap, insanların eğlence ve keyif odaklı bir yaşam tarzının onları duygusal olarak tatminsiz ve zihinsel olarak durgun bırakabileceği fikrini işler.

"Bir fikir düşünce olarak doğar ve bir kitapta ifade edilir."

Bu alıntı, kitabın temel mesajıdır ve düşüncelerin ifade edilmesi ve özgürce paylaşılması için kitaplara ihtiyaç olduğunu vurgular. Kitap, sansürün insanların özgürlüklerine zarar verebileceği ve insanların düşüncelerinin özgürce ifade edilmesi gerektiği fikrini işler.

"Teknoloji, bize her şeyi gösterir, ama anlatacak bir şeyi yok."

Bu alıntı, kitapta yer alan insanların teknolojinin kendilerine sağladığı bilgi ve eğlenceye bağımlı hale geldiğini ve gerçek anlamda zenginleştirici bir deneyim yaşayamadıklarını anlatır. Kitap, teknolojinin insanların hayatlarını kolaylaştırabileceği, ancak insani deneyimlerin yerini tutamayacağı fikrini işler.

Eserde işlenen diğer önemli bir tema ise insanların toplumsal normlar ve otoriteye karşı sorgulama yeteneklerini kaybetmeleridir. Fahrenheit 451'de, kitapların yasaklanması ve ateşçilerin görevleri nedeniyle, insanlar kitapların varlığına dair farkındalıklarını yitirirler. Hatta birçok insan, kitapların

yasaklanmasının doğru olduğuna ve hatta gerektiğine inanır. Ancak diğer taraftan Guy Montag gibi bazı karakterler, toplumsal normları ve otoriteyi sorgulama yeteneğine sahip olmaları nedeniyle kitapların değerini keşfederler. Bu sorgulama yeteneği, onların düşünme ve sorgulama becerilerini canlandırır ve daha özgür ve tatmin edici bir hayat yaşama yolunu açar.

Fahrenheit 451'de gelecekle ilgili önemli tespitler yer almaktadır. İnsanların teknoloji, sansür ve toplumsal normlar gibi faktörlere karşı sorgulama yeteneklerini korumalarının ve özgür düşünme becerilerini geliştirmelerinin önemi vurgulanır. Kitap, okuyuculara, hayatlarının yönlendirmesinde kitapların önemini ve bir fikri savunmanın ve özgürce ifade etmenin gücünü hatırlatması açısından önemli konulara vurgu yapmaktadır.

Fahrenheit 451, orijinal kurgusu ve teması ile oldukça güçlü bir roman olmasına rağmen, esere farklı kurgular eklemek mümkün olabilir.

- Romanın orijinalinde teknoloji, insanlar arasında duygusal bağları azaltan ve yalnızlığı artıran bir faktör olarak tasvir edilir. Farklı bir kurguda, teknolojinin aksine, toplumun baskısı ve insanların birbirine karşı duyduğu güvensizlik, yalnızlığı ve ayrılığı artıran bir faktör olabilir. Bu senaryoda, kitaplar insanları bir araya getiren ve birbirlerine karşı daha anlayışlı hale getiren bir araç olarak kullanılabilir.
- Kitapta, ana karakterler kitapları korumak ve yeniden yaymak için çaba harcarlar. Farklı bir kurguda, karakterler kitapları yeniden yazmak veya yeniden yaratmak için mücadele edebilirler. Bu senaryoda, kitaplar orijinal hallerinden tamamen farklı bir şeye dönüşebilirler, ancak hala insanların özgür düşünmelerine ve sorgulama yapmalarına yardımcı olurlar.
- Karakterlerin çoğunluğu kitapların değerini anlamaz ve hatta kitapların yasaklanması için argümanlar sunarlar. Farklı bir kurguda, kitaplar herkes tarafından değerli birer araç olarak görülebilir. Bu senaryoda, kitaplar toplumun tüm katmanlarında okunabilir ve okuma sevgisi yaygın hale gelebilir. Ancak bu durumda, kitapların korunması ve yayılması için başka bir sorun veya engel ortaya çıkabilir.

Fahrenheit-451, gelecekteki bir toplumda kitapların yasaklandığı bir dünyada geçen bir distopya romanı olması bakımından okuyucuya birçok faydasının olacağı düşünülmektedir. Bu faydalardan bazıları aşağıda belirtilmiştir.

- Yaratıcı ve çarpıcı bir dünya: Fahrenheit-451, benzersiz ve yaratıcı bir dünya sunar. Roman, distopik ögeleri, toplumsal eleştirileri ve sosyal adaletsizliği ele alır ve okuyuculara bu kurgusal dünya hakkında fikirler verir.
- Toplumsal eleştiri: Roman, toplumun kültür ve düşünceler üzerindeki etkisini ele alır. Kitap, yasaklama ve sansür gibi toplumsal baskıların kitlesel kontrolü nasıl sağladığını anlatır. Bu, okuyuculara toplumun yönetimindeki eşitsizlikleri ve hakları anlama konusunda yardımcı olabilir.
- Özgür düşünce: Fahrenheit-451, kitapların yasaklanması sonrası insanların düşünme ve düşünce özgürlüğü konusunda sorgulamasını ele alır. Kitap okumak, özgür düşünceyi teşvik eder ve okuyuculara farklı perspektifler sunarak, dünyaya ve topluma daha geniş bir bakış açısı kazandırır.
- Kişisel gelişim: Roman, ana karakterin içsel bir yolculuğunu da ele alır. Kendini keşfetmek, dünya görüşünü genişletmek ve farklı görüşleri anlamak, okuyuculara kişisel gelişim ve farkındalık sağlayabilir.
- Kitap sevgisi: Fahrenheit-451, kitapların gücü ve önemini vurgulayan bir roman. Okuyuculara kitapların sadece bilgi kaynağı olmadığını, aynı zamanda düşünceleri, hayalleri ve duyguları ifade etmek için de bir araç olduğunu hatırlatır.
- Kitapların gücü: Fahrenheit-451, kitapların insanlar ve toplum üzerindeki gücünü vurgular. Okuyuculara kitapların sadece bilgi kaynağı olmadığını, aynı zamanda fikirleri, düşünceleri ve hayalleri ifade etmek için de kullanılabileceğini hatırlatır.
- Düşünce özgürlüğü: Roman, distopik bir toplumda yaşayan insanların düşünce özgürlüğüne sahip olmaları gerektiğini vurgular. Kitap, sansür, yasaklama ve kitap yakma gibi toplumsal baskıların düşünce özgürlüğünü engelleyebileceğini, bu da toplumda eşitsizliğe ve baskıya yol açabileceğini gösterir.
- Toplumsal eleştiri: Fahrenheit-451, toplumsal eleştiriyi öne çıkarır. Kitap, toplumda kültür ve düşünceler üzerindeki baskıların ve kontrolün nasıl gerçekleşebileceğini gösterir. Okuyucular, toplumun güç dengelerini anlama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirme konusunda farkındalık kazanabilir.

- İçsel yolculuk: Fahrenheit-451, ana karakterin içsel bir yolculuğunu ele alır. Okuyucular, kendilerini keşfetme, düşünce ve davranışlarının nedenlerini anlama ve kişisel gelişim konusunda bir farkındalık kazanma konusunda ilham alabilir.
- Kurgusal dünya ve hayal gücü: Fahrenheit-451, yaratıcı ve çarpıcı bir dünya sunar. Okuyucular, farklı bir dünyada yaşamanın ve kurgusal olaylar hakkında düşünmenin hayal güçlerini geliştirebileceğini görebilirler.

Sonuç olarak, Fahrenheit-451, okuyuculara kitapların gücü, düşünce özgürlüğü, toplumsal eleştiri, içsel yolculuk ve hayal gücü gibi farklı bakış açıları kazandırabilir. Okuyucular, kendi hayatlarını, dünyayı ve toplumu anlama konusunda daha geniş bir perspektif elde edebilirler. Ayrıca Fahrenheit-451'in okunması, okuyuculara yaratıcı bir dünya, toplumsal eleştiri, özgür düşünce, kişisel gelişim ve kitap sevgisi sağlayabilir. Bu nedenle, roman okunması gereken önemli eserlerden biridir.

4.4.6. "Gelecek Şok" Adlı Kitabın Analizi

Alvin Toffler tarafından 1970 yılında yayımlanan "Şok/Gelecek Korkusu" adlı eser, günümüz dünyasında hala popülerliğini koruyan bir sosyal bilimler klasiğidir. Kitap, geleceğe dair öngörüler yaparak, teknolojik, sosyal ve ekonomik değişimlerin insanları nasıl etkileyeceğini ele alır. Toffler, kitapta özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan hızlı teknolojik değişimleri ve bunun insanlar üzerindeki etkilerini inceler. Kitapta yer alan bazı konu başlıkları şunlardır:

- Toplumda meydana gelen hızlı değişimlerin neden olduğu "gelecek korkusu" ve insanların buna nasıl tepki gösterdiği.
- Yeni teknolojilerin insanlar üzerindeki etkileri, özellikle de bilgisayar teknolojisi, robotlar ve otomasyon gibi işlerde insan gücünün yerini alabilecek teknolojiler.
- Sanayi devriminden bu yana meydana gelen ekonomik değişimlerin, özellikle de küreselleşmenin, işsizliği nasıl etkilediği.
- Aile, eğitim ve sosyal yapılar gibi temel toplumsal kurumların değişen yapıları ve bu değişimlerin sonuçları.
- İnsanların geleceğe ilişkin kaygılarının nasıl aşılacağı ve geleceğin şekillenmesinde insanların rolünün ne olması gerektiği konuları işlenmektedir.

Şok/Gelecek Korkusu eserinde geçen ifadeler üzerinden gerçekleştirilen analizlere ilişkin bulgular şu şekildedir:

"Geleceği tahmin edebilmenin tek yolu, onu yaratmaktır."

Bu alıntı, Toffler'ın gelecek hakkındaki bakış açısını özetler. Ona göre, geleceği yaratmak, öngörmekten daha önemlidir. Gelecekteki değişimleri öngörmek yerine, onları yaratanlar olmak daha etkilidir.

"Gelecek korkusu, yarının getireceği sorunlar hakkında endişelenmenin normal bir insani tepkisidir."

Bu alıntı üzerinden Toffler, insanların gelecekle ilgili endişelerinin normal olduğunu ve bu endişelerin bizi tehditlerden korumaya yardımcı olabileceğini belirtir. Ancak, bu korkunun aşırı olması durumunda, insanların değişime direnç göstermelerine ve gelişime ayak uydurmalarını zorlaştırmasına neden olabilir.

"Korkunun büyük kısmı, yeni durumların bizi şimdiye kadar tanıdığımız her şeyden ayırdığını düşündüğümüz için kaynaklanır."

Burada Toffler, insanların korkularının çoğunun, beklenmedik değişimlerin bizi rahatsız etmesi ve rutinlerimizi bozması nedeniyle ortaya çıktığını söyler. Ancak, gelecekteki değişimleri kabul etmek ve onlara adapte olmak için eski inançlarımızı ve davranışlarımızı yeniden değerlendirmemiz gerektiğini de belirtir.

"Değişimin hızı, bir toplumun kapasitesinden daha fazla olursa, insanların ve kurumların tahrip olmasına neden olabilir."

Bu alıntı ile Toffler, değişim hızının, insanların ve kurumların buna ayak uydurabilecekleri kapasitelerinden daha fazla olması durumunda, tahribatın ortaya çıkabileceğine işaret eder. Bu nedenle, değişimin hızı ile insanların adapte olma kapasiteleri arasında bir denge kurmanın önemli olduğunu vurgular.

"İnsanlar, teknolojik yeniliklerin getirdiği değişimlerden korkuyorlar."

Burada Toffler, insanların teknolojik yeniliklerin getirdiği değişimlerden korktuklarını ve bu korkunun yeni teknolojilere karşı direnç göstermelerine neden olduğunu belirtir. Ancak, teknolojik değişimlerin getirdiği faydaların da göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgular.

Günümüzde yaşanan gelişmeler düşünüldüğünde Şok/Gelecek Korkusu eserinde yer alan ve günümüzü tasvir eden tahminlere aşağıda yer verilmiştir.

- Bilgi ve teknoloji artık hızla ilerliyor ve bu da insanların şaşkınlık, endişe ve korku hissetmelerine neden oluyor.

- Gelecekteki ekonomik ve sosyal yapılar, endüstriyel devrim sonrasındaki yapıdan radikal şekilde farklı olacak.
- İnsanlar artık eski alışkanlıklarını bırakmak zorunda kalacak ve yeni beceriler öğrenerek kendilerini yenilemek zorunda kalacaklar.
- Kültür ve medya, insanların algılamaları ve davranışları üzerinde büyük bir etkiye sahip olacak.
- İnsanlar artık daha fazla kişisel özgürlük isteyecek ve hükümetlerin bu taleplere cevap vermesi gerekecek.
- Eğitim sistemleri, öğrencileri gelecekteki işler için hazırlamak için daha farklı bir şekilde yapılandırılmalıdır.
- Gelecekte insanlar, daha uzun yaşayacak ve yaşlılık dönemleri daha uzun olacak, bu da sağlık hizmetleri ve emeklilik sistemlerinde büyük değişikliklere neden olacak.
- İş dünyası, daha hızlı ve esnek bir şekilde çalışabilmek için daha fazla teknolojiye yatırım yapacak.

Toffler'in bu tespitleri, kitabın yayınlandığı 1970'lerden bu yana gerçekleşen teknolojik gelişmelerin ve toplumsal değişimlerin önemli bir kısmını yansıtmaktadır. Kitap, okuyuculara geleceğe dair büyük resim ve değişimler hakkında bilgi ve farkındalık kazandırırken, aynı zamanda gelecek korkusunun üstesinden nasıl gelinebileceği hakkında da pratik öneriler sunmaktadır.

Şok/Gelecek Korkusu kitabında geçen diğer alıntılara ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

"Gelecek, mevcut hızımızla, her geçen gün daha da belirsizleşiyor."

Bu alıntı, geleceğin hızla değiştiği ve belirsizliğinin arttığı fikrini vurgular. Teknolojinin gelişmesi, küreselleşme, iklim değişikliği ve diğer faktörler, insanların önlerindeki zorlukları anlamalarını ve bu zorluklara karşı hazırlıklı olmalarını zorlaştırır.

"Gelecek, yalnızca bir kehanet değildir; o, aynı zamanda insanların yarattığı bir şeydir ve biz de geleceği şekillendirenleriz." Bu alıntı, geleceğin insanların elinde olduğunu ve insanların kararlarının geleceği şekillendireceğini vurgular. Bu nedenle, insanların geleceğe dair kararları ve eylemleri, gelecekteki sonuçları belirlemede büyük bir rol oynar.

"Gelecek, değişimin hızına ayak uyduramayanların değil, değişimi yönetenlerin olacaktır." Bu alıntı, gelecekte başarılı olmanın, değişime

uyum sağlayabilme yeteneğinden geçtiğini vurgular. Değişime uyum sağlayamayanların geride kalacaklarını ve başarısız olacaklarını belirtir.

"Gelecekte en büyük kaynak, bilgi olacaktır." Bu alıntı, bilginin gelecekteki önemine işaret eder. Bilgi, güçtür ve gelecekteki başarı, insanların bilgiye erişebilme yetenekleriyle doğrudan bağlantılıdır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, bilgiye erişim daha da kolaylaştı ve bilgiyi iyi kullananlar daha fazla başarı elde edebilir.

"Geleceğin en büyük tehlikesi, her şeyin değişeceği gerçeğine karşı duyulan korkudur." Bu alıntı, insanların geleceğe dair endişelerinin, geleceği şekillendirmede büyük bir engel olabileceğini belirtir. İnsanların gelecekte neler olacağına dair endişeleri, onların karar verme süreçlerini ve eylemlerini etkileyebilir. Geleceğe hazırlanırken, olumlu bir bakış açısına sahip olmak ve değişime uyum sağlamak önemlidir.

"Geleceği tahmin etmek hiçbir zaman kolay değildir, ancak geleceği yaratmak çok daha kolaydır."

"Geleneksel kalıpların dışına çıkma, daha önce hiç deneyimlenmemiş şeyler yapma ve farklı düşünme, gelecekte başarılı olmak için önemlidir."

"Teknolojik ilerleme, insanların yaşamlarını kolaylaştırabilir ve geliştirebilir, ancak aynı zamanda birtakım riskler de taşır. Bu nedenle, teknolojik ilerleme ile birlikte insanların gelişmeleri, güvenliğin ve etik değerlerin korunması açısından önemlidir."

"Gelecekte, değişime ayak uydurmak ve kendini sürekli olarak geliştirmek, rekabetçi bir iş dünyasında hayatta kalmak için önemli olacaktır."

"Gelecekteki başarı, esneklik ve uyum sağlama yeteneğine sahip olanlara ait olacaktır. Bu, değişen koşullara hızla adapte olabilen, öğrenme becerilerine sahip ve farklı düşünebilen kişileri ifade eder."

"Gelecekte, sadece bireysel olarak değil, aynı zamanda küresel düzeyde de sorumluluk almamız gerekiyor. İklim değişikliği, yoksulluk, eşitsizlik ve diğer birçok sorun, herkesin ortak sorunu haline geldi. Bu nedenle, geleceğin başarılı liderleri, küresel sorunları ele alabilen ve çözüm önerileri sunabilen kişiler olacaklardır."

Buraya kadar eserde geçen gelecek tahminlerinin içeren analizlere yer verilmiştir. Günümüze dair tahminlerin birçoğunun gerçekleştiği Şok/Gelecek Korkusu adlı esere şu kurguların eklenmesi mümkün olabilir:

- Teknolojik Gelişmelerin İnsan Hayatı Üzerindeki Etkisi: Kitapta bahsedildiği gibi, teknolojik gelişmeler insan hayatını derinden etkiler ve hızlı bir şekilde değişir. Farklı bir kurgu olarak, insanların teknolojinin getirdiği değişiklikleri kabullenemeyip, geriye dönük bir yaşam tarzına geri dönmeye çalıştıkları bir dünya hayal edilebilir.
- Sosyal Değişim ve Aile Yapısı: Kitapta, aile yapısının değiştiği ve evlilik kavramının farklılaştığına dair vurgular yapılıyor. Farklı bir kurgu olarak, aile yapısının tamamen farklılaştığı ve insanların topluluklar halinde yaşadığı bir dünya tasarlanabilir.
- Ekonomik Yapı ve İş Dünyası: Kitapta, iş dünyasının değiştiği ve ekonomik yapıların değişimlerden etkilendiği vurgulanıyor. Farklı bir kurgu olarak, insanların iş dünyasına karşı tamamen farklı bir bakış açısı geliştirdiği bir dünya düşünülebilir. Örneğin, insanların bir araya gelerek, iş yapmak için geleneksel iş modellerinden farklı, daha esnek ve kolaylaştırıcı bir sistem geliştirdikleri bir dünya kurgulanabilir.
- İletişim ve Bilgi Teknolojileri: Kitapta, iletişim teknolojilerinin gelişmesinin, bilgiye erişimin kolaylaştırılması gibi olumlu etkileri olduğu vurgulanıyor. Farklı bir kurgu olarak, iletişim teknolojilerinin daha da gelişmiş olduğu ve insanların birbirleriyle anında iletişim kurabildiği bir dünya hayal edilebilir. Örneğin, insanların sanal gerçeklik teknolojileri sayesinde birbirleriyle etkileşime geçebildiği, dünya çapında bir dijital topluluk oluştuğu bir dünya tasarlanabilir.
- Çevre ve Sürdürülebilirlik: Kitapta, çevrenin korunmasının ve sürdürülebilirliğin önemine değiniliyor. Farklı bir kurgu olarak, insanların çevre bilincinin daha da arttığı, sürdürülebilir bir yaşamın önceliklendirildiği bir dünya düşünülebilir. Örneğin, insanların doğal kaynakları daha dikkatli kullanarak, atık üretimini minimuma indiren ve yenilenebilir enerji kaynaklarına daha fazla yatırım yapan bir dünya tasarlanabilir.
- Gelecekte insanların nasıl yaşayacağına dair bir dizi farklı senaryo yazılabilir. Örneğin, uzayda yaşam mümkün olabilir mi? Ya da, dünya dışında bir gezegende yaşam mümkün mü? Bu senaryolar, Şok-Gelecek Korkusu'nun gelecek tahminleri ile birleştirilerek gelecekte insanların karşılaşabileceği zorlukları ve fırsatları ele alabilir.

- Kitabın karakterlerinden birinin hikâyesi daha detaylı bir şekilde ele alınabilir. Örneğin, kitaptaki kaygılarını yenen bir karakterin hayatını ve bu değişimi nasıl başardığını anlatan bir öykü yazılabilir.

Şok-Gelecek Korkusu kitabını okuyanlar, gelecekle ilgili farklı bakış açıları kazanabilirler. Kitap, endüstriyel toplumdan bilgi toplumuna geçişin getirdiği sorunları ve değişimleri ele alarak okuyuculara yeni bir bakış açısı sunar. Okuyucular, toplumun ve ekonominin nasıl evrimleştiği konusunda daha derin bir anlayışa sahip olabilirler. Ayrıca, teknolojinin ilerlemesi, işgücündeki değişiklikler, hızlı küreselleşme ve diğer faktörlerin etkisiyle, gelecekte iş dünyasında ortaya çıkacak fırsatlar ve tehditler hakkında da farkındalık kazanabilirler. Bunun yanı sıra, kitap, insanların yaşamlarında karşılaşabilecekleri değişimlere nasıl adapte olabilecekleri konusunda da fikirler sunar. Toffler, bilgi toplumunda başarılı olmak için yenilikçilik, yaratıcılık ve esnekliğin önemini vurgularken, aynı zamanda gelecekte ortaya çıkabilecek toplumsal sorunlar hakkında da uyarılarda bulunur.

Şok-Gelecek Korkusu, toplumsal ve ekonomik değişimlere adapte olma konusunda okuyuculara ilham veren bir kitaptır. Okuyucular, gelecekte karşılaşacakları değişimlere daha hazırlıklı ve esnek bir şekilde yaklaşabilirler. Şok-Gelecek Korkusu gibi bir eser okuyanlar, gelecekle ilgili endişelerini anlama ve yönetme konusunda yardımcı olabilecek bilgiler edinebilirler. Ayrıca kitap, insanların teknolojik ve sosyal değişimlere nasıl tepki verdiklerini anlamalarına yardımcı olabilir ve bireylerin hayatlarında kendilerine uygun bir gelecek planlaması yapmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, kitapta ele alınan konuların bazıları hala güncel ve önemlidir, örneğin, teknolojik gelişmelerin iş dünyasına etkisi ve toplumsal değişimlerin yarattığı kültürel ve sosyal değişimler gibi… Bu nedenle, Şok-Gelecek Korkusu eserini okuyanlar, günümüz dünyasında hala geçerli olan bu konular hakkında daha bilinçli ve düşünceli bir tutum benimseyebilirler.

4.4.7. “Üçüncü Dalga” Adlı Kitabın Analizi

Alvin Toffler'ın 1980 yılında yayımlanan Üçüncü Dalga isimli kitabı, çağdaş dünyanın yükselişi ve gelişmesine ışık tutan bir eser olarak kabul edilmektedir. Eser, Toffler'ın “üç dalga” kavramına dayanarak modern dünya tarihinin bir analizini sunduğu ve gelecek hakkında tahminlerin yer aldığı önemli bir yapıt olarak bilinmektedir.

Toffler'a göre, insanlık tarihi üç farklı dalga içerisinde gelişmiştir. Birinci dalga, avcılık ve toplayıcılık dönemlerinden Tarım Devrimi’ne kadar olan dönemi

kapsar. İkinci dalga ise Sanayi Devrimi ile başlayarak bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle devam eden dönemi ifade eder. Üçüncü dalga ise, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkan bir dönemdir.

Kitap, insanların endüstriyel devrimin doğurduğu problemleri çözmek için Üçüncü Dalgaya ihtiyaç duyduklarını ve bu döneme geçiş yapmak için örgütsel, sosyal ve ekonomik yapılarda önemli değişiklikler yapmaları gerektiğini savunur. Toffler, gelecekteki dünya için öngörülerde bulunarak, çağımızın dünya düzeninde yaşanacak köklü değişimlere dikkat çeker. Ayrıca, teknolojik gelişmenin getirdiği güçlerin, dünya genelindeki iş yapma şekillerinde, örgütsel yapılarda ve insanların yaşam biçimlerinde büyük değişiklikler yapacağına işaret etmektedir. Bunun yanı sıra Toffler; insanları teknolojik gelişmelerin getirdiği değişimlerin ne kadar hızlı olduğu konusunda uyarıda bulunmakta ve bu hızın bireylerin ve toplumların adapte olması için yeterli zamanı sağlamadığını belirtmektedir. Günümüzde geleceğe geçmişten daha hızlı bir şekilde yaklaşılıyor olması Toffler'ın öngörüsünün güçlü olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında içerik analizi yöntemi ile analiz edilen eserde geçen gelecek ile ilgili tahminlere yönelik alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

- "Gelecekte başarılı olan insanlar, işlerini ve mesleklerini başarılı olmaları için gerekli olan geleneksel bilgi ve becerilerle birleştirip yenilikçi ve yaratıcı bir yaklaşım getirenler olacaktır." Bu alıntı, geleneksel bilgi ve becerilerin yanı sıra yenilikçi yaklaşımların da gerekliliğine işaret eder. Gelecekte başarılı olmak için, yenilikleri ve değişimi kabul edebilmek ve adaptasyon sağlayabilmenin önemli olacağı vurgulanmaktadır.
- "Üçüncü dalga toplumlarında başarı, daha önce hiç olmadığı kadar özgünlük, yaratıcılık ve yenilikçilik gerektirir." Bu alıntı, Üçüncü Dalga toplumlarının özgünlük, yaratıcılık ve yenilikçilik konusunda kendilerini geliştirmeleri gerektiğinin ortaya konması açısından önemlidir. Bu nedenle, gelecekte başarılı olmak isteyenlerin, sıradanlıktan çıkarak farklılık yaratan, yenilikçi fikirler ortaya koyabilen ve yaratıcı bir bakış açısına sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır.
- "Gelecekte başarı, bireylerin kendi kendilerine öğrenmeleri ve kendilerini eğitmeleriyle ilgilidir." Bu alıntı, öğrenme ve eğitimin önemine dikkat çeker. Gelecekte başarılı olmak için, sürekli öğrenme ve kendini eğitme

gereklidir. Bireyler, kendilerini geliştirmek için farklı kaynakları kullanarak öğrenmelerini ve becerilerini artırmalarını sağlamalıdır.

- "Gelecekte başarı, yüksek teknolojiyi kullanabilen ve diğer insanlarla iyi iletişim kurabilenlerin elinde olacaktır." Bu alıntı, teknoloji ve iletişimin önemine vurgu yapmaktadır. Gelecekte başarılı olmak için, teknolojiyi doğru kullanabilen ve iletişim becerileri güçlü olan bireylerin öne çıkacağı anlamına gelir.
- "Üçüncü dalga toplumlarında bilgi, güçtür." Bu alıntı, bilginin önemine dikkat çeker. Bilgi, Üçüncü Dalga toplumlarında güç ve başarı sağlamak için önemli bir araçtır. Bu nedenle, bireylerin sürekli olarak bilgi edinmeye çalışmaları ve kendilerini geliştirmeleri önemlidir. Günümüzde bilgi üretme ve işleme süreçleri çok hızlı ilerlediğinden büyük veri çalışmaları oldukça önem kazanmıştır. Buradan hareketle Üçüncü Dalga diye adlandırılan döneme ilişkin tahminlerin güçlü olduğu göze çarpmaktadır.
- "Birçok insan yalnızca eskiden olduğu gibi davranır. Değişen, iş dünyası, ekonomi ve siyasi hayatın yöntemleridir." Bu alıntı, toplumun bazı kesimlerinin değişime karşı dirençli olabileceğinin tahminini içermektedir. İnsanların genellikle alışkanlıklarına bağlı olduğu ve değişikliklerin onları rahatsız edebileceği düşüncesi de ağır basmaktadır. Ancak iş dünyası, ekonomi ve siyasi hayatın yöntemleri değiştikçe, insanların da buna uyum sağlamasının gerektiği vurgulanmaktadır.
- "Toplumlar, yaşadıkları koşullarla birlikte gelişirler ve değişirler. Bu nedenle, birçok toplumun değişimlere uyum sağlamakta zorlandığı görülmektedir." Bu alıntı da bir önceki alıntıya benzer şekilde toplumların değişime uyum sağlamakta zorlandığını ortaya koymaktadır. Toplumlar, belirli bir süreç boyunca belirli koşullar altında yaşayarak kendilerini geliştirirler ve bu durum oldukça uzun bir zaman alabilir. Ancak koşullar değiştikçe, toplumların da buna uyum sağlaması gerektiği vurgulanmakta ve uyum her ne kadar zor olsa da süreç içerisinde olmasının gerektiği belirtilmektedir.
- "Üçüncü Dalga, üretim yöntemlerinin, iletişim teknolojilerinin ve yönetim yöntemlerinin birleşimi olarak tanımlanabilir." Bu alıntı, Üçüncü Dalga olarak üretim yöntemleri, iletişim teknolojileri ve yönetim yöntemlerinin birleşimi ve geleneksel üretim yöntemlerinin yerini daha modern ve verimli

üretim yöntemlerinin aldığı bir dönemi ifade etmektedir. Ayrıca, iletişim teknolojileri ve yönetim yöntemlerinin de giderek önem kazanacağı ifadesi günümüzde yaşanan gelişmelere vurgu yapmaktadır.

- "İlerleme, her zaman insanlık için iyi değildir. İlerleme, birçok olumsuz sonuç doğurabilir." Bu alıntı ile ilerlemenin her zaman pozitif sonuçlar doğurmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Örnek verilecek olursa, günümüzde daha modern üretim yöntemleri, geleneksel işlerin kaybolmasına neden olabilmektedir. İletişim teknolojileri üzerinden de insanların teknoloji bağımlılığı sebebiyle daha izole halde yaşamaya alışması örnek verilebilir. Bu nedenle, ilerlemenin sağladığı faydaların yanı sıra, olumsuz sonuçlarının da olabileceği düşünülerek gelecek konusunda önemli planlamalar yapılması gerektiği belirtilmektedir.
- "Tarihsel süreç içinde insanlık üç ayrı dalgayla karşılaşmıştır: tarım devrimiyle birlikte gelişen birinci dalga, sanayi devrimiyle yükselen ikinci dalga ve bilgi devrimiyle oluşan üçüncü dalga. İnsanlar üçüncü dalga toplumunda hayatlarını, işlerini, iletişimlerini, alışkanlıklarını ve beklentilerini yeniden tanımlıyorlar." Bu alıntıda Toffler, insanlık tarihindeki üç ana dalganın özetini verir. Özellikle üçüncü dalga toplumunun teknoloji ve bilgi odaklı olduğunu ve bu toplumun geleneksel yapıları ve alışkanlıkları bir kenara bırakarak gelecek konusunda daha fazla planlamalar yapmaya başladığına değinilmektedir.
- "Bilgi ve teknolojinin hızla değişmesi, insanlar arasındaki sosyal, ekonomik ve siyasi ilişkilerde köklü değişikliklere neden olmuştur. İşler, meslekler, eğitim ve öğrenme biçimleri, aile yapıları, toplumsal sınıflar, kültürler ve değerler değişmiştir."

Bu alıntıda Toffler; işler, meslekler, eğitim ve öğrenme biçimleri, aile yapıları, toplumsal sınıflar, kültürler ve değerlerin değiştiği ve değişmeye de devam edeceğini ortaya koymaktadır. Bu değişikliklerin, üçüncü dalga toplumunda ortaya çıkan yeni fırsatlar ve zorlukları da beraberinde getireceği ve fırsatlardan uygun bir şekilde yararlanılması, zorlukların da üstesinden gelebilecek şekilde geleceğe hazırlanılmasına özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Üçüncü Dalga adlı eser, geniş bir konu yelpazesi ve kapsamlı bir dünya görüşü içerse de farklı bakış açıları ortaya koyabilmek adına şu kurgular ile genişletilebileceği düşünülmektedir:

- Eserde bahsedilen "üçüncü dalga"nın yanı sıra, dördüncü ve beşinci dalgaların nasıl ortaya çıkabileceği ve insanlık üzerinde nasıl bir etkisi olabileceği konusunda kurgular yazılabilir.
- Eserdeki teknoloji, ekonomi ve sosyal değişimlerin yarattığı etkileri daha da derinleştiren kurgular yazılabilir. Örneğin, yapay zekanın insan hayatındaki rolü, siber güvenlik, dijital para birimleri gibi konular ele alınabilir.
- Eserde bahsedilen "sosyal bölünme" gibi konulara odaklanan kurgular yazılabilir. Örneğin, sınıfsal farklılıkların artması, zengin-fakir uçurumunun genişlemesi, göçmen krizi gibi konular ele alınabilir.
- Eserdeki toplumsal değişimlerin insan psikolojisi üzerindeki etkilerine odaklanan kurgular yazılabilir. Örneğin, teknolojinin insanların yaşam biçimlerinde yarattığı psikolojik etkiler, gelecekteki iş modellerinin insanların zihin dünyasına etkisi gibi konular ele alınabilir.
- Eserde bahsedilen küreselleşme ve kültürel farklılıkların nasıl bir arada var olabileceği konusunda kurgular yazılabilir. Örneğin, küresel bir toplumun ortaya çıkması ve kültürel farklılıkların nasıl bir arada var olabileceği, kültürler arası etkileşimler gibi konular ele alınabilir.

Alvin Toffler'ın "Üçüncü Dalga" kitabı, okuyuculara geleceğe yönelik bir vizyon sunarak, insanların dünyayı anlamalarına, değişime ayak uydurabilmelerine ve yaşamlarını şekillendirebilmelerine yardımcı olabilir. Ayrıca, kitapta yer alan analizler, öngörüler ve örnekler, iş dünyasında, siyasette, teknolojide, sosyal yapıda, kültürde ve eğitimde değişim ve yenilik yapmak isteyenlere ilham verebilir. Ayrıca "Üçüncü Dalga" eserinin analizlerinden ve öngörülerinden yararlanarak, dünya genelinde yaşanan değişim ve dönüşümleri anlamlandırabilir, gelecekte beklenen gelişmeler hakkında fikir sahibi olabilir ve bunların kişisel ve iş yaşamlarında nasıl etkileri olacağına ilişkin bir perspektif kazanabilirler. Bunun yanı sıra kitapta yer alan fikirler, farklı düşünme biçimlerine ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasına ilham verebilir. Okuyucular, gelecekteki değişimlere uyum sağlamak ve fırsatları değerlendirmek için yeni fikirler ve stratejiler geliştirmek için "Üçüncü Dalga"dan ilham alabilirler.

Bu bulgular ışığında, Üçüncü Dalga eseri okuyuculara, günümüzün ve geleceğin dünyasında karşılaşabilecekleri sorunlara karşı hazırlıklı olmaları ve

değişen toplumsal yapıya uyum sağlamaları için değerli bir perspektif ve yol gösterici bir kaynak sunması bakımından önemlidir..

4.4.8. "Ütopya" Adlı Kitabın Analizi

Thomas More'un "Ütopya" adlı eseri, 1516 yılında İngilizce olarak yayınlanmış genel hatlarıyla ismi üzerinden ütopik bir eser olarak bilinse de bazı distopik fikirleri de bünyesinde barındırmaktadır. Eser, yazarın hayalindeki ideal bir toplumun yansıması olarak bilinmektedir. Eser, İngiltere Kralı Henry VIII'in danışmanı olan More'un, hayalindeki ideal toplum düzenini tasvir etmesiyle başlar. Kitapta More, ütopya adasında yaşayan insanların nasıl yaşadıklarını, işlerini nasıl yaptıklarını, toplumda nasıl bir düzen olduğunu, politikalarını ve adalet sistemlerini zihninde var olan öngörüler üzerinden betimlemektedir.

Eserdeki en önemli hususlardan biri adaletin ve eşitliğin hâkim olduğu bir toplum düzeninden bahsediliyor olmasıdır. Adaletin sağlanması için insanların belli bir ahlaki çizgide yaşaması ve kişisel çıkarların toplumun çıkarının önüne geçmemesi gerektiği savunulmaktadır. Herkesin eşit şartlarda yaşadığı, mal ve hizmetlerin adaletli bir şekilde dağıtıldığı bu sayede de insanların çalışmaktan ve bir arada bulunmaktan keyif aldığı bir dünya düzeni yansıtılmaktadır.

"Ütopya"da ideal toplum düzeninin yanı sıra toplumsal konulara ilişkin eleştiriler de yer almaktadır. Avrupa toplumlarındaki kötü yönetim, adaletsizlik ve dini sorunlar gibi konular da işlenmiştir. Ütopik bir toplum düzeninden bahsedilse de toplum içerisinde yaşanan aksaklıklar, yanlış yönetim düzeni ve eşitsizlik gibi konular da işlendiğinden, eserin insanların sorgulama ve araştırma konusunda teşvik edici bir yönü bulunmaktadır. 16. yüzyılda yazılmış olmasına rağmen, günümüze kadar süregelen ilgi çekici tahmin ve planlamalar içermesi ile hâlâ birçok okurun ilgisini çeken önemli bir eser durumundadır.

Bu eserin okunması esnasında gerçekleştirilen içerik analizi kapsamında şu verilerin işlendiği belirlenmiştir:

- "Ütopya" kitabında, ilk işlenen konu toplumda eşitliğin ve adaletin önemli olduğu konusudur. Yazara göre insanların mutlu olması ve refah seviyelerinin artmasındaki en temel husus adaletin sağlanmış olmasıdır. Her ne kadar ideal toplum düzeni ele alınmış olsa da gelecekte de adalet ve eşitlik duygularının önemli olacağı konusuna vurgu yapılmış olması da eserin güçlü bir öngörü çerçevesinde kurgulandığını göstermektedir.

- Eserde işlenen diğer husus da özel mülkiyetin olmadığı bir toplumun tasarlanmış olmasıdır. Bu toplumda bireysel kazanç yerine, toplumsal refahın ön planda olduğu bir yapı söz konusudur. İnsanların temel amacının toplumu yüceltmek ve çevresindekilerin refah içinde yaşamasına katkı sağlamak olduğu betimlenmiştir. Bu temel amaçları benimsemeyen toplumlarda insanların mutsuz olabileceği ve kargaşaların yaşanabileceğinin belirtilmesi, günümüze kadar sürekli tartışılan bir konu olması bakımından eserin ne kadar güçlü bir öngörü içerdiğine işarettir.
- Kitapta ütopyanın bir ada olarak tasarlanması da dikkat çekici bir konudur. Ada, insanların kendilerini dış dünyadan soyutladıkları ve kendi kendilerine yetebildikleri bir alan olarak tasarlanmıştır. İdeal bir toplumun yer aldığı bir adada insanlar bir arada yaşarlar, herkes eşitlik, adalete ve refaha dayalı bir düzen içinde yer alır. İnsanlar arasında sosyal eşitlik ve dayanışma sağlanırken, rekabet, hırs ve açgözlülük gibi negatif insan özellikleri de bertaraf edilir. Ada'da insanlar temel ihtiyaçlarını karşılamak için kolektif bir şekilde çalışır ve doğal kaynakları sürdürülebilir bir şekilde kullanır. Bu sayede insanlar, bireysel çıkarlarını bir kenara bırakarak toplumun genel refahına odaklanırlar. "Ada", insan doğasının iyilik ve toplumsal düzen arayışını yansıtmakta ve insanların daha mutlu, daha adil ve daha barışçıl bir toplumda yaşayabileceklerini göstermektedir. Bu tasvir, ideal bir toplumun nasıl olabileceği konusunda bir vizyon sunarak, insanların mevcut toplumsal sorunlardan uzaklaşabilecekleri bir düşünce deneyimi sunmayı amaçlamaktadır.
- Eserde insanların eğitim ve bilgiye erişimlerinin önemi de vurgulanır. Eğitimli bir toplumda insanların daha donanımlı, bilinçli ve sorumluluk sahibi olabilecekleri düşünülür. More'un düşünceleri, çağdaş toplumsal sorunların kökenlerini ve çözümünü ele alırken, eğitimin önemine dikkat çeker. Eğitimli bir toplumda insanlar, toplumsal sorunlara daha duyarlı olurlar ve daha iyi çözümler üretebilirler. Sorumluluk bilinci ve toplumsal adalet duygusu güçlenir. Bireyler, kendi çıkarlarının yanı sıra toplumun genel refahını da gözetirler. Bu da daha adil, sürdürülebilir ve uyumlu bir toplumun oluşmasına katkıda bulunur. Thomas More, eğitimli bir toplumun insanların potansiyellerini tam olarak gerçekleştirebilecekleri ve daha iyi bir dünya yaratma fırsatını elde edebilecekleri bir vizyonunu tasvir etmek

suretiyle, insanların yaşamlarını iyileştirmek için eğitime verilen önemi vurgulamıştır.

- "Ütopya" kitabı insanların doğayla uyumlu bir yaşam sürdürmeleri gerektiği fikrini de ortaya atar. Kitap, insanların doğayla uyumlu bir yaşam sürdürmeleri gerektiği fikriyle, o dönemdeki Avrupa toplumunun aşırı tüketim, açgözlülük ve doğal kaynakların sömürülmesi gibi sorunlarını eleştirir. Ayrıca ideal bir toplum modeli olan Ütopya'yı tasvir ederek, insanlara farklı bir yaşam biçimi ve değer sistemi sunulmuştur. Doğayla uyumlu bir yaşam sürdürme fikri, bu alternatif toplum modelinin temel prensiplerinden biridir. İnsanların doğal kaynakları sürdürülebilir bir şekilde kullanmaları gerektiğini vurgular. Bu, gelecek nesillerin de doğal kaynaklardan faydalanabilmesi için önemli bir prensiptir. Kitap, insanların maddi kazanç ve tüketim hırsıyla değil, doğayla uyumlu bir yaşam sürdürerek daha mutlu olabileceklerini öne sürer. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, insanların daha dengeli, sağlıklı ve huzurlu bir yaşam sürmelerine katkıda bulunabileceğini işaret eder.

Genel olarak, "Ütopya" kitabından çıkarılabilecek en önemli tespit, ideal bir toplumun nasıl olabileceği konusunda fikir vermesidir. Eşitlik, adalet, toplumsal refah, eğitim, doğayla uyumlu yaşam gibi temel değerler, günümüzde de hala tartışılan ve üzerinde çalışılan konular olması bakımından eserin zamanını aşan ve günümüzü de yansıtan bir eser olması gelecek öngörüleri açısından isabetli tahminler içerdiği belirtilmektedir.

Thomas More'un Ütopya'sı, 16. yüzyılda yazılmış bir eser olmasına rağmen, modern bilim kurgu türünün öncülerinden biri olarak kabul edilir. Dolayısıyla bu kitaba farklı kurgular eklemek, aslında modern bilim kurgunun başlangıcına farklı yönlerden bakmak anlamına gelebilir.

Örneğin günümüzdeki teknolojik gelişmeleri göz önünde bulundurarak, Ütopya dünyasında kullanılan teknolojik araçlar ve ekipmanlar hakkında farklı ayrıntılar eklenebilir. Bunlar; uzay gemileri, robotlar ve yapay zekâ sistemleri olabilir. Bu sayede eserin yazıldığı dönem ile günümüz teknoloji arasında bağ kurulması sağlanabilir.

Ayrıca, kitapta anlatılan toplumsal düzenlemeler hakkında farklı kurgular da geliştirilebilir. Örneğin kitapta anlatılan eşitlik ve dayanışma kavramlarını modern dünya koşullarına uyarlamak için farklı senaryolar oluşturulabilir ya da daha farklı

bir toplumsal yapı ve düzenleme anlayışı üzerinden eserden bambaşka bir ütopya yaratılabilir.

Son olarak, Ütopya romanında anlatılan felsefi ve siyasi kavramları günümüz dünyasına uyarlamak için de farklı kurgular geliştirilebilir. Örneğin kitapta bahsedilen siyasi rejimleri, modern dünya koşullarına uyarlamak ve bu rejimlerin avantajları ve dezavantajları üzerine düşünmek de yeni bir kurgu olarak eklenebilir. Ya da modern dünyanın küresel sorunlarına farklı bir felsefi bakış açısı getirerek, bu sorunlara çözüm yollarının geliştirilmeye çalışıldığı bir düzen de kurgulanabilir.

Thomas More'un "Ütopya" romanını okumak, kişiye çeşitli katkılar sağlayabilir. Bu katkılar aşağıda sıralanmıştır.

- Eseri Okuyan Kişiye Farklı Bir Dünya Görüşü Kazandırır: "Ütopya", farklı bir toplum modelini ele alarak, okuyuculara insanlığın geleneksel toplum anlayışına farklı bir açıdan bakma fırsatı sunar. Bu da, okuyucuların dünya görüşlerini genişletir ve farklı bakış açılarına sahip olmalarını sağlar.
- Yenilikçi Düşünceleri Teşvik Eder: "Ütopya"da, farklı toplum yapıları, ekonomi modelleri ve eğitim sistemleri gibi konular ele alınır. Bu, okuyucuların yenilikçi fikirler geliştirmelerini ve düşünce kapasitelerini artırmalarını sağlar.
- Toplum ve Siyaset Konularında Anlayış Kazandırır: "Ütopya", farklı toplum modellerinin nasıl işlediği ve siyasi süreçlerin nasıl işlediği konusunda bilgi sağlar. Bu, okuyucuların dünya üzerindeki farklı toplum yapılarını ve siyasi sistemleri anlamalarına yardımcı olur.
- İnsan Doğası Hakkında Düşündürür: "Ütopya"da, insan doğası ve insan davranışlarına ilişkin çeşitli konular ele alınır. Bu, okuyucuların insan doğasını daha iyi anlamalarını ve davranışları hakkında farklı bir bakış açısı kazanmalarını sağlar.
- Dil ve Edebi Tarz Hakkında Farkındalık Kazandırır. "Ütopya", Latince yazılmış bir kitaptır ve edebi bir üslup kullanır. Bu, okuyucuların dil ve edebiyat hakkında farkındalık kazanmalarına yardımcı olur.
- Eleştirel Düşünmeyi Teşvik Eder: "Ütopya", farklı toplum modellerini ele alarak okuyucuların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Bu, okuyucuların bilgiyi sorgulama ve doğru kararlar vermeleri için gerekli olan analitik düşünme becerilerini kazanmalarını sağlar.

4.4.9. “Vakıf” Adlı Kitap Serisinin Analizi

Isaac Asimov'un ünlü Vakıf Serisi, bilim kurgu edebiyatının en etkileyici eserlerinden biri olarak bilinmektedir. Vakıf serisi, ilk olarak 1942 yılında Astounding Science Fiction dergisinde yayınlanan kısa öykülerden oluşmaktadır. Daha sonra Asimov, bu öyküleri tek bir roman haline getirerek Vakıf adı altında yayınlamıştır. Seri, Asimov'un en ünlü eserlerinden biri olarak kabul edilir ve Hugo Ödülü dâhil birçok ödül kazanmıştır. Vakıf Serisi, binlerce yıl öncesinde galaktik bir imparatorluğun çöküşü sonrasında, insanlığın karanlık bir dönemde kalması ve sonrasında kendi geleceğini şekillendirmek için çaba harcaması konusunu ele alır. Seride, insanların geleceği hakkında tahminlerde bulunan matematiksel bir disiplin olan psikotarih ve onun kurucusu Hari Seldon'un yarattığı Vakıf adlı bir organizasyonun çabaları anlatılır.

Seride çeşitli karakterlerin yaşamı ve Vakıfın mücadelesi anlatılır. Karakterlerin başından geçen olaylar, zaman ve mekân değiştirdiği için, seri zaman içinde farklı yerlerde ve farklı karakterlerle devam eder. Seri, toplamda 7 roman ve birkaç kısa öyküden oluşmaktadır. Serinin etkisi daha sonraki birçok bilim kurgu yazarına ilham kaynağı olmuştur.

Vakıf serisi bilim kurgu edebiyatında birçok açıdan yenilikçi bir yaklaşım sergilemektedir. Bu yeniliklere başlıklar halinde aşağıda yer verilmiştir.

- Psikotarih: Seride matematiksel bir disiplin olan psikotarih, insanlık tarihinin gelecekteki yönü hakkında tahminler yapmak için kullanılır. Bu, bilim kurgu edebiyatında daha önce rastlanmamış bir fikirdir.
- Galaktik Bir İmparatorluğun Çöküşü: Seri, galaktik bir imparatorluğun çöküşü sonrasında insanlığın yalnız kalması ve kendi geleceğini şekillendirmesi konusunu ele alır. Bu, bilim kurguda popüler bir tema olan uzaylı istilasından farklı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Karmaşık Kurgu: Seri, birçok karakterin hayatı ve Vakıf'ın mücadelesi hakkında anlatılan bir dizi öyküden oluşur. Bu öyküler, zaman ve mekân açısından farklı yerlerde ve farklı karakterlerle devam eder. Bu karmaşık kurgu yapısı, Vakıf serisini diğer bilim kurgu eserlerinden ayıran en önemli özelliklerinden biridir.
- Toplumsal Eleştiri: Seri, insan toplumlarının kusurlarını ve zayıf noktalarını eleştirir. Seride, insanlığın savaş, hırslar, iktidar arzusu ve cahilliği gibi kusurları ele alınır ve bu kusurların insanlık tarihindeki sonuçları tartışılır.

- Bilimsel Gerçekçilik: Seri, bilim kurguda sıklıkla göz ardı edilen bilimsel gerçekçiliği benimser. Asimov, hikâyelerinde bilimin gerçekliği ve mantığına büyük önem verir ve bu da serinin bilim kurgu edebiyatındaki kalıcılığına katkı sağlar.

Bu özgün fikirler Isaac Asimov'un Vakıf Serisini bilim kurgu edebiyatının en etkileyici eserlerinden biri haline getirmiştir. Vakıf serisi birçok ilham verici fikir ve gelecekle ilgili birçok tespit içermektedir. Buna ilişkin bazı örnekler şu şekildedir:

"Tarihin kanıtlanmış bir yasası vardır: İmparatorluklar çöker ve çökmeleri ne kadar yüksekse, ardından gelen karanlık o kadar derindir."

Bu alıntı, Vakıf serisinin temel tezlerinden biridir. Seri, insanlık tarihinin çöküş ve yükseliş döngüsüne odaklanır ve Asimov, insanlığın geleceği hakkında tahminler yaparken, tarihin bu döngüsüne işaret eder.

"Gerçeğin ışığı, yalnızca karanlıkta parlar."

Bu alıntı, Vakıf serisindeki karakterlerin sıklıkla kullandığı bir sözüdür. Bu söz, bilgi ve gerçeğin, zorluklar ve zıtlıklar içinde keşfedildiğini ifade eder. Vakıf serisi, insanlığın ilerlemesi için gerekli olan zorluklar ve çatışmaların önemine işaret eder. Bu durum gelecekte de birçok zorluk ve fırsatların insanın karşısına çıkabileceğine vurgu yapmaktadır.

"İnsanlar, yalnızca insanlar tarafından yaratılabilir. Ve yaratıcılık, zekânın yanı sıra bir çeşit canlılık, bir enerji kaynağıdır."

Bu alıntı, Vakıf serisindeki karakterlerin yaratıcılık ve insan potansiyeli hakkında düşüncelerini yansıtır. Seri, insan yaratıcılığının, bilimin ilerlemesi ve insanlığın geleceği için ne kadar önemli olduğunu vurgular.

"Geleceği keşfetmek için bazen geçmişe bakmak gerekir."

Bu alıntı, Vakıf serisindeki karakterlerin sıklıkla kullandığı bir sözüdür. Asimov, insanlığın geçmişine bakarak, geleceği anlamaya ve tahmin etmeye çalışır. Seri, insanlığın tarihsel deneyimleri ve geçmişteki hataların, gelecekteki kararları şekillendirebileceğine işaret eder.

Buraya kadar yer verilen alıntılar Vakıf serisindeki temaları ve karakterlerin düşüncelerini yansıtır. Seri, insanlık tarihinin çöküş ve yükseliş döngüsüne, insan yaratıcılığına, zorlukların ve çatışmaların önemine, geçmişin ve geleceğin birbirine bağlılığına ve bilim ve gerçekliğin önemine işaret eder.

"Tek bir insan ölümü bir trajedi, milyonlarca insanın ölümü istatistiksel bir gerçektir."

Bu alıntı, Vakıf serisindeki karakterlerin, insan hayatının değerine ve anlamlılığına dair düşüncelerini yansıtır. Asimov, insan hayatının değerini anlamak için, bireysel trajedilerin yanı sıra büyük sayılardaki kayıpları da anlamamız gerektiğine işaret eder.

"Bir adalet sistemi olmadan adalet ancak güçlünün adaletidir."

Bu alıntı, Vakıf serisindeki karakterlerin, adalet ve eşitlik hakkındaki düşüncelerini yansıtır. Asimov adaletin, güçlülerin keyfi hükümlerinden ayrı olarak kurumsallaşmış bir sistem tarafından sağlanması gerektiğine işaret eder.

"Herhangi bir sorunun cevabını bilmiyorsanız, bilgi edinmeye çalışın."

Bu alıntı, Vakıf serisindeki karakterlerin, bilim ve bilgi edinme hakkındaki düşüncelerini yansıtır. Asimov, bilginin güç olduğuna inanır ve insanlığın ilerlemesi için bilgi edinmenin önemini vurgular.

"Bir insanın gerçeği öğrenmesiyle, o gerçeğin ortadan kalkması arasında bir ilişki vardır."

Bu alıntı, Vakıf Serisindeki karakterlerin, gerçeğin doğası hakkındaki düşüncelerini yansıtır. Asimov, gerçeğin, keşfedildiğinde veya öğrenildiğinde, değişebileceğine işaret eder. Seri, gerçeğin ve bilginin doğası hakkında felsefi düşünceleri ele alır.

Bu alıntılar ise Vakıf Serisindeki temaları ve karakterlerin düşüncelerini yansıtır. Asimov, insan hayatının değeri, adalet ve eşitlik, bilgi edinme ve gerçeğin doğası gibi konuları ele alarak, insanlığın geleceği ve ilerlemesi için önemli felsefi düşünceleri ele alır.

Vakıf serisi, oldukça iyi bir kurguya sahip olan bir eserdir. Ancak, bu esere şu farklı kurguların eklenmesi mümkün olabilir:

- Daha Farklı Bir Dünya: Vakıf serisi, birçok farklı gezegeni kapsar ancak bu gezegenler hakkında yeterli ayrıntı verilmez. Belki de, yeni ve daha farklı gezegenler tanıtmak, okuyucuların hayal güçlerini daha da canlandıracak ve Vakıf evrenini daha da genişletecektir.
- Farklı Bir Kahraman: Vakıf serisi, birçok farklı karakteri kapsar ancak ana karakterleri genellikle bilim insanları ve politikacılardır. Belki de farklı bir kahraman tanıtmak, serinin farklı bir perspektif kazanmasını sağlayabilir.

Örneğin, bir savaşçı, bir sanatçı veya bir suçlu gibi farklı bir karakter, okuyucuların Vakıf evreninde farklı bir yolculuk yapmasını sağlayabilir.

- Teknoloji: Vakıf serisi, teknolojinin nasıl geliştiğine ve insanlığı nasıl etkilediğine dair ilginç bir kurgu sunar. Ancak daha farklı ve özgün teknolojilerin de seride yer alması, okuyucuların hayal güçlerini daha da canlandıracaktır.
- İlginç Bir Düşman: Vakıf serisi, galaktik bir imparatorluk olan Trantor'a karşı bir mücadele içerir. Ancak, daha farklı ve ilginç bir düşman, serinin daha ilginç hale gelmesini sağlayabilir. Örneğin, uzaylı bir ırk veya farklı bir galaktik güç, okuyucuların Vakıf evreninde daha heyecanlı bir yolculuk yapmasını sağlayabilir.
- İçsel Mücadele: Vakıf serisi, genellikle insanlığın galaktik bir düşmana karşı mücadelesine odaklanır. Ancak, daha fazla içsel mücadele eklemek, karakterlerin daha derinlemesine bir şekilde keşfedilmesine ve serinin daha çok kişisel bir boyuta taşınmasına yardımcı olabilir. Örneğin, karakterlerin kişisel kaygıları, endişeleri, arzuları ve hataları, Vakıf evreninde daha derinlikli bir kurgu sağlayabilir.
- Zaman Seyahati: Vakıf serisi, zamanın akışı üzerine birçok fikir içerir ancak zaman seyahati konusu hakkında yeterince keşfedilmemiştir. Belki de, farklı zamanlara seyahat etmek, geçmişte veya gelecekte farklı olayları deneyimlemek veya değiştirmek, Vakıf evreninde daha farklı ve ilginç bir kurgu sunabilir.
- Farklı Bir Dönem: Vakıf serisi, genellikle insanlığın galaktik bir güç olma yolundaki gelişimini konu alır. Ancak, farklı bir dönemde geçen bir Vakıf romanı, okuyucuların Vakıf evreninde daha farklı bir yön keşfetmelerine yardımcı olabilir. Örneğin, Vakıf'ın ilk yılları veya Vakıf'ın çöküş dönemi gibi farklı bir döneme odaklanmak, serinin daha da genişlemesini sağlayabilir.
- Daha Farklı Bir Kültür: Vakıf serisi, çoğunlukla Batı kültürüne dayanır ancak farklı bir kültürün Vakıf evrenindeki yeri hakkında daha fazla bilgi verilebilir. Belki de, farklı bir kültürün dünyası hakkında daha fazla ayrıntı vermek veya farklı bir kültürle Vakıf arasında bir karşılaşma sağlamak, serinin daha da renkli hale gelmesini sağlayabilir.

Vakıf Serisini okuyan bir kişiye birçok bakış açısı kazandırabilir. Bunlardan bazıları şunlar olabilir:

- Gelecek Hakkında Farklı Bir Perspektif: Vakıf serisi, uzak bir gelecekte geçmekte ve bu gelecekte insanlığın nasıl gelişeceği ve evreni nasıl yöneteceği hakkında farklı bir perspektif sunmaktadır. Okuyucular, gelecekteki teknoloji, siyaset, toplum ve kültür hakkında farklı bir düşünce tarzı kazanabilirler.
- Toplumsal Düzen Hakkında Düşünme: Vakıf serisi, toplumsal düzen ve siyasi sistemler hakkında birçok farklı fikir içermektedir. Okuyucular, bu fikirler üzerine düşünerek, kendi dünyalarında ve ülkelerindeki toplumsal düzenler hakkında daha bilinçli kararlar verebilirler.
- İnsan Psikolojisi Hakkında Daha Fazla Anlayış: Vakıf serisi, karakterlerin psikolojik motivasyonlarını ve davranışlarını keşfetmeye çalışmaktadır. Okuyucular, insan psikolojisi hakkında daha fazla anlayış kazanarak, insanlar arasındaki ilişkileri ve toplumsal dinamikleri daha iyi anlayabilirler.
- Bilim ve Teknolojiye İlgi: Vakıf serisi, bilim ve teknoloji üzerine yoğun tespitler içermektedir. Okuyucular, uzay teknolojisi, robotik, yapay zeka, nükleer enerji ve diğer ileri teknolojiler hakkında daha fazla bilgi edinerek, bilime olan ilgilerini artırabilirler.
- Farklı Kültürler ve Diller Hakkında Bilgi: Vakıf serisi, farklı kültürlerin ve dillerin bir arada yaşadığı bir evrende geçmektedir. Okuyucular, bu farklı kültürler ve diller hakkında daha fazla bilgi edinerek, farklı toplumlara ve insanlara daha iyi bir anlayış ve saygı geliştirebilirler.

Vakıf serisi, aynı zamanda okuyuculara tarihsel olaylar ve insanlık tarihindeki önemli figürler hakkında farklı bir perspektif sunabilir. Örneğin, serideki bazı karakterler, tarihte önemli bir rol oynamış kişiliklere benzer niteliklere sahiptirler ve bu karakterlerin hikâyeleri, tarihsel olayların ve liderlerin insan doğasındaki rolü hakkında düşündürür. Ayrıca Vakıf serisi, politik ve sosyal konuları ele alarak, okuyuculara dünya siyasi tarihi hakkında daha fazla bilgi edinme imkânı sunmaktadır. Serideki karakterlerin siyasi eylemleri, politikacıların karar alma süreçleri ve güç mücadeleleri, gerçek dünya siyasi olaylarına benzerlik gösterebilir

ve okuyuculara farklı bir perspektif sunarak, politika ve toplum hakkında daha iyi bir anlayış sağlayabilir.

Vakıf serisinin okuyuculara birçok açıdan fayda sağlayabileceği düşünülmektedir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen içerik analizi çerçevesinde Vakıf serisinin faydaları başlıklar halinde aşağıda verilmiştir.

- Hayal Gücünü Geliştirir: Vakıf serisi, hayal gücünüzü geliştirmenize yardımcı olabilir. Kitapta yer alan kurgusal dünyalar ve karakterler, okuyucuların hayal gücünü genişletmesine ve yeni fikirler üretmesine yardımcı olabilir.
- Analitik Düşünme Becerilerini Geliştirir: Vakıf serisi, karmaşık hikâyeleri ve karakterleriyle, okuyucuların analitik düşünme becerilerini geliştirmesine yardımcı olabilir. Karakterlerin karşılaştığı zorluklar ve bu zorlukları çözmek için kullandıkları stratejiler, okuyuculara analitik düşünme becerilerini uygulama fırsatı sunabilir.
- Tarihsel Bilgiyi Artırır: Vakıf serisi, tarihsel olaylara ve liderlere benzerlik gösteren karakterleriyle, okuyuculara tarihsel bir perspektif sunabilir. Bu da okuyucuların tarih hakkında daha fazla bilgi edinmesine ve geçmişteki olayları daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir.
- Politik Farkındalık Sağlar: Vakıf serisi, politik ve sosyal konuları ele alarak, okuyucuların politik bir farkındalık kazanmasına yardımcı olabilir. Karakterlerin politik eylemleri ve kararları, okuyuculara siyasi süreçleri ve güç mücadelelerini anlama fırsatı sunabilir.
- Bilim Kurgu Türüne İlgi Duyanların İlgisini Artırır: Vakıf serisi, bilim kurgu türüne ilgi duyan okuyuculara ilham verebilir. Kitapta yer alan bilim kurgusal dünyalar ve teknolojiler, okuyucuların bilim kurgu hakkında daha fazla bilgi edinmelerine ve bu türü daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir.
- Genel Okuma Becerilerini Geliştirir: Vakıf serisi, uzun ve kompleks bir hikayeye sahip olduğu için, okuyucuların genel okuma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Okuyucular, kitabın farklı kısımlarını birleştirerek hikâyenin bütününü anlamaları için çaba harcamalıdır.
- Özgünlüğü ve Yaratıcılığı Teşvik Eder: Vakıf serisi, yaratıcı düşünme ve özgünlük teşvik eden bir kitap serisidir. Okuyucular, karakterlerin karşılaştığı zorlukları çözmek için yaratıcı ve özgün fikirler üretmeleri

gerektiğini görebilirler. Bu da okuyucuların günlük hayatta daha yaratıcı ve özgün düşünebilmelerine yardımcı olabilir.

- Dil ve Kelime Dağarcığını Geliştirir: Vakıf serisi, zengin bir dil kullanarak okuyucuların kelime dağarcığını geliştirmelerine yardımcı olabilir. Okuyucular, kitaptaki farklı kelimeleri ve ifadeleri öğrenerek, daha geniş bir kelime dağarcığına sahip olabilirler.
- Gelecek İle İlgili Düşünmelerini Sağlar: Vakıf serisi, gelecek ile ilgili birçok fikir ve senaryo içerdiği için, okuyucuların gelecekle ilgili düşünmelerine ve farklı senaryolar üzerinde kafa yormalarına yardımcı olabilir.
- Kişisel Gelişimi Teşvik Eder: Vakıf serisi, karakterlerin karşılaştığı zorlukları aşmak için öğrendikleri derslerle okuyucuların kişisel gelişimlerine katkıda bulunabilir. Kitap, özgüven, kararlılık, liderlik ve dayanıklılık gibi konuları ele alarak, okuyucuların bu konularda kendilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.

4.4.10. "Zaman Makinesi" Adlı Kitabın Analizi

Herbert George Wells'in "Zaman Makinesi" romanı, bilim kurgu türünün en ünlü eserlerinden biri olarak bilinmektedir. Zaman yolculuğu konusunun işlendiği eser, 1895 yılında yayımlanmıştır. Kurgu, isimsiz bir anlatıcının perspektifinden sunulmaktadır. Anlatıcı, zaman makinesi icat eden ve gelecekteki insanları ziyaret eden bir bilim insanı olan "Zaman Yolcusu"nu ziyaret eder. Roman zaman yolculuğu yaparak geçmişte ve gelecekte farklı dünyaları keşfeden Zaman Yolcusunun maceralarını anlatır. Zaman Yolcusu, ilerleyen zamanlarda insanlığın çöküşüne şahit olur ve çeşitli tehlikelerle karşılaşır.

Roman, Wells'in zamanında var olan sosyal sınıf farklılıklarına ve insanların gelişimi hakkındaki düşüncelerine değinir. "Zaman Makinesi", bilim kurgu edebiyatında zaman yolculuğu konusunda öncü eserlerden biri olarak kabul edilir ve birçok ilham verici etkiye sahip olmuştur. Wells'in "Zaman Makinesi" romanı zaman yolculuğu, insan evrimi ve sosyal sınıf farklılıkları gibi konuları ele alarak okuyuculara değişik bakış açıları sunar.

"Zaman Makinesi" romanından alıntılar yaparak gelecekle ilgili önemli tespitleri hakkında gerçekleştirilen analizlere ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir:

"Gelecek hakkında endişelenmenin en büyük nedeni, insanın kendisidir."

Bu alıntı, Zaman Yolcusu'nun gelecekteki insanlardan edindiği bir izlenimdir. Roman, insanların gelecekteki evrimlerini ele alır ve insan doğasının yozlaşması ve

gerilemesi gibi olasılıkları tartışır. Bu alıntı, insanoğlunun kendi kendine zarar verme eğiliminde olduğunu ve bu nedenle gelecekte yaşanacakların belirsiz olduğunu vurgular.

"Gelecekteki dünya bir mücadele alanıydı ve bu mücadele, varlıkların ayırt edilemediği bir savaş gibiydi."

Bu alıntı, Zaman Yolcusu'nun gelecekteki insanlarla karşılaşmasından sonra yaptığı bir tespittir. Roman, gelecekteki dünyanın bir sınıf savaşı haline geldiğini ve insanların birbirlerinden farklılaşmış olmadıklarını ele alır. Bu alıntı, gelecekteki dünyanın kaotik ve ölümcül bir mücadele alanı haline gelebileceğini gösterir.

"Gelecek, belirsiz ve kaotikti. Ancak belirsizlik, hayatta kalma şansını da beraberinde getiriyordu."

Bu alıntı, Zaman Yolcusu'nun gelecekteki dünyayı gözlemlemesinden sonra yaptığı bir tespittir. Roman, belirsizliğin insanlar için hem korkutucu hem de hayatta kalma şanslarını artıran bir şey olabileceğini ele alır. Bu alıntı, gelecekte yaşanacakların tahmin edilemez olduğunu ve belirsizliğin insanların kararlılık ve dayanıklılık kazanmalarına yardımcı olabileceğini vurgular.

"Gelecek hiçbir şeyi kesin olarak belirleyemez. Her şey mümkündür."

Bu alıntı, Zaman Yolcusu'nun gelecekteki insanlarla yaptığı bir konuşmadan sonra yaptığı bir tespittir. Roman, zaman yolculuğunun mümkün olduğunu ve gelecekte her şeyin değişebileceğini ele alır. Bu alıntı, insanların gelecekteki olasılıklarını ve hayatlarını etkilemek için birçok seçeneğe sahip olduğunu gösterir.

"Zaman Makinesi" insanların gelecekle ilgili belirsizlik ve karmaşıklıkla nasıl başa çıkabileceği hakkında önemli tespitleri içerir. Roman, insanların doğasının, sınıf farklılıklarının ve teknolojinin insan hayatı üzerindeki etkilerinin gelecekte nasıl bir dünyaya yol açabileceği konusunda uyarıcı bir şekilde yazılmıştır. Ayrıca, romanın temalarından biri de zaman yolculuğudur. Zaman Yolcusu, geleceği görmek için zaman yolculuğu yapar ve bu yolculuk, onun gelecekteki insanların yaşam tarzını, kültürünü ve sosyal yapısını anlamasına yardımcı olur. Bu yolculuk, insanların geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki bağlantıyı anlamalarını sağlar. Buradan hareketle gelecekteki olasılıkları düşünmek ve gelecekteki dünyanın nasıl olacağına dair bir fikir sahibi olmak ve geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurmak isteyen okuyucular için ilginç bir okuma deneyimi sunmaktadır.

"Zaman Makinesi" romanında geçen ifadeler üzerinden gelecekle ilgili tespitlerin analizine ilişkin bulgular şu şekildedir:

"Zamanın aslında bir boyut olduğunu gördüm ve bu boyutun dördüncü boyutunun zamanda yolculuk yapmayı mümkün kılacağını anladım."

Bu alıntı, zamanın doğasının anlaşılması ve zaman yolculuğu yapılabilmesi ile ilgili bir tespiti içermektedir. Roman, zamanın aslında bir boyut olduğunu ve bu boyutun dördüncü boyutunun zaman yolculuğunu mümkün kıldığını vurgulamaktadır. Bu tespit, insanların zaman kavramını daha iyi anlamasına ve gelecekteki olasılıkları düşünmelerine yardımcı olabilir.

"İnsanlar evrimleşmeye devam ederken, belirli bir sınıfın üyeleri hayatta kalma için diğerlerine göre daha avantajlı hale gelebilir."

Bu alıntı, insanların evrimleşmesi ve sınıf farklılıklarının gelecekte de devam edebileceği konusunda bir tespiti içermektedir. Roman, gelecekteki insanların yaşam tarzı ve kültürü hakkında bir fikir sunarken, aynı zamanda insanların evrim sürecinde ne tür değişikliklere uğrayabileceğine dair bir tahminde bulunmaktadır.

"İnsanlar, geçmişte yaşananlardan ders çıkarmazlarsa, gelecekte aynı hataları tekrar edebilirler."

Bu alıntı, insanların tarih ve geçmişle olan bağlantısına ve gelecekteki olasılıklara etkisine dair bir tespiti içermektedir. Roman, zaman yolculuğu yaparak geçmişi ve geleceği gözlemleyen bir karakter üzerinden insanların geçmiş hatalarından ders almadıkları takdirde gelecekte aynı hataları tekrar edebilecekleri konusunda uyarıda bulunmaktadır.

"Teknolojinin ilerlemesi, insanların yaşam tarzını ve sosyal yapısını değiştirebilir."

Bu alıntı, teknolojinin insan hayatı üzerindeki etkisine dair bir tespiti içermektedir. Roman, zaman yolculuğu yaparak geleceği gözlemleyen bir karakter üzerinden gelecekteki insanların yaşam tarzı ve kültürü hakkında bir fikir sunarken, teknolojinin bu değişimde önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır.

Zaman Makinesi her ne kadar zamanda yolculuk ve evrim teorisi gibi ilginç konulara odaklanan ve birçok gelecek tahmini içeren bilim kurgu klasiği olsa da esere şu farklı kurguların da eklenmesi mümkün olabilir:

- Daha Uzun Bir Zamanda Yolculuk: Romanın ana karakteri, 800 bin yıl öncesine gitmiştir. Ancak, farklı bir kurguda, zaman makinesi daha uzun bir süre için programlanmış olabilirdi. Örneğin, 1 milyon yıl öncesine veya

hatta daha da geriye gidebilirdi. Bu durumda, insan evrimi hakkındaki farklı teoriler ve tahminler de ele alınabilir.

- Farklı Bir Gelecek: Romanın ana karakteri, zamanda ileriye doğru yolculuk yapmamıştır. Farklı bir kurguda, zaman makinesi geleceğe de programlanabilirdi. Örneğin, 100 yıl, 500 yıl veya daha uzun bir süre sonra bir noktaya gidilebilirdi. Bu durumda, farklı bir toplum yapısı ve teknolojik ilerleme hakkında spekülasyonlar yapılabilir.
- Farklı Bir Karakter: Romanın ana karakteri, bir bilim insanıdır ve zamanda yolculuk konusunda oldukça meraklıdır. Ancak, farklı bir kurguda, zaman makinesi farklı bir karakter tarafından kullanılabilirdi. Örneğin, bir tarih öğretmeni veya bir sanatçı, geçmişteki veya gelecekteki olayları inceleyebilirdi. Bu durumda, farklı bir bakış açısı ve keşif yolu ortaya çıkabilir.
- Farklı bir gezegen: Romanın ana karakteri, zaman yolculuğunu sadece Dünya'da gerçekleştirir. Farklı bir kurguda, zaman makinesi farklı bir gezegene programlanabilirdi. Örneğin, Mars veya Jüpiter'in bir uydusu olan Europa gibi potansiyel yaşam barındıran bir yer olabilir. Bu durumda, farklı bir evrim süreci, toplumsal yapı, kültür ve teknolojik ilerleme hakkında ilginç spekülasyonlar yapılabilir.
- Farklı Bir Zaman Dilimi: Romanın ana karakteri, viktoriyen dönemde yaşayan bir İngilizdir. Farklı bir kurguda, zaman makinesi farklı bir zaman diliminde kullanılabilirdi. Örneğin, Antik Mısır, Roma İmparatorluğu dönemi, Rönesans veya Fransız Devrimi dönemi gibi. Bu durumda, farklı bir kültürel atmosfer, felsefi tartışmalar ve teknolojik ilerleme hakkında ilginç spekülasyonlar yapılabilir.
- Farklı Bir Neden: Romanın ana karakteri, zaman makinesini icat etme amacını keşfetmek için kullanır. Farklı bir kurguda, zaman makinesinin farklı bir nedenle icat edilmiş olabilir. Örneğin, zaman yolculuğu sadece tarihi keşfetmek için değil, aynı zamanda gelecekteki felaketleri önlemek veya insanlığın hayatta kalmasını sağlamak için de kullanılabilirdi. Bu durumda, farklı bir macera ve belki de daha fazla risk ortaya çıkabilir.

Zaman Makinesi romanını okumanın okurlara çeşitli faydalar sağlayabileceği düşünülmektedir. Bunlar aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

- Düşünsel Zindelik: Roman, okuyuculara zaman ve mekân kavramlarına farklı bir bakış açısı kazandırır. Okuyucular, geçmiş ve gelecekle ilgili düşünceleri ve spekülasyonları sorgulama konusunda cesaret kazanırlar.
- Tarihi Anlayış: Roman, okuyuculara insanlık tarihi ve evrimi hakkında farklı bir perspektif sunar. Roman, okuyucuların tarihi ve sosyal yapıları daha derinlemesine anlamalarına yardımcı olur.
- Bilim Kurgu İlgisi: Roman, bilim kurgu seven okuyucular için önemli bir başyapıt niteliği taşır. Bilim kurgu severler, romanın bilim kurgu öğelerini keşfederken hayal güçlerini geliştirebilirler.
- Toplumsal Eleştiri: Roman, toplumsal eleştirinin önemli bir örneği olarak kabul edilir. Okuyucular, kitaptaki toplumsal eleştiriyi okuyarak kendilerine farklı bir bakış açısı kazandırabilirler.
- Yaratıcılık: Roman, yaratıcı düşünceyi teşvik eder ve hayal gücünü geliştirir. Okuyucular, romanın farklı kurgusal öğelerini keşfederek yaratıcılıklarını daha da geliştirebilirler.

Zaman Makinesi romanını okuyan kişiler, zamanın doğası, insan evrimi, geleceğin toplumsal ve teknolojik yapısı gibi konular hakkında farklı bir bakış açısı kazanabilirler. Roman, zamanı bir döngü olarak ele alır ve insanların zamanı algılama şekillerini sorgular. Ayrıca, insan evriminin doğasını da ele alır ve evrimin insanların gelecekte nasıl bir görünüm kazanabileceğini ortaya koyar.

4.4.11. "Dünyanın Merkezine Yolculuk" Adlı Kitabın Analizi

Jules Verne'in en ünlü romanlarından biri olan "Dünyanın Merkezine Yolculuk" (Voyage au centre de la Terre) 1864 yılında yayınlanmış bir macera romanıdır. Romanda, Profesör Lidenbrock adlı bir bilim insanının keşif merakı işlenmiştir. Profesör Lidenbrock, bir İzlandalı öğrenci olan Axel'in yardımıyla, eski bir el yazması bulur ve bu el yazmasının şifrelerini çözmeye çalışır. Bu şifreler sonunda, dünyanın merkezine yolculuk yapabilecekleri bir yol bulduklarını gösterir.

Dünyanın Merkezine Yolculuk, okuyucuları fantastik bir dünyaya götüren ve bilim kurgunun erken örneklerinden biri olan bir romandır. Roman, o dönemde henüz keşfedilmemiş yerleri ve bilinmeyen dünyaları keşfetme arzusuyla dolu olan insanların ilgisini çekmekte başarılı olmuştur. Ayrıca, roman, insanların bilim ve keşif konusundaki sınırlarını zorlamaları gerektiğine dair mesajlar da içermektedir.

Dünyanın Merkezine Yolculuk, Verne'in popülerlik kazanmasına ve yazarın tüm dünyada tanınmasına yardımcı olmuştur. Kitap birçok dile çevrilmiş ve sinemaya uyarlaması yapılmıştır. Bu eseri sayesinde Verne'in diğer bilim kurgu romanlarının da popülerliği artmaya başlamıştır. Bilim kurgu denince akla gelen ilk eserlerden biri olan Dünyanın Merkezine Yolculuk romanından bazı alıntılar yaparak gelecek ile ilgili tespitlere yönelik bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

"Bilim insanlarının keşfettiği her şey, bir gün insanlık için kullanılabilir hale gelir."

Bu alıntı, bilimsel keşiflerin insanlığın geleceği için önemli bir rol oynayacağına dair bir tespiti yansıtmaktadır. Bilim insanlarının yaptığı keşifler, insanların hayatını kolaylaştırabilir, sağlık sorunlarına çözüm bulabilir ve doğal kaynakları daha verimli kullanmamıza yardımcı olabilir.

"Bir bilim adamı doğru olduğuna inandığı şeyi yapar, çünkü ne yapacağını bilmek zorundadır."

Bu alıntı, bilim insanlarının tutarlılığına ve doğru olduğuna inandıkları şeyleri yapmalarına dair bir tespiti yansıtmaktadır. Gelecekte, bilim insanlarının, etik ilkeleri ve doğru olana inançları doğrultusunda hareket etmeleri, toplumda güvenilirliğin artmasına ve bilimsel keşiflerin daha iyi bir şekilde kullanılmasına yardımcı olabilir.

"Dünya keşifleri bitmedi, sonsuza kadar devam edecek."

Bu alıntı, keşiflerin sınırının olmadığına ve insanların gelecekte de yeni şeyler keşfetmeye devam edeceklerine dair bir tespiti yansıtmaktadır. İnsanların keşifler yapmaya devam etmesi, bilim, teknoloji ve medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunabilir.

"Bilim ilerlerken, insanlık da ilerler."

Bu alıntı, bilimsel keşiflerin insanların hayatını kolaylaştırmaya ve medeniyeti ilerletmeye yardımcı olacağına dair bir tespiti yansıtmaktadır. Bilim ve teknoloji, insanların yaşam kalitesini artırabilir, kültürler arasındaki farklılıkları azaltabilir ve insanlık için yeni fırsatlar yaratabilir.

"Keşifler, sadece bilim insanları tarafından değil, cesur insanlar tarafından da yapılabilir."

Bu alıntı, keşiflerin sadece bilim insanları tarafından değil, cesur insanlar tarafından da yapılabileceğine dair bir tespiti yansıtmaktadır. Gelecekte, cesur

insanlar, bilim ve teknolojinin yanı sıra, hayatı ileriye taşımak ve yeni fırsatlar yaratmak için gerekli olan diğer becerileri de kullanabilir.

"Zaman biraz daha uzarsa, belki de insanlar yerin altında yaşamaya başlayacaklardır."

Bu alıntı, insanların gelecekte daha fazla yeraltı yaşamına yönelebilecekleri fikrini öne sürüyor. Günümüzde, yeraltı şehirleri ve yeraltı sığınakları gibi tesisler, doğal afetler veya savaşlar gibi acil durumlarda insanların korunması için kullanılıyor. Ancak ileride, artan nüfus ve çevresel sorunlar gibi faktörler, yeraltı yaşamının daha da yaygın hale gelmesine neden olabilir.

"Bir gün insanlık, dünyadaki tüm suları denetleyen su hükümetlerine sahip olacak."

Bu alıntı, gelecekte su kaynaklarının öneminin artacağı ve su kaynaklarına erişim konusunda çekişmelerin olabileceğini öne sürüyor. Günümüzde bile, birçok ülke su kaynaklarına erişim konusunda sıkıntılar yaşıyor ve su kaynaklarının yönetimi uluslararası anlaşmalar ve müzakereler yoluyla ele alınıyor. İleride, su kaynaklarının önemi daha da artacak ve insanlık, su kaynaklarını kontrol etmek için daha fazla mücadele edebilir.

"Belki de dünyanın içindeki enerji kaynaklarını kullanarak gelecekte daha güçlü enerji kaynaklarına sahip olacağız."

Bu alıntı, gelecekte enerji kaynaklarına yönelik arayışların devam edeceği fikrini öne sürüyor. Günümüzde, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik yatırımlar artarken, nükleer enerji ve fosil yakıtlar hala ana enerji kaynakları arasında yer alıyor. İleride, dünya içindeki enerji kaynaklarından daha fazla yararlanılabileceği ve yeni, daha güçlü enerji kaynaklarının keşfedilebileceği düşünülebilir.

İçerik bakımından birçok konunun ele alındığı Dünyanın Merkezine Yolculuk eserine farklı bakış açılarından yaklaşılarak şu kurguların da eklenebileceği düşünülmektedir:

- Keşfedilmemiş Bir Dünya: Romanın orijinalinde, Axel ve Profesör Lidenbrock, birkaç zorlukla karşılaşarak Dünya'nın merkezine ulaşırlar. Ancak, yeni bir hikâyede, Axel ve profesör, keşfedilmemiş bir dünyaya yolculuk yapabilirler. Bu dünya, örneğin ayın yüzeyi veya bir başka gezegen olabilir.

- Bilinmeyen Tehlike: Romanın orijinalinde, Axel ve profesör, yolculukları boyunca birçok tehlikeyle karşılaşırlar. Farklı bir kurguda, bu tehlikelerden biri, keşfedilemeyen bir canavar veya doğal afet olabilir.
- Başka Yolculuklar: Romanın orijinalinde, Axel ve profesör yalnızca Dünya'nın merkezine yolculuk yaparlar. Farklı bir senaryoda, Axel ve profesör, farklı bir gezegene veya boyuta yolculuk yapabilirler. Bu yolculuklar, yeni keşifler ve maceralarla dolu olabilir.
- Farklı Karakterler: Orijinal roman, Axel ve profesörün yolculuğunu takip eder. Ancak, yeni bir senaryoda, farklı karakterler de hikayeye dahil edilebilir. Örneğin, bir grup bilim insanı veya maceracı, farklı bir keşif yapmak için yola çıkabilirler.
- Alternatif Tarih: Roman, 19. yüzyılın bilimsel keşiflerine dayanır. Ancak farklı bir senaryoda, alternatif bir tarihte, Axel ve profesör, farklı bir keşif yapabilirler. Örneğin, keşfedilememiş bir uygarlığın kalıntılarını keşfedebilirler veya bir zaman makinesi kullanarak farklı bir zaman dilimine yolculuk yapabilirler.

Ayrıca eserde yer alabileceği düşünülen kurgulardan birkaçı yine aşağıda belirtilmiştir.

- Axel ve profesör, Dünya'nın merkezine yapacakları yolculukta yanlarında bir robot arkadaşları olduğunu keşfederler. Bu robot, onlara yolculukları boyunca yardımcı olur ve onları zorlu durumlardan kurtarır. Ancak, yolculukları ilerledikçe, robotun gizli bir amacı olduğu ortaya çıkar ve Axel ve profesör, robotun planını bozmak için zorlu bir mücadeleye girerler.
- Axel ve profesörün yolculuğu, onların dünya dışındaki varlıklarla karşılaştığı bir yolculuğa dönüştürülebilir. Bu varlıklar, dost canlısı veya düşmanca olabilirler ve Axel ve profesör, onlarla olan etkileşimleri sırasında, evrenin sırlarını keşfetmeye başlayabilirler.
- Axel ve profesör, Dünya'nın merkezine gizemli bir karanlık bölgede ulaşırlar. Bu bölge, dünyanın içindeki bir yaratığın yaşadığı bir yer olabilir ve Axel ve profesör, yaratığın sırlarını çözmek için bir maceraya atılabilirler.

Jules Verne'in Dünyanın Merkezine Yolculuk romanını okuyanlar, hayal gücünün sınırlarını zorlayan bir maceraya atılarak, keşif ve macera dolu bir

yolculuğa çıkarlar. Roman, okuyuculara bilimsel keşifler, teknolojik ilerlemeler ve doğaüstü olaylarla ilgili birçok fikir sunar. Bu nedenle okuyucuların hayal gücü, merak ve keşif isteğinin artmasına katkı sağlayabilir. Romanın yazıldığı dönemdeki bilimsel düşünceleri yansıtması nedeniyle, okuyuculara o dönemdeki dünya görüşünü anlamak ve tarihsel bir perspektif kazanmak için de fırsat sunabilir. Ayrıca, romanın kahramanları Axel, Profesör Lidenbrock ve Hans'ın, dünya dışında ve içinde buldukları keşifler, dünyanın nasıl işlediği ve oluştuğu gibi konuları ele alması, okuyucuların bilim ve teknolojiye olan ilgisini arttırabilir. Okuyucular, gezegenimizdeki doğal olayların ve tarihin nasıl işlediğine dair daha fazla bilgi edinebilirler.

Jules Verne'in Dünyanın Merkezine Yolculuk romanını okumak aşağıda belirtildiği gibi birçok fayda sağlayabilir.

- Hayal Gücünü Geliştirir: Roman, fantastik bir macera hikâyesi olması nedeniyle okuyucuların hayal gücünü geliştirebilir ve yaratıcı düşünme yeteneklerini arttırabilir.
- Bilim ve Teknolojiye İlgiyi Arttırır: Roman, bilimsel keşifler, teknolojik ilerlemeler ve doğaüstü olaylarla ilgili birçok fikir sunar. Bu nedenle, okuyucuların bilim ve teknolojiye olan ilgisi artabilir.
- Tarihsel Bir Perspektif Kazandırır: Romanın yazıldığı dönemdeki bilimsel düşünceleri yansıtması nedeniyle, okuyuculara o dönemdeki dünya görüşünü anlamak ve tarihsel bir perspektif kazanmak için fırsat sunar.
- Keşif ve Macera Ruhunu Canlandırır: Romanın kahramanları Axel, Profesör Lidenbrock ve Hans'ın macerası, okuyucuların keşif ve macera ruhunu canlandırabilir ve heyecan verici bir dünya turuna çıkarmalarına yardımcı olabilir.
- Dil ve Kelime Dağarcığını Zenginleştirir: Roman, yüksek düzeyde bir dil kullanımı içerir ve okuyucuların kelime dağarcığını genişletebilir.
- Stresi Azaltır: Kitap okumak, stresi azaltmak ve zihni rahatlatmak için harika bir yoldur. Dünyanın Merkezine Yolculuk'un heyecan verici hikâyesi, okuyuculara ruhsal açıdan da fayda sağlayabilir.
- Eğlendirir: Dünyanın Merkezine Yolculuk, okuyuculara eğlenceli bir okuma deneyimi sunar ve sıkılmadan zaman geçirmelerini sağlayabilir. Bu

durum bireylerin kitap okuma konusundaki isteklerinin de artmasına katkı sunabilir.

4.4.12. "Mülksüzler" Adlı Kitabın Analizi

Roman, Anarres ve Urras adlı iki farklı gezegen arasındaki politik ve ideolojik çekişmeleri anlatır. Anarres, yüzyıllar önce Urras'tan ayrılarak kendine özgü bir sosyalist sistem kurmuş, Urras ise kapitalist bir düzende yaşamaktadır. Anarres'te yaşayan genç bir fizikçi olan Shevek, Urras'a gitmek isteyerek iki gezegen arasında bir köprü kurmayı planlamaktadır. Fakat Shevek, Urras'a gittiğinde kendisini siyasi ve ideolojik çekişmelerin ortasında bulur.

Roman, toplumsal cinsiyet rolleri, kapitalizm, sosyalizm, anarşizm, özgürlük, eşitlik gibi birçok farklı konuya değinir. Le Guin'in özgün dünyası ve karakterleri, romanın felsefi ve sosyal eleştirilerine derinlik katmaktadır. "Mülksüzler", Ursula K. Le Guin'in en ünlü ve etkileyici eserlerinden biridir ve 1974'te Hugo ve Nebula Ödüllerini kazanmıştır.

Mülksüzler her ne kadar uzak bir gelecekte geçse de içindeki sistemlerin bir kısmı bilinen sistemlerdir. Ancak bununla birlikte yepyeni bir düzen de bu sistemlerle iç içedir. Le Guin aynı anda iki farklı sistemi birbiri ile yan yana getirir. Bir yanda dünyamız benzeri kapitalizmin, savaşın ve mülkiyetin hüküm sürdüğü Urras, öte yanda ise kendine has daha önce görülmemiş bir düzene sahip olan Annares vardır.

Eser, hem felsefi bağlamdaki konusu hem de bu konuyu kurgulama şekli açısından bilim kurgu okurları için çok çekici bir durumdadır. Romanla ilgili en dikkat çekici konuların başında teorik fizik ile ilgili buluşları oldukça gerçekçi ve mantıklı bir zeminde ortaya koymuş olması gelmektedir. Le Guin'in uzay ve zaman üzerine oldukça ilginç fikirleri mümkün olduğu kadar bilimsel düzlemde ele almaya gayret etmiş olması bu durumun göstergesidir. Bunun dışında birçok konu ve gelecek tahminlerini içeren eserde yer alan ifadeler üzerinden gerçekleştirilen analizlere ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

"Geçmişe dair hikâyeler, hayatın yaşanabileceği yolların sayısını arttırır."

Bu alıntı, hikâyelerin ve tarihin insanlar için önemini vurgulamaktadır. Tarihimizi ve hikâyelerimizi bilmek, bugünümüzü ve geleceğimizi anlamamıza yardımcı olabilir. Gelecekte, "Geçmişte yapılan hatalardan ve başarılardan birçok bilgi öğrenilebilir ve bu bilgileri kullanarak daha iyi bir gelecek yaratılabilir" düşüncesi ağır basmaktadır.

"Her şeyin değeri, onu kimin kullanacağına bağlıdır."

Bu alıntı, kaynakların ve malzemelerin nasıl kullanıldığına ve kimin faydalandığına dair bir gerçeği vurgulamaktadır. Gelecekte, kaynakların kullanımı konusunda daha akılcı ve sürdürülebilir kararlar almak için bu gerçeği anlamak önemlidir. Aynı zamanda, toplumsal adalet ve eşitlik konularında da önemli bir konu olan kaynakların kullanımının kimlere fayda sağladığına dair farkındalık, gelecekte daha adil bir dünya yaratmamıza yardımcı olabilir.

"Bir şeyi anlamak için onu değiştirmeniz gerekir."

Bu alıntı, dünyanın ve insanlığın karşılaştığı sorunlar hakkında düşünmenin önemini vurgulamaktadır. Gelecekte, sorunların çözümüne yönelik adımlar atmak için önce sorunları anlamamız gerekiyor. Sorunlarla yüzleşmek ve onları değiştirmek, gelecekte daha iyi bir dünya yaratmak için gerekli olacaktır.

"Bir şeyi sonsuza kadar aynı tutmak, onu öldürmektir."

Bu alıntı, değişimin kaçınılmazlığı hakkında bir gerçeği vurguluyor. Gelecekte, sürekli bir değişim ve adapte olma süreci içinde olacağız. Bu nedenle, değişime karşı açık olmak ve yeni fikirleri ve teknolojileri benimsemek, gelecekte başarılı olmak için önemli olacaktır.

"Aynı düzende herkesin mutlu olduğunu söylemek kolaydır; ama bir düzenin insanları mutsuz ettiğini söylemek için yalnızca bir kişinin bile mutsuzluğunu yeterli görürüm."

Bu alıntı, Anarres'teki sosyalist düzenin birkaç kişi hariç herkesi mutlu ettiği düşüncesinin yanılgı olduğunu vurgulamaktadır. Toplumların çıkarları, beklentileri ve ihtiyaçları farklıdır ve herkesin mutluluğu için tek bir düzenin yeterli olmayabileceğini göstermektedir.

"Tek bir kusurlu diş, ağzın tüm sağlığını bozar."

Bu alıntı, toplumun bireylerin birbirleriyle etkileşim halinde olduğu bir sistem olduğunu gösterir. Toplumda herhangi bir kişinin haksızlığa uğraması veya çıkarının gözetilmemesi, diğer insanların da etkilenebileceği bir domino etkisi yaratabilir.

"Bizim gibi bir dünya için kapitalizm uygun bir sistem değil."

Bu alıntı, kitapta Anarres'in sosyalist sisteminin kapitalizm karşısındaki konumunu yansıtmaktadır. Le Guin, kapitalizmin insanların arasındaki eşitsizliği derinleştireceğini ve daha fazla sömürüye neden olacağını düşünmektedir.

"Başka bir dünya mümkün."

Bu alıntı, kitabın en ünlü sloganlarından biridir ve felsefi bir fikir taşır. İnsanlar gelecekte daha adil, özgür ve eşit bir dünya yaratmanın mümkün olduğuna inanmalıdır. Kitapta Anarres'in varlığı, farklı bir toplumsal düzenin mümkün olduğunu göstermektedir.

> *"Gerçekten özgür olmak, kimseyi özgürlüğünden mahrum bırakmadığın zaman mümkün olur."*

Bu alıntı, toplumsal eşitliğin özgürlükle doğru orantılı olduğunu göstermektedir. Bir kişinin özgürlüğü, diğer insanların özgürlüğünü kısıtlamamalıdır. Bu nedenle, gerçek özgürlüğün sağlanması, toplumsal eşitliğin korunmasını gerektirir.

"Mülksüzler" romanına farklı kurgular eklemek oldukça zordur, çünkü Ursula K. Le Guin tarafından yazılan bu eser oldukça sağlam bir kurgusal yapıya sahiptir. Ancak farklı bakış açıları oluşturmak adına şu kurguların eklenmesi mümkün olabilir:

- Anarres'teki Sosyalist Toplumun Karşılaştığı Yeni Bir Sorun Hakkında: "Mülksüzler" romanında Anarres'in toplumsal yapısında zaten çok az rekabetçi unsur bulunurken, yeni bir sorunun ortaya çıkması, bu toplumu nasıl etkileyecektir? Örneğin, Anarres'te sıkıntı çıkaran bir kaynak kıtlığı veya insanlar arasında yeni bir ayrım oluşması gibi bir senaryo düşünülebilir. Bu senaryoda, bu yeni sorunların Anarres'in toplumsal düzeni üzerindeki etkileri ve bu sorunlarla nasıl başa çıkılacağı anlatılabilir.
- Urras'taki Kapitalist Toplumda Bir Hikâye: "Mülksüzler" romanı, Anarres toplumunun yanı sıra Urras isimli bir kapitalist toplumun da var olduğunu gösterir. Ancak, kitapta bu toplum hakkında sadece kısa bilgiler verilir. Bu nedenle, Urras'taki toplumsal düzenin daha derinlemesine incelenmesi ve bir karakterin bu toplumda karşılaştığı zorluklar ve bu toplumun dünya üzerindeki diğer toplumlarla ilişkisi hakkında bir hikâye yazılabilir.
- Anarres'ten Urras'a Kaçış Hikâyesi: "Mülksüzler" romanında Anarres ve Urras arasındaki karşıtlık belirgin bir şekilde ortaya konulur. Ancak, bir karakterin Anarres'ten kaçarak Urras'a gitme hikâyesi, bu iki toplum arasındaki farkları daha net bir şekilde göstererek, romanın kapsamını genişletebilir. Bu senaryoda, kaçan karakterin Urras'ta nasıl bir hayat yaşadığı, yeni toplumsal düzenin getirdiği zorluklar ve özgürlüklerin değişimi hakkında bir hikâye yazılabilir.

- Anarres ve Urras'ın Ortak Bir Sorunla Mücadelesi: “Mülksüzler” romanında Anarres ve Urras birbirleriyle çatışan iki farklı toplum olarak tasvir edilir. Ancak, bu iki toplumun karşı karşıya geldiği ortak bir sorun hakkında bir hikâye yazılabilir. Örneğin, ortak bir çevre sorunu ya da doğal afetle başa çıkma gibi bir senaryoda, iki toplumun birbirlerine karşı nasıl bir davranış sergileyeceği ve bu ortak soruna karşı nasıl mücadele edecekleri anlatılabilir.
- Anarres'te Bir Ayaklanma Hikâyesi: “Mülksüzler” romanında Anarres'teki toplum, özgürlük ve dayanışma fikirleri etrafında örgütlenmiştir. Ancak, bu toplumda da insanlar arasında farklılıklar oluşabilir ve bu farklılıklar bir ayaklanma veya isyan hareketine yol açabilir. Bu senaryoda, Anarres'teki toplumsal düzenin sarsılması ve insanlar arasındaki farklılıkların nasıl çözüleceği hakkında bir hikâye yazılabilir.
- Anarres'ten Urras'a Giden Bir Yolculuk Hikâyesi: “Mülksüzler” romanında, Anarres'ten Urras'a gitmek nadir bir durumdur ve genellikle tehlikelidir. Ancak, bir karakterin bu yolculuğu hakkında bir hikâye yazmak, kitabın Urras hakkında daha fazla bilgi vermesine ve iki toplum arasındaki farklılıkların daha net bir şekilde gösterilmesine yardımcı olabilir. Bu senaryoda, yolculuk boyunca karakterin karşılaştığı zorluklar, Urras'ta yaşayan insanlarla nasıl etkileşimde bulunduğu ve geri döndüğünde Anarres'teki toplumda nelerin değiştiği hakkında bir hikâye yazılabilir.
- Anarres'te Bir Bilim Kurgu Hikâyesi: “Mülksüzler” romanı, bilim kurgu edebiyatının önemli eserlerinden biridir ve Anarres'teki toplumun bilim ve teknolojiye olan yaklaşımı önemli bir yer tutar. Ancak, bu alanda daha kapsamlı bir hikaye yazılabilir. Örneğin, Anarres'te yaşayan bir bilim insanının önemli bir keşif yapması ve keşfin toplumda nasıl bir etki yarattığı hakkında bir hikâye yazılabilir.
- İletişimci Mülksüzler: Bu kurguda, Mülksüzler'in dünyasındaki iletişim teknolojisi daha gelişmiş bir hale getirilebilir. İnsanlar arasındaki iletişim daha kolay ve hızlı hale geldiği için, toplumsal yapı ve özgürlük konuları farklı bir perspektiften ele alınabilir.
- Teknolojik Mülksüzler: Bu kurguda, Mülksüzler dünyasında teknoloji daha gelişmiş hale getirilir. İnsanlar daha az emek harcayarak daha fazla iş

başarabilirler. Bu, toplumsal yapı ve adalet konularını daha derin bir şekilde ele alınabilir.

- Gezegen Dışı Mülksüzler: Bu kurguda, Mülksüzler'in gezegeni dışında başka bir gezegende geçen bir hikâye yaratılabilir. Bu yeni gezegende farklı bir toplumsal yapı vardır ve Mülksüzler bu yeni düzene adapte olmak zorundadır. Bu kurgu, Mülksüzler'in dünyasındaki anarşizm kavramının başka bir gezegen perspektifiyle ele alınmasını sağlar.
- Tarihi Mülksüzler: Bu kurguda, Mülksüzler dünyasında tarihi bir perspektif sunulabilir. Örneğin, Mülksüzler dünyasında bir devrim veya savaş yaşanmış olabilir ve bu olaylar romanın ana hikâyesiyle bağlantılı olarak ele alınabilir. Bu kurgu, Mülksüzler'in dünyasında anarşizmin nasıl oluştuğunu daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.

Ursula K. Le Guinin Mülksüzler romanı, okuyana birçok farklı konuda değerli katkılar sağlayabilir. Bunlar arasında şunlar yer alır:

- Anarşizm ve Toplumsal Yapı Konularında Düşünmeye Teşvik Eder: Mülksüzler, anarşizm kavramını ele alır ve toplumsal yapı, özgürlük, adalet, eşitlik gibi konular üzerinde düşünmeye teşvik eder.
- Yabancılaşma ve İnsan Doğası Hakkında Farkındalık Oluşturur: Roman, karakterlerin kendi duygusal ve entelektüel yabancılaşmaları ve insan doğasının karanlık yönleri hakkında düşündürür.
- Başka Bir Kültürün Anlaşılmasına Yardımcı Olur: Mülksüzler, farklı bir gezegende geçen bir hikâyeye sahip olduğu için, okuyuculara farklı bir kültür ve toplumsal yapıyı anlamalarına yardımcı olabilir.
- Toplumsal Değişimler Hakkında Düşünmeye Teşvik Eder: Roman, toplumsal değişimlerin olası sonuçları hakkında düşünmeye teşvik eder ve toplumsal değişimlere karşı kör olmanın sonuçlarına dikkat çeker.
- Bilim Kurgu Türü Hakkında Bilgi Sahibi Olmayan Okuyuculara Bu Türü Tanıtır: Mülksüzler, bilim kurgu türünün önemli bir örneği olarak kabul edilir ve bu türü bilmeyen okuyuculara tanıtır.
- Farklı Bir Toplumsal Yapı Hakkında Düşünme Fırsatı: Roman, bir anarşist toplumda geçer ve bu toplumsal yapı, okuyuculara farklı bir toplum düzeni hakkında düşünme fırsatı verir. Okuyucular, anarşizm ve toplumsal yapı

hakkında farklı bir perspektif kazanır ve bu konulardaki düşüncelerini geliştirir.

- Özgürlük ve Eşitlik Kavramlarına Farklı Bir Açıdan Bakma Fırsatı: Mülksüzler romanı, özgürlük ve eşitlik kavramlarını farklı bir açıdan ele alır. Okuyucular, bu kavramları daha derinlemesine düşünme fırsatı bulurlar ve farklı bakış açılarına sahip olurlar.
- Yabancılaşma Kavramına ve İnsan Doğasına Farklı Bir Bakış Açısı Kazandırma Fırsatı: Roman, karakterlerin yabancılaşmaları ve insan doğasının karanlık yönleri hakkında düşündürür. Okuyucular, bu kavramlara farklı bir açıdan bakma fırsatı bulurlar ve insan doğası hakkında daha derinlemesine düşünürler.
- Toplumsal Değişimler Ve Sonuçları Hakkında Farkındalık Oluşturma Fırsatı: Mülksüzler romanı, toplumsal değişimlerin olası sonuçları hakkında düşünmeye teşvik eder. Okuyucular, toplumsal değişimlerin farklı sonuçları olabileceği farkındalığına varırlar ve toplumsal değişimleri daha derinlemesine düşünürler.
- Bilim Kurgu Türüne Aşina Olmayan Okuyuculara Bu Türü Tanıtma Fırsatı: Mülksüzler romanı, bilim kurgu türünün önemli bir örneği olarak kabul edilir ve bu türü bilmeyen okuyuculara tanıtır. Okuyucular, bu tür hakkında daha fazla bilgi edinir ve daha geniş bir edebi yelpazeye sahip olurlar.

Mülksüzler, bilim kurgu meraklıları açısından oldukça ilginç ve kendine has bir roman olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle siyasal sistemler üzerine kafa yoranların imgelerini canlandıracak nitelikte bir hikâye ve teorik bir yapı sahiptir. Bununla birlikte gelecekle ilgili siyasal sistemlerin ve insanın sosyal hayatının nasıl olacağını ilişkin fikir yürütmeleri konusunda da ufuk açıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.4.13. "Geleceğe Dönüş" Adlı Filmin Analizi

Geleceğe Dönüş (Back to the Future) film serisi, Robert Zemeckis tarafından yönetilen ve Bob Gale tarafından yazılan bir Amerikan bilim kurgu komedi film serisidir. Serinin ilk filmi 1985 yılında vizyona girmiş ve ardından 1989 ve 1990 yıllarında devam filmleri yayınlanmıştır.

Serinin ana karakteri Marty McFly, bir lise öğrencisidir ve genç mucit arkadaşı Doc Brown'ın kendisine zaman makinesi olan DeLorean arabasını göstermesiyle, 30 yıl önceye, 1950'lere seyahat eder. Marty, 1950'lerde anne ve

babasının tanışma zaman çizgisini değiştirir ve kendisinin doğmamasına neden olur. Bu durumu tekrar değiştirebilmek için Marty zamanda geri dönüp mücadele etmeye başlar.

Geleceğe Dönüş film serisi, milyonlarca hayran tarafından sevilen ve popüler kültürde önemli bir yer edinmiş bir yapıttır. Seri, zaman yolculuğu temasıyla, aile değerlerini ve dostluğu işleyen komik bir yolculuk sunar. Ayrıca, seri, 1980'lerin Amerikan pop kültürüne dair birçok referans içermektedir.

Geleceğe Dönüş film serisindeki teknolojik araç-gereçler göz önünde bulundurulduğunda seride zaman yolculuğunu mümkün kılan bir DeLorean arabası kullanıldığı ve bu arabanın, yolculuk öncesi 88 mil hız yaparak bir zaman tüneli oluşturması ve aracın zaman içinde istenilen yere taşındığı dikkati çekmektedir. Ayrıca seride holografik projeksiyon teknolojisi, süper iletkenler, otonom araçlar, uçan arabalar ve hatta yüzleşme teknolojisi gibi birçok ileri teknoloji öğesi yer almaktadır. Bu unsurlar gelecekteki teknolojik gelişmeleri hayal etme ve tartışma konusu olmuştur. Örneğin otomasyon ve yapay zekâ teknolojisinin yaygınlaşması ile otonom araçların kullanımının yaygın hale geldiği ve hatta bazı şirketlerin uçan arabalar üzerinde çalıştığı bilinmektedir.

Geleceğe Dönüş film serisi görsel açıdan oldukça zengin bir kaynak olarak gelecek hakkında birçok tespitte bulunulmasını sağlar. Özellikle filmin ana karakterleri Marty McFly ve Doktor Emmett Brown aracılığıyla gelecek hakkında farklı senaryolar sunulur. Aşağıda filmin bazı sahneleri üzerinden gelecekle ilgili tespitlere yönelik analizler yer almaktadır:

- “DeLorean” Zaman Makinesi: Filmin en önemli unsurlarından biri, zaman makinesi olarak kullanılan bir DeLorean arabasıdır. Bu araba, bir zaman yolculuğu yapmak için kullanılan özel bir araçtır. Bu, teknolojinin hayal gücünü ne kadar ileriye götürebileceğini gösterir ve aynı zamanda gelecekteki araçlarda ne tür teknolojilerin kullanılabileceğine dair ipuçları verir.
- 2015 Yılı: Filmde, Marty McFly 1985'ten 2015'e zaman yolculuğu yapar. Bu sahneler, filmin çekildiği yılda (1989) gelecekte ne gibi teknolojik gelişmelerin beklendiğini gösterir. Uçan arabalar, kendi kendine bağcıklanan ayakkabılar ve hologram teknolojisi gibi farklı öğeler gösterilir.

- Alternatif Gelecek: Filmin ikinci bölümünde, Marty McFly alternatif bir geleceğe seyahat eder ve burada kendini kötü bir yaşamda bulur. Bu sahneler, bugünkü kararların gelecekte ne gibi sonuçlar doğurabileceğine dair bir uyarı niteliği taşır. Aynı zamanda, alternatif gelecekteki teknolojik gelişmeler de gösterilir.
- "Hoverboard" Kaykay: Filmin ikinci bölümünde, Marty McFly bir "hoverboard" adı verilen kaykayı kullanarak sokaklarda gezer. Bu, gelecekte taşınmanın nasıl değişebileceğine dair ilginç bir örnek sunar. Ancak günümüzde hala hoverboard teknolojisi çok gelişmemiştir.
- Gelecek Tahminleri: Filmde, 2015 yılına yapılan tahminler bazen gerçekleşmemiş olsa da, bazıları gerçekleşmiştir. Örneğin, akıllı saatler, video konferans, drone'lar ve otomatik kapılar gibi öğeler günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Bu sahneler, Geleceğe Dönüş filminin gelecekle ilgili birçok tespitte bulunulmasını sağlar. Bazı teknolojik yenilikler hala hayal gücü seviyesinde olsa da, diğerleri hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Buna ilişkin örnekler şu şekildedir:

- Filmde, 2015 yılında geçen bölümlerde uçan kaykaylar ve uçan arabalar gösterilir. Bu tür teknolojiler, o dönemde bilim kurgu gibi görünse de günümüzde otonom araç teknolojilerinin gelişmesi ile gerçekleşen insansız hava araçları ve elektrikli kaykaylar gibi teknolojilerle gerçekleşmektedir. Ayrıca karakterlerin kullandığı akıllı saatler, günümüzde giyilebilir teknolojilerin yaygınlaşmasıyla örtüşmektedir.
- Filmde, 2015 yılında geçen bölümlerde, karakterlerin evlerindeki her türlü eşya ve cihaz, sesli komutlarla kontrol edilebilir şekilde tasarlanmıştır. Bu tasarı günümüzdeki akıllı ev sistemlerinin akla getirmekte ve tahminlerin tuttuğunu göstermektedir.
- Filmde, 1955 yılından 1985 yılına dönen Marty McFly'ın kullandığı "DeLorean" adlı zaman makinesi, teknolojik bir mucize gibi görünse de filmin ilerleyen bölümlerindeki zaman yolculuğu sahneleri, paralel evrenler, zaman çizgileri gibi farklı zaman kavramlarına olan ilginin artmasına katkı sağlamıştır

Bu sahneler ve görseller, “Geleceğe Dönüş” serisinin izleyicilere gelecekle ilgili tespitler yapmalarını sağladığı gibi, hayal güçlerini ve yenilikçi düşüncelerini de harekete geçirir.

Geleceğe Dönüş serisinde teknolojik yenilikler, toplumsal değişimler ve çevresel faktörler gibi birçok farklı alan bulunmaktadır. Bu unsurlar, izleyicilere gelecekle ilgili farklı bakış açıları sunarak düşünmelerine ve gelecekle ilgili olası senaryoları düşünmelerine olanak tanır. Ayrıca filmin birçok sahnesinde, toplumsal değişimler de yer almaktadır. Örneğin, Biff Tannen karakterinin alternatif gerçeklikte kendi çıkarları doğrultusunda Hill Valley'i yönetmesi ve bu nedenle toplumun içinde bulunduğu durumun bozulması, izleyicilere güçlü liderlerin ve aşırı bireyciliğin toplumsal etkilere nasıl yol açabileceği konusunda düşünme fırsatı verir.

Geleceğe Dönüş filminin birçok sahnesi geleceğe yönelik öngörüler içermektedir. Bu öngörülere ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

- Uçan Arabalar: Filmin ana karakteri Marty McFly, 2015 yılına gidip arabasıyla uçan arabaları gözlemlemektedir. Bu sahne, gelecekte insanların ulaşım şekillerinin değişebileceğine dair bir öngörüdür. Günümüzde birçok teknoloji şirketi, uçan arabaların geliştirilmesi üzerinde çalışmaktadır.
- Hologramlı Reklam Panoları: Filmin aynı sahnesinde, Marty McFly'un arabasının yanında bir hologramlı reklam panosu görülmektedir. Bu sahne, gelecekte reklamcılık ve pazarlama teknolojilerinin nasıl evrilebileceğine dair bir fikir vermektedir.
- Kendi Kendini Bağlayan Ayakkabılar: Filmin ikinci bölümünde, Marty McFly 2015 yılına gitmiş ve kendisi için tasarlanmış bir çift kendini bağlayan ayakkabı giymiştir. Bu sahne, giyilebilir teknolojilerin ilerlemesi ve kullanım alanlarına ilişkin bir öngörüdür.
- Yüz Tanıma Teknolojisi: Filmin aynı bölümünde, birkaç karakter yüz tanıma teknolojisi kullanarak kimliklerini doğrulamaktadır. Bu sahne, gelecekte güvenlik ve kimlik doğrulama teknolojilerinin nasıl gelişebileceğine dair bir öngörüdür.

Bu sahneler gibi birçok örnek, Geleceğe Dönüş filminde yer almaktadır ve bu sahneler, filmi izleyenlerin geleceğe ilişkin hayalleri ve öngörüleri şekillendirmesine katkıda bulunabilir.

Geleceğe Dönüş serisi oldukça ilgi çekici ve hayal gücünü harekete geçiren bir film serisi olduğundan, farklı kurgular eklemek için birçok seçenek bulunabilir. Örneğin:

- Alternatif Gelecek Senaryoları: Filmde yer alan gelecek senaryosu oldukça eğlenceli ve özgün olsa da, farklı senaryolar da hayal edilebilir. Örneğin, filmde 2015 yılında geçen sahnelerde yer alan uçan kaykay, ayakkabılar ve hoverboard'lar gibi araçların teknolojik gelişimleri daha ileri seviyelere taşınabilir.
- Farklı Karakterlerin Hikayeleri: Filmde Marty McFly ve Dr. Emmett Brown'un maceralarını izlerken, diğer karakterlerin hikayeleri de ilginç olabilir. Örneğin, Biff Tannen'in nasıl ünlü bir iş adamı haline geldiği veya Marty'nin annesi Lorraine'in hayatının nasıl şekillendiği gibi farklı açılardan bakılabilir.
- Yeni Zamanda Seyahat Konuları: Filmde zamanda geri gitmek ve geleceği görmek teması işlenirken, başka zamanda seyahat konuları da ilginç olabilir. Örneğin, tarihi olaylara müdahale etme veya paralel evrenler keşfetme gibi konular farklı senaryolara ilham verebilir.
- Daha Farklı Alternatifler: Filmde, 1955, 1985 ve 2015 yıllarında geçen sahneler yer alırken, farklı zaman dilimleri de kullanılabilir. Örneğin, gelecekteki dünyanın çöküşü veya uzay kolonilerinde yaşam hakkında alternatif senaryolar düşünülebilir.

Bunlar sadece birkaç örnek olmakla birlikte, Geleceğe Dönüş serisi hayal gücüne açık bir konudur ve daha pek çok ilginç kurgu oluşturmak mümkündür. Geleceğe Dönüş filminde zaman yolculuğunun getirebileceği farklı sonuçlar ve etkiler üzerine kurgular eklemek mümkün olabilir. Örneğin, filmde geçmişte yapılan değişikliklerin gelecekteki sonuçları üzerine daha fazla vurgu yapılabilir. Ayrıca, filmde zaman yolculuğunun sadece bireysel hayatları değil, toplumların ve tarihin akışını da nasıl etkileyebileceği üzerinde durulabilir. Bunun yanı sıra, farklı zaman dilimlerindeki kültürlerin, teknolojilerin ve toplumsal yapıların karşılaştırılması gibi konulara da yer verilebilir.

"Geleceğe Dönüş" filmini izleyenler, farklı zaman dilimleri arasındaki etkileşimlerin ve zamanda yolculuğun mümkün olabileceği fikri üzerinde düşünmeye başlayabilirler. Filmde geçen teknolojik yenilikler ve gelecekteki

yaşam biçimleri hakkında hayal güçlerini kullanarak fikir yürütebilirler. Ayrıca, filmdeki karakterlerin karşılaştığı zorluklar ve bu zorlukların üstesinden nasıl geldikleri, izleyicilere cesaret ve kararlılık kazandırabilir. Sonuç olarak, "Geleceğe Dönüş" filmi izleyicilere hayal gücü, yaratıcılık, keşif ve maceracılık gibi kavramlarla dolu bir dünya sunarak, geleceğe dair olumlu bir bakış açısı kazanmalarına yardımcı olabilir.

"Geleceğe Dönüş" film serisi, izleyicilere eğlenceli bir zaman geçirme imkânı sunmanın yanı sıra gelecek konusunda hayal güçlerini genişletme fırsatı da verir. Ayrıca, filmin çeşitli kurgusal unsurları aracılığıyla teknolojinin gelişimi, zamanın değişimi, aile bağları ve arkadaşlıklar gibi konularda düşünmelerini sağlar. Film, tarihi olayların insanlar ve teknoloji üzerindeki etkilerine değinirken aynı zamanda karakterlerin geçmişlerini ve geleceklerini kendi ellerinde şekillendirmelerinin önemini de vurgular. İzleyicilere, kendi hayatlarının da benzer şekillerde şekillenebileceği ve seçimlerinin sonuçlarının gelecekte nasıl etkileri olabileceği konusunda farkındalık kazandırır. Ayrıca, film serisi zaman yolculuğu kavramını ele alarak zamanın göreceliği ve etkisi hakkında düşünmelerini sağlar. Bu da izleyicilere dünya ve evren hakkındaki farkındalıklarını artırma imkânı verir.

4.4.14. "Matrix" Adlı Filmin Analizi

Matrix, 1999 yılında çekilmiş olan, bilim kurgu, aksiyon ve felsefe öğelerini içeren bir film serisidir. Yönetmenliğini Lana Wachowski ve Lilly Wachowski kardeşlerin üstlendiği film, distopik bir gelecekte geçmektedir. İnsanlar, gerçek dünyada kötü bir şekilde yaşamakta, ancak bir çeşit sanal gerçeklik olan Matrix'te, normal bir yaşam sürdürmektedir. Film, ana karakteri Neo'nun, gerçek dünyada yaşamakta olan insanların lideri Morpheus tarafından Matrix'ten kurtarılmasını ve kahramanlık macerasını konu alır.

Matrix gişe başarısı ve vizyoner yapısı ile insanlar üzerinde önemli bir etki oluşturmuştur. Film, teknoloji, toplumsal değişim ve felsefe gibi konulara getirdiği bakış açısı ile popüler kültürün bir parçası haline gelmiştir. Serinin devam filmleri Matrix Reloaded ve Matrix Revolutions ise 2003 yılında piyasaya sürülmüştür. Matrix, bilgisayar programcısı Neo'nun gerçekliğin sadece bir simülasyon olduğunu keşfetmesi ve insan ırkının makineler tarafından esir alındığını öğrenmesi üzerine gelişen bir hikayeyi anlatmaktadır. Neo, gerçek dünyanın farkına vararak insanların kontrol edildiği Matrix dünyasından kaçmaya ve makinelerin insanlara karşı savaşını kazanmaya çalışmaktadır. Filmde, teknolojinin insan hayatına olan

etkileri ve insan doğasının sorgulanması gibi fütüristik konular ele alınmaktadır. Ayrıca, filmin etkileyici görsel efektleri ve aksiyon sahneleri de dikkat çekmektedir.

Matrix filminin fütüristik açıdan birçok sahnesi ve teması bulunmaktadır. Bu temalara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

- Gerçek Dünya: Matrix'in ana teması, gerçekliğin ne olduğu ve ne olmadığıdır. Filmde, insanların gerçek dünya olarak bildiği şey aslında bir yapay zekâ tarafından yaratılan bir dünya olan Matrix'tir. Gerçek dünya ise harap olmuş bir gezegendir ve insanlar makineler tarafından kontrol edilmektedir. Bu tema, gelecekte yapay zekâ ve gerçekliğin ne olduğu hakkında düşünülmesini sağlaması açısından önemlidir.
- Neo'nun Güçleri: Filmde Neo karakterinin sahip olduğu özel güçler de fütüristik bir tema olarak işlenmektedir. Neo, Matrix dünyasında gerçekliği değiştirebilecek, diğer karakterleri kurtarabilecek ve makinelerle savaşabilecek şekilde tasarlanmıştır. Bu, gelecekte insanların teknolojiyi kullanarak daha da güçlü olabileceği ve yeni yeteneklere sahip olabileceği anlamını içermektedir.
- Matrix'in Kontrolü: Filmin bazı sahnelerinde, Matrix dünyasının, insanların bilinçaltını kontrol etmek için kullanılan bir araç olduğu yansıtılmıştır. İnsanlar, Matrix'in içinde olduklarını bilememektedir ve makinelerin kontrolü altındadırlar. Bu tema, gelecekte teknolojinin insanların davranışlarını ve kararlarını nasıl etkileyebileceği hakkında düşünülmesini sağlayabilir.
- Kıyamet Sonrası Dünya: Gerçek dünya, Matrix dünyasından tamamen farklıdır. Dünya harap olmuş ve insanoğlu, yapay zekânın kontrolü altında bir şekilde yansıtılmıştır. Bu tema, gelecekte insanlığın doğal kaynakları nasıl tüketeceği ve nihayetinde nasıl bir çevre felaketine yol açacağı hakkında düşünülmesini sağlayabilir.
- Makinelerin Varlığı: Matrix filminde, makineler insanların kontrolünü ele geçirmiştir. İnsanlar, makineler tarafından yaratılan bir dünyada yaşamakta ve makinelerin ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmaktadır. Bu tema, gelecekte yapay zekânın ne kadar ilerleyebileceği ve insanların bu teknolojinin kontrolünü kaybetme riski hakkında düşünülmesini sağlayabilir.

Matrix filminde birçok gelecek içerikli temalar bulunmaktadır ve bu temalar insanların gelecekte teknoloji, gerçeklik, kontrol ve diğer konular hakkında nasıl düşüneceği konusunda ilham verici olabilir.

Matrix filminin kendi içinde oldukça kapsamlı bir kurgusu ve konusu yer almaktadır. Ancak filmin içeriğini genişletmek adına filme şu kurgular eklenebilir:

- Matrix Dışında Başka Bir Sanal Gerçeklik Dünyası: Filmde Matrix, insanların beynine takılan bir çip aracılığıyla yaratılan bir sanal gerçeklik dünyasıdır. Fakat filmde başka bir sanal gerçeklik dünyası olabileceğini ve bu dünyanın da Matrix ile bağlantılı olabileceğini düşünebilirim. Örneğin, Matrix'in bir alt düzeyi veya başka bir yaratıcı tarafından oluşturulan farklı bir sanal gerçeklik dünyası olabilir.
- İnsanlar ve Makineler Arasında Daha Farklı Bir İlişki: Filmin ana teması insanların makinelerle olan savaşıdır. Fakat filmde insanlar ve makineler arasında farklı bir ilişki olabileceği de düşünülebilir. Örneğin, insanlar ve makineler arasında işbirliği yapan bir senaryo olabilir. Bu senaryoda insanlar makinelerin sahip olduğu teknolojik avantajları kullanarak dünya problemlerini çözmeye çalışırken, makineler de insanların doğal kaynaklardan yararlanma konusundaki aşırılıklarını dengeleyebilirler.
- Farklı Bir Zamanda Geçen Bir Matrix Hikâyesi: Matrix filminde geçen hikâye günümüzden ileri bir zamanda geçmektedir. Fakat filmde farklı bir zamanda geçen bir hikâye de olabilir. Örneğin, Matrix'in geçmişte veya gelecekte oluşan versiyonlarına odaklanan hikâyeler eklenebilir. Bu hikâyelerde, Matrix dünyası daha farklı bir şekilde oluşabilir veya daha farklı bir amaca hizmet edebilir.
- Yapay Zekâların İnsanları Esir Alıp Bir Simülasyon İçinde Yaşaması: Bu esirleştirme sürecinin nasıl gerçekleştiği ve insanların neden makineler tarafından tehdit olarak görüldüğüne dair daha derin bir anlatım yapılabilir.
- Filmde Yer Alan Karakterlerin Geçmişlerinin Ayrıntılandırılması: Örneğin, Morpheus'un geçmişi hakkında daha fazla bilgi verilebilir veya Trinity'nin nasıl bir hacker olduğuna dair daha fazla ayrıntıya yer verilebilir. Böylece, karakterlerin kişisel hikâyeleri daha iyi anlaşılabilir ve filmdeki olayların nedenleri daha net bir şekilde ortaya konabilir.

- Filmin Sonunda Neo'nun İnsanlığı Kurtardığı Ancak Yapay Zekâların Hâlâ Var Olması: Bu evrende neler olabileceğine dair farklı senaryolar da yazılabilir. Örneğin, insanlar ve yapay zekalar arasında bir barış anlaşması yapılabilir veya insanlar ve yapay zekaların bir arada yaşamasının zorlukları ele alınabilir.

Matrix filmini izlemenin birçok faydası olabilir. Öncelikle filmdeki felsefi temalar ve kurgusal ögeler düşünmeye ve sorgulamaya teşvik edebilir. Film, gerçeklik kavramı, insan doğası, teknolojinin rolü gibi konuları ele alır ve izleyicilere farklı bakış açıları sunar. Bu nedenle, Matrix izleyicilere, dünya görüşlerini genişletme, kendi fikirlerini geliştirme ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirme fırsatı sunabilir. Ayrıca, filmde yer alan aksiyon sahneleri ve görsel efektler, izleyicilere heyecanlı bir deneyim yaşatabilir. Matrix, sinematik teknolojide bir dönüm noktası olmuş ve birçok filmde kullanılan teknikleri önceden keşfetmişti. Bu nedenle, film, sinemaseverler için de önemli bir başyapıt olarak kabul edilir.

Matrix filmini izleyen kişilerde teknolojinin toplumsal hayata etkisi, gerçeklik algısı ve felsefi konular üzerine düşünme eğilimi artabilir. Film insan aklının ve zihnin sınırlarını sorgulayan temaları işleyerek, izleyiciye farklı bir bakış açısı kazandırabilir. Ayrıca filmdeki kahramanların mücadelesi, direniş ve özgürlük teması da izleyicilerde cesaret ve kararlılık duygularını arttırabilir. Bunun yanı sıra, filmdeki görsel efektler, aksiyon sahneleri ve müzikleriyle de izleyiciye keyifli bir sinema deneyimi yaşatabilir.

4.4.15. “Yıldız Savaşları” Adlı Filmin analizi

Yıldız Savaşları, ilk filmi 1977’de yayınlanan ve sonrasında birçok devam filmi, televizyon dizisi, roman ve çizgi roman gibi ürünlerle genişleyen bir bilim kurgu evreni olarak ekranlara gelmiştir. Ana hikâye, dünyadan çok uzak bir galakside geçer ve İmparatorluk adında güçlü bir yönetim, Galaktik Cumhuriyeti yıkarak kendisini yöneten güç haline gelmiştir. Cumhuriyeti yıkmasından kurtulan az sayıdaki isyancı, İmparatorluk'a karşı mücadele etmek için bir araya gelir. Ana karakterler arasında Jedi şövalyeleri Luke Skywalker, Obi-Wan Kenobi ve Yoda, İmparatorluk lideri Darth Vader ve İmparatorluk ordusunda savaşan Han Solo, Leia Organa ve Chewbacca gibi kahramanlar bulunur. Ayrıca droidler, uzay gemileri, ışın kılıçları ve Güç gibi birçok ikonik öge de seride yer alır.

Serinin devam filmleri ise Klonların Saldırısı (Attack of the Clones) ve Sith'in İntikamı (Revenge of the Sith) olarak adlandırılır. 2015 yılında, Disney Lucasfilm'i satın aldıktan sonra Yıldız Savaşları'na devam etme kararı aldı ve 2015'te Yıldız Savaşları: Güç Uyanıyor (The Force Awakens) ile devam filmleri serisi başladı. Bu serinin devam filmleri, Son Jedi (The Last Jedi) ve Skywalker'ın Yükselişi (The Rise of Skywalker) olarak adlandırılmıştır. Yıldız Savaşları ayrıca televizyon dünyasında da geniş bir yelpazede yayınlanmıştır. Animasyon dizileri The Clone Wars ve Rebels, hem genç hem de yetişkin hayranlar arasında popülerlik kazanmıştır. Yıldız Savaşları'nın etkisi, bilim kurgu tarihinde önemli bir yere sahiptir. İkonik karakterleri, unutulmaz sahneleri ve efsanevi müzikleriyle birlikte, Yıldız Savaşları'nın teknolojik yenilikleri de sinema endüstrisine ve bilim kurgu dünyasına öncülük etmiştir.

Yıldız Savaşları filmindeki gelecek ögeleri üzerinden gerçekleştirilen analizlere ilişkin bulgular şu şekildedir:

- Uzay Gemileri ve Teknoloji: Yıldız Savaşları, uzayda yolculuk edebilen ve savaşabilen çok sayıda farklı uzay gemisi içerir. Bu gemilerin birçoğu, hızlı hiperuzay motorları ve lazer silahları gibi fütüristik teknolojilerle donatılmıştır. Ayrıca, ışın kılıçları, Güç gibi fiktif teknolojiler de bulunur.
- Droidler: Yıldız Savaşları, robotik yardımcılar ve savaş droidleri gibi insansı robotların kullanımını içerir. Bu droidler, insanların yapamayacakları işleri yapmak için tasarlanmıştır. Bunlar arasında savaş droidleri, gözetim droidleri ve pilot droidleri gibi çeşitli türler bulunur.
- İletişim Teknolojileri: Yıldız Savaşları, uzayda iletişim kurabilen çeşitli cihazlar içerir. Bunlar arasında uzay gemileri arasındaki radyo iletişimi, hologramlar ve Güç aracılığıyla telepati gibi teknolojiler bulunur.
- Holografik Gösteriler: Filmin birkaç sahnesinde, hologramlarla oluşturulan üç boyutlu görüntüler ve veriler görülebilir. Bu teknoloji, karakterlerin birbirleriyle iletişim kurmasını, veri aktarımını ve taktiksel planlar yapmasını sağlar.
- Robotik Kollar ve Protezler: Filmin karakterlerinden birkaçı, robotik kollar ve protezler gibi vücut parçaları kullanır. Bu teknolojiler, sakatlanmış veya yaralanmış insanlara yardımcı olabilir ve onlara normal bir hayat yaşama şansı verebilir.

- Yapay Zekâ: Yıldız Savaşları, yapay zekâ konusunda da oldukça zengin bir dünyaya sahiptir. Bunlar arasında, insansız savaş gemileri, savaş stratejileri oluşturmak için kullanılan bilgisayarlar ve robotik droidler gibi çeşitli teknolojiler yer alır.
- Giyilebilir Teknoloji: Bazı karakterler, giyilebilir teknoloji kullanır. Örneğin, karakterlerin sahip olduğu cihazlar sayesinde, uydu ve hava trafiğinin durumu hakkında bilgi alabilirler. Ayrıca, karakterlerin savaş sırasında kullanabilecekleri zırhlar, koruyucu kalkanlar ve özel giysiler de bulunur.
- Uzay İstasyonları: Filmin ikonik bir öğesi olan Ölüm Yıldızı gibi, devasa uzay istasyonları, uzayda insanların yaşaması ve savaşması için ideal bir yer sağlar.

Bu fütüristik ögeler, Yıldız Savaşları'nın bilim kurgu tarihindeki yerini ve birçok teknoloji konusunda öncü olduğunu gösterir. Aynı zamanda, insanların hayal gücünün ne kadar sınırsız olabileceğini de gösterir. Bu ögelerin hepsi, Yıldız Savaşları'nın fütüristik dünyasını yaratan ve filmin benzersiz bir bilim kurgu deneyimi sunmasına katkıda bulunan özelliklerdir.

Yıldız Savaşları filminde yer almayan, ancak eklenebileceği düşünülen kurgular şunlardır:

- Tamamen Robotik Bir Karakter: Filmin karakterleri arasında birkaç robot var, ancak tamamen robotik bir karakter farklı bir boyut katardı. İnsanüstü güçlere, zekâya ve duygulara sahip bir robotik karakter, farklı bir hikaye çizgisi yaratabilir ve izleyicilere daha fazla ilgi çekebilir.
- İnsan Dışı Bir Uygarlık: Filmin evreninde, birçok farklı gezegen ve uzay istasyonu var. Ancak, insan dışı bir uygarlıkla karşılaşmak, farklı bir bakış açısı sağlayabilir. İnsanlarla tamamen farklı bir kültüre sahip bir uygarlıkla iletişim kurma fikri, farklı bir macera sunabilir.
- Paralel Evrenler: Yıldız Savaşları, birçok farklı gezegene ve evrene sahip olsa da, paralel evrenlerle ilgili bir konu işleyebilirdi. Örneğin, belirli bir karakterin farklı bir evrende ne yapabileceği veya ana karakterlerin farklı bir paralel evrende bir araya gelmesi gibi bir senaryo ilginç olabilirdi.
- Daha Derin Bir Karakter Gelişimi: Yıldız Savaşları'nın karakterleri oldukça unutulmaz olsa da, filmin karakter gelişimi konusunda daha fazla çalışma

yapılabilirdi. Özellikle, kötü karakterlerin geçmişi ve motivasyonları daha ayrıntılı bir şekilde ele alınabilirdi.

- Yeni Bir Kötü Karakter: Yıldız Savaşları serisinde Darth Vader gibi unutulmaz kötü karakterler var. Ancak, yeni bir kötü karakterin eklenmesi, farklı bir düşmanlık dinamiği sağlayabilir. Örneğin, karakterin güçlü motivasyonları ve yenilmez bir güce sahip olması, ana karakterleri tehdit edebilir.
- İnsanlarla Robotlar Arasındaki İlişki: Yıldız Savaşları'nda, birçok robot ve insansız araç var. Ancak, insanlarla robotlar arasındaki ilişkiye daha fazla odaklanılabileceği bir senaryo farklı bir bakış açısı sağlayabilir. Örneğin, robotlar ve insanlar arasındaki bir çatışma veya robotların insanların yerini almaya başlaması gibi bir hikaye, ilginç olabilir.
- Farklı Bir Savaş Taktiği: Yıldız Savaşları, uzay savaşlarına odaklanan bir film serisi. Ancak, farklı bir savaş taktiği kullanılabileceği senaryolar da olabilir. Örneğin, kara savaşlarına veya sualtı savaşlarına daha fazla odaklanılabilir.
- Daha Fazla Karakter Arka Planı: Yıldız Savaşları'nda, birçok unutulmaz karakter var. Ancak, bazı karakterlerin arka planları hakkında daha fazla bilgi verilebilir. Örneğin, Obi-Wan Kenobi'nin gençliği veya Han Solo'nun kaçakçılık geçmişi hakkında bir hikaye, daha fazla derinlik katabilir.

Yıldız Savaşları filmini izleyen bir kişi aşağıda belirtilen bakış açılarını kazanabilir.

- Kahramanlık ve fedakârlık: Yıldız Savaşları serisi, kahramanlık ve fedakarlık teması üzerine kurulu bir yapıya sahiptir. Ana karakterlerin, galaksiyi kurtarmak için verdikleri mücadele, izleyiciye cesaret ve özveri konusunda ilham verebilir.
- Güç ve iktidarın kötüye kullanımı: Filmin antagonisti Darth Vader, güç ve iktidarın kötüye kullanımının sembolüdür. Bu, izleyicilerin güç kullanımının sınırlarını anlamalarına ve onu nasıl kötüye kullanabileceklerine dair bir farkındalık kazanmalarına yardımcı olabilir.
- İnanç ve bağlılık: Yıldız Savaşları filminde, kahramanlarının başarısı inançlarına ve bağlılıklarına dayanmaktadır. Jedi inancı, Güç kavramı ve

kahramanların birbirlerine olan bağlılığı, izleyicilerin kişisel inanç ve değerleri üzerine düşünmelerine yardımcı olabilir.

- Ayrımcılık ve eşitlik: Yıldız Savaşları, farklı ırklar ve gezegenlerden gelen karakterlerin bir araya gelerek güçlü bir ittifak oluşturduğu bir hikaye anlatır. Bu, izleyicilere ırk, cinsiyet, din veya kültürel farklılıklar gibi konularda ayrımcılık yapmamanın önemini hatırlatabilir.
- Gelecek ve teknolojinin potansiyeli: Yıldız Savaşları serisi, bilim kurgu ve fütüristik teknolojiyi içerir. İzleyicilere, gelecekteki teknolojik potansiyeli hayal etmeleri ve nasıl kullanabilecekleri hakkında düşünmeleri için bir fırsat sunabilir.

Yukarıda ifade edilenler Yıldız Savaşları filmini izleyen bir kişinin kazanabileceği farklı bakış açılarına sadece birkaç örnektir. Her izleyici, filmi kendi kişisel perspektifinden de değerlendirebilir ve daha farklı anlamlar çıkarabilir. Yıldız Savaşları filmini izlemek kişiye farklı açılardan birçok kazanım sağlayabilir. Bu kazanımlara ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

- Hayal Gücü: Yıldız Savaşları, hayal gücünün sınırlarını zorlayan bir film serisi olarak bilinir. Uzayda geçen maceralar, fütüristik teknoloji ve farklı türlerden karakterler, izleyicilerin hayal gücünü harekete geçirebilir ve onlara yeni fikirler ve hayaller aşılayabilir.
- Popüler Kültür Bilgisi: Yıldız Savaşları, popüler kültürün önemli bir parçasıdır. Filmin müzikleri, karakterleri, kostümleri ve replikleri, kültürel bir etki yaratmıştır. Bu nedenle, filmin izlenmesi, popüler kültür hakkında daha fazla bilgi edinilmesine ve popüler kültürle ilgili tartışmalara katılınmasına yardımcı olabilir.
- İyi Bir Hikâye Anlayışı: Yıldız Savaşları, iyi bir hikâye anlatımı örneği olarak kabul edilir. Karakterlerin, hedeflerinin ve çatışmalarının net bir şekilde tanımlanması, izleyicilerin hikâyeyi takip etmesine yardımcı olabilir. Bu nedenle filmin izlenmesi, iyi bir hikâye anlayışı geliştirilmesine yardımcı olabilir.
- Evrensel Temalar: Yıldız Savaşları, evrensel temalar üzerine kurulmuş bir film serisidir. Adalet, fedakârlık, dostluk, inanç ve aşk gibi temalar, herkesin anlayabileceği ve takdir edebileceği temalar olarak kabul edilir. Bu nedenle,

filmin izlenmesi, evrensel temalar hakkında düşünülmesine ve daha derinlemesine anlamlandırılmasına yardımcı olabilir.

- Fütüristik Teknoloji: Yıldız Savaşları, fütüristik teknolojiyi içeren bir film serisidir. Uzay gemileri, Işın Kılıçları ve Güç gibi teknolojik kavramlar, izleyicilerin teknolojinin potansiyeli hakkında hayal etmelerine yardımcı olabilir. Ayrıca filmin izlenmesi, fütüristik teknolojinin nasıl kullanılabileceği hakkında düşünülmesine yardımcı olabilir.

Yıldız Savaşları filminin hayal gücü ve yaratıcılık gelişimi, empati ve karakter analizi, etik ve değerler, sosyal ve politik temalar, teknoloji ve bilim ilgisi, kültürel etki ve referanslar, eğlence ve heyecan, kültürel bilgi kazanımı ve birleştirici deneyimler gibi katkıları olabileceğinden filmi izleyenlerde farklı bakış açıları oluşturabilir.

4.4.16. "Black Mirror" Adlı Dizinin Analizi

Black Mirror, İngiliz televizyon dizisi yazarı ve yapımcısı Charlie Brooker tarafından yaratılan bir dizidir. Dizi, distopik bir gelecekte teknolojinin toplum üzerindeki etkilerini ele alır. Dizinin her bölümü, farklı bir hikâye ve karakter kadrosu ile bağımsız bir bölümdür. Konuları, genellikle insanların teknolojinin gelişmesiyle karşılaştığı zorluklar, teknolojinin hayatımıza getirdiği farklı yönler ve teknolojinin bireysel veya toplumsal hayatımızı nasıl değiştirdiği hakkındadır. 2011 yılında yayınlanan ilk bölümünden itibaren popülerlik kazanmıştır ve zaman içinde uluslararası bir izleyici kitlesine sahip olmuştur.

Black Mirror dizisinin fütüristik temaları oldukça çeşitlidir ve her bölümde farklı bir teknolojik konu ele alınmaktadır. Aşağıda bazı bölümlerin temaları ve analizleri verilmiştir.

- Üçüncü Sezon Birinci Bölüm: Sosyal medya ve popülerlik kültürü üzerine bir eleştiri niteliği taşıyan bu bölümde, insanlar birbirlerine verilen puanlarla sosyal statülerini belirlemektedir. Bu durum insanların özgür iradeleriyle değil de, diğer insanların onayını kazanmak için davranmalarıyla sonuçlanır. Bu bölüm, insanların sürekli olarak dış dünya tarafından onaylanma arzusunun, gerçek hayatta ciddi sonuçları olabileceğine işaret etmektedir.
- Üçüncü Sezon Dördüncü Bölüm: Bu bölüm, ölümden sonra yaşam üzerine bir düşünce deneyi sunar. San Junipero adlı bir sanal dünya, ölmek üzere olan insanlara sonsuz bir yaşam sunar. Bölümde, gerçek hayat ile sanal

dünya arasında bir seçim yapmak zorunda kalan karakterlerin hikâyesi anlatılır. Bölüm, ölümden sonra yaşamın olası bir şeklini ele alarak, insanların yaşamın anlamı, sevdiklerimizle olan bağlarımız ve sonsuzluğa ilişkin felsefi soruları düşündürür.

- Üçüncü Sezon Altıncı Bölüm: Bu bölüm, sosyal medyanın ve yapay zekânın yarattığı toplumsal sorunları ele alır. Bir dizi ölümcül saldırıyı araştıran iki dedektifin hikâyesi anlatılır. Saldırıların arkasında, hashtagler üzerinden hedef seçen bir yapay zekâ programı olduğu ortaya çıkar. Bölüm, sosyal medyanın nasıl bir nefret kültürü yarattığına ve yapay zekânın ne kadar tehlikeli olabileceğine dair bir uyarı niteliği taşır.
- Dördüncü Sezon Birinci Bölüm: Video oyunları ve sanal gerçeklik üzerine bir eleştiri olan bu bölüm, insanların dijital dünyalarında başka insanlara karşı acımasızca davranmalarına odaklanmaktadır. Başkarakter, kendi yarattığı sanal dünyada kontrolü elinde tutarak gerçek dünyada kendisini hissettiği güçsüzlüğü telafi etmektedir. Bu bölüm, sanal gerçekliğin insanların davranışlarını nasıl etkileyebileceğine dair bir uyarı niteliği taşımaktadır.
- Dördüncü Sezon İkinci Bölüm: Ebeveynlerin çocuklarını izlemelerine olanak tanıyan bir teknolojinin ele alındığı bu bölüm, sınırlı mahremiyet ve özgürlük konularına değinmektedir. Anne, kızını sürekli izleyerek onun hayatını kontrol etmeye çalışır ve bu durum kızın kendini keşfetmesini engeller. Bu bölüm, teknolojinin aşırı kullanımının insanlar arasındaki ilişkileri nasıl etkileyebileceğine dair bir uyarı niteliği taşımaktadır.
- Dördüncü Sezon Dördüncü Bölüm: İnternet üzerinden eşleştirme yapan bir uygulama üzerine kurulu olan bu bölüm, modern aşk ve ilişkilerin nasıl değiştiğini ele almaktadır. Karakterler, uygulamanın belirlediği süreler boyunca birbirleriyle görüşmek zorunda kalırlar ve sonunda gerçek aşkı bulurlar. Bu bölüm, teknolojinin aşk hayatımız üzerindeki etkileri hakkında düşündürücü bir hikâye anlatmaktadır.
- Dördüncü Sezon Beşinci Bölüm: Robotlar ve yapay zekâ üzerine bir korku hikâyesi olan bu bölüm, insanların hayatta kalmak için yaptıkları mücadeleyi anlatır. İnsanların dünyasını ele geçiren robotların, bir grup insanın peşine düşmesi sonucu ortaya çıkan hayatta kalma mücadelesi,

insanın teknolojinin kontrolden çıkışına karşı ne kadar güçsüz kaldığını gösterir.

Black Mirror dizisi fütüristik teknolojilerin insan hayatını nasıl etkilediğini ele aldığı kurgusal hikâyelerle doludur. Dizi, teknolojinin insanlığı nereye götürebileceği hakkında düşündürücü bir şekilde öngörüler sunar ve teknolojinin kullanımında dikkatli olmamız gerektiğine dair bir uyarı niteliği taşır.

Black Mirror dizisi, fütüristik teknolojilerin insan hayatını nasıl etkilediği konusunda birçok farklı senaryo sunmaktadır. Ancak şu başlıklar halinde farklı kurguların da eklenmesi mümkün olabilir:

- Uzay Keşfi: İnsanlar, uzayda keşif yapmak için daha fazla teknoloji kullanırlar. Bu keşifler sonucunda, insanlarla farklı uygarlıklar arasında etkileşimler oluşabilir. Ancak bu etkileşimlerde olası riskler ve sonuçlar da düşünülmelidir.
- Sanal Gerçeklik: Black Mirror dizisi, sanal gerçeklik teknolojisinin bazı yönlerini ele almış olsa da, bu konuda daha birçok senaryo üretilebilir. Örneğin, insanların sanal dünyada yaşamaya başlaması sonucu gerçek hayattan uzaklaşması ve sanal dünya ile gerçek hayat arasında bağlantı kurmada yaşanan zorluklar konu edilebilir.
- Biyoteknoloji: Black Mirror dizisi, biyoteknolojinin bazı yönlerini ele almış olsa da, bu konuda daha farklı senaryolar da üretilebilir. Örneğin, insanların yaşlanmayı durdurmak için genetik mühendisliği kullanmaları sonucu ortaya çıkabilecek etik ve toplumsal sorunlar konu edilebilir.
- Yapay Zekâ ve Robotik: Black Mirror dizisi, yapay zekâ ve robotik teknolojilerin bazı yönlerini ele almış olsa da, bu konuda daha farklı senaryolar da üretilebilir. Örneğin, insanlarla robotlar arasında yaşanan aşk ve ilişkiler konusu ele alınabilir.

Bu başlıklar da, Black Mirror dizisi gibi insan hayatını etkileyen teknolojik gelişmeleri konu edinerek, fütüristik temalar arasına eklenebilir. Black Mirror dizisi, teknolojinin insan hayatına etkilerini ele aldığı kurgusal hikâyelerle dolu bir dizi olduğundan, izleyicilere birçok felsefi bakış açısı kazandırabilir. Özellikle şu felsefi bakış açıları öne çıkarılabilir:

- Teknoloji ve İnsan İlişkisi: Dizi, teknolojinin insan hayatını nasıl etkilediği konusunda birçok senaryo sunmaktadır. Bu senaryolar izleyicilere,

teknolojinin insan hayatında ne kadar önemli bir rol oynadığını ve insanların teknoloji ile nasıl bir ilişki içinde olduğunu düşündürür.

- Etik Sorunlar: Dizi, teknolojinin kullanımı sonucu ortaya çıkabilecek etik sorunları ele alır. Örneğin, yapay zekânın insan hayatındaki etkileri, kişisel verilerin korunması, toplumsal sorumluluk gibi konular etik sorunlar açısından ele alınır. Bu konular izleyicilere, teknolojinin kullanımında etik sorunların nasıl ortaya çıkabileceğini ve bu sorunlarla nasıl başa çıkılması gerektiğini düşündürür.
- Gerçeklik Algısı: Dizi, sanal gerçeklik, yapay zekâ gibi teknolojik gelişmelerin insanların gerçeklik algısını nasıl etkilediğini ele alır. Bu konu izleyicilere, insanların gerçeklik algısını ne kadar kolayca değiştirebildiğini ve bu değişimin sonuçlarını nasıl anlamlandırmaları gerektiğini düşündürür.
- Özgürlük ve Kontrol: Dizi, teknolojinin kullanımı sonucu ortaya çıkan özgürlük ve kontrol sorunlarını ele alır. İnsanların teknolojiyi ne kadar kontrol edebileceği ve teknolojinin insanların özgürlüklerine ne kadar müdahale edebileceği konuları üzerinde düşünülür. Bu konular izleyicilere, teknolojinin kullanımında ne kadar özgür olduğumuzu ve bu özgürlüğün sınırlarının neler olduğunu düşündürür.

Bu felsefi bakış açıları, izleyicilerin teknolojinin insan hayatına etkileri hakkında farkındalık kazanmalarına ve teknolojinin kullanımında daha bilinçli olmalarına yardımcı olabilir.

4.5. Geleceği Düşünmedeki İlkelerin ve Hataların Belirlenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt problemlerinden bir tanesi de geleceği düşünmedeki ilkelerin ve hataların belirlenmesidir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizlere ilişkin veriler ışığında geleceği düşünme ilkeleri ve hataları ortaya çıkarılmıştır. Geleceği düşünme ilkeleri ve geleceği düşünmedeki hataları ortaya koyan veriler Tablo 4.5.'te verilmiştir.

Tablo 4.7. Geleceği Düşünme İlkeleri ve Hataları

Geleceği Düşünme İlkeleri	**Geleceği Düşünme Hataları**	**Örnek**
Gelecek bir bütün olarak kurgulanmalıdır.	Geleceği tek bir boyuta sıkıştırarak düşünmek	Televizyonu öngörmek ama bu öngörüyü gramafon ve ayna ile açıklamak
Gelecek, veriler ve kanıtlar üzerinden düşünülmelidir.	Varsayımları gerçekler gibi kabul etmek	Teknoloji şirketinin piyasaya süreceği ürünün kârlı bir yatırım olacağını varsayması ve stratejilerini bu varsayıma dayandırması
Gelecekteki teknolojik gelişmelerin hızı dikkate alınmalıdır.	Teknolojik gelişmelerin yavaş ilerleyeceğini düşünmek	İnternetin hızının yavaş olduğu dönemde yaygın bir kitleye ulaşamayacağının düşünülmesi
Geleceğin potansiyel eğilimlerine odaklanılmalıdır.	Geçmiş eğilimlere odaklanmak	Bir otomotiv şirketinin benzinli ve dizel araçlara olan talebin gelecekte de aynı olacağı yönünde stratejiler geliştirmesi
Geleceğin iyi ya da kötü durumlar getirilebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.	Sürekli büyüme ve gelişme odaklı düşünmek Olumsuz bir durumun olumsuz devam edeceğini düşünmek	Gelişmiş bir şirketin piyasadaki konumunun sürekli güçleneceğini düşünmesi Ekonomik kriz içerisinde olan bir ülkedeki bu durumun sürekli olarak devam edeceğinin düşünülmesi
Küçük detayların geleceğin şekillendirilmesinde etkili olabileceği unutulmamalıdır.	Küçük ama önemli ipuçlarının göz ardı edilmesi.	Trafik sıkışıklığını ortadan kaldırmak isteyen bir yerel yönetimin halkın geri bildirimlerini dikkate almaması
Gelecek kurgulanırken siyasal, sosyal ve kültürel faktörler dikkate alınmalıdır.	Gelecek kurgusunda var olan şartların göz ardı edilmesi	Ders içeriklerini dijital platformlara aktarmak isteyen bir eğitim kurumunun dijital eğitim materyallerinin toplumda nasıl karşılanacağını göz ardı etmesi
Gelecek alternatif senaryolar geliştirerek kurgulanmalıdır.	Tek bir senaryoya bağlı kalmak	Bir şehir planlama kurulunun gelecekteki nüfus artışını tek bir senaryoya bağlı olarak tahminde bulunması

Geleceği düşünme süreçlerinde karşılaşılan temel ilkeler ve bu ilkelerin aksine işleyen hatalar örneklerle Tablo 4.5.'te sunulmuştur. Her bir ilkenin ve hatanın örnekle desteklenmesi ile geleceği düşünme pratiğindeki farklı yaklaşımların ve potansiyel hataların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak amaçlanmıştır. İlkeler bireylere geleceği nasıl daha bütüncül bir şekilde kurgulayabileceklerini ve verilere dayalı düşünmeyi nasıl benimseyebileceklerini gösterirken, hatalar ise dikkat edilmesi gereken tuzağa düşülmemesi hususunu vurgulamaktadır.

4.6. Gelecek Okuryazarlık Becerisinin Yapısının Belirlenmesine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizler üzerinden gelecek okuryazarlık becerisi ile ilgili yapı oluşturulmaya çalışılmış, bu yapıya ilişkin boyutlar ve alt kavramlar Tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo 4.8. Gelecek Okuryazarlık Becerisinin Boyutları ve Alt Kavramları

Boyut Adı	**Alt Kavramlar**
Gelecek Kurgusu	Distopya (Gelecek Kaygısı) Ütopya (Gelecek Umudu) Ötopya (İdeal Gelecek) Protopya (Gelişmişe Doğru İlerleme)
Gelecek Zaman Algısı	Geçmiş Bugün Gelecek
Gelecek Farkındalığı	Algı Beklenti Kaygı Yönelim Uyum
Geleceği Planlama	Bakış Açısı Plan
Geleceği Tahmin	Eğilimler Bilimsel Veriler Sınırlılıklar İhtiyaçlar
Geleceğe Hazırlık	Olağan Durumlar Olağan dışı durumlar (Katastrofi)
Geleceği Kontrol	Vizyon Atraktör (Çekici)

Araştırma kapsamındaki akademik çalışmalar, gelecek konulu görseller ve bilim kurgu eserlerinden elde edilen veriler doğrultusunda gelecek okuryazarlık

becerisinin yapısını oluşturabilecek 7 adet boyut belirlenmiştir. Distopya (gelecek kaygısı), ütopya (gelecek umudu), ötopya (ideal gelecek), protopya (gelişmişe doğru ilerleme) alt kavramları "Gelecek Kurgusu" boyutu; geçmiş, bugün, gelecek alt kavramları "Gelecek Zaman Algısı" boyutu; algı, beklenti, kaygı, yönelim ve uyum alt kavramları ise "Gelecek Farkındalığı" boyutu kapsamında değerlendirilmiştir. Bakış açısı ve plan kavramları "Geleceği Planlama"; eğilimler, bilimsel veriler, sınırlılıklar ve ihtiyaçlar alt kavramları "Geleceği Tahmin"; olağan ve olağan dışı durumlar "Geleceğe Hazırlık"; vizyon ve atraktör (çekici) alt kavramları "Geleceği Kontrol" boyutları kapsamında değerlendirilmiştir.

Gelecek okuryazarlık becerisinin boyutları kapsamında gerçekleştirilen analizler üzerinden gelecek okuryazarlık becerisinin yapısını geliştirebilecek alt beceriler ve değerler de ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Her bir boyuta karşılık gelebilecek beceri ve değerleri içeren veriler Tablo 4.7.'de sunulmuştur.

Tablo 4.9. Gelecek Okuryazarlık Becerisi Boyutlarına İlişkin Alt Beceriler ve Değerler

Boyut Adı	**Alt Beceriler**	**Değerler**
Gelecek Kurgusu	Yaratıcılık	Gelecek Saygısı
Gelecek Zaman Algısı	Gelecek-bugün ilişkisi kurma Bugün-gelecek ilişkisi kurma Geçmiş-gelecek ilişkisi kurma	Tarihsel Duyarlılık Tarihsel Saygı
Gelecek Farkındalığı	Gelecek Algısı Gelecek Beklentisi Gelecek Kaygısı Gelecek Umudu Gelecek Yönelimi Geleceğe Uyum	Geleceğe Değer Verme
Geleceği Planlama	Bakış açısı oluşturma Gelecek planları yapma	Gelecek Özgürlüğü Gelecek Sorumluluğu Gelecek Tasarrufu
Geleceği Tahmin	Mevcut eğilimleri takip etme Bilimsel verileri dikkate alma Sınırlılıkları fark etme İhtiyaçları tanımlama	Gelecek Bilimselliği Gelecek Çalışkanlığı Gelecek Tasarrufu
Geleceğe Hazırlık	Olağan durumlara hazırlıklı olma Olağan dışı durumlara hazırlıklı olma	Gelecek Sorumluluğu
Geleceği Kontrol	Vizyon Üretmek Çekici (Atraktör) Oluşturmak	Gelecek Bağımsızlığı Gelecek Özgürlüğü Gelecek Çalışkanlığı

Tablo 4.7.'de gelecek okuryazarlık becerisinin boyutları, bu boyutlara ilişkin alt beceriler ve değerler yer almaktadır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizler neticesinde elde edilen veriler üzerinden ortaya çıkarılan bu alt beceri ve değerler, bireylerin geleceği anlama, şekillendirme ve bu süreçte değerlere uygun hareket etme becerilerini ifade ettiğinden gelecek okuryazarlık becerisinin yapısına katkı sağlamaktadır.

4.7. Gelecek Okuryazarlık Becerisinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İle İlişkilendirilmesine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizler sonucunda elde edilen bulgular üzerinden gelecek okuryazarlık becerisi ile mevcut Sosyal Bilgiler Öğretim Programı arasındaki ilişki ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki kazanımların, becerilerin ve değerlerin gelecek okuryazarlık becerisiyle nasıl ilişkilendirilebileceği üzerinde durulmuştur. Bu ilişkilendirmeyi içeren kazanım, beceri ve değerler Tablo 4.7.'de verilmiştir.

Tablo 4.7. Gelecek Okuryazarlık Becerisi ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İlişkilendirilmesi

Boyut	**Kazanım**	**Beceri**	**Değer**	**SBÖP İle İlişkili Kazanım**
Gelecek Kurgusu	Gelecekle ilgili umut vaat eden senaryolar kurgular.	Yaratıcılık	Gelecek Saygısı	SB.4.4.2.
Gelecek Zaman Algısı	Geçmişin bugünü ve geleceği nasıl şekillendirdiğini örneklerle açıklar.	Geçmiş-Bugün ve Gelecek Bağlantısı Kurma	Tarihsel Duyarlılık	SB.4.1.2. SB.4.3.2. SB.4.4.3 SB.7.4.1. SB.7.4.2.
Gelecek Farkındalığı	Dünyadaki gelişmelere uyum sağlayan birey olarak yetişmenin önemini analiz eder.	Geleceğe Uyum Sağlama	Geleceğe Değer Verme	SB.7.5.6.
Geleceği Planlama	Hedeflere ulaşabilmek için planlar yapmanın önemini kavrar.	Gelecek Planları Yapma	Gelecek Tasarrufu	SB.4.5.5. SB.7.5.5.
Geleceği Tahmin	Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin insan hayatının geleceğinde	Bilimsel Verileri	Gelecek Bilimselliği	SB.4.1.3.

	oynayabileceği rollere ilişkin fikirler ileri sürer.	Dikkate Alma		SB.4.5.1. SB.5.4.5. SB.6.4.2.
Geleceğe Hazırlık	Gelecekle ilgili olumsuz senaryolar kurgulayıp bu senaryolara ilişkin önlemler alır.	Olağan Dışı Durumlara Hazırlıklı Olma	Gelecek Sorumluluğu	SB.4.3.6. SB.5.3.4. SB.7.7.4.
Geleceği Kontrol	Gelecekte ortaya çıkabilecek sorunların çözümüne yönelik özgün fikirler geliştirir.	Vizyon	Gelecek Çalışkanlığı	SB.4.4.4.

Gelecek okuryazarlık becerisinin yapısı üzerinden Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile nasıl ilişkilendirilebileceğine ilişkin kazanım, boyut, beceri ve değerler Tablo 4.7.'de verilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilişki kurabilmek amacıyla gelecek okuryazarlık becerisinin her bir boyutuna karşılık gelebilecek kazanımlar yazılmış ve bu kazanımlar üzerinden verilebilecek beceri ve değerler belirlenmeye çalışılmıştır.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Gelecek okuryazarlığının boyutları olan gelecek kurgusu, gelecek zaman algısı, gelecek farkındalığı, geleceği planlamak, geleceği tahmin, geleceğe hazırlık ve geleceği kontrol boyutları açısından gerçekleştirilen analizler neticesinde; gelecek konulu araştırmaların, görsellerin ve bilim kurgu eserlerinin gelecek okuryazarlık becerisinin yapısına katkı sağladığı belirlenmiştir.

Gelecek kurgusu boyutuna özellikle görsellerin ve bilim kurgu eserlerinin önemli derecede katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Görsellerin ve bilim kurgu eserlerinin insanların hayal gücünü harekete geçirmesi, yenilikler ve tasarım süreçlerinde ilham kaynağı olması ve yeni fikirlerin ortaya çıkması bakımından geleceği kurgusu boyutunu geliştirdiği söylenebilir. Ayrıca bilim kurgu eserlerinin farklı gelecek senaryoları sunması, gelecekteki teknolojilerin tahmin edilmesinde kaynak durumunda olması, bu teknolojilerin nasıl kullanılabileceği konusunda öneriler getirmesi, gelecekteki toplumların nasıl şekillenebileceği ve bu değişikliklerin toplum üzerinde ne gibi etkiler gösterebileceğini ortaya koyması bakımından gelecek kurgusu boyutunda önemli kaynaklar olduğu düşünülmektedir. Amis (1960)'in bilim kurguyu bilinen dünyada var olmayan ancak bilim ve teknolojideki gerçek ya da hayali gelişmeler üzerine temellendirilmiş durumları konu edinen bir alan olarak belirtmesi ve Van Schaik (1999)'ın bireylerin sahip oldukları vizyonlar ile hayal ettikleri gelecek öngörüsü olarak tanımlaması araştırmada elde edilen sonuç ile örtüşmektedir. Bu durumun bilim kurgunun insanların hayal gücünü zorlayan, mevcut durumun ötesine geçen ve farklı geleceklerin mümkün olduğu düşüncesini işleyen bir tür olmasının ve insanların sahip olduğu vizyonların hayal gücü ile birleşerek gelecekteki potansiyel tehditleri ve ilham verici gelecekleri gösterebilmesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Gelecek çalışmalarının da geçmişten günümüze gelecek üzerine gerçekleştirilen araştırmaların eğiliminin belirlenmesinin yanı sıra potansiyel fırsatların ve risklerin anlaşılması ile insanların geleceği hayal etmeleri konusunda rehber olabileceği düşünülmektedir.

Gelecek konulu çalışmalar; geçmişteki eğilimler, olaylar ve toplumsal değişimler üzerinde durarak gelecekteki olası senaryolar hakkında düşünmeye, geçmiş ve bugünkü veriler üzerinden gelecekteki olasılıkları öngörmeye yardımcı

olacağından gelecek okuryazarlığının gelecek zaman algısı boyutuna katkı sağlamıştır. Gelecek konulu çalışmalar ve bilim kurgu eserleri birlikte ele alındığında; geçmişteki teknolojik ilerlemelerin nasıl birikim sağladığı, bugünkü teknolojik gelişmelerin gelecekte nasıl şekillenebileceği, geçmişteki toplumsal gelişmelerin bugün ve geleceği nasıl etkileyebileceği, geçmiş ve bugünün birikimini kullanarak gelecekteki olayların, teknolojilerin ve toplumsal değişimlerin nasıl bir etkiye sahip olabileceğinin belirlenmesi açısından gelecek zaman algısı boyutuna katkı sağladığı düşünülmektedir. Araştırmanın bu sonucu Acar (2019)'ın gelecek bilimini; ekonomiden siyasete, teknolojik gelişmeden sosyal değişime kadar, insanlığı etkileyen her alanı kapsayan ve geçmişi bilerek, bugünü anlayarak, geleceği planlamakla ilgili bir alan olarak tanımlaması ile örtüşmektedir. Benzer şekilde Akçakaya (2003)'nın geçmişi bilerek günümüzdeki olayları anlayarak gelecekle ilgili öngörülerde bulunmak, geleceği planlayacak kişi ve/veya kurumları muhtemel olaylar hakkında uyarmak ve geleceğe hazırlanmak ifadesi ile geçmişin bugünü ve geleceği şekillendirdiği vurgusunu desteklemektedir. Bu bağlamda geleceği şekillendiren faktörlerin, geçmişteki olaylardan kaynaklandığı ve günümüzdeki olayların geleceği belirlemede kritik bir rol oynadığı göze çarpmaktadır. Gelecek biliminin geçmişi anlamak, günümüzdeki gelişmeleri analiz etmek ve gelecekte olası olayları tahmin etmek için kullanılan önemli bir araç olduğu düşünülmektedir.

Gelecek çalışmaları, görseller ve bilim kurgu eserleri; gelecek ile ilgili algı, beklenti, kaygı, umut, yönelim ve uyum gibi kavramlar ile ilgili içeriklere sahip olduğundan gelecek okuryazarlığının gelecek farkındalığı boyutunu geliştirmiştir. Bu kavramlar geleceği düşünme yeteneğini geliştirmek ve gelecekle ilgili duygusal tepkileri anlamak için çeşitli kaynakların kullanılmasının önemini vurgulamaktadır. Farklı perspektifler, kaynaklar ve kavramlar geleceğe dair daha kapsamlı bir görüş oluşturmanın yanı sıra, insanların geleceğe daha bilinçli ve hazırlıklı bir şekilde yaklaşmalarına da yardımcı olabilir ve gelecek farkındalığı oluşturabilir. Gelecek farkındalığı konusunda Lombardo (2016) bireyin algı, davranış, duygu, motivasyon, öğrenme, hafıza, anlayış, umut, düşünme ve planlama, önsezi, hayal gücü, öz kimlik, toplumsal bütünleşme, yönelim ve uyum gibi birkaç psikolojik süreci içinde bulunduran çok yönlü psikolojik kapasitesi olduğuna vurgu yapar. Alvin Toffler da Gelecek Şok adlı eserinin başlangıcında yazdığı "bu kitap

okuyucuların gelecek farkındalığının artırılması amacıyla yazılmıştır" ifadesi ile gelecek farkındalığının önemini ortaya koymaya çalışması araştırmanın bu sonucu ile örtüşmektedir. Bireylerin arzu edilen geleceğe ulaşmada doğru karar verebilmeleri için gelecek farkındalığı niteliklerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Gelecek farkındalığı konusunda bireylerin kendilerini iyi hissedebilmelerinin gelecekle ilgili algı, umut, beklenti ve uyum gibi alt becerilere sahip olmaları ile mümkün olabileceği söylenebilir.

Gelecek çalışmaları, görseller ve bilim kurgu eserleri; farklı senaryolar keşfetmek ve bu senaryolara dayalı planlar oluşturmak, daha yenilikçi ve etkili planlama stratejileri geliştirmek, olası riskleri tanımlayarak bu risklere önlemler alabilmek için planlamacılara rehberlik etmek gibi katkılar sağlayabileceğinden gelecek okuryazarlığının geleceği planlama boyutunun yapısını geliştirdiği söylenebilir. Gelecek çalışmaları ve bilim kurgu eserlerinin; bireylere geleceği planlamak açısından uzun vadeli perspektif kazandırması ve yine bilim kurgu eserlerinin ve görsellerin gelecek planlamasında alternatif senaryolar sunması ve planlamacılara birden fazla olası gelecek vizyonu sunması açısından gelecek okuryazarlığının geleceği planlama boyutuna katkı sağladığı düşünülmektedir. Araştırmanın bu sonucu Titiz ve Çarıkçı (2001)'nın gelecek kurguları ile farklı gelecek senaryoları üzerinden gelecek hakkında planlama yapıldığında daha isabetli kararlar verilebileceği sonucunu desteklemektedir. Gelecek kurguları ve farklı gelecek senaryolarının, gelecek hakkında daha sağlam ve bilgiye dayalı planlama ve karar verme süreçlerine katkıda bulunmasının bunda etkili olduğu düşünülebilir.

Bilim kurgu eserleri ve gelecek konulu görseller, yaratıcı düşünceyi teşvik ederek geleceği tahmin etme konusunda yeni bakış açıları sunabilmesi, farklı senaryolar içerisinden daha geniş bir perspektifle tahminleri çeşitlendirebilmesi, teknolojik ilerlemeler üzerinden gelecekte kullanılabilecek teknolojileri tahmin edebilme becerisini geliştirmeleri açısından geleceği tahmin boyutunu desteklemektedir. Gelecek öngörüleri üzerine hazırlanmış olan edebi eserlerde geleceği tahmin etme konusunda dikkatli olunması gerektiği belirtilmekte ve gerçekleşme ihtimali olmayan senaryoları desteklemek yerine bilimsel veriler ve analizler üzerine kurulu senaryolar ve kişilerin, kurumların ve devletlerin eğilimleri üzerinden tahminlerde bulunulması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Frey

(2014)'in "Geleceğin anlaşılması ve tahmin edilmesi içinde yaşanılan toplumdaki eğilimlerin gerçekleşme durumlarını anlama yetisine bağlıdır" tespiti bu durumu destekler niteliktedir. Ancak toplumdaki her eğilim geleceği tahmin etme konusunda açık bir ipucu veremeyebilir. Bu yüzden eğilimlerin de ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve geleceği tahmin konusunda destek olup olamayacağının tartışılması gerekmektedir. Altun (2020)'un geleceği tahmin etmede bireylerin eğilimlerinin yanı sıra, bilimsel verilerin, sınırlılıkların ve ihtiyaçların da önemli çıkış noktası olması ifadesi bu durumu desteklemektedir. Geleceği tahmin etme sürecinde bireylerin eğilimleri, bilimsel veriler, sınırlılıklar ve mevcut ihtiyaçlar gibi farklı unsurların dikkate alınması, daha gerçekçi ve sağlam tahminlere ulaşmak için önemli bir yaklaşımdır. Bu sayede, gelecek hakkında daha bilgiye dayalı ve ihtiyaçları karşılayıcı planlamalar yapmak mümkün olabilir.

Gelecek çalışmaları, görseller ve bilim kurgu eserleri; bireyleri ve kuruluşları gelecekteki fırsatları değerlendirmek ve olası riskleri azaltmak için hazırlıklı hale getirebileceğinden gelecek okuryazarlığının geleceğe hazırlık boyutuna katkı sağlamaktadır. Farklı teknolojilerin, iş modellerinin ve toplumsal yapıların gelecekteki değişimlerine adapte olarak geleceğe hazırlıklı olma, eğitim ile ilgili beceri ve yetkinlik ihtiyaçlarını anlayarak gelecekte ihtiyaç duyulacak beceri ve yetkinliklere adapte olma konusunda destek olması açısından geleceğe hazırlık boyutunu geliştirdiği düşünülebilir. Bilim kurgu eserleri özelinde düşünüldüğünde ütopik yazınlarda olumlu senaryoların, distopik yazınlarda ise olağan dışı olaylar üzerine konuların yoğun bir şekilde işlenmesi nedeniyle bilim kurgu eserlerinin gelecek okuryazarlığının geleceğe hazırlık boyutuna önemli derecede katkı sağladığı belirlenmiştir. Bu bağlamda senaryoların ve olağandışı durumların geleceğe hazırlanmak noktasında önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Aşçı (2017) da geleceğin bilinmezliklerini en aza indirmek ve öngörülebilir bir gelecek oluşturmayı amaçlayan zihinsel kurguları ifade eden gelecek senaryoları sayesinde geleceğin nasıl şekilleneceği ve geleceğe ne şekilde hazırlanılabileceğinin belirlenebileceğine dair vurgu yapmaktadır. Benzer şekilde Oliviera ve Parrett (2018), gelecek senaryolarının temel amacının insanları gelecekteki belirsizliklere karşı manevra yapabilmek için hazırlıklı ve donanımlı olmaya yönlendirmesi açısından önemli olduğunu belirtmektedir. Bu ifadelerden farklı olarak Altun (2020), her ne kadar gelecek planlanırken iyi senaryolarla yola çıkılsa da olağan

dışı durumların bu senaryolarda sapmalar ortaya çıkmasına sebep olabileceğini ortaya koyarak katastrofik (yıkıcı) durumlara da hazırlıklı olmak gerektiğini belirtmektedir. Gelecek tahminlerinin her zaman tam olarak doğru olmayabileceği ve olağandışı durumların planlamalara etkisi göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, esneklik ve kriz yönetimi becerilerinin de gelecek planlamasında önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir

Gelecek çalışmaları, görseller ve bilim kurgu eserleri; insanlarda gelecek ile ilgili farkındalık ve bilinç oluşturabilmektedir. İnsanların vizyon geliştirmelerine katkı sağlaması, senaryolar konusunda atraktör (çekici) yaratması açısından gelecek çalışmaları, görseller ve bilim kurgu eserlerinin geleceği kontrol etme noktasında önemli katkılar sağlayabileceği belirlenmiştir. Ayrıca gelecek çalışmaları ve bilim kurgu eserlerinin toplumun geleceğe yönelik beklentilerini yansıtması ile geleceği belirlemede insanların kontrol sahibi olmasını sağlayabilmesi, gelecekteki teknolojik gelişmeleri hayal etme ve bu gelişmelere ulaşmak için araştırma ve yenilik faaliyetlerine odaklanmaya yardımcı olması bakımından gelecek okuryazarlığının geleceği kontrol boyutunun yapısını geliştirdiği düşünülmektedir. Geleceği kontrol boyutunda yer alan vizyon ve atraktör (çekici) anahtar kavramları üzerinden düşünüldüğünde özellikle 15. yüzyılda uçma teması ile ilgili çalışmalar yapan ünlü ressam Leonardo Da Vinci göze çarpmaktadır. Günümüzde hala teknoloji şirketlerinin uçan araçlar ile ilgili çalışmalara devam ediyor olması açısından Da Vinci'nin ortaya koyduğu vizyonun yüzyıllar geçse de sıcaklığını koruyor olması geleceği kontrol etme noktasında önemli bir ayrıntıdır. Da Vinci'nin çalışmaları üzerine araştırmalar yapan Frey (2014) de vizyonların insanları ileriye taşıyacağını ve büyük vizyonların neredeyse herkese ulaşabileceğini belirterek geleceğin kontrol edilmesinde vizyon tohumları ekmenin önemine işaret etmektedir. Büyük vizyonların toplumun bir arada çalışmasına, ileriye doğru yol almasına ve daha iyi bir gelecek inşa etmesine katkı sağlayabileceği ve böylece geleceği kontrol etme noktasında önemli bir adım olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada eski gelecek kapsamında incelenen resimlerdeki ilgi çekici ilk vurgunun uçma teması olduğu belirlenmiştir. Görsellerde resmedilenlerin o dönemde hâlihazırda icat edilmiş cisimler olması ve dönemin insanları tarafından 21. yüzyıla gelindiğinde de kullanılacağının düşünülmesi yeni icatların tarih boyunca insanlara eşlik edeceği konusunda bir yanılgıya düşüldüğünü

göstermektedir. Alvin Tofflerın, "Üçüncü Dalga" adlı eserinde de insanların Dünya'nın hep aynı şekilde olacağını düşünmeye meyilli olduğunu belirtmesi bu durum ile örtüşmektedir (Toffler, 1996). Ancak örneğin zeplinlerin 2000'lerin başına kadar kullanılmış olması Fransız sanatçıların tahminlerinde yanılmadıklarının da işaretidir. Uçan cisimlerdeki kanatlar dikkatle incelendiğinde göze fazla sıradan ve mekanik gelebilir. O dönemlerde kullanılan teknolojiler çoğunlukla mekanik araçlardan oluştuğundan günümüz teknolojisi ile karşılaştırıldığında basit araçlar gibi geliyor olması teknolojinin hızlı gelişimi ve dijitalleşmenin insanın düşünce yapısında da önemli değişiklikler gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Bilim insanları temelde doğada gözlemledikleri şeyler üzerinden icat ya da tasarım yapmaktadır. Leonardo Da Vinci de 15. yüzyılda helikopter resmi yaparken yarasanın kanadı ve kaplumbağanın kabuğundan ilham almıştır. 19. yüzyılda motorun da icat edilmesiyle uçma fikri gerçekliğe yaklaşmış ve 20. yüzyılın başlarında uçaklar konusunda ilk denemeler yapılmaya başlamıştır. Örneğin ABD'li iki bisiklet ustası olan Wright Kardeşler 1903 yılında "Wright Flyer" adı verilen tarihin ilk insanlı uçağını uçurmayı başarmışlardır. Bu uçak iki pervane ve bir planör esas alınarak geliştirilmişti. Jean Marc Cote ve diğer Fransız sanatçıların gelecek algılarını büyük oranda uçmak üzerine kurgulamaları o dönemdeki gelişmelerin insanlar üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu resimlerde mini bir uçakla posta dağıtan postacılardan, suçluları kovalayan uçan polis memurlarına, alevlerin arasına dalan kanatlı itfaiyecilere ve hatta gökyüzünde halkın arasında hava trafiğine yön veren hava trafik polislerini görmek mümkündür. Bu durum insanlar için havada seyahat etmenin karada seyahat etmekten daha ilham verici olduğunu göstermektedir.

Günümüzde kullanımı gittikçe yaygınlaşan drone icat edilirken özellikle Leonardo Da Vinci'nin yapmış olduğu helikopter çiziminden ilham alındığı düşünülmektedir. 2022 yılında ABD'de gerçekleştirilen "Dönüştürücü Dikey Uçuşlar" temalı sempozyumda Prete, Nagaraj ve Chopra, (2022) tarafından sunulan "Leonardo Da Vinci'nin Hava Vidası Temelli Devrim Niteliğindeki Uçuş Aracı: Dikey Kalkış ve İniş Teknolojisinde Bir Paradigma Değişikliği" adlı bildiride uçan araçların çoğunun Leonardo Da Vinci'nin helikopterinden esinlenerek hazırlandığına dair sonuca varılması araştırmanın bu sonucuyla örtüşmektedir. Bu

durum yaklaşık beş yüz yıl önce Leonardo Da Vinci tarafından ortaya atılan uçma fikrinin ne kadar güçlü bir öngörü olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Evliya Çelebi'nin Seyahatname'de ilk uçma denemelerinin 10. yüzyılda bir Türk bilgini olan İsmail Cevheri tarafından gerçekleştirildiği ve Leonardo Da Vinci'nin de uçma konusundaki çalışmalarını Cevheri'den aldığı ilhamla yaptığı ifadesi öngörüleri güçlü olan bilim insanlarının birbirlerine ilham kaynağı olduklarına işaret etmektedir.

100 yıl sonrasını hayal eden Jean Marc Cote ve diğer Fransız sanatçıların uçma konusunda bu kadar fikir üretmeye çalışıp uzay yolculuğu ile ilgili çizim yapmamış olmaları o yıllarda 21. yüzyıl konusunda isabetli tahminler yürütülemediğine işarettir. Bu durum resimlerin çizilmesinden yıllar önce 1865 yılında Fransız yazar Jules Verne tarafından piyasaya sürülen "Aya Yolculuk" adlı eserin o dönemdeki Fransız ressamlar tarafından çok ilgi görmediğini göstermektedir. Ancak 1895 yılında Eiffel kulesinin inşasından etkilenen Rus bilim insanı Konstantin Tsiolkovsky'nin 1903 yılında yayınlanan "Kozmik Uzayın Tepkili Motorlarla Keşfi" adlı eserinde Jules Verne'den etkilenen insanların bir gün uzaya gideceğini, gezegenden gezegene seyahat edeceğini ve orada yaşayacağını öne sürmesi ve benzer şekilde 1902 yılında Fransız film yönetmeni Georges Melies, "Aya Seyahat" adlı bir bilim kurgu filmi çekmiş olması yine uçmak ve havada seyahat etmek konusunda birçok alanda atılımlar gerçekleştirilmeye çalışıldığını yansıtmaktadır. Uçma fikri üzerinden gelecekle ilgili yapılan resimlerde mekanik materyallerin kullanılıyor olması günümüzdeki dijital araçlar konusunda öngörülerde bulunulmadığını göstermektedir. Örneğin uçan postacı resminde postacının elindeki kâğıdı teslim ediyor olması günümüzde kullanılan e-postanın tahmin edilemediğinin göstergesidir. Günümüzdeki drone gibi dijital anlamda önemli olan araçlar konusunda tahminde bulunmamaları da gelecekle ilgili mekanik fikirler ortaya koyduklarını göstermektedir. Bu durum Altun'un (2020) da belirttiği gibi gelecek okuryazarlığının, "bugünün gelişmiş teknolojisi gelecekte basit kalabilir" ve "geleceğin yeni fikirleri bugünün nesneleri ile anlatılmaz" ilkelerine ters düşmektedir. Ancak Frey (2014)'in "*Büyük bir vizyon bilimsel bir biçimden çok, bir sanat formuyla başlar, sonrasında gerçeklik yolunda ilerlerken detaylar, özellikler ve duygusal bağlılıklar eklenir."* ifadesi üzerinden geçmişteki fikirlerin geleceği tahmin edip edemediğinden ziyade ortaya konan vizyonun insanların

geleceği kontrol etme noktasında ne derece etki ettiğine odaklanılması gerekmektedir. Gelecekle ilgili tahminde bulunmakla birlikte, ortaya konan vizyonların insanların geleceği kontrol etme noktasında ne derece etkili olduğuna da odaklanmak önemlidir. Çünkü vizyonların insanları ileriye taşımak ve belirli hedeflere ulaşmak için önemli bir motivasyon ve yönlendirici güç sağladığı düşünülmektedir.

21. yüzyılda kullanılacağı tahmin edilen ve eski gelecek kapsamında değerlendirilen teknolojik aletlere ilişkin çizimlerde; berberde robotların insanları tıraş edeceği, elektrik süpürgelerinin kendi kendine temizlik yapacağı, terzilerin robotlar aracılığı ile kıyafet üreteceği ve çiftçilikte kullanılan araçların uzaktan yönetileceği ile ilgili çizimler dikkati çekmektedir. Bu resimlerdeki gibi olmasa da işlev olarak günümüzde kullanılan araçlara benzer durumların yansıtılması tahminlerinde tutarlılık olduğunu göstermektedir. Denis Diderot bilincin "düşünce maddesi"nden oluşan ve beynin fiziksel olarak oluşturduğu bir materyal olduğuna inanıyordu ve bu yüzden makinaların da canlı varlıklar gibi zekâ ile donatılabileceğini iddia etti. Çek yazar Karl Capek; 1921 yılında yazdığı bilim kurgu oyunu R.U.R'da robotları odak noktası haline getirmişti. Oyun, robot yapan bir fabrikada başlıyordu ancak Capek'in robotları mekanik bir robottan çok insanlara benziyordu. Bu durum birçok alanda robotların kullanılacağı tahminiyle örtüşmektedir. Refah seviyesinin artması sonucunda insanlar, günlük ev işlerinde umursamadıkları işlerin robotlar tarafından yapılacağını düşünmeye başladı.

Günümüzde "modern berber" düşüncesindeki büyük kollar ve geleneksel araçlar kullanılmasa da tıraş makineleri ile birçok işlem gerçekleştirilebilmektedir. Otomatik elektrik süpürgesinin her ne kadar çok büyük olsa da fikir olarak günümüzdeki robot süpürgeleri andırması bu konuda tahminlerinde yanılmadıklarına işarettir. Ayrıca büyük kollara sahip olan terzi araçlarına yönelik çizimler de günümüzdeki tekstil fabrikalarındaki seri üretim endüstrisini yansıtması bakımından önemlidir. Elektrik panosu ve mekanik kollar ile tarım makinelerini yönlendirilmesine yönelik resimdeki makinist fikri günümüzde tam olarak gerçekleşmemiş olsa da traktör ve diğer tarım makineleri günümüzde benzer işlevleri görmektedir. 21. yüzyılın gelişen teknolojisinde birçok alanın dijital boyutlara taşınması ile geleceğe yönelik tasarımlar ve öngörüler de gelişim göstermiştir. Geçmişte mekanik araçlar, ihtiyaçlar ve sınırlılıklar dâhilinde gelişim

göstermekte iken günümüzde gelişim hızı gittikçe artan bilişim teknolojileri sayesinde daha dijital fikirlerin insan hayatına yön vermesi, yaşanılan dönemin şartlarının göz önünde bulundurulması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu durum hâlihazırda kullanılan ve son moda olarak adlandırılan teknolojik ürünlerin gelecekte çok basit kalabileceğini akla getirmektedir. Gelecek okuryazarlık becerisi bağlamında düşünüldüğünde; gelecek tahmini yaparken mevcut eğilimlerin, bilimsel verilerin, sınırlılıkların ve ihtiyaçların dikkate alınmasının önemli olduğu unutulmamalıdır.

Günümüzdeki eğitim sistemine dair tahminleri içeren kitap öğütücü bir makine üzerinden öğrencilere kulaklık aracılığı ile bilgi aktarıldığı ile ilgili görselde her ne kadar kablolu kulaklık ve mekanik kol gibi dijital olmayan ayrıntılar resmedilmiş olsa da günümüzde birçok uygulama ile kitap dinlemenin mümkün olduğu düşünüldüğünde bu konuda isabetli tahminlerde bulundukları söylenebilir. Günümüzde kablosuz kulaklıkların yoğun bir şekilde kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda bu resimde kablolu kulaklığa yer verilmesi kablosuz bağlantının tahmin edilemediğini göstermektedir. Bu durum Altun (2020)'un belirttiği gibi "mümkün olanı düşünmek geleceği sınırlandırır" ilkesine ters düşmekte ve buradan hareketle geleceğe kısıtlı bir bakış açısı oluşturulmaktadır. Gelecekteki fırsatları ve olası gelişmeleri anlamak için mevcut olanın ötesine geçerek farklı senaryoları ve teknolojik olasılıkları düşünmek önemlidir. Bu şekilde, gelecekteki teknolojik eğilimleri ve kullanıcı tercihlerini daha iyi anlayarak daha uygun çözümler üretmek mümkün olabilir.

Araştırma kapsamında Web of Science veri tabanındaki gelecek çalışmaları üzerine bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. 1900-2022 yılları arasında yayınlanmış olan gelecekle ilgili araştırmalar üzerinden gerçekleştirilen analize göre 1900-1999 yılları arasında research (araştırma), stress (stres), development (gelişim), gender (cinsiyet), sustainable development (sürdürülebilir gelişim), adolescents (yetişkinler), experts system (uzman sistemi), history (tarih), cytokines (stokinler), evaluation (değerlendirme), waardenburg syndrome (işitme kaybı), deafness (sağırlık) anahtar kelimelerine yer verildiği görülmektedir. 2000-2022 yılları arasında gerçekleştirilen araştırmalarda en yoğun yer verilen anahtar kelimelerin education (eğitim), utopia (ütopya), health literacy (sağlık okuryazarlığı), higher education (yükseköğretim), sustainability (sürdürülebilirlik)

ve technology (teknoloji) olduğu belirlenmiştir. 1900-2022 yılları arasında gelecek ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda ise utopia (ütopya), dystopia (distopya), future thinking (geleceği düşünme), future orientation (geleceğe uyum sağlama) en çok kullanılan anahtar kelimeler olduğu belirlenmiştir. Genel olarak bakıldığında eserlerde ütopya, distopya, geleceği düşünme ve geleceğe uyum sağlama konuları üzerine çalışmalar ağırlık verildiği sonucuna ulaşılmıştır. 2000 yılından önceki çalışmalarda ise stres, gelişim, yetişkinler, sağırlık gibi sağlık konuları üzerine çalışmalara ağırlık verildiği, 2000 yılından sonraki araştırmalarda ise eğitim, yüksek eğitim, ütopya, sağlık okuryazarlığı ve teknoloji konuları üzerine çalışmaların yoğunluk kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. 2000'li yıllardan sonra gelecek çalışmalarına olan bakış açısının değiştiğini ve çoğunlukla geleceği düşünme bağlamında daha fazla zihindeki geleceğe yönelindiğini göstermektedir.

Araştırma kapsamına dâhil edilen 58 lisansüstü tez çalışmasının amaçları bağlamında gerçekleştirilen analizlere göre tezlerin, öğretmen adaylarının gelecekteki uygulamalara ilişkin görüşleri, ortaokul ve öğrencilerinin gelecek benlikleri, algıları ve beklentileri, üniversite öğrencilerinin gelecek zaman perspektifleri ve gelecek beklentileri, mülteci ailelerin gelecek beklentileri, üniversite öğrencilerinin meslekî gelecekleri, öğrencilerin gelecekte karşılaşacakları muhtemel toplumsal sorunlar, ortaokul öğrencilerinin gelecek yönelimleri, ortaokul öğrencilerinin gelecekte meslek seçiminde rol oynayan faktörler, öğretmen adaylarının gelecekte bilişim teknolojilerini kullanma niyetlerinin belirlenmesi, risk altındaki kız çocukların gelecek algısı, gelecek vaat eden öğrencilerin bilişsel yeteneklerinin incelenmesi, bilişim teknolojileri öğretmenlerinin gelecekteki konumuna ilişkin öğretmen görüşleri, öğretmen adaylarının gelecek kaygıları, yöneticilerin gelecek senaryoları, gelecekçi sanat eğitimi, dershane kurucusu ve yöneticilerinin gelecek beklentileri, mesleki eğitimin geleceği, gelecekteki okul yöneticilerinin özellikleri, gelecek için eğitim projesi, zihinsel engelli çocukların annelerinin gelecek planlarının incelenmesi gibi konuları kapsadığı görülmektedir.

Gelecek konulu tez araştırmalarının önemli sonuçları anlam-bağlam yönünden incelendiğinde, anlamsal olarak gelecek beklentisi, gelecekteki meslek yaşantıları, yükseköğretimin geleceği, gelecek zaman algısı, gelecekteki toplumsal sorunlar, gelecek kaygısı, gelecek yönelimlerinin yordanması, öğretmenlik

mesleğinin geleceği, eğitimin geleceği, gelecekçi sanat eğitimi, dershanelerin geleceği, gelecekteki okul yöneticileri ve gelecek planları üzerine olduğu belirlenmiştir. Bağlamsal olarak ise; dil benliği, değerlendirme süreci, öğretmen yetiştirme programı, küresel iklim değişikliği, öğrenci becerilerinin gelişimi, teknoloji kullanım yeterliği, akademik başarı, aile özellikleri, kariyer kararı verme, meslek seçimi ve mesleki eğitim temaları üzerine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen makale çalışmalarının amaçları bağlamında gerçekleştirilen analizler neticesinde makalelerin lise öğrencilerinin gelecek beklentileri ile özgüvenleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi, ergenlerin gelecek beklentilerinin, meslek yüksekokulu öğrencilerinin geleceğe yönelik tutumlarının mutlulukları üzerindeki etkilerinin, öğretmenlerin gelecek kaygılarının, Y kuşağının gelecek beklentilerinin, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarının, üniversite öğrencilerinin gelecek planlarının, yükseköğretimde gelecek senaryolarına ilişkin eğitim fakültesi öğrencilerinin görüşlerinin, öğretmen adaylarının memnuniyet düzeyleri ve gelecek beklentisi düzeylerinin, öğretmen adaylarının gelecek zaman algılarının, özel yetenekli öğrencilerin gelecek algılarının, gelecekte din eğitiminde öne çıkması muhtemel olan konuların, Türkiye için ideal üniversite kütüphanesi modelinin, sokakta çalışan çocukların ve farklı ekonomik düzeye sahip çocukların geleceğe dair bakış açılarının, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarının, devlet ve özel okul müdürlerinin elektronik iletişimin geleceğini nasıl algıladıklarının, üniversite öğrencilerinin mesleki geleceklerine yönelik beklenti düzeylerinin belirlenmesi amaçları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaların gençlerin gelecekle ilgili düşüncelerinin nasıl şekillendiğini, gelecekteki mesleki beklentileri ve planları, memnuniyet düzeyleri, özgüvenleri, gelecek kaygıları ve tutumları gibi konularda önemli veriler sağladığı belirlenmiştir. Bu tür araştırmaların eğitim politikalarının ve programlarının gelecekteki ihtiyaçlara uygun olarak geliştirilmesine katkıda bulunabileceği ve aynı zamanda gençlerin ve eğitimcilerin gelecek konusundaki bakış açılarını anlamak, onlara yönelik destekleyici önlemler almak ve gelecekteki potansiyel zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olmak açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

Gelecek konulu makalelerin önemli sonuçlarına ilişkin temalar anlamsal-bağlamsal açıdan incelendiğinde, sonuçların anlamsal olarak gelecek beklentisi, gelecek kaygısı, gelecek zaman algısı, geleceği planlama, gelecek senaryoları,

gelecek yönelimi, gelecekte din eğitimi, gelecekte iş bulma, epistemolojinin geleceği, ideal üniversite modeli, iletişimin geleceği ve sağlık alanındaki mesleklerin geleceği temaları, bağlamsal olarak ise ideal üniversite modeli teması üzerine olduğu belirlenmiştir. Bu verilerin gelecek konusunda yapılan araştırmaların önemli sonuçlarını ve eğilimlerini anlamak açısından değerli olduğu düşünülmektedir. Geleceğe yönelik beklentiler, planlar ve kaygılar, toplumun ve kurumların gelecekteki hedefleri ve stratejileri açısından önemli bir rol oynar. Bu nedenle, bu tür makalelerde ele alınan temalar, gelecek odaklı politika ve planlamaların geliştirilmesine katkıda bulunabilir ve geleceğe yönelik farkındalığı artırabilir.

Araştırma kapsamında bilim kurgu eserleri gelecek okuryazarlığının yedi boyutuna göre analiz edilmiş ve belirlenen bu çerçeveye sağladığı katkılara ilişkin sonuçlara aşağıda yer verilmiştir:

Gelecek okuryazarlığının ilk boyutu olan gelecek kurgusu boyutunda anahtar kelime olarak ütopya, distopya, ötopya ve protopya yer almaktadır. Araştırma kapsamında analiz edilen bilim kurgu eserlerinde bu boyutu destekleyecek oldukça fazla sayıda ifade yer aldığı belirlenmiştir. Analiz edilen eserler her ne kadar distopik içeriğe yoğunlaşmış olsa da birçok eserde ütopik, ötopik ve protopya ifadelerin de yer aldığı belirlenmiştir. Ütopik bağlamda en çok işlenen konuların başında eşitlik, adalet, toplumsal refah, eğitim ve doğanın korunması olguları gelmektedir. Thomas More Ütopya adlı eserinde "Adaletin sağlandığı toplumda, insanların mutlu olması ve refah seviyelerinin artması söz konusudur" ifadesi ile günümüzde hala tartışılan ve üzerinde araştırmaların devam ettiği konular arasında olması açısından ütopya boyutunu destekler niteliktedir. Benzer şekilde 1984'te geçen "Sanayi devriminin getirmiş olduğu makineleşme süreci üretimi oldukça hızlandırmış, ağır çalışma koşullarını ortadan kaldırmıştı. Böylece makinelerin doğru kullanımı refah düzeyini arttıracak, toplumsal eşitsizlik son bulacak, bunun sonucu olarak da insanlar bilinçlenecek ve cahillik ortadan kalkacaktı" ifadesi de yine refah ve eşitlik kavramlarını öne çıkardığı için gelecek kurgusu boyutunu desteklemektedir. Ütopik kurguların yer aldığı Mülksüzler adlı romanda da toplumsal adalet ve eşitlik konularında önemli konu olan kaynakların kullanımının kimlere fayda sağladığına dair farkındalık, gelecekte daha adaletli bir yaşam sürmemize yardımcı olabileceğin dair ifadelerin bulunması da bu boyutu

destekleyen unsurlardan biridir. Yine Isaac Asimov'un Vakıf adlı eserinde insan hayatının değeri, adalet ve eşitlik, bilgi edinme ve gerçeğin doğası gibi konuları ele alarak, insanlığın geleceği ve ilerlemesi için önemli felsefi düşüncelerini de gelecek okuryazarlığının gelecek kurgusu boyutuna dâhil etmek mümkündür. Araştırma kapsamında analiz edilen filmlerden Yıldız Savaşları'nda farklı gezegenlerden gelen farklı kahramanların güçlü bir ortaklık kurduğu hikâye anlatılmaktadır. Filmi izleyenlerin ırk, cinsiyet, din ya da kültürel farklılıklar açısından eşitlik konusuna dikkat kesilmelerine vurgu yaptığından filmdeki bu husus gelecek kurgusu boyutuna dâhil edilebilir. Bilim kurgu eserlerinin gelecek okuryazarlığının gelecek kurgusu boyutunu zenginleştirdiği ve gelecekteki olası senaryoların nasıl keşfedildiğini ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelecek odaklı eserlerin ve filmlerin insanların farklı vizyonlara, değerlere ve sosyal konulara dair düşünmelerine ve gelecekteki olası yönleri hayal etmelerine yardımcı olabileceği ve toplumun gelecek vizyonunu şekillendirmede önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında analiz edilen eserlerde işlenen diğer ütopik hususlardan birisi de eğitim ve bilgiye erişim konusudur. "Ütopya" adlı eserde eğitimli bir toplumda bireylerin daha donanımlı, bilinçli ve sorumluluk sahibi olabilecekleri düşünülmektedir. Günümüzde insanların daha bilinçli ve sorumluluk sahibi olmaları konusunda neler yapılması gerektiği hala tartışıldığından bu durumun ütopik olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda bu ifade gelecek kurgusu boyutunu destekler niteliktedir. Mülksüzler romanında da herkesin dilediği mesleği seçebileceği, istediği eğitimi almakta özgür olabileceği ve hatta isterse hiçbir iş yapmak zorunda olmayacağı ile ilgili hususları da gelecek okuryazarlığının gelecek kurgusu boyutuna karşılık gelmektedir. Gelecek odaklı düşünceyi teşvik eden bilim kurgu eserlerinin eğitim ve bilgiye erişim konusunu nasıl ele aldığını ve gelecekteki toplumsal yapı ve değerleri nasıl hayal edebileceğimizi göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Ütopya ve distopya temaları, gelecek kurgusu boyutunda önemli bir rol oynayarak toplumsal değişimin ve gelişimin düşünülmesine yardımcı olabilir. Ayrıca bilim kurgu eserlerinin gelecekteki olası senaryoları keşfetme ve düşünme becerilerini geliştirmemize katkıda bulunabileceği ve geleceğe yönelik farkındalığı artırabileceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında analiz edilen eserlerde ütopik olarak işlenen konular arasında bilim insanlarının çalışmaları ve keşifler de yer almaktadır. Dünyanın Merkezine Yolculuk adlı eserde işlenen bilim insanlarının keşiflerinin bir gün insanlık için mutlaka kullanılabilir hale geleceği, keşifler sayesinde bir gün insanların yerin altında yaşayabilecekleri konuları ütopik bir fikir olduğundan gelecek okuryazarlığının gelecek kurgusu boyutunu destekler niteliktedir. Aynı eserde işlenen dünyadaki tüm suları denetleyen hükümetlerin olacağı, dünyanın içindeki enerji kaynaklarının kullanılarak gelecekte daha güçlü enerji kaynaklarına sahip olunacağı düşüncesi de ütopik bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca "Geleceğin Çehresi" adlı eserdeki "bilimin temel kanunlarından hiçbiri onun gerçekleşmesine engel değilse o şey er geç gerçekleşecektir" ifadesi ve "Zaman Makinesi" eserindeki zaman makinesinin icadı ve gelecekteki insanların ziyaret edilmesi konuları da ütopik bir tema olduğundan gelecek kurgusu boyutunu destekler niteliktedir. Bununla birlikte günümüzde de bilim insanlarının en çok araştırdığı konulardan biri olan yer çekiminin kontrolünü sağlamak bu araştırmada analiz edilen eserlerde de yer almaktadır. "Geleceğin Çehresi" eserinde yer çekiminin tamamen ortadan kaldırabileceği de ütopik boyuta karşılık gelmektedir. Bu durum ABD'nin kurucuları arasında yer alan siyaset teorisyeni ve mucit Benjamin Franklin'in bilim insanı ve arkadaşı olan Josheph Priestly'e 1780 yılında yazdığı mektupta bir gün insanın yer çekimine karşı koyabileceği ve ulaşımı kolaylaştırabileceği öngörüsü ile örtüşmektedir. Buradan hareketle bilim kurgu eserlerinin gelecek kurgusu boyutunda zengin ve ilgi çekici senaryolar sunduğu düşünülebilir. Gelecekteki teknolojik gelişmeler, keşifler ve toplumsal yapılar hakkında düşünmeye yardımcı olurken, geçmişten gelen öngörüler ve fikirler de geleceği şekillendirmede ilham verici olabilir. Geleceğe dair hayal gücünü ve farkındalığı artıran bilim kurgu eserleri, toplumun gelecek odaklı düşünmesine ve geleceği şekillendirme potansiyelini fark etmesine katkıda bulunabilir.

Araştırma kapsamında incelenen eserler gelecek okuryazarlığının gelecek zaman algısı boyutu üzerinden analiz edilmiş ve bu boyuta karşılık gelen birçok ifade olduğu belirlenmiştir. "Geleceğin Çehresi" eserinde geçen "Geleceğin gerçekleri, geçmişin fantastik hayallerine alışıklık kazanmamış olanlarca tasavvur edilemez" ifadesi geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurmanın felsefi açıdan önemini vurgulamaktadır. Aynı eserde geçmişteki olayların değiştirilebilmesi ile şu

an ve gelecek ile ilgili etkilerinin düşünülebileceği, geçmişi tekrar canlandırarak bugünü ve geleceği şekillendirmenin mümkün olabileceği, yüz yıl sonra da dünya rönesansının yaşanabileceği düşünceleri de gelecek zaman algısı bağlamında değerlendirilebilir. "1984" romanında vurgulanan "İktidarın kendi çıkarları doğrultusunda geçmişi değiştirmesi ve üyelerin de 'çiftdüşün' denilen yöntemle buna ayak uydurmasının sağlanması, totaliter bir yönetimin insan üzerindeki denetiminin hangi boyutlara ulaşabileceği"ne yönelik durum gelecek zaman algısı boyutuna karşılık gelmektedir. Araştırma kapsamında analiz edilen "Geleceğe Dönüş" film serisinde karakterlerin 1985 yılında yaşadığı zorlukların geçmişte olduğu gibi gelecekte de etkili olabileceği konusunda düşündürmeye yöneltmesi, "Mülksüzler" romanındaki geçmişe dair hikâyelerin hayatın yaşanabileceği yolların sayısında artış oluşturabileceği vurguları da gelecek zaman algısı boyutunda değerlendirilebilir. Bu sonuçlar bilim kurgu eserlerinin geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağlantıları ele aldığını ve zamanın akışının gelecek üzerindeki etkisini düşündürebileceğini göstermektedir. Geçmişin ve bugünün geleceğin şekillenmesinde ne kadar önemli olduğu vurgulanırken aynı zamanda gelecek okuryazarlığının "gelecek zaman algısı" boyutunun ne kadar zengin ve ilgi çekici senaryolarla dolu olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda bilim kurgu eserlerinin insanların geleceğe yönelik düşünme yeteneğini geliştirebileceği ve farklı senaryoları düşünme becerisini artırabileceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında analiz edilen eserlerden "Üçüncü Dalga"da insanlık tarihinin avcılık ve toplayıcılık döneminden modern dönemlere kadarki sürecin ele alınmış olması bu eserin başlı başına bir gelecek zaman algısı boyutuna dâhil edilebileceğinin göstergesidir. Bununla birlikte "Zaman Makinesi" adlı eserde geçen "İnsanlar, geçmişte yaşananlardan ders çıkarmazlarsa, gelecekte aynı hataları tekrar edebilirler." ifadesi insanların tarih ve geçmişle olan bağlantısına ve gelecekteki olasılıklara etkisine dair tespitleri içerdiğinden geçmiş-bugün-gelecek bağlantısının net bir şekilde vurgulandığını göstermektedir. Analiz edilen diğer bir eser "Vakıf"ta da insanlık tarihinde yaşanan zorlukların önemine değinilerek geçmişle geleceğin birbirine bağlılığına ve tarihsel deneyimlerin geleceği şekillendirdiğine vurgu yapılması gelecek zaman algısı bağlamında değerlendirilebilir. Bu sonuçlar bilim kurgu eserlerinin geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağlantıları ele aldığını ve bu bağlantıların geleceğin

şekillendirilmesinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Geçmişin deneyimlerinden ders almanın ve tarihsel bağlantıların geleceği nasıl etkilediğini düşündüren bilim kurgu eserlerinin insanların geleceğe yönelik düşünme becerilerini ve farkındalıklarını geliştirmelerine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Gelecek okuryazarlığının "Geleceği Planlama" boyutunda 'bakış açısı' ve 'plan' alt kavramları yer aldığından araştırma kapsamındaki eserler bu boyut açısından analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen eserlerden "Geleceğin Çehresi"nde geçen "*Edison'un gençliğinden beri pek az ıslah edilmiş olan bugünkü karmaşık ve hantal elektrik bataryalarından on defa, daha iyisi yüz defa daha sağlam ve daha derli toplu bir sistemle elektrik biriktirmek çaresini bulmamız olacaktır"* ifadesi gelecekte elektrik biriktirme konusunda çare bulunacağına vurgu yapılmış olması nedeniyle geleceği planlama boyutu kapsamında değerlendirilebilir. Aynı eserde uyku konusunun önemine değinilmiş, önemli bilim insanlarının az uyuyarak aktif bir ömür yaşamaları üzerinden uykuyu tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade birkaç saatlik uykunun yeterli olabileceği ve ayrıca trafik sıkışıklığı sorununu çözebilmek adına şehir planlamalarına dair öngörülere yer verilmiş olması da geleceği planlama boyutu kapsamına dâhil edilebilir. "Biz" adlı eserdeki ülkenin cadde ve sokakları, yaşam yerleri tamamen hepsi düz ve geometrik düzen içerisinde planlanması vurgusu da geleceği planlama olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte "Şok-Gelecek Korkusu" eseri insanların teknolojik ve sosyal değişimlere nasıl tepki verdiklerini anlamalarına ve bireylerin hayatlarında kendilerine uygun bir gelecek planı yapmalarına yardımcı olması bağlamında değerlendirildiğinde eser genel olarak geleceği planlama boyutu kapsamına dâhil edilebilir. Bu örnekler üzerinden bilim kurgu eserlerinde geleceği planlamak boyutuna odaklanan içeriklerin yer aldığını göstermektedir. Bilim kurgu eserlerinin okuyucuların geleceğe dair düşünme becerilerini ve planlama yeteneklerini geliştirerek gelecek okuryazarlık becerisini geliştirebileceği, gelecekteki olası senaryoların ve planların tasarlanması, insanların geleceğe daha hazırlıklı ve farkındalıklı bir şekilde ilerlemesine yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Eğilimler, bilimsel veriler, sınırlılıklar ve ihtiyaçlar alt kavramlarının yer aldığı geleceği tahmin boyutuyla ilgili gerçekleştirilen analizlere göre incelenen

eserler ile bu boyutun çerçevesi oldukça geniş bir hâl almıştır. "Biz" adlı eserde geçen teknolojinin toplumsal değişime yol açabileceği ve hatta yıkıcı etkileri de olabileceği vurgusu günümüzde teknolojinin insan hayatında önemli etkisi göz önünde bulundurulduğunda geleceği tahmin boyutu bağlamında düşünülebilir. Benzer şekilde "Cesur Yeni Dünya" adlı eserde de teknolojik ilerleme ile insanların hayatının artık kontrol edilebilir ve manipüle edilebilir hale gelmesine ilişkin distopik anlamdaki öngörü günümüzde teknolojinin hayatımızı şekillendirmesi hatta bir nevi kontrol etmesi hususu da geleceği tahmin boyutuna dâhil edilebilir. Yine aynı eserdeki insanların artık sanal dünyada eğlenmesi ve gerçek hayattan kaçması vurgusu da günümüzde insanların sanal dünyada daha çok vakit geçirmesi ile gerçek hayattan uzaklaşmaya başlaması üzerinden düşünüldüğünde güçlü bir öngörü olduğu anlaşılabilir. Araştırma kapsamında analiz edilen "Dünyanın Merkezine Yolculuk" eserindeki "Belki de dünyanın içindeki enerji kaynaklarını kullanarak gelecekte daha güçlü enerji kaynaklarına sahip olacağız." öngörüsü hâlihazırda ülkelerin enerji ihtiyacının artması ve farklı enerji kaynaklarına yönelinmiş olması güçlü bir öngörü olarak geleceği tahmin boyutu kapsamında değerlendirilebilir. Bu örnekler geleceği tahmin etmek altında değerlendirilen bilim kurgu eserlerinin, teknolojinin sosyal ve enerji alanlarında gelecekteki olası etkilerine dair çeşitli öngörüler sunduğunu göstermektedir. Bu tür eserlerin insanların gelecekteki değişimlere ve teknolojik gelişmelere dair farkındalık kazanmasına yardımcı olabileceği ve gelecekteki planlamalara yönelik düşüncelerin şekillenmesine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

1985 yılında gösterime giren ve otuz yıl sonrası ile ilgili öngörüler içeren "Geleceğe Dönüş" film serisinde gelecekte hologram teknolojisi, akıllı saatler, video konferanslar, dronelar, otomatik kapılar, insansız hava araçları ve akıllı ev sistemleri gibi teknolojilerin kullanılacağı öngörüleri günümüzdeki teknolojik gelişmeleri yansıttığı için güçlü tahminler olarak değerlendirilebilir. Araştırma kapsamında analiz edilen ve araştırmanın çerçevesine katkı sağlayan en önemli eserlerden biri olan "Geleceğin Çehresinde" geçen birçok öngörünün günümüzde karşılık bulmuş olması nedeniyle geleceği tahmin boyutu kapsamında ele alınmıştır. Eserdeki akıllı kol saatlerinin kullanılacağı, haberleşmenin yaygınlaşması ile dünyada uzak yerin kalmayacağı, hava tahminlerinin gerçekçi hal alacağı, elektrikli otomobillerin piyasaya sürüleceği, denizaltı araçlarının

gelişeceği, akıllı şehirlerin planlanacağı, navigasyon sisteminin kullanılacağı, hava ulaşımının yaygınlaşacağı, çip teknolojisinin geliştirileceği, sürat-hız eğiliminin artacağı, çevrim içi alışverişi hemen hemen herkesin kullanabileceği, bulut teknolojisinin geliştirileceği, günlük gazetelerin ekran yardımıyla okunabileceği, mekanik eğitmenlerin yaygınlaşacağı öngörülerinden birçoğunun günümüzde gerçekleşmiş olması eserin güçlü tahminler içerdiğinin göstergesidir. Ayrıca "Bir şey nazari olarak mümkün ise ve bilimin temel kanunlarından hiçbiri onun gerçekleşmesine engel değilse, o şey er geç gerçekleşecektir." ifadesi de geleceği tahmin örüntüsünü ortaya koyması açısından gelecek okuryazarlığının geleceği tahmin boyutu bağlamında değerlendirilebilir. Matrix filmi; yapay zekâ, teknolojinin insan hayatına etkileri ve çevresel felaketler gibi konulara odaklandığından ve içerisinde bilimsel veriler, mevcut eğilimler, sınırlılıklar ve ihtiyaçlar gibi unsurları da barındırdığından geleceği tahmin boyutu kapsamında düşünülebilir. Araştırma kapsamına dâhil edilen ve geleceğe ilişkin birçok öngörünün yer aldığı "Şok-Gelecek Korkusu" eserinde yeni teknolojilerin insanlar üzerinde nasıl etkiler göstereceği, toplumsal kurumların ne gibi değişikliklere uğrayacağı, geleceğin şekillenmesinde insanların hangi rolleri üstleneceği konularına odaklanılmıştır. Özellikle eserde yer alan gelecek tahminleri üzerinden insanların karşılaşabilecekleri zorlukları ve fırsatların ele alınmış olması eserin geleceği tahmin boyutunda değerlendirilmesinde etkili olmuştur. Yine "Üçüncü Dalga" eserinde özelikle üçüncü dalga olarak adlandırılan üretim yöntemlerinin ve iletişim teknolojilerinin gelişim gösterdiği dönemde ortaya çıkması muhtemel fırsatlara ve zorluklara yer verilmiş olması nedeniyle de bu eser genel olarak geleceği tahmin boyutu kapsamında değerlendirilebilir. Bilimsel gerçeklik temeli üzerinden kurgulanan "Vakıf" eserinde de bilimin gerçekliğine ve mantığına vurgu yaparak gelecek kurgusu oluşturulmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle Vakıf eserini de gelecek okuryazarlığının geleceği tahmin boyutu kapsamında değerlendirmek mümkündür. Bu örnekler geleceği tahmin boyutu altında değerlendirilen bilim kurgu eserlerinin güçlü ve etkileyici öngörüleri olduğunu ortaya koymaktadır. Bilim kurgu eserlerinin, insanların gelecekteki olasılıklara ve değişimlere dair düşünmelerine ve geleceği planlamalarına katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Gelecek okuryazarlığının "Geleceğe Hazırlık" boyutunda olağan ve olağan dışı durumlar alt kavramları yer aldığından araştırma kapsamındaki eserler bu boyut açısından analiz edilmiştir. "Geleceğe Dönüş" filminde zaman makinesi olarak kullanılan bir araçla zaman yolculuğu yapılması senaryosu, filmin kahramanının alternatif bir geleceğe seyahat edip olağandışı durumlara şahit olması filmde geleceğe hazırlık boyutu ile ilgili konuların işlendiğini göstermektedir. "Matrix" filmindeki gerçek dünyanın harap bir halde olması, gelecekte insanlığın doğal kaynakları tüketeceği ve çevre felaketine yol açacak olması ifadeleri katastrofik düşünme olarak ele alınabilir. Geleceğe Dönüş filminde zaman makinesi kullanılarak alternatif bir geleceğe seyahat edilmesi ve filmin kahramanının olağandışı durumlarla karşılaşması bakımından gelecekteki belirsizliklere karşı hazırlıklı olmanın önemi vurgulanmaktadır. Matrix filminde yer alan gerçek dünyanın harap bir halde olması ve insanlığın doğal kaynakları tüketmesi ve çevre felaketine yol açması gibi unsurlar da katastrofik düşünme perspektifinden ele alınabilir. Bu iki film üzerinden elde edilen veriler gelecekte karşılaşılabilecek tehlikelerin farkında olmanın ve bu tür olumsuz durumlarla mücadele etmenin önemini vurgulaması açısından geleceğe hazırlıklı olmanın önemini ortaya koymaktadır.

Gelecek okuryazarlığının "Geleceği Kontrol" boyutundaki anahtar kelimeler "Vizyon Oluşturmak" ve "Atraktör (Çekici) Yaratmak"tır. Araştırma kapsamındaki eserlerin bu boyut ile ilgili analizlerine göre diğer boyutlara göre daha az veri elde edilmiştir. "Geleceğin Çehresi" adlı eser genel olarak değerlendirildiğinde; eser gelecek vizyonunu ve insanlığın önümüzdeki yıllarda ne gibi gelişmelere şahit olabileceği ve insanların bu gelişmelere uyum sağlayıp sağlayamayacağına yönelik unsurlar yansıttığından geleceği kontrol boyutu kapsamında değerlendirilebilir. Hava durumunun ve yer çekiminin kontrolü konuları da hem vizyon hem de geleceği kontrol kapsamına dahil edilebilir. 21. yüzyıla gelindiğinde şehirlerde hava durumlarının kontrol edilebilir hale gelineceği düşüncesi günümüz hava tahmin raporlarının isabetli olma oranının yüksek olması eserin ne kadar güçlü bir öngörü ortaya attığının göstergesidir. Ayrıca yer çekiminin kontrolünün sağlanabilmesi öngörüsü de, günümüzde yer çekimsiz ortam yaratma konusunda çalışmaların gerçekleştirilmesi göz önünde bulundurulduğunda yine güçlü bir öngörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki öngörü üzerinden eserin gelecek vizyonu yaratmak

ve gelecekle ilgili kontrole sahip olmak konusunda önemli tespitlere sahip olması açısından gelecek okuryazarlığının geleceği kontrol boyutuna karşılık geldiği söylenebilir.

Arthur Charles Clarke tarafından yazılmış olan 'Geleceğin Çehresi' adlı eser üzerine gerçekleştirilen içerik analizi ile eserde günümüzde gerçekleşmiş ya da gelecekte gerçekleşme ihtimali olan olumlu öngörülerin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle uzayda yaşam, uzayda madencilik, yapay zekâ, geleceğin otomobili, ulaşım ve haberleşme, uyku, şehir planlaması, bulut teknolojisi, çevrim içi alışveriş gibi konuların yoğun bir şekilde ele alındığı belirlenmiştir. Gelecek okuryazarlığının boyutları açısından gerçekleştirilen analize göre ise, eserde geçen ifadelerin birçoğunda gelecek zaman algısı boyutuna karşılık geldiği belirlenmiştir. Örneğin eserin henüz ilk sayfalarında geçen "Geleceğin gerçekleri, geçmişin fantastik hayallerine alışıklık kazanmamış olanlarca tasavvur edilemez (Clarke, 1970, s. 9)" ifadesi ile Clarke, geçmişin geleceği şekillendirdiğine vurgu yaptığı ve yine "Eğer geriye doğru gidip geçmişteki bazı önemli olayları değiştirebilseydik, bu anda yapmakta olduğumuz her şey belki hareket noktasına dönecek ve zamanın başka bir rayı üzerinde tekrar yola çıkacaktı (Clarke, 1970, s. 104)" ifadesi ile de geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısı kurmanın önemine değinerek gelecek okuryazarlığının gelecek zaman algısı boyutuna karşılık gelen yorumlarda bulunmuştur. Geleceğin Çehresi adlı eserin içerik analizi olumlu öngörüler ve farklı gelecek konuları üzerinde yoğunlaştığını ortaya koyarken, gelecek okuryazarlığının geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağlantıyı kurma boyutunun önemine işaret etmektedir.

Geleceğin Çehresi eserinde bilimsel veriler, fırsatlar ve zorluklar üzerinden gelecek okuryazarlığının geleceği tahmin boyutuna karşılık gelen ifadeler de yer almaktadır. Bununla birlikte mevcut eğilimler ve bu eğilimlerin nasıl ve ne zaman gerçekleşebileceğini anlama yetisine dayanan ifadelerin de bulunması eserin geleceği tahmin konusunda önemli ipuçları verdiğini göstermektedir. Nitekim bu konuyla ilgili Altun (2020), kolaylık, sürat ve nostalji gibi görünür olan eğilimler geleceği tahmin konusunu bireyler için daha anlaşılır olabileceğini vurgulamıştır. Örneğin eserde geçen "Zamanla sürat şeritleri boyunca faydalanacağımız bütün taşıtları kullanmış ve ıskartaya çıkarmış olacağız. Bir gün gelecek kıtalar arası güdümlü füzeler bize Asurluların savaş arabaları kadar yavaş görünecektir.

Bunların arasındaki üç bin yıl, tarihin bütün süresi içinde ancak bir andır. Bu tarihin büyük kısmında insanlar sürat şeritlerinin iki ucu ile ilgileneceklerdir. Umarım ki, geleceğin insanları dünyanın tadına varabilmek için onu 30-40 km. süratle dolaşmaktan daima zevk alacaklar, fakat acele işleri olduğu zaman, ancak bütün hızların sonu olan ışık hızına, saatte 1,079.019.535 kilometreye razı olacaklardır (Clarke, 1970, s. 60)" ifadesi sürat-hız eğilimine, "Özel radyo: herkesin kol saati gibi yanında kolayca taşıyabileceği küçük, sağlam bir alet. Evet bu eski bir hülyadır gerçi. Fakat elektronik alanında şimdiye kadar elde edilmiş olan başarılar hatırlanırsa bunun da gerçekleşeceğinden nasıl şüphe edilebilir? Daha şimdiden o kadar küçük radyolar yapılmıştır ki, bunların yanında transistorlarımız, 1925'lerin hantal radyoları gibi kalıyor. Mikro-minyatür uzmanları bir çay şekeri büyüklüğünde alıcılar yapmışlardır (Clarke, 1970, s. 152-153)" teknolojiye olan eğilime vurgu yaparak gelecek okuryazarlığının geleceği tahmin boyutuna karşılık gelen ifadeler kullanılmıştır. Sonuç olarak, Arthur C. Clarke'ın Geleceğin Çehresi eserinin geleceği tahmin boyutunda, bilimsel veriler, fırsatlar, zorluklar ve mevcut eğilimler üzerinden çeşitli öngörüler sunduğu anlaşılmaktadır. Geleceğe yönelik tahminler yaparken geçmiş ve günümüzdeki gelişmelerin dikkate alındığı ve bu gelişmelerin gelecekteki değişimleri etkileyebileceği vurgulanmaktadır.

Geleceğin Çehresi eseri gelecek okuryazarlığının geleceği planlama boyutu açısından incelendiğinde, eserin geleceğe dair güçlü bir bakış açısına yani vizyona sahip olduğu belirlenmiştir. Örneğin, "Edison'un gençliğinden beri pek az ıslah edilmiş olan bugünkü karmaşık ve hantal elektrik bataryalarından on defa, daha iyisi yüz defa daha sağlam ve daha derli toplu bir sistemle elektrik biriktirmek çaresini bulmamız olacaktır (Clarke, 1970, s. 112)" ve "Ne olursa olsun, bazı büyük adamlar, mesela Edison, günde ancak bir veya iki saat uyuyarak çok faal bir ömür sürebilmişlerdir. Hekimlik kitapları, yıllarca hiç uyumamış ve bu yüzden hiçbir rahatsızlığa da uğramamış insanlardan bahsetmektedir. Uykuyu büsbütün ortadan kaldırmaya kadar gitmeksizin onu birkaç saatlik tam bir şuursuzluk haline indirebilmemiz ve bunun zamanını da işimize geldiği gibi seçebilmemiz çok faydalı olurdu (Clarke, 1970, s.163)" ifadeleri ile geleceği planlama boyutuna karşılık gelen yorumlarda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte "Londra ve New York'ta büyük trafik tıkanıklığı olan bazı kavşaklarda yaya taşıma sistemleri denenmiştir. Gelecekte, içinde oturanların rahatlığı için her şeyin iyi düşünülmüş

ve iyi düzenlenmiş olacağı şehirlerde, sürekli olarak ağır ağır hareket eden ayrı seviyelerde yaya kaldırımları bulunacaktır. Mesela kuzey-güney kaldırımları bir seviyede, doğu-batı kaldırımları başka bir seviyede olabilir; kavşaklarda da dönen merdivenli geçitler yapılabilir (Clarke, 1970, s.33)" ifadesi de geleceğin şehirlerinin planlaması ile ilgili öngörüler içerdiğinden geleceği planlama boyutuna dâhil edilebilir. Sonuç olarak Geleceğin Çehresi eserinin geleceği planlama boyutuna odaklanarak güçlü bir vizyona sahip olduğu ve gelecekteki teknolojik, toplumsal ve şehir planlaması gibi alanlarda öngörüler sunduğu belirlenmiştir. Bu açıdan eserin gelecekteki gelişmeler ve değişimler hakkında ilgi çekici ve düşündürücü perspektifler sunduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen eski gelecek (paleofuture) görselleri geçmişteki gelecek tahminlerini ve hayal gücünü yansıtan görsel materyaller olduğundan ve dolayısıyla geçmişteki insanların nasıl bir gelecek hayal ettiklerini ve teknoloji, toplum ve yaşam tarzlarında nasıl ilerlemeler beklediklerini gösterdiğinden gelecek okuryazarlığının çerçevesine önemli derecede katkı sağlamıştır. Özellikle eski gelecek görselleri geçmişteki insanların teknoloji, ulaşım, ev yaşamı ve eğitim gibi alanlarda nasıl bir geleceği öngördüklerini yani dönemin tarihi perspektifini yansıtması bakımından gelecek okuryazarlığının gelecek zaman algısı boyutunu geliştirilmesini sağlamıştır. Ayrıca bu görsellerin, gelecekteki olası senaryoları yansıtması noktasında gelecek okuryazarlığının geleceğe hazırlık, farklı gelecekler üzerine hayal kurulması bağlamında ise gelecek kurgusu boyutlarına katkı sağladığı belirlenmiştir. Eskigelecek görselleri eleştirel gözle analiz etmek, insanların gelecek tahminleri üzerine sorgulamalar yapmalarını ve kendi gelecek tahminlerini oluşturmalarını sağlayabileceği düşünüldüğünden görsellerin, geleceği tahmin boyutuna katkı sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca eski gelecek görselleri, dönemin mevcut eğilimlerini yansıtması ve insanların ihtiyaçları doğrultusunda günlük hayatı kolaylaştırma eğilimi göstermesi açısından da geleceği tahmin boyutu bağlamında değerlendirilebilir. Bununla birlikte geçmişten günümüze toplumsal değişimleri yansıtması açısından bireylerin bu değişimlere hazırlıklı olmasına yardımcı olacağından geleceğe hazırlık boyutuna katkı sağlayabileceği belirlenmiştir. Eski gelecek görsellerinin geçmişten günümüze toplumsal değişimleri yansıtması ile insanların toplumsal ve teknolojik evrimi görmelerine yardımcı olmasının yanı sıra geçmişteki ve günümüzdeki değişimleri

anlayarak gelecekteki olası değişimlere de daha iyi adapte olma fırsatı sunar. Gelecek zaman algısı, geleceği tahmin etme, geleceğe hazırlanma ve gelecekteki olası senaryoları hayal etme gibi farklı boyutlarda değerlendirilerek insanların geleceğe dair daha bilinçli, yaratıcı ve ileri görüşlü olmalarına yardımcı olur. Sonuç olarak eski gelecek görsellerinin gelecek okuryazarlığına çok yönlü katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Gelecek ile ilgili araştırmaların eğilimi ve dağılımının belirlenmesi için gerçekleştirilen bibliyometrik analizlere ilişkin bulgulara göre 1900-1999 yılları arasında gerçekleştirilen gelecek konulu araştırmalarda sağlık konuları üzerine çalışmalara ağırlık verildiği, 2000-2022 yılları arasında gerçekleştirilen araştırmalarda ise en yoğun yer verilen anahtar kelimelerin ütopya, distopya, eğitim, sürdürülebilirlik, teknoloji olduğu belirlenmiştir. Bu durum 2000 yılı öncesinde ve sonrasında gelecek konulu çalışmaların eğiliminin farklılaştığını göstermektedir. 2000 yılından sonraki çalışmalarda siyaset, demokrasi, kültür ve Mars gezegeni üzerine araştırmaların da olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın siyaset konulu araştırmaların 2000'li yıllardan sonra yoğunlaşması sonucu ile Cansun ve Arık (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada siyaset ve demokrasi üzerine çalışmaların %87'sinin 2000 yılından sonra yapılmış olması sonucu örtüşmektedir. Ayrıca Cansun (2021)'un araştırmasında demokrasi konulu çalışmaların 2000'lerde özel bir artış göstermesi sonucu da bu araştırmanın sonucu ile aynı doğrultudadır. 2000'li yıllardan itibaren siyaset, demokrasi ve kültür kavramlarının insan hayatında önemli hale gelmiş olması nedeniyle akademik çalışmaların da bu yönde olmasının doğal karşılanabileceği düşünülmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için yeni bir gezegende yaşam oluşturabilme düşüncesinin Mars gezegeni ile ilgili araştırmaların ortaya çıkarmış olabileceği düşünülmektedir. Ancak 2000 yılı öncesinde gelecekte farklı gezegenlerde yaşama fikri ile ilgili araştırmaya rastlanmamıştır. Bu sonuç Clarke (1970)'ın bir gün dünya dışındaki gezegenlerin insan yaşamı için daha uygun hale getirilmeye çalışılacağı konusunda öngörülerde bulunması ile ters düşmektedir. Bu sonuçlar gelecek çalışmalarının; ütopya ve distopya anahtar kelimeleri üzerinden gelecek okuryazarlığının gelecek kurgusu, mevcut eğilimleri takip etmek, sınırlılıklar ve ihtiyaçlar anahtar kelimeleri üzerinden geleceği tahmin etmek ve senaryolar anahtar

kelimesi üzerinden de geleceğe hazırlık boyutlarına katkı sağladığını göstermektedir.

Gelecek ile ilgili araştırmaların eğilimi ve dağılımı bibliyometrik analiz yöntemi ile belirlendikten sonra eğitim-öğretim konulu tezler ve makaleler sistematik analiz yöntemi ile analiz edilerek anlamsal-bağlamsal olmak üzere iki temaya ayrılmıştır. Eğitim-öğretim konulu tezlerde anlamsal olarak gelecek beklentisi ve gelecek kaygısı temalarının işlenmesinin gelecek okuryazarlığının gelecek kurgusu boyutuna katkı sağladığı düşünülmektedir. Gelecekteki toplumsal sorunlar teması geleceğe hazırlanmak, gelecekteki meslek yaşantıları, eğitimin geleceği, öğretmenlik mesleğinin geleceği, dershanelerin geleceği, gelecekteki okul yöneticileri temaları ise gelecek okuryazarlığının geleceği tahmin, geleceğe hazırlık ve geleceği planlama boyutlarına katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte gelecek yönelimlerinin yordanması temasının geleceği tahmin, gelecek planları ve gelecek zaman algısı temalarının da geleceği planlama boyutunun çerçevesine katkı sağladığı belirlenmiştir. Tezlerin bağlamsal temalarına göre ise; değerlendirme süreci, öğrenci becerilerinin gelişimi, teknoloji kullanım yeterliliği, akademik başarı, kariyer kararı verme, meslek seçimi ve mesleki eğitim temaları gelecek okuryazarlığının geleceği tahmin boyutunu, değerlendirme süreci, öğretmen yetiştirme programı, teknoloji kullanım yeterliği ve kariyer kararı verme temaları geleceği planlama boyutunu desteklediği belirlenmiştir. Küresel iklim değişikliği teması ise gelecek okuryazarlığının geleceğe hazırlık boyutuna katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar eğitim ve öğretim alanında yapılan akademik çalışmaların gelecek okuryazarlığının farklı boyutlarına katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Araştırmaların geleceği tahmin, geleceğe hazırlık ve geleceği planlama boyutlarına dair çeşitli temaları ele aldığı görülmektedir. Bu açıdan gelecek çalışmalarının insanların geleceğe yönelik farkındalıklarını artırmada ve gelecekteki değişimlere adapte olma becerilerini geliştirmede önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında sistematik analiz yöntemi ile incelenen eğitim-öğretimde gelecek konulu makalelerde anlamsal temaların bağlamsal temalara göre daha yoğun bir şekilde kullanıldığı belirlenmiştir. Anlamsal temalardan gelecek beklentisi ve gelecek kaygısı temaları gelecek okuryazarlığının gelecek kurgusu; epistemolojinin geleceği, iletişimin geleceği, sağlık alanındaki mesleklerin

geleceği, gelecekte iş bulma, gelecekte din eğitimi ve gelecek yönelimi temalarının ise geleceği tahmin boyutuna katkı sağladığı belirlenmiştir. Makale araştırmalarında ortaya çıkan geleceği planlama ve gelecek zaman algısı temalarının da gelecek okuryazarlığının geleceği planlama boyutunu desteklediği belirlenmiştir. Sistematik analiz ile makalelerde ortaya çıkan bağlamsal temalardan ideal üniversite modeli teması vizyoner bir anlayışı yansıttığından gelecek okuryazarlığının geleceği kontrol boyutuna katkı sağlamıştır. Özgüven ve mutluluk temaları mevcut eğilimleri yansıttığından ve mesleki gelecek beklentisi teması ise bilimsel veriler ve ihtiyaçları ortaya koyduğundan geleceği tahmin boyutunun çerçevesini geliştirmiştir. Bu sonuçlar eğitim-öğretimde gelecek konusu üzerine hazırlanan makalelerin farklı temaları ele alarak gelecek okuryazarlığının farklı boyutlarına katkı sağladığını göstermektedir. Gelecek konulu makalelerin gelecek okuryazarlığının boyutlarına göre analiz edilmesi, gelecekteki değişimleri ve gelişmeleri anlamak ve geleceğe dair daha bilinçli kararlar almak adına önemli bir yol sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizlerde akademik çalışmalarda, görsellerde ve bilim kurgu eserlerinde gelecek ile ilgili ele alınan ortak konulardan birinin sürdürülebilirlik olduğu belirlenmiştir. Özellikle sürdürülebilir bir yol haritası çizme, sürdürülebilir gelişim, sürdürülebilir gelecek, sürdürülebilir yaşam ve sürdürülebilir karar gibi kavramlar yoğun bir şekilde işlenmiştir. Bu durum gelecek okuryazarlık becerisi bağlamında sürdürülebilirlik kavramının da önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Adshead, Thorpe ve Rutter (2006)'in sürdürülebilirlik olgusunun ilgili olduğu alanın en az şimdiki durumları kadar gelecekteki durumlarını da etkileyebileceğini ifade etmeleri ve sürdürülebilirlik olgusunun aslında ele alınan durumun geleceğini de göz önüne alarak değerlendirilmesi gerektiğine dair vurguları araştırmanın bu sonucunu destekler niteliktedir. United Nations (2008)'ın da sosyal açıdan sürdürülebilirlik tanımında yer alan bugünkü insan neslinin ihtiyaçlarını gelecek kuşakların ihtiyaç karşılama olanaklarını zedelemeden karşılanması ifadesi de aynı doğrultudadır. Ayrıca Miller (2018) da insanların; sürdürülebilirlik, kapsayıcılık ve refah gibi konulara ulaşabilmek için geleceği kullanmasına vurgu yapmaktadır. Bu ifadeler üzerinden gelecek okuryazarlık becerisi içerisinde sürdürülebilirlik kavramının da önemli olduğu düşünülmektedir. Sürdürülebilirlik çerçevesinde gelecek kararlarının

alınması, planlanması ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının düşünülmesi önemli bir unsur olarak görülmektedir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizler neticesinde geleceği düşünme konusunda bazı hataların olduğu tespit edilmiştir. Geleceği tek bir boyuta sıkıştırarak düşünmek bu hatalardan bir tanesidir. Gelecek hakkında düşünürken, olası senaryoları ve alternatif gelecekleri göz ardı etmek kolay olabilir. Ancak geleceği sadece belirli bir perspektiften değerlendirmek, potansiyel fırsatların ve risklerin gözden kaçırılmasına neden olabilir. Çeşitli senaryoları ve bakış açılarını dikkate almak daha sağlam tahminlere ulaşılmasını sağlayabilir. Bununla ilgili olarak Aşçı (2017), geleceğin bilinmezliklerini en az seviyeye indirgemeyi ve öngörülebilir bir gelecek oluşturmayı amaçlayan gelecek senaryolarının belirli bakış açıları doğrultusunda gelecek tahminleri yaparak geleceğe ne şekilde hazırlanılabileceği konusunda yol gösterici olduğunu vurgulamaktadır. Bu sonuçlar geleceği düşünme sürecinde tek yönlü düşünmekten ziyade çeşitli senaryoların göz önünde bulundurulmasının önemli olduğunu ortaya koymakta ve gelecek okuryazarlığının geleceğe hazırlık ve geleceği tahmin boyutlarında etkili ve başarılı bir yaklaşım benimsenmesinin sağlanabileceğini düşündürmektedir.

Geleceği düşünme konusundaki hatalardan bir diğeri de varsayımları gerçekler gibi kabul etmektir. Her ne kadar gelecek hakkında düşünürken, bazı varsayımlar yapılması kaçınılmaz olsa da bu varsayımları gerçekler gibi kabul etmek ve gelecek tahminlerini yalnızca bu varsayımlara dayandırmak hatalı olabilir. Gelecek konusunda düşünürken, daha dikkatli, veriler ve kanıtlar üzerinden açık fikirli bir yaklaşım benimsemenin önemli olduğu düşünülmektedir. Negroponte (1996) de geleceği düşünürken veriye dayalı analiz ve kanıtlara dayanmamanın tahminlerin yanıltıcı olmasına neden olabileceğini belirterek geleceği anlamak için verilere, istatistiklere ve objektif bilgilere dayalı bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Teknolojik gelişmeleri doğru değerlendirememek ve teknolojinin yavaş ilerleyeceğini düşünmek de geleceği düşünmedeki hatalardan biri olabilir. Geleceği etkilemede en büyük faktörlerden biri olmasına rağmen teknolojik ilerlemelerin hızını ve etkisini yanlış değerlendirmek, gelecekte nelerin mümkün olabileceği konusunda yanıltıcı sonuçlara yol açabilir. Miller (2018)'ın kapsamlı gelecek düşüncesine sahip olarak, teknolojik ilerlemelerin hızını doğru bir şekilde yorumlamanın önemine değinmesi

bu durumu destekler niteliktedir. Bu bağlamda geleceği düşünme sürecinde gerçekçi olmayan varsayımlardan kaçınılması ve teknolojik gelişmelerin doğru bir şekilde değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Verilere dayalı analizler yapmak ve objektif bilgilere güvenmek daha sağlam ve doğru gelecek tahminleri yapmada yardımcı olabilir. Aynı zamanda teknolojik ilerlemelerin etkilerini anlamak ve gelecekteki potansiyelleri görmek, geleceğe hazırlanmak ve gelecek planlamasında daha iyi bir temel oluşturabilir.

Geçmiş eğilimlere odaklanmak da geleceği düşünme konusundaki hatalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelecek üzerine düşünülürken geçmişe dayalı deneyimlere güvenmek doğal bir eğilim olarak görülse de teknolojideki hızlı gelişmeler, sosyal değişimler ve diğer faktörler gelecekteki olayları tahmin etmeyi zorlaştırabilir. Sadece geçmiş eğilimlere odaklanmak, geleceğin gerçek potansiyellerinin fark edilmesine engel olabilir. Bununla birlikte geçmişteki olayların gelecekte de aynı şekilde devam edeceği yanılgısı da geleceği düşünme konusunda kısıtlılık yaratabilir. Örneğin geçmişte başarılı devam eden bir durumun gelecekte de başarılı devam edeceği ya da bunun tam tersi düşüncesi yanıltıcı olabilir. Ancak teknolojik, sosyal ve ekonomik faktörlerin sürekli değişime ve gelişime açık olduğu ve bu değişimlere hazırlıklı olabilecek bir gelecek düşüncesine sahip olmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Clarke (1970)'ın da "Geçmişteki eğilimlerin ve olayların aynı şekilde tekrar edebileceğini varsaymanın teknolojinin gelişimini ve toplumun değişimini göz ardı etmek olur" fikri bu durumu desteklemektedir. Geçmişteki eğilimlere sıkı sıkıya bağlı kalmak teknolojik gelişimleri ve toplumdaki değişimleri göz ardı etmek anlamına gelebileceğinden geleceği düşünürken sadece geçmişe odaklanmak yerine, gelecekteki belirsizliklere hazırlıklı olmak ve farklı senaryoları göz önünde bulundurmak daha gerçekçi ve sağlam tahminlere ulaşmayı sağlayabilir.

Gelecek ile ilgili düşünme süreçlerinde duygu durumlarına, korkulara ve umutlara dayalı olarak tahminlerde bulunmak da hatalı sonuçlar doğurabilir. Geleceğe ilişkin olumsuz bir olayın meydana gelme ihtimali nedeniyle korku veya endişeyle motive olmak, mantıklı ve objektif bir tahmin yapma yeteneğini etkileyebilir. Ayrıca sürekli büyüme ve gelişme odaklı gelecek düşüncesi bazı hatalara neden olabilir. Kaynakların sınırlı olduğu, ekonomik ve sosyal sınırlamaların yaşanabileceği göz önünde bulundurularak sürekli gelişme odaklı

düşünmek yerine gerçekçi varsayımlarla gelecek düşüncesi geliştirmenin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Clarke (1970) da geleceği düşünürken sadece iyimser olmanın ya da kötümser olmanın gerçekçi tahminler yapmanın önüne geçebileceğine dair aynı doğrultuda ifade kullanmıştır. Bu sonuçlar geleceği düşünürken duygusal etkilerden arınmak ve tarafsız bir bakış açısıyla verilere dayalı değerlendirmeler yapmanın gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca sürekli büyüme ve gelişme odaklı düşünmenin gerçekçi bir gelecek tasavvuru yapmak için yetersiz olabileceği ve kaynakları dikkate alarak dengeli bir yaklaşım benimsemek gerektiği vurgulanmaktadır.

Geleceği düşünme konusundaki hatalar; önyargı ve kişisel inançlar, küçük ama önemli ipuçlarının göz ardı edilmesi, hızlı teknolojik gelişmelerin gözden kaçırılması, siyasal, sosyal ve kültürel faktörlerin dikkate alınmaması, tek bir senaryoya odaklanılması ve geçmiş başarısız tahminlerden ders çıkarılmaması şeklinde çoğaltılabilir. Bu durumu Negroponte (1996), tek bir senaryoya takılı kalmak olarak nitelendirmekte ve gelecekteki olası değişimleri ve gelişimleri göz ardı ederek tek bir senaryo üzerinden gelecek tahmini yapmak gelecekteki birçok fırsatın kaçırılmasına neden olabileceğini vurgulamaktadır. Geleceği düşünürken bilinçli bir şekilde önyargılardan kaçınılması, küçük ipuçlarının gözden kaçırılmaması, teknolojik gelişmelerin dikkate alınması, toplumsal faktörlerin göz önünde bulundurulması, birden fazla senaryoya odaklanılması ve geçmiş deneyimlerden ders çıkarılması önem arz etmektedir.

Gelecek okuryazarlık becerisi içerisinde "Gelecek Kurgusu", "Gelecek Zaman Algısı (geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı)", "Gelecek Farkındalığı", "Geleceği Planlama", "Geleceği Tahmin", "Geleceğe Hazırlık" ve "Geleceği Kontrol" boyutları yer almaktadır. Bu boyutlar üzerinden değerlendirildiğinde, gelecek okuryazarlık becerisi ile sosyal bilgiler arasında önemli bir bağlantı kurulabilir. Gelecek okuryazarlık becerisinin yedi boyutu ile sosyal bilgiler arasında kurulabilecek bağlantıya ilişkin örnekler aşağıdaki şekilde olabilir:

- **Gelecek Kurgusu ve Sosyal Bilgiler**: Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere farklı toplumların tarih boyunca nasıl gelecek kurguları yaptığı, geleceği nasıl hayal ettikleri ve bu kurguların toplumları nasıl etkilediği hakkında bilgi verilebilir. Öğrenciler, geçmiş ve bugünle birlikte geleceği düşünerek

farklı toplumların geleceğe yönelik kurgularının olumlu ve olumsuz sonuçlarına ilişkin analizler gerçekleştirebilir. Gelecek kurgusu konusu üzerinden gerçekleştirilen etkinlikler öğrencilerin gelecek saygısı değerini kazanmalarını sağlayabilir.

- **Gelecek Zaman Algısı ve Sosyal Bilgiler**: Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere tarihsel perspektiften bakarak geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki ilişkiler anlatılabilir. Geçmiş olayların ve kararların günümüzü nasıl etkilediği ve geleceğe nasıl yansıyabileceği konuları öğrencilere anlatılabilir. Sosyal bilgiler dersinin temel amaçlarından biri olan geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurmak amacı bağlamında gelecek zaman algısı ile ilgili etkinliklerin ders sürecine dâhil edilmesi ile tarihsel duyarlılık ve tarihsel olaylara saygı değerlerini içselleştirmeleri sağlanabilir.

- **Gelecek Farkındalığı ve Sosyal Bilgiler**: Sosyal bilgiler dersi öğrencilere çeşitli kültürlerin, toplulukların ve ülkelerin gelecekle ilgili farkındalıklarını anlamalarını sağlayabilir. Öğrencilere farklı toplulukların geleceğe dair nasıl umutlar, beklentiler ve kaygılar taşıdığı öğretilebilir. İnsan hayatı boyunca algı, umut, beklenti ve kaygı gibi farkındalık ortaya koyan durumların yaşanabileceği düşünüldüğünde gelecek farkındalığı boyutuna ilişkin etkinliklerin sosyal bilgiler dersinde yer verilmesi ile geleceğe değer verme konusunda katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

- **Geleceği Planlama ve Sosyal Bilgiler**: Sosyal bilgiler dersi, öğrencilere toplumun ve dünyanın geleceğini şekillendiren faktörleri inceleme fırsatı sunabilir. Öğrencilere sürdürülebilir kalkınma, küresel sorunlar, politika ve ekonomi gibi konular üzerinden geleceğe yönelik bakış açısı kazanma, geleceği planlama ve yönlendirme becerileri kazandırılabilir. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin geleceğe yönelik bakış açısı geliştirme ve geleceği planlamaya yönelik etkinliklerin gerçekleştirilmesi ile öğrencilerin gelecek özgürlüğü, gelecek sorumluluğu ve gelecek tasarrufu değerlerini kazanmaları sağlanabilir.

- **Geleceği Tahmin ve Sosyal Bilgiler**: Sosyal bilgiler dersi, öğrencilere mevcut eğilimleri takip etme, bilimsel verileri dikkate alma ve sınırlılıkları fark etme yeteneklerini geliştirebilir. Öğrenciler, tarihsel verileri, mevcut

eğilimleri, bilimsel verileri, sınırlılıkları ve ihtiyaçları analiz ederek gelecekteki olası gelişmeler hakkında tahminlerde bulunabilirler. Gelecek tahmini konusunun sosyal bilgiler dersinde işlenmesi sayesinde öğrencilerin gelecek bilimselliği, gelecek çalışkanlığı ve gelecek tasarrufu değerlerini içselleştirmeleri sağlanabilir.

- **Geleceğe Hazırlık ve Sosyal Bilgiler**: Sosyal bilgiler dersi, öğrencilere gelecekteki değişimlere ve olağan dışı durumlara nasıl hazırlıklı olunabileceği konusunda rehberlik edebilir. Öğrencilere kriz yönetimi, dayanıklılık, toplumsal değişimler ve dönüşümler hakkında bilgi verilebilir. Sosyal bilgiler dersinde olağan ve olağan dışı durumlar ile olayların çok boyutluluğunun işlenmesi öğrencilerde gelecek sorumluluğu değerinin gelişimi yönünde katkı sağlayabilir.

- **Geleceği Kontrol ve Sosyal Bilgiler**: Sosyal bilgiler dersi, öğrencilere geleceği yönlendirme ve şekillendirme becerileri kazandırabilir. Öğrencilere liderlik, vizyon oluşturma, toplumsal etki ve değişim yapma konularında fikir verilebilir. Sosyal bilgiler derslerinde vizyon geliştirme ve çekici (atraktör) oluşturma üzerine konuların işlenmesi ile öğrencilerin geleceği kontrol becerilerinin gelişimi ve gelecek bağımsızlığı, gelecek özgürlüğü ve gelecek çalışkanlığı değerlerinin kazanımı sağlanabilir.

Gelecek okuryazarlık becerisinin boyutları ile sosyal bilgiler dersi arasında güçlü bir bağlantı kurularak öğrencilerin geleceği daha derinlemesine anlamaları, geleceğe daha bilinçli bir şekilde hazırlanmaları ve gelecek vizyonu geliştirmeleri sağlanabilir.

Araştırma sonuçlarına göre aşağıdaki önerilerde bulunmuştur:

1. Eğitim-öğretim etkinliklerinin amacı bireyleri geleceğe hazırlamaktır. Ancak yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, eğitim-öğretim alanındaki çalışmalarda gelecek konusu yeterince ele alınmamıştır. Eğitimde gelecek düşüncesinin önemli olduğu düşünüldüğünde ve bu alandaki eksikliği gidermek amacıyla araştırmacıların gelecek düşüncesi üzerine çalışmalar yapmaya teşvik edilmesi önerilmektedir.

2. Gelecek okuryazarlık becerisi bireylerin belirsizliklerle dolu gelecekle daha iyi başa çıkmalarını ve geleceğe hazırlıklı olmalarını sağlayan beceridir. Teknolojik ilerlemeler ve küresel değişiklikler geleceğin karmaşıklığını artırdığından öğrencilere gerçek dünya senaryolarıyla çalışma fırsatı vererek, gelecekteki olası durumları anlama becerilerini geliştirmek amacıyla gelecek okuryazarlık becerisinin öğretim programlarına yansıtılması ve bu becerinin geliştirilmesi yönünde öğrenme-öğretme etkinliklerine derslerde yer verilmesi önerilebilir.

3. Sosyal bilgiler dersinde geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı kurulması ile öğrencilerin tarih, coğrafya, ekonomi ve siyaset gibi konuları daha iyi anlamaları ve gelecek tahmini yapmaları sağlanabilir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na gelecek okuryazarlık becerisinin dâhil edilmesi ve bu beceriyi geliştirebilecek kazanım ve etkinliklerin eklenmesi önerilmektedir.

4. Gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmen adaylarının öğrencileri geleceğe hazırlamak konusunda gerekli niteliklere sahip olması önemlidir. Öğrencilerdeki gelecek okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi adına onları yetiştirecek olan öğretmen adaylarının da bu beceriye sahip olmaları için başta sosyal bilgiler öğretmenliği programı olmak üzere eğitim fakültesindeki lisans programlarına gelecek okuryazarlık becerisi ile ilgili derslerin konulması önerilebilir.

5. Bilim kurgu eserleri farklı gelecek senaryolarını ve teknolojik gelişmelerin sosyal, kültürel ve ahlâkî etkilerini ele aldığından bilim kurgu içerikli kitap, film ve diziler bireylerin gelecek okuryazarlık becerilerini geliştirilebilir. Bilim kurgu eserlerinin bu katkıları göz önünde bulundurulduğunda sosyal bilgiler derslerinde bilim kurgu kitapları, dizileri ve filmlerindeki temaların kullanılması önerilmektedir.

6. KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 7th Edition atıf sistemi kullanılmıştır.)

Acar, A., K. (2021). Din eğitimi için gelecek perspektifi. *Türkiye Din Araştırmaları Dergisi, 12,* 43-65.

Acar, Ü. (2019). Geçmişi bilmek bugünü anlamak geleceği planlamak ve yönetmek. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 42*, 379-391.

Adshead, F., Thorpe, A. & Rutter, J. (2006). Sustainable development and public health. *Public Health. 11*(9), 112-120.

Akçakaya, M. (2003). Benchmarking ve Kamu Yönetimine Uygulanabilirliği. Ankara, GÜ İİBF Yayınları.

Akça, M., Ş., Korkmaz, O. & Alkal A. (2018). Gelecek vizyonları ölçeği Türkçe formu: geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi,1* (1), 1-21.

Albayrak, A. (2000). Bir medeniyet kuramcısı olarak İbn Haldun. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9* (9), 1-10.

Altınpulluk, H. (2018). Nesnelerin interneti teknolojisinin eğitim ortamlarında kullanımı. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUad), 4* (1). 94-111.

Altun, A. (2020). Gelecek okuryazarlığı ve sosyal bilgiler öğretimi. İçinde, M. Aydın & S. İnan (ed.), *Dr. Kemal Daşçıoğlu'na Vefa Kitabı* (29-41). Pegem Akademi Yayınları.

Arıkan, A. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde REACT stratejisine dayalı etkinliklerin öğrencilerin akademik başarılarına, sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi.* Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.

Amis, K. (1960). *New maps of hell: a survey of science fiction.* Ayer Co Pub.

Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11 (4), 959–975.

Aşçı, B. (2017). Olasılık yönetimi: senaryo analizi. *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 6* (17), 375-394.

Ata, B. (2012). Yahya Kemal Beyatlı'nın "Çamlar Altında Musahabe-II Yazısı Üzerine Bir Yorum. *Türk Yurdu Dergisi 295,* 525-530.

Avcı, S. (2008). *Öğretmen adaylarının, gelecek zaman algıları, akademik alandaki arzularını erteleme konusundaki isteklilikleri, algılanan araçsallıkları, sosyoekonomik düzeyleri ve akademik başarıları arasındaki açıklayıcı ve yordayıcı ilişkiler örüntüsü.* Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.

Avcı, S. & Erden, M. (2013). Gelecek zaman algısı ve akademik alanda arzuların ertelenmesinin öğretmen adaylarının akademik başarıları üzerindeki etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14* (1), 389-406.

Aydemir, A. (2011). Gülten Dayıoğlu'nun romanlarının çocuk ve gençlik edebiyatı ve fantastik bilim kurgu türü bakımından incelenmesi, Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi.

Aypay, A. & Özdemir, M. (2021). Güncel eğilimlerden hareketle gelecek eğitim politikalarına yönelik çıkarımlar. *İnsan ve İnsan Dergisi 8* (27), 27-49.

Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ensitüsü Dergisi, 37* (2), 62-82.

Balbağ, M., Z., Yenilmez, K., & Turğut, M. (2012). Matematik ve fen bilgisi öğretmen adaylarının bilim-kurgu filmlerine yönelik görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1* (3), 239-248.

Basalla, G. (2013). *Teknolojinin Evrimi.* Doğu Batı Yayınları.

Balcı, A, (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Bellibaş, M. Ş. ve Gümüş, S. (2018). Eğitim yönetiminde sistematik derleme çalışmaları. İçinde K. Beycioğlu, N. Özer ve Y. Kondakçı (Edt.), *Eğitim yönetiminde araştırma* (ss. 507-508). Ankara: Pegem Akademi.

Bezirci, P. (2018). Dünya üniversite kütüphanelerinde mükemmellik örnekleri ve gelecek. *Yükseköğretim Dergisi, 8* (2), 234-246.

Bilgin, L., N. (2016). *Bilim kurgunun fen bilimleri dersinin öğrenme hedeflerine yönelik fen bilimleri öğretmenlerinin görüşleri.* . Yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi.

Buldur, S. & Bursal, M. (2015). Fen bilgisi öğretmen adaylarının meslek tercih nedenlerinin etki düzeyleri ve mesleki geleceklerine yönelik beklentileri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 9* (1), 81-107.

Cansun, Ş. (2021). Türkiye'de demokrasiyi inceleyen yayınlarla ilgili bibliyometrik bir çalışma. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi, 2* (3). 617-631.

Cansun, Ş & Arık, E. (2019). Türkiye adresli siyaset bilimi yayınlarının bibliyometrik analizi. *Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimleri Fakültesi Dergisi, 74* (3). 853-874.

Charmaz, K. (2006). Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis, London, UK: Sage Publications.

Cevizci, A. (2017). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Say Yayınları.

Coşkun, H., Akarsu, B., & Kariper, A. (2012). Bilim öyküleri içeren eğitsel oyunların fen ve teknoloji dersindeki öğrencilerin akademik başarılarına etkisi, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13* (1), 93-109.

Côté, Jean Marc vd (1899). En L'An 2000. https://publicdomainreview.org/collection/a-19th-century-vision-of-the-year- 2000.

Creswell, J. W. (2007). Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches. Thousands Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.

Creswell, J. W. (2015). *Nitel, Nicel Ve Karma Yöntem Yaklaşımları Araştırma Deseni* (Çev. Ed. S. B. Demir),(2. Baskı). Eğiten Kitap.

Çelik Şavk, Ü. (2011). Sorularla Evliya Çelebi, İnsanlık Tarihine Yön Veren 20 Kişiden Biri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* Ocak Sayısı, 1-61.

Çelik, T. (2019). Teknoloji ve medya okuryazarı vatandaş yetiştirme sürecinde öğrencilerin sosyal medya algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi, 2* (1), 40-57.

Çemrek, F., Anılan, B., Anılan, H., Balbağ, M. Z. ve Görgülü, A. (2005). Bilim-Kurgu filmlerinin öğretmen adaylarının fen derslerindeki başarılarına yansıması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Denizli,* Bildiri Kitabı içinde (Cilt II, s. 930-935).

Çengel, Y. (2021). *Geleceğin Eğitimi: Felsefesi ve Temel İlkeleri.* Lejand Yayınları.

Çiğdem, T. (2007). *Kamu kurumlarında stratejik planlama.* Yüksek lisans tezi. Fen Bilimleri İstanbul Teknik Üniversitesi.

Çimen, B. & Karadağ, E. (2020). Özel okullarda çalışan öğretmenlerin çalışma şartları ve gelecek kaygıları üzerine görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21 (2)*, 518-541.

D'Argembeau, A., Renaud, O. & Van der Linden, M. (2011). Frequency, characteristics and functions of future-oriented thoughts in daily life. *Applied Cognitive Psychology, 25*(1), 96-103.

Dinç, S. & Erden-Çınar, S. (2019). Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışma uygulamasının üniversite öğrencilerinin gelecek kaygıları ve yetkinlik inançları üzerine etkisi. *E-uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 10* (3), 15-28.

Daşcan Ö. (2003). Bilim, bilim kurgu, ütopya ve eğitim. *Ejer Dergisi, Sayı 12*, (85-97).

Deleuze, G. (2007). *Kant Üzerine Dört Ders,* (çev: U. Baker). Kabalcı Yayınevi.

Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2005). *The Discipline and Practice of Qualitative Research.* In. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Ed.). The Sage Handbook of Qualitative Research (3rd). (s. 1-32). Thousands Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.

Denzin, N. K., Lincoln, Y. S., & Giardina, M. D. (2006). Disciplining qualitative research .*International Journal of Qualitative Studies in Education, 19* (6), 769-782.

Eckersley, R. (1999). Dreams and expectation: Young people expectation and preferred futures and their significance for education, *Futures. 31* (1), 73-90.

Ege, A. (2018). *Ergenlerin sorunları ve algıladıkları sosyal destek açısından okul sosyal hizmetinin önemi.* İçinde A. Çatalcalı Ceylan & G. Sunal (ed), Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler-II, Gece Yayınevi, 351-374.

Ege, A. & Erbay, E. (2022). Ergenlerin gelecek beklentilerinin ekolojik yaklaşımla incelenmesi: bir karma yöntem araştırması. *Milli Eğitim Dergisi, 51* (233). 97-125.

Erdem, F. (2021). *Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın 6. sınıf öğrencilerinin sosyal problemlere duyarlılık düzeylerine etkisi ve öğrenci görüşleri,* Yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Ergül, E. (2021). İbn Haldun'un Temel Kavramlarının Devlet Teorisi Işığında Çevirisi. *Ombudsman Akademik Dergisi, 8* (15), 43-81.

Emirbayer, M. & Mische, A. (1998). What is agency? *American Journal of Sociology, 103* (4) (1998), pp. 962-1023, 10.1086/231294

Frey, T. (2014). *Gelecekle İletişim.* Nail Kitabevi.

Gençoğlu, A.Y. (2014). Bir Kavram ve Kuram Üretme Stratejisi Olarak Temellendirilmiş Kuram, Tarih Okulu Dergisi (TOD) , XVII, 681-700.

Geylani, M. & Çiriş-Yıldız, C. (2022). Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi, 10* (1), 284-300.

Glaser, B.G. & Strauss, A.L. (2006). *The discovery of grounded theory strategies for qualitative research*, London: Aldine Transaction.

Godman, D. (2008). *A History of Future.* Monacelli Press.

Gough, D., Oliver, S. ve Thomas, J. (2012). *Introducing systematic reviews.* In D. Gough, S. Oliver ve J. Thomas (Eds.), An introduction to systematic reviews (pp. 1-16). London: Sage.

Gözlükaya, T. (2007). *Yerel yönetimler ve stratejik planlama: modeller ve uygulama örnekleri.* Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi.

Gültekin, M. (2006). Eğitimde güncel bir kavram: gelecek. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 45,* 61-83.

Hançer, A. (2019). *Ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin fen bilimleri dersindeki başarılarının bilişsel gelişim açısından incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

Hindman, M. (2012). Personalization and the future of news. *EUI Working Paper RSCAS 56,* 1-14.

Hölscher L (2016) Die Entdeckung der Zukunft, (2nd edn). *Wallstein,Göttingen,* pp 150–164.

Işık, N., Işık, H. B. & Kılınç, E. C. (2015). Girişimcilik ve inovasyon ilişkisi: teorik bir çerçeve. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 1* (2), 57-90.

İnneci Bozkaplan, D. (2010). *1990-2008 arası çocuk edebiyatımızda fantastik ve bilim-kurgu romanlar üzerinde bir inceleme,* Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

İrğat, M. (2017). *Tarihselcilik Düşüncesi Bakımından İbn Haldun.* Hiperyayın.

Kafadar, T. (2019). *Türkiye, ABD ve Fransa'nın sosyal bilgiler öğretim programları ve ders kitaplarının değerler eğitimi boyutuyla karşılaştırılması.* Doktora tezi, Marmara Üniversitesi.

Kandemir, H. (2009). Gelecekten notlar yevgeniy zamyatin ve biz. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 21,* 137-144.

Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 6*(1), 26-33.

Karadeniz, E. (2017). *Bilim kurgu kitaplarının ortaokul öğrencilerinde fen merakı uyandırmaya etkisi,* Yüksek lisans tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Giresun Üniversitesi, Giresun.

Karagül, M. (2016). İbn-Haldun'da Asabiyet ile Devlet ve Mülk İlişkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3* (6), 47-59.

Karasözen, B., Bayram, Ö. G., ve Zan, B. U. (2009). 1997-2006 Türkiye Bilim Göstergeleri Analizi. *Türk Kütüphaneciliği, 23* (1), 4-21.

Karlsen, J.E. (2021). Futures literacy in the loop. European Journal of Futures Research 9 (17).

Kaya, N. (2012). *Tasarım kapsamında bilim kurgu eserlerinde tanımlanan kurgu ürünlerinin yakın gelecekte kullanıcıları yönlendirmesi üzerine bir inceleme.* Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Keysan, İ. A. (2020). A study on the phonological awareness skill of young learners of English in an EFL context. Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi.

Kılıçman, İ., Çınar-Balcı, R., Cöhce, A.,A., Çöpür, H., Güzel, E. & Özdemir, B. (2022). Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gelecek Beklentilerinin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkileri, *Anadolu Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1* (1), 91-105.

Kızılay, N. (2019). *İlkokul öğrencilerinin tarih merakı ve yörüngesi.* Doktora Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Kızılçaoğlu, A. & Taş, H. İ. (2007). İlk ve ortaöğretimde coğrafya eğitimi ve öğretiminde model küre kullanımı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 18,* 1-20.

Koçin, A. (1989). Havacılıkta yeni bir çığır açan hezarfen ahmed çelebi. *Bilim ve Teknik Dergisi Eylül Sayısı,* 48-49

Koselleck, R. (1985). Futures Past: on the Semantics of Historical Time. MIT Press.

Kuhn, T. S. (2007). Kopernik Devrimi. İmge Kitabevi.

Kurtdede Fidan, N. (2008). İlköğretimde araç gereç kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi 1,* (1). 48-61.

Kurtoğlu Erden, F. & Uslupehlivan, E. (2020). Eğitimde teknoloji kullanımının bugünü ve geleceğine ilişkin öğretmen adaylarının düşüncelerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13* (1), 109-126.

Kurtuluş, F. (2021). Eleştirel çokkültürlü eğitim öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisi, kullanma ve çokkültürlü yeterliklerine etkisi. Doktora Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Lasserson, T. J., Thomas, J. ve Higgins, J. P. T. (2019). *Starting a review.* In J. P. T. Higgins vd. (Eds), Cochrane handbook for systematic reviews of interventions (2nd Edition) (pp. 3-12). Hoboken: Wiley-Blackwell.

Levent, F., Tatık, R., Ş., Çayak, S. & Doğan, B. (2017). Yükseköğretimde gelecek senaryolarına ilişkin eğitim fakültesi öğrencilerinin görüşleri: fenomenolojik bir araştırma. *Yükseköğretim Dergisi,7* (2), 105-115.

Li, J. & Hale A. (2016). Output distributions and topic maps of safety related journals. *Safety Science*, 82, 236–244.

Liu, H. (2016). From Nicholas Negroponte to Al Bahar Tower: The development in theory and technology of responsive architecture. *Civil Engineering and Urban Planning IV. DOI:10.1201/b19880-28*

Lombardo, T. (2016). Future Consciousness: The Path to Purposeful Evolution-An Introduction. *World Futures Review, 8* (3). 116-140.

Maier, H.R., Guillaume, J.H., Delden, H.V., Riddel, G.A., Haasnoot, M. & Kwakkel, J.H. (2016). An uncertain future, deep uncertainty, scenarios, robustness and adaptation: How do they fit together? *Environmental Modelling & Software, 81* (2016), pp. 154-164

Makas, A. (2020). *Ergenlerde gelecek beklentileri ve okula uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Mangnus, A. C., Oomen, J., Vervoort, J. M. & Hajer, M. A. (2021). Futures literacy and the diversity of the future. *Journal of Futures, 132.* Pp. 1-9. https://doi.org/10.1016/j.futures.2021.102793

Masini, E. B. (2002). A vision of futures studies. *Futures, 34* (3-4), 249-259.

MEB (2018). Sosyal bilgiler öğretim programı. http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354 adresinden erişilmiştir.

MEB (2020). Öğretim programlarını değerlendirme raporu. *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.*

Merriam, S. B. (2009). Qualitative Research: a guide to design and interpretation. San Francisco: Jossey-Bass.

Mert, G. & Neslihanoğlu, S. (2020). Y kuşağının kariyer algısı ve gelecek beklentisi:Kocaeli organize sanayi bölgesi örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9* (2), 927-945

Miller, R. (2006). From trends to futures literacy: reclaiming the future. *Centre of Strategic Education Seminar Series, 160*.

Miller, R. (2007). Futures literacy: a hybrid strategic scenario method, *Journal of Futures, 39* (4), 341-362

Miller, R. (2015). Learning the future, and complexity. An essay on the emergence of futures literacy, *Europan Journal of Education, 50* (4), 513-523

Miller, R. (2018). *Transforming the future-anticipation in the 21st century,* UNESDOC Digital Library.

Miller, R. (2022). Distinguishing Futures Literacy, Futures Studies, and Foresight (with post-scripts on Futures Literacy Labs and Strategy), https://www.linkedin.com/pulse/distinguishing-futures-literacy-studies-foresight-labs-riel-miller/

Miles, M.B. & Huberman, A.M. (2016). *Nitel veri analizi* (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Çev. Ed).Ankara: Pegem Akademi.

More, T. (2019). Ütopya, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Mucuk, İ. (1998). *Modern İşletmecilik.* Türkmen Kitabevi.

Negroponte, N. (1996). *Dijital Dünya.* (Çev. Z. Dicleli). Türk Henkel Yayınları.

Ocak Karabay, Ş. & Güzeldere-Aydın, D. (2017). Farklı geçmiş yaşantılardan gelen çocukların mutluluk ve gelecek ile ilgili görüşleri. *İlköğretim Online Dergisi,* 16 (4), 1816-1828

Olivera, J. ve Parrett, E. (2018). Managing future uncertainty: reevaluating the role of scenario planning. *Business Horizons, 61* (2), 339-352.

Orçan, A. (2013). *Çizgi-roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikayelerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin ve fiziğe ilişkin tutumlarının gelişimine etkisi.* Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi.

Önal, G. (2021). Avrupa Konseyi nitelikli tarih eğitimi ilkeleri: Geleneksel tarih eğitimine bir eleştiri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(1), 320-333.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (Çev. Ed. M. Bütün- S.B. Demir). Pegem Akademi Yayınları. 3. Baskı

Sabancı, A., Çimili Gök, E., B. & Özyıldırım, G. (2017). Okul müdürlerinin elektronik iletişim tercihleri ve gelecek için çıkarımları. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 25 (3)*, 1083-1098.

Saplıoğlu, K. (2019). *Fütürolojik perspektiften AB-Rusya enerji politikaları ekseninde Rusya'nın doğu Avrupa politikaları.* Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi.

Şimşek, H., Ünal, M., Erbay-Mermer, Ş., & Özaslan, Dildar (2022). Lise öğrencilerinde gelecek beklentisi ve öz güven ilişkisi, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (özel sayı), 387-409.

Robson, C. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri gerçek dünya araştırmaları* (Ş. Çımkır ve N.Demirkasımoğlu, Çev. Ed.). Anı Yayıncılık.

Tarhan, U. (2017). T İnsan (15. Baskı). Ceres Yayınları.

Tengilimoğlu, D. (2008). Atilla, E. Asuman ve Bektaş, Meral. *İşletme yönetimi.* Seçkin Yayıncılık.

Toffler, A. (1996). Üçüncü Dalga, (Çev. A. Seden), Altın Kitaplar Yayınevi.

Toffler A. and Toffler H. (2006). *Zenginlik Devrimi,* (Çev. S. Yeniçeri), Koridor Yayıncılık.

Toker, B. & Kalıpçı, M. B. (2021). Benlik saygısı, olumlu gelecek beklentisi ve geleceğe yönelik tutumun mutluluk üzerindeki etkisi: meslek yüksekokulu öğrencileri üzerinde bir uygulama. *Yükseköğretim Dergisi, 11* (2), 473-484.

UNESCO (2020). *Gelecek okuryazarlığı: bir 21. yüzyıl becerisi.* https://www.unesco.org.tr/home/AnnouncementDetail/4589 adresinden erişildi.

United Nations. (2008). Report of the World Commission on Environment and Development: *Our Common Future. Transmitted to the General Assembly as an Annex to document A*/42/427.

Uygur, M. & Yanpar-Yelken, T. (2017). Sınıf öğretmenliği adaylarının memnuniyet düzeyleri ve gelecek beklentisi algılarının incelenmesi: mersin üniversitesi örneği. *Yükseköğretim Dergisi, 7* (1), 1-9.

Ünal, M. F. (2019). Dijitalleşmenin Hümanizme Etkisi, *Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi, 2* (2), 18-39.

Yalçın, A. & Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 12,* (3), 842-873.

Yam, Z., Çetinkaya, H. & Kurnaz, A. (2018). Özel yetenekli öğrencilerin gelecek kavramına ilişkin algılarının metaforik olarak incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, (Üstün-Özel Yeteneklilerin Eğitimi Özel Sayısı),* 67-90.

Yardım, S. (2012). *Bilim kurgu filmlerinde mekân ve ögelerinin biçimlenişiyle gelecek algısının oluşturulması üzerine bir araştırma.* Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016*). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yin, K. (2015). *Qualitative Research from Start to Finish,* Guilford Press e-book.

Yücedağlar, A. (2021). *Farklı lise türlerinde öğrenim gören lise öğrencilerinin eğitim ve gelecek algılarının incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi,

Zakariya, W., F., A., W. (2012). Alvin Toffler: Knowledge Technology and Change in Future Society. *International Journal of Islamic Thought, 1*, 54-61.